BIBLIOTECA KRITERION

KEMENY ZSIGMOND, născut în 1814 la Vinţul de jos, a fost una dintre personalităţile proeminente din Transilvania epocii sale: scriitor, publicist, om politic cu vederi liberale, reformiste, participant la evenimentele din 1848 49, despre care, de altfel, scrie şi două celebre manifeste: Forradolom utân (După revoluţie). 1850 şi Meg egy szd o forradalom utân (încă un cuvînt după revoluţie), 1851.

Ca prozator, influenţat într-o oarecare măsură de romantismul german, Kemeny se impune, după o serie de încercări neîmplinite, cu romanul istoric Gyulai Păi (1847). Deşi bogata sa operă conţine, pe lîngă remarcabile eseuri, nuvele, şi o serie de romane sociale (A sziv orvenye – Viitoarea inimii—, 1851: Ferjes no – Femeia măritată –, 1852; Sze- felem es hiusâg – Dragoste şi vanitate – 1854) adevărata forţă a lui Kemeny Zsigmond se vădeşte în romanele istorice, cu tot mai intense preocupări educative, pe măsură ce scriitorul înaintează în vîrstă. scoţînd în evidenţă, uneori cu exces, lupta dintre forţele binelui şi ale răului: Zord ido (Timp neguros, descriind perioada de după bătălia de la Mohâcs, 1526) 1862, Rajongok (Adoratorii – acţiunea se petrece pe vremea domniei lui Gh. Râkoczi I), precum şi cartea de faţă, Ozvegy es leânya (Văduva şi fiica ei), 1855.

Lăsînd o moştenire bogată, parţial contradictorie şi extrem de interesantă, Kemeny Zsigmond a murit la 22 decembrie 1875 la Cămăraşu.

În BIBLIOTECA KRITERION /vor apărea:

Mlkes Kelemen-; SCRISORI DIN TURCIA

Georg Scherg-PARASCHIV PARASCHIV

Wolf Tamburu-MARAMUREŞENII

Ivan Covaci-VERSURI

BIBLIOTECA KRITERION
apare sub îngrijirea lui Domokos Geza

KEMENY ZSIGMOND

Vaduva şi fiica ei

Roman

în româneşte de Livia Bacâru
Prefaţă de Radu Theodoru

EDITURA KRITERION
Bucureşti, 1980

Coperta: Done Stan

Kemeny Zsigmond Ozvegy 6s leânya Kriterion Konyvkiadâ Bukarest 1972

Prefaţă

Kemeny Zsigmond este contemporanul lui Kossuth Lajos, al revoluţiei de la 1848, atît de nuanţată şi multivalentă în Transilvania, unde oamenii progresului sînt confruntaţi cu probleme sociale şi naţionale complexe. Tabloul epocii de la care se reclamă contemporaneitatea, atît cel european, cît şi cel al ţărilor româneşti este unul de seisme profunde în care anacronicul reprezentat de imperiile otoman, habsburgic şi ţarist va repurta cu armele victorii parţiale, baioneta şi cizma reuşind să înfrîngă expresia materială a revoluţiei, nu însă spiritul şi cugetul ei. Contradicţiile, greşelile, înfrîngerile sînt tot atîtea traumatisme profunde şi prilejuri de meditaţie pentru umanistul Kemeny Zsigmond, deputat revoluţionar, internat de autorităţile austriece.

Văduva şi fiica ei *este unul din romanele istorice scrise de Kemeny Zsigmond după revoluţie {1855) şi cunoscîndu-i biografia ar fi fost de aşteptat ca scriitorul să găsească în epoci revolute momente-cheie pentru a descifra din legităţile istoriei idei pe care le-a slujit şi cărora s-a devotat ca revoluţionar democrat-liberal. Se pare că traumele suferite, necruţătoarele şicane şi atacuri ale familiei ca să-l dezmoşte- nească pentru vina de a descinde din mamă româncă, aplecarea lui spre tragic l-au îndreptat spre un roman istoric de factură uşor romantică, în care realismul are cîştig de cauză în pictura de epocă obiectivă şi tragicul marchează personajele cele mai pure, cele mai romantice, cum sînt aici Sara, fiica vă-duvei Tarnoczy, şi cavalerul fără pată şi prihană Mikes Jânos.*

Mi se pare a fi obligaţia prefaţatorului aceea de a cre-iona epoca, astfel ca cititorul romanului să beneficieze de un cadru general care să-i uşureze înţelegerea acestuia.

Acţiunea romanului Văduva şi fiica ei *se petrece în*

timpul domniei principelui Râkoczy Gyorgy I (1630—1648) cînd Transilvania avea acelaşi statut politic ca şi Ţara Românească şi Moldova, adică de vasalitate faţă de înalta Poartă,

în plus un antagonism acerb cu imperiul habsburgic, care numai cu 30 de ani în urmă se declarase capul ligii anti-otomane, invadase principatul cu iezuiţi, ca în timpul lui Bâthory Zsigmond sa exercite prin acesta o persecuţie nemiloasă împotriva secuilor şi saşilor în majoritate protes- tanţL Deci ne aflăm numai la cîteva decenii după Mihai Viteazul şi, ca un revers la persecuţia catolică, catolicismul şi mai ales iezuiţii erau persecutaţi în Transilvania şi scoşi în afara legii, de aici apariţia în travesti a unuia din fiii Mikeseştilor, Moricz, călugăr iezuit şi, în roman, salvatorul vieţii principelui, la admirabila (ca literatură) vînătoare de urşi din Secuime.

Deci o Transilvanie principat autonom, vasal Porţii, avîn- du~l aliat pe Matei Basarab în sud, relaţii incerte cu Vasile Lupu, participant la coaliţia antihabsburgică în Războiul de 30 de ani, în alianţă cu Franţa şi Suedia, alianţă semnată la Alba lulia în 1643. Un proces accentuat de sărăcire a maselor de iobagi care fug spre Moldova sau Polonia, împotriva cărora există legiuiri ca acele Approbatae şi Compila- tae Constitutiones, situaţie care transpare vag şi în romanul lui Kemeny Zsigmond.

Alianţa cu Ţara Românească semnată în 1635 şi reconfirmată în 1647 îl face pe Râkoczi să-i trimită lui Matei Basarab un contingent de oaste ca ajutor împotriva lui Vasile Lupu, prilej care îi oferă lui Mikes Jănos posibilitatea să-şi caute moartea din cauza sinuciderii iubitei sale de inimă, Săra.

Bun cunoscător al istoriei Transilvaniei, tot atît de bun cunoscător al legiuirilor ei feudale şi al luptelor religioase, Kemeny Zsigmond scrie cu dezinvoltură şi umor, cu ironie fină şi cu un admirabil sentiment al naturii, un roman mai degrabă de moravuri şi caractere, decît un romaiz istoric în sensul în care-l înţelegem şi practicăm astăzi, Viaţa castelelor nobiliare şi aceea de la curtea principatului, viaţa patriciatului săsesc prin acel plin de echilibru interior Peter Haller, oportunismul şi fariseismul ecleziastic reprezentate de capelanul Csulai,

donquijotismul vechii cavalerimi prin bravul unchi Mikes Mihâly ; dar mai ales văduva Tarnoczy, cit abisul ei de ură şi ipocrizie, invidie şi poltronerie care-o dez-umanizează, completează un aspect specific al acelui „Unio trium nationum”, fără pretenţia de a merge la lege fi legitate, sau de a face o radioscopie a stărilor şi adevărului social.

Spuneam că Kemeny Zsigmond are un umor spumos, o ironie plină de vervă pe care le foloseşte mai ales în comentariul autorului. Scriitorul se implică atît în construcţie, o face intempestiv, după moda vremii, cît şi în analiza interioară, manieră care, chiar dacă şochează pe cititorul prozei obiective, acordă scriiturii un spor de savoare şi de parfum de epocă.

Puritatea şi cinstea sînt întruchipate în fiica văduvei, Săra, şi în locotenentul din garda lui Vasile Lupu, Mikes Jânos. Aerieni şi deliberat puri, de un tragism inexplicabil decît prin voinţa autorului, romantici şi romantizaţi, aceşti eroi ai romanului nu duc nicăieri şi nu explică decît propria lor neviabilitate într-o lume a caracterelor dure, sortiţi de autor monologului tragic şi morţii. Prinţul Râkoczi reprezintă în viziunea lui Kemeny Zsigmond forţa şi echilibrul puterii luminate, apărătoare a legii, fără excese însă, în ultimă instanţă benefică.

Unul din personajele importante ale romanului este Hazardul, Hazardul făcător şi desfăcător de destine, Hazardul care întîlneşte eroii cărţii în momentele cheie, Hazardul care ţese, complică, explică, nuanţează şi în final moralizează. S-ar putea spune acelaşi lucru despre Natură, cîntată de Kemeny Zsigmond cu tandreţe, personalizată, apărînd în carte cu atributele ei eterne, dar şi cu nuanţa care diferenţiază şi localizează făcîndu-ne să recunoaştem locuri transilvane legate de destinele eroilor acestei cărţi.

Traducerea Liviei Bacâru păstrează cu sensibilitate pito' rescul şi parfumul de epocă, într-o limbă uşor arhaizată de unde nu lipseşte cuvîntul care dă savoare. Este o vorbă de spus despre suculenţa frazei, despre arhaismul dinamic, de- semnînd acţiuni, fapte, obiecte, obiceiuri şi ocupaţii ale epocii ; despre topica ei generatoare de atmosferă şi sugestie, despre acurateţea

traducerii care nu-şi trădează autorul, redîndu-l cititorilor români, fidel lui însuşi şi literaturii pe care a scris-o.

Tradus în germană, franceză, italiană şi turcă, Kemeny Zsigmond ne aduce în tălmăcirea romanească a Liviei Bacâru o parte de adevăr care ne aparţine şi, dincolo de romanesc, idei asupra cărora meditînd ne înlesnim cunoaşterea continentului fabulos numit istorie.

Radu Theodoru

Partea întîi

în 1636 – şi chiar mai tîrziu – Răkoczi Gyorgy I ţinea o rînduială îndeajuns de severă pentru ca – în afara de împrejurimile Ineului, Lugojului şi Săvîrşinului, expuse devastării jefuitorilor turci –, să nu prea existe locuri în care harambaşii, haiducii şi tulburătorii liniştei publice să-şi poată face sălaş. Dar mărita doamnă, văduva Tarnoczy, preţuind prevederea mai mult decît orice păreri de rău mai tîrzii, punea să se închidă porţile castelului din Sînzieni încă înainte de apusul soarelui. Cei de afară puteau suna din fluiere, cor- nuri, trîmbiţe, slugile nici nu se clinteau, iar intendentul rî- dea cu poftă de neghiobii care credeau că, în afară de principe şi de episcopul calvin, ar putea să mîie cineva în castelul din Sînzieni dacă nu soseşte înainte de asfinţit.

Ehei, alte reguli domneau odinioară în casa asta ! Oaspeţii erau primiţi cu braţele deschise şi cu pocalele pline, iar în nopţile reci de iarnă însăşi doamna Tarnoczy dregea cu mirodenii vinul fiert pentru domnii ce se abăteau pe la Sînzieni.

Acestea se întîmplau însă pe vremea cînd, prin

purtarea sa scandaloasă, boierul Tarnoczy Sebestyen mai bătea zilnic cîte un cui ascuţit în sicriul soaţei sale. Zadarnic îl ruga Rebekka, în deşert îl implora cu mîinile împreunate să nu mai bată alte cuie ! Inima lui Sebestyen rămînea de piatră, iar cuiele sporeau zilnic în sicriul care plutea – undeva în aer – înaintea ochilor Rebekkăi, mereu pe moarte din pricina scîrbei.

Dar, întrucît aş dori să înfăţişez cît mai grabnic cititorilor mei caracterul blajinei şi îndurătoarei stăpîne a castelului din Sînzieni, trebuie să povestesc faptele scandaloase ale fostului ei soţ, prin care el părea că se străduieşte dinadins să scurteze viaţa consoartei sale.

Boierul Sebestyen nici în sfînta căsătorie nu se dezbărase de zădărniciile lumeşti. Şi cînd, în întîmpinarea principelui

şi a principesei, care veneau adeseori prin regiunea Făgăraşului, trimiteau şi secuii o delegaţie omagială, în fruntea ei se afla de regulă Sebestyen şi nu era greu să ajungă la Rebekka vestea neplăcută că îmbrăcămintea fercheşă, boiul zvelt şi manierele cuceritoare ale soţului său le-au fermecat pe doamnele de la curte. Cînd aveau loc manevre şi adunări generale – ceea ce se întîmpla măcar o dată la trei luni –, Rebekka putea să fie sigură că soţul ei nu se făcea de ruşine nici în timpul consfătuirilor şi al inspecţiilor militare, dar se remarca şi la zaruri şi la cărţi şi, în tot cazul, el golea pocalele cu cea mai mare veselie iar la ospeţe închinarea lui se alcătuia din cele mai înflorite cuvinte. Cînd venea vremea vînătorilor, putea să fie orice sărbătoare, putea să predice oricum cuvioşia sa părintele, Sebestyen – mai ales cînd peste noapte cădea ninsoare proaspătă – se ducea în pădure încă înainte de revărsatul zorilor şi stătea să pîndească vulpile şi să urmărească iepurii pînă tîrziu în miezul zilei.

Cînd la castelul din Sînzieni nu se aflau oaspeţi şi, ca să-şi distreze soţul, Rebekka citea în serile lungi de decembrie încă şi mai lungi polemici ecleziastice, Sebestyen îşi punea încetişor pe umeri şuba îmblănită, o ştergea din curte şi, strecurîndu-se afară pe portiţa din dos a grădinii, asculta în deplin extaz urletele lupilor care se plimbau prin pădurea învecinată. Iar cînd, învîrtind roata de tors, Rebekka explica plină de însufleţire vreuneia din prietenele sale sau, dacă aşa ceva nu avea

la îndemînă, bâtrînei doice, micului aprod luat de suflet, fetei din casă, crescută la castel şi devenită preoteasă în Biborţeni, şi femeilor iobage poruncite la tors, principiul religios după care cel ales spre mîntuire, oricît ar păcătui, se poate mîntui cu forţa dar cel ales spre osfndă, măcar de-ar fi ca sfîntul David, sfîntul Petru şi sfîntul Pavel se va osîndi negreşit, Sebestyen nu mai socotea necesar s-o şteargă spre grădină, ci, ieşind în pridvor, îşi chema rîndaşul, punea să-i înşeueze calul şi pornea în trap, fie spre sora lui, vesela doamnă Năprădi, fie – dacă aceasta se afla la Alba lulia –, spre parohul catolic din Sînzieni unde obişnuia uneori să-şi petreacă vremea jucînd cărţi.

Şi tocmai acesta era cuiul cel mai ascuţit pe care Sebestyen îl bătea în sicriul soţiei sale.

Rebekka nu nădăjduia să trăiască – dacă era iarnă – decît pînă în primăvară, iar dacă era primăvară, decît pînă în toamnă. Se minuna că părul nu-î încărunţeşte înainte de vreme, că ochii nu i se înfundă, că obrajii îi sînt încă rumeni, că trupul nu-i slăbeşte, că rochiile nu-i devin largi, că mîinile îi sînt rotunjoare, că nu i se topeşte carnea de pe braţele pline, că are putere în picioare şi că pofta de mîncare nu-i dispare. Anii treceau unul după altul şi iată că nenumăratele suspine îi întăriseră şi mai mult plămînii, nenumăratele tînguiri îi făcuseră glasul şi mai răsunător. în timpul nenorocirilor sale nu şi-a putut face rost nici măcar de un singur fir de păr cărunt, să-i poarte noroc, şi tocmai i se apropia cea de a patruzeci şi noua aniversare cînd constată cu surprindere că soţului ei i s-au isprăvit subit şi cuiele de sicriu şi viaţa.

Iar ca văduvă, Rebekka, femeia care-şi considerase bărbatul uşuratic şi lumesc în gîndire, dobîndi o cu totul altă părere despre el.

„Scumpul şi dragul meu soţ adormit întru Domnul” – devenise expresia ei preferată pe care o adăuga în conversaţie – în timpul doliului – lăcrimînd şi înăbuşindu-se, iar după ce îmbrăcă semidoliul, ridicînd ochii la cer şi suspinînd.

Acum toate le făcea în amintirea lui Sebestyen.

Dacă îndepărta din casă vreuna din vechile slugi, aceasta se întîmpla pentru că nici Sebestyen nu putuse s-o sufere : cu toate că trebuia să fi fost o fiinţă tare ticăloasă cea căreia Sebestyen i-ar fi purtat pică.

Dacă, deşi se pregătea de moarte, îşi umplea farfuria

cu plăcinte şi papanaşi iar din sarmale se servea şi a doua oară, o făcea numai pentru că soţul ei adormit întru Domnul prefera aceste feluri.

Dacă Rebekka nu-i considera pe papistaşi nici măcar creştini şi dorea să ardă în foc pe bătrînul Pecsi şi secta sîmbă- tiştilor, înaintînd principelui chiar o petiţie în acest sens, dacă primea rareori oaspeţi la casa ei iar unicei sale fiice, Sărei, îi interzicea dansul deprins în casa doamnei lui Bethlen Istvăn, dacă, începînd cu hotărnicirile şi sfîrşind cu cotropirile de moşie, trăia în veşnică vrajbă cu toţi vecinii de ajunsese pînă la urmă să citeze legile mai abitir ca propriul său avocat: toate acestea le făcea numai fiindcă voia să urmeze părerile, să îndeplinească dorinţele, să respecte obice-
iurile şi să realizeze proiectele dragului şi scumpului ei soţ răposat.

într-un cuvînt, în amintirea întristatei femei, Sebestyen se preschimbase cu totul, îmbrăcînd calităţile pe care nu le avusese în viaţă.

El deveni forţa şi mîngîierea Rebekkăi în cele mai grele încercări. Fiindcă biata văduvă Tarnoczy, care – după cum însăşi susţinea – fusese cea mai fericită soţie, ca mamă nu se putea lăuda cu un noroc asemănător. Fiica ei, Săra, era plină de cusururi. E drept că lumea nu putea să descopere nimic rău la ea, dimpotrivă, îi admira felul de a fi plăcut, modest şi nepretenţios, aproape tot atît de mult ca frumuseţea rară ; însă mama cu ochi pătrunzători îi găsea prea mult zîmbet pe buze, prea multă bucurie de viaţă în priviri şi prea puţină smerenie în inimă. Sărei i-ar fi plăcut să danseze, să fie de faţă la lupte cavalereşti, să citească ceva mai puţin din cele cinci cărţi ale lui Moise, din cartea Rut şi din profetul Avacum. Psalmii îi cînta minunat dar, durere, cînta şi cîntece de lume. Pe bolnavi îi îngrijea cu ataşament dar rîdea bucuroasă cu cei sănătoşi. Şi, cu toate că trebuia să se îmbrace în culori închise, nu era posomorită decît atunci cînd găsea vreo pricină. Era o fată ascultătoare şi dorea să rămînă astfel ; pe Haller Peter însă şi-l închipuia de cincizeci de ani, deşi maică-sa îi spunea – şi asta cel puţin de zece ori pe zi – că este un tînăr candidat la însurătoare.

Pe scurt, doamna Tarnoczy, care părăsea rareori castelul din Sînzieni, era de părere că toate fetele

vecinelor sînt mai bune decît fata ei.

Săra nu putea nicidecum să intre în voia maică-şi care, chiar şi atunci cînd se ardea plăcinta cu mărar, ori cînd se înnora cerul sau cînd dădea brînca peste purcei şi pe găina moţată o lua gaia, ofta, dînd din cap :

— Fata mea, fata mea ! Tu zilnic îmi baţi cîte un cui în sicriu. Fiindcă nu semeni întru nimic cu tatăl tău. Isuse din ceruri, de ce nu seamănă ea cu taică-său ? Dumnezeule sfinte ! Cu ce ţi-am greşit de mă încerci ? O, Săra, Săra ! Tu mă bagi în mormînt ! Mîna ta mă trage de pletele cărunte spre moarte. Cristoase iubitorule, Isuse care suferi pe cruce ! Toarnă balsam de Ghilead în inima mea, căci Săra o înţeapă cu ascuţită sabie şi sîngerează foarte. Măcar că am hrănit-o la sînul meu... O, de-ar semăna cît de puţin cu tatăl ei ! Nu se vor mai naşte niciodată alţi soţi atît de desăvîrşiţi, alţi creştini atît de cucernici cum a fost Sebestyen al meu. Domnul să-i odihnească ţărîna !... Săra ! Află de ce grohăie porcii în coteţ ? De bună seamă fluşturatica aia de Jutka nu le-a turnat urluiala în jgheab ! Nimeni n-are grijă de nimic. Viaţa văduvelor e plină de necazuri ! Săra ! Citeşte partea a doua din *Cîntarea cintărilor* care începe aşa : „Sunt narcisul din cîmpie, crinul din vîlcele sunt. Precum este mărul între copacii din pădure, aşa între cei tineri este iubitul meu. Şi la umbra lui am stat cu mare dor şi rodul lui e dulce în cerul gurii mele.” Această frumoasă femeie care vorbeşte astfel, Săra, este adevărata credinţă reformată. Şi ce are Mikes Kelemen cu casa noastră ? Tot timpul iscodeşte în preajma Sînzienilor. Să nu aud cumva că te-ai uitat la el măcar o dată. O, Săra, Săra ! Tu îmi ţeşi giulgiul de moarte iar mhnile tale amîndouă sînt pline de cuie de sicriu. Ce-ar spune taică-tău dacă ar vedea !... Dar el vede şi te reneagă. Sărmanul, bunul Sebestyen !... Ei, iar grohăie porcii ! Săra ! Tu încă n-ai văzut de ei. Uf ! Ce cruce mare port pe umerii mei, ce cruce grea ! Pieptul mi se înăbuşă purtînd crucea. Ridică-mi-o, Isuse, de pe umeri !

Astfel îşi descărca inima văduva doamnă Tarnoczy dacă i se umplea de simţăminte. Fata ei Săra ştia, ce-i drept, ca aceste dojeni nu aveau un sens prea aspru ; îi era însă cu neputinţă să nu fie amărîtă uneori şi, cu toate

că lumea o găsea zîmbitoare şi bine dispusă, un observator mai atent ar fi văzut că în răstimpuri, ochii ei de un albastru închis sînt înceţoşaţi de îngîndurare şi mîhnire iar o bună prietenă i-ar fi şters rouă măruntă rămasă din lacrimile tăinuite.

II

Asupra firii şi obiceiurilor măritei doamne Tarn6czy era informat pesemne şi cavalerul care se oprise pentru cîteva minute în faţa parohiei din Sînzieni. După ce, plin de respect, atinse cu buzele mîna bătrînului preot, făcu o mişcare cu biciul de mătase, iar calul, tresărind la acest semn, porni semeţ la trap şi-l scoase din sat, sus pe plai, unde drumul începe să coboare pe lîngă castel, spre o vale ale cărei margini le tivea pădurea de fagi şi stejari, în timp ce pe pajiş-
tea ei netedă şi verde, printre iarba deasă şi florile parfumate rătăcea un pîrîiaş argintiu atît de năzuros, atît de zburdalnic încît părea că vrea să fie pretutindeni de faţă şi totuşi departe.

Ajuns în faţa porţii cu blazon a vechii clădiri, cavalerul aruncă o privire curioasă în curte.

Cîteva vi'te prinse în ţarina şi mînate aici, adunate acum pe lîngă jgheabul uscat al fîntînii şi vechilul care discuta asupra gloabei constituiau partea cea mai animată a panoramei ce se deschidea sub ochii drumeţului.

Restul, cît se vedea, era un tablou rigid, inert, lipsit de interes.

Castelul însuşi era o construcţie cu bastioane, îndesată, informă. Ferestrele lui patrate erau relativ mici, înalte şi adînci, fiindcă secolul în care fuseseră construite mai curînd se îngrijea ca nimeni din afară să nu se poată uita în casă, decît ca oamenii dinlăuntru să aibă o privelişte largă. Pe atunci casa era adăpost şî nu loc de desfătare, iar familia dorea mai degrabă să fie apărată de lume, decît să intre în legătură cu lumea.

Cavalerul îşi întoarse repede ochii de la conacul doamnei Tarnoczy.

Dar el stîrnise deja curiozitatea celor aflaţi în curte.

Fiindcă iată, Vidra, cel mai nelegiuit zăvod al castelului, se simţi pe loc absolvit de paza vitelor îngrămădite lîngă jgheab şi ieşi glonţ pe poartă să urmărească ogarca ce-l însoţea pe cavaler. Exemplul său

îi ademeni şi pe ceilalţi cîini şi, foarte curînd ei alcătuiră un cerc în vie mişcare, din ce în ce mai strîns, în jurul ogarcei făcute ghem, ale cărei membre tremurau de frică, în timp ce din ochii învăpăiaţi mai scînteia aţîţarea şi furia.

Cavalerul, auzind hărmălaia, privi înapoi, îşi întoarse calul şi dădu să pornească în ajutorul animalului hărţuit.

— Biată Zelmira ! Hei ! Oho ! Chemaţi cîinii, strigă el spre cei care se grăbiră la poartă.

Cîinii, ce-i drept, nu fură chemaţi dar nici nu era nevoie, pentru că Zelmira, auzindu-se fluierată şi strigată, se destinse, îşi încovrigă coada, îşi ascuţi urechile şi făcu unele mişcări pline de mîndrie şi ameninţare, încît cercul alcătuit de potrivnicii ei se lărgi văzînd cu ochii.

— Zelmira ! – se auzi din nou, şi ogarca, într-o goană îndrăzneaţă, rupse bariera vie care-i închidea drumul şi ajunse la picioarele calului. Numai atunci îşi îngădui să se mai teamă puţintel, să se mai strîngă puţinitel şi să se bizuie pe ajutor străin împotriva urmăritorilor. Dar aceia nu-şi continuată atacul. Zăvodul se aşezase pe o movilă lîngă podul din faţa porţii şi, cu gîtul întins, mai lătra din cînd în cînd spre locul de unde se auzea tropotul calului învăluit în colb ; tovarăşii săi mai mărunţi se aruncau, ce-i drept, furioşi din şanţul drumului, dar fără să muşte altceva decît aerul ; iar copoii fluşturatici – cei care lătraseră mai înverşunat – în- torcîndu-se repede, porniră să apuce după găini ori să sară pe copiii ce tîndăleau în poartă, cu starea de spirit îndoielnică, alcătuită dintr-un amestec de mînie şi linguşire şi care nu însemna altceva decît că, din pricina celor întîmplate, încă mai erau nervoşi.

Pînă să se desfăşoare scena aceasta, în curtea castelului avură loc dialoguri însufleţite.

— Hei, cumetre ! Cine să fie domnul asta ? îşi întrebă tovarăşul un secui care venise să-şi răscumpere juncanul.

— Parcă l-aş cunoaşte, măcar că ştiu bine, nici sufletul lui taică-meu nu l-a văzut.

— Iată că se întoarce către noi.

— Să mă ia naiba dacă pot bănui măcar ce hram poartă. Barem că seamănă cu cineva de parcă l-a scuipat pe gură !...

— Ia te uită ! spuse dintr-un alt grup slujnica de la bu-

cătărie, ăsta e chiar Mikes Kelemen.

— Ei, da ! Numai că l-au boit cu negru pe faţă, răspunse rîndaşul.

— Adineaori era în dolman cîrmîziu.

— Iar acum are venghercă sinilie.

— Cum de s-a putut schimba aşa de iute ?

— Poate că-i cel de-al şaptelea fecior şi s-a născut pe lună plină.

— Totuşi parcă n-ar fi el, continuă fata, punîndu-şi mîna streaşină la ochi să poată vedea mai bine.

— Oare ?

— E mai bine făcut.

— Şi-apoi, din toată familia Mikes, nimeni n-are un cal atît de frumos, se băgă în vorbă rîndaşul.

— O fi şi năzdrăvan ? întrebă curioasă slujnica.

— Are stea albă în frunte.

Cînd începuse zarva între cîini, vechilul privise rîzînd spre uliţă, dar la puţină vreme chipul începu să i se posomorască, îşi răsuci vîrfurile mustăţilor – semn de supărare la el –, şi se apropie trufaş de călăreţ. Ci cînd ajunse în preajmă, iar străinul însoţit de Zelmira eliberată trecu pe lîngă dînsul, îşi scoase smerit căciula şi se frînse într-o adîncă plecăciune.

Mulţimea observă şi această scenă şi începu să-i tălmăcească pricinile.

— Trebuie să fie un mare domn, şopoteau între ei.

— Zău aşa, ceauş !

— O să sporească dările.

— Sau beglerbeg !

— O să pornească războiul.

— Sau intendentul principelui.

— Se va face vînătoare cu hăitaşi.

— Ori este trimisul vestitului rege care locuieşte la marea cea rece, poartă război cu împăratul nemţilor şi mărturiseşte adevărata credinţă.

— Dacă-i aşa, popa din Sînzieni o să fie scos din parohie.

— Dar – totuşi – dacă este cumva măritul han al tătarilor ?

— Păzea ! Să ascundem muierile în pădure.

— Sau însuşi principele.

— Oho ! Scriem o jalbă împotriva măritei doamne Tar-

noczy. Fruntaşii satului să i-o înfăţişeze de îndată înălţimii sale domnului nostru, ba chiar în genunchi.

— Ce spuneţi ?! întrebă vechilul care, auzind ultimele cuvinte intră la bănuială.

— Păi, numai atîta, domnule, că e cam mult doi dinari şi jumătate pentru un bou.

— Dacă pînă mîine dimineaţă nu-mi aduceţi banii, nu vă mai slobod vitele zălogite.

— Chiar aşa să te blagoslovească Dumnezeu, domnule.

Vechilul îşi răsucea furios mustaţa dar nu mai vru să continue gîlceava cu mulţimea amestecată din care o parte era alcătuită din secui liberi.

— Haidamaci netrebnici ! mormăi, întorcîndu-le spatele... Dar cine poate să fie tînărul domn mîndru, cu ochii lui negri, mînioşi ? – continua el să se întrebe. Se uita atît de poruncitor la mine de parcă i-as fi slugă şi parcă ar purta în fiecare buzunar cîte o împărăţie ! Am auzit că principele vînează prin părţile noastre. Ăsta trebuie să fie din suita lui. Să fi fost el Mikes Kelemen, îi aduceam la cunoştinţă că, în lipsa doamnei, nu se cuvine să hoinărim toată ziua în jurul curţii şi grădinii numai şi numai ca să zărim şorţul sau pălăria jupîniţei Săra. Ce-ar spune mărita doamnă Tarnoczy dacă ar afla ?... Mult aş vrea să ştiu cine şi ce era acest domn semeţ ! Abia a clătinat din cap, măcar că l-am salutat cu toată cinstea. Să-mi fie iertat dacă nu e cel puţin jude regesc sau comite suprem.

Cum ajunse în vale şi trecu apa, cavalerul, care nici nu băgase de seamă curiozitatea şi indignarea vechilului din Sînzieni, deveni aproape melancolic. Poate voia să întîlnească amintiri şi nu le mai găsea. Poate că singurătatea, drumul plin de tăcere, liniştea adîncă a pădurii şi ceaţa deasă care, începînd să coboare de pe creste îşi aşternea mantia moale şi umedă pe colinele ce scînteiau sub focul soarelui şi-şi lăsa scamele albe-cenuşii pe pajiştile verzi de smarald, poate că dimineaţa care, dezbrăcîndu-se de strălucire şi culoare, promitea o amiază fierbinte, ori poate un fluier trist de păstor care îndrăznea să rupă liniştea însingurată în locul păsărilor amuţite, poate un motiv necunoscut, poate o impresie tainică, poate un vis, poate o speranţă, o presimţire îi umpleau sufletul şi-l înnegurau.

Zelmira începea şi ea să se simtă stînjenită că vîntul nu ridică în zbor vreo cicoare ori vreun gătej ca să se poată lua după dînsele.

Doar calul, Armidor, îşi mai păstra vioiciunea şi prospeţimea. Era voios de parcă în locul drumului pietros şi udat de izvoare ar călca nisipul cald din nesfîrşita cîmpie a Şirhanului ; era mîndru de parcă ar fi purtat pe cel mai viteaz emir care porunceşte peste triburi puternice, peste corturi încărcate cu prăzi, peste roabe topite de dragoste.

— Cum s-au schimbat toate ! – oftă cavalerul. Nu mai găsesc cornul, vechea mea cunoştinţă. Poate buturuga aceasta prefăcută în cărbune să fie el. îl va fi ars trăsnetul fiindcă stătea într-un loc prea înalt. Şi ia'tă, bătrînei păduri de brazi
i-au luat locul tufişurile şi arborii înalţi şi tineri ! Poate că vijelia i-a doborît deodată pe bătrînii mei prieteni, căci securea ce să caute între ei ? Nu văd pe nicăieri ferăstraie. Şi unde este turma de oi a unchiului meu ? S-a dus la aer mai bun ori lîna şi carnea ei au zburat pe coş ? Unchiului meu i-au plăcut întotdeauna petrecerile şi ele costă bani mulţi... Dar e posibil oare ? A dispărut şi satul. Nu văd decît o biserică ruinata. Unde l-au mutat ? Ori să fi rătăcit eu drumul ?... Cum s-au schimbat toate ! Iar aici drumul se desparte în două părţi. încotro s-o iau acum ?

Acest gînd îl preocupa şi pe Armidor şi, pentru că stapînul său era nehotărît, alegerea trebuia s-o facă el. Aşadar, fără să şovăie, el o luă spre dreapta.

Mergeau înainte printre runcuri.

Zelmira, plictisită, vru să sperie un corb de treabă, gras, dar acela zbură greoi pe cea mai apropiată căpiţă de otavă şi-şi vîrî ciocul sub aripă. Experienţa de veacuri îl învăţase că la atacuri arţăgoase trebuie să răspundă cu o rece nepăsare.

— Oare nu aici ascultam eu în nopţile de vară luminate de lună orga cerbilor ? Ce muzică frumoasă era aceea din desişul pădurii unde astăzi – cum bag de seamă – creşte meiul şi hrişcă. S-ar părea că ne apropiem de sat. Ca avanpost se înfăţişează cocioaba cîrciumarului. Restul pesemne e aşezat mai la vale, căci ceaţa începe să miroase a fum.

Făcuseră aproape un ceas şi jumătate de la castelul

din Sînzieni cînd Armidor şi Zelmira fură înconjuraţi din nou de dulăi ce lătrau.

înaintea călătorului nostru se aşternea un sat frumos cu case ce aveau acoperişuri de şiţă şi ferestre cu ochiuri de sticlă.

în fund se distingeau două conace de dimensiuni modeste dar cu silueta plăcută, avînd conturul încă estompat din cauza ceţii. Unul era aşezat în stînga, altul în dreapta bisericilor cu turnuri de tablă.

— Hei, neamule ! Care din astea e casa domnului Mikes Mihâly ? întrebă cavalerul arătînd cu mîna spre cele două castele aşezate faţă în faţă.

Cel agrăit îşi scoase mai întîi căciula şi spuse „Lăudat să fie Isus Cristos” la care tînărul, ca să-şi îndrepte greşeala, răspunse cu voce profundă : „în veci. Amin”.
această salutare, secuiul îşi Ydl La. – . o
'—ujet neghiob zise :

^^«omnia ta întreabă de casa doamnei Năprădi ? E aia

■——iâul, bucuros că l-a lămurit sucit pe străin, îşi întinse ■^^/e casa doamnei Năprădi. îndreptarea dată ar fi fost, —■—.«doială, mulţumitoare chiar şi sub această formă dacă nostru cavaler ar fi fost sigur că nu s-a rătăcit în

— Eu întreb de casa domnului Mikes Mihăly, zise deci ^uspru, şi nu de cea a doamnei Năprădi.

~~— Hm, răspunse secuiul săltîndu-şi iar zeghea, la noi, '^e al treilea conac este al lui Nimerică, iar cel care mai —.nne este al domnului Mikes Mihăly.

-Această şuguială nătîngă aduse zîmbetul pe buzele cava- „wlui. Atingînd coastele calului cu pintenii, trecu în goană lîngă biserică şi coti la stînga, într-o ulicioară care ducea 3;-a dreptul la castelul căutat.

Mikes Mihăly – căruia îi vom face şi noi o vizită – făcea parte dintre persoanele veşnic tinere. Exteriorul lui părea, ce-i drept, de dată mai veche, dar dispunea încă de o anumită sprinteneală care îmbrăcase culorile tinereţii, elasticitatea şi chiar vîna ei.

în corabia vieţii iute plutitoare, el nu băga de seamă că înaintează decît uneori, după obiectele ce se perindau pe

ţărm. Nu se uita la valurile care-l săltau, nici la şuvoiul ce-l luase cu dînsul, nici la depărtarea lăsată în urmă şi nici la portul din ce în ce mai apropiat. Că, în timp ce el călătorea, clima s-a schimbat şi s-a răcit ; că în locul florilor de primăvară vede acum flori de toamnă ; că deasupra apelor şi printre neguri aude fîlfîitul de aripi al păsărilor călătoare, dar nu al celor care sosesc, ci al celor care se duc ; că azi- mîine matrozii se pregătesc, nu să desfăşoare pînzele, ci să 1 strîngă ; toate acestea Mikes Mihăly nu le bănuia de le; sau numai foarte vag. Mamele cărora el le făcuse curte *■
i-au luat locul tufişurile şi arborii înalţi şi tineri ! Poate că vijelia i-a doborît deodată pe bătrînii mei prieteni, căci securea ce să caute între ei ? Nu văd pe nicăieri ferăstraie. Şi unde este turma de oi a unchiului meu ? S-a dus la aer mai bun ori lîna şi carnea ei au zburat pe coş ? Unchiului meu i-au plăcut întotdeauna petrecerile şi ele costă bani mulţi... Dar e posibil oare ? A dispărut şi satul. Nu văd decît o biserică ruinată. Unde l-au mutat ? Ori să fi rătăcit eu drumul ?... Cum s-au schimbat toate ! Iar aici drumul se desparte în două părţi. încotro s-o iau acum ?

Acest gînd îl preocupa şi pe Armidor şi, pentru că stăpînul său era nehotărît, alegerea trebuia s-o facă el. Aşadar, fără să şovăie, el o luă spre dreapta.

Mergeau înainte printre runcuri.

Zelmira, plictisită, vru să sperie un corb de treabă, gras, dar acela zbură greoi pe cea mai apropiată căpiţă de otavă şi-şi vîrî ciocul sub aripă. Experienţa de veacuri îl învăţase că la atacuri arţăgoase trebuie să răspundă cu o rece nepăsare.

— Oare nu aici ascultam eu în nopţile de vară luminate de lună orga cerbilor ? Ce muzică frumoasă era aceea din desişul pădurii unde astăzi – cum bag de seamă – creşte meiul şi hrişcă. S-ar părea că ne apropiem de sat. Ca avanpost se înfăţişează cocioaba cîrciumarului. Restul pesemne e aşezat mai la vale, căci ceaţa începe să miroase a fum.

Făcuseră aproape un ceas şi jumătate de la castelul din Sînzieni cînd Armidor şi Zelmira fură înconjuraţi din nou de dulăi ce lătrau.

înaintea călătorului nostru se aşternea un sat frumos cu case ce aveau acoperişuri de şiţă şi ferestre cu ochiuri

de sticlă.

în fund se distingeau două conace de dimensiuni modeste dar cu silueta plăcută, avînd conturul încă estompat din cauza ceţii. Unul era aşezat în stînga, altul în dreapta bisericilor cu turnuri de tablă.

— Hei, neamule ! Care din astea e casa domnului Mikes Mihăly ? întrebă cavalerul arătînd cu mîna spre cele două castele aşezate faţă în faţă.

Cel agrăit îşi scoase mai întîi căciula şi spuse „Lăudat să fie Isus Cristos” la care tînărul, ca să-şi îndrepte greşeala, răspunse cu voce profundă : „în veci. Amin”.

După această salutare, secuiul îşi săltă zeghea pe umeri şi cu un rînjet neghiob zise :

— Domnia ta întreabă de casa doamnei Năprădi ? E aia de colo.

Secuiul, bucuros că l-a lămurit sucit pe străin, îşi întinse bîta spre casa doamnei Năprădi. îndreptarea dată ar fi fost, fără îndoială, mulţumitoare chiar şi sub această formă dacă tînărul nostru cavaler ar fi fost sigur că nu s-a rătăcit în alt sat.

— Eu întreb de casa domnului Mikes Mihăly, zise deci mai aspru, şi nu de cea a doamnei Năprădi.

— Hm, răspunse secuiul săltîndu-şi iar zeghea, la noi, cel de al treilea conac este al lui Nimerică, iar cel care mai rămîne este al domnului Mikes Mihăly.

Această şuguială nătîngă aduse zîmbetul pe buzele cavalerului. Atingînd coastele calului cu pintenii, trecu în goană pe lîngă biserică şi coti la stînga, într-o ulicioară care ducea de-a dreptul la castelul căutat.

III

Mikes Mihăly – căruia îi vom face şi noi o vizită – făcea parte dintre persoanele veşnic tinere. Exteriorul lui părea, ce-i drept, de dată mai veche, dar dispunea încă de o anumită sprinteneală care îmbrăcase culorile tinereţii, elasticitatea şi chiar vîna ei.

în corabia vieţii iute plutitoare, el nu băga de seamă că înaintează decît uneori, după obiectele ce se perindau pe ţărm. Nu se uita la valurile care-l săltau, nici la şuvoiul ce-l luase cu dînsul, nici la depărtarea lăsată în urmă şi nici la portul din ce în ce mai apropiat. Că, în timp ce el călătorea, clima s-a schimbat şi s-a răcit; că în locul florilor de primăvară vede acum flori de toamnă ; că

deasupra apelor şi printre neguri aude fîlfîitul de aripi al păsărilor călătoare, dar nu al celor care sosesc, ci al celor care se duc ; că azi- mîine matrozii se pregătesc, nu să desfăşoare pînzele, ci să le strîngă ; toate acestea Mikes Mihăly nu le bănuia de loc sau numai foarte vag. Mamele cărora el le făcuse curte pe
cînd creşteau îl invitau cu sîrg la nuntUe fiicelor lor, iar Mihăly, în timp ce dansa cu mireasa, îi şoptea, vu aceeaşi ardoare, aceleaşi cuvinte pe care, în aceeaşi împrejurare, le auzise de la el şi mămica ei.

Tinerii care păşeau în viaţă descopereau pentru întîia oară că li s-a dus tot caşul de la gură atunci cînd el se simţea jignit dacă îi spuneau nene, iar celor bătrîni, nu podagra, nu faptul că la cea mai mică schimbare de vreme îi dor reumatismele, ci retragerea din preajma lor a lui Mihăly le trezea bănuiala că sînt în pragul morţii.

Dar şi propria înfăţişare îl îndemna să se amăgească vi- sîndu-se tînar. Pe trupul său de înălţime mijlocie, chiar haina cea mai ajustată îi venea ca turnată cu destulă eleganţă. Fruntea i s-a mai înălţat, ce-i drept, dar această schimbare s-a petrecut atît de cu încetul încît el însuşi n-o bănuieşte, dar ca s-o numeşti chelie, n-ai putea s-o faci fără să-l calomniezi. Barba şi-a ras-o, nu pentru că încărunţea, ci din cauza modei, iar printre buclele sale castanii mai greu găseşti un fir cărunt decît într-o pajişte înflorită un trifoi cu patru foi. Aproape că nu avea riduri, aşa că nu purta pe chipul lui alte semne de îmbătrînire decît cele care apar la începutul vîrstei bărbăţiei, pe cînd Jocul voios, vioi al trăsăturilor, căldura expresiei, împreuna cu mustaţa răsucită, ar fi putut uşor să ne facă a crede că la el se găseau nu numai dorinţe tinere, ci şi temperament tînăr şi muşchi tineri.

O ciudată contradicţie a firii lui Mihăly îl conducea însă pe observator pînă la zilele învăluite în ceaţă şi lăsate în uitare care îi văzuseră leagănul, costumul de paj, cea dintîi scrisoare de dragoste şi pintenii noi-nouţi de cavaler. Fiindcă boier Mihăly nu era mai puţin mîndru de tinereţele sale ca de întîmplările din viaţa lui şi faptele săvîrşite de dînsul. Din cînd în cînd pomenea de aventurile trăite, de sacrificiile făcute pentru binele obştesc şi în cursul unor astfel de povestiri ieşeau frumuşel la iveală, pe rînd, date cronologice lămuritoare. El lăuda plăcerile curţii lui Băthori Găbor, critica

strălucirea rece a curţii lui Bethlen Găbor şi gospodăria puritană şi zgîrcită a lui Răkoczi Gyorgy. Iar din anecdotele povestite de dînsul, cînd într-o veselă dispoziţie, cînd într-o stare de nemulţumire, ieşea la iveală că în anturajul ultimului Băthori el fusese nu numai aprod, ci şi cavaler şi că în timpul scurtei domnii a Katalinei de Brandenburg
a fost mai curînd martorul decît iniţiatorul celor mai interesante aventuri. Gustul său, spunea, ajunsese mai rafinat, pe cînd cel al frumoaselor doamne de la curte a degenerat. Aşa devine explicabil că Zolyomi şi Csăki au sechestrat inimile care mai puteau fi cucerite.

Mikes era gata ca la un pahar de vin şi de vorbă să abată conversaţia spre aceste vechi istorii fără ca, din cauza experienţei lui de viaţă, să se simtă mai puţin îndreptăţit a fi fluşturatic. Ori considera anii tot atît de scurţi ca pe cei din vechiul testament din care cîteva sute erau o povară uşoară pe umerii omului ; ori nu folosea deloc măsura timpului pentru a arăta cît de depărtate erau evenimentele. După părerea lui, lucrurile cele mai importante se întîmpla- seră deunăzi şi dacă reieşea că vreun „deunăzi” are zece ani, cele mai mici amănunte îi erau încă atît de proaspete în minte încît îi părea că anii ce se strecuraseră între prezent şi trecut se datorează mai curînd unor magii decît realităţii.

Toţi cunoscuţii lui, chiar dacă surîdeau, îi invidiau această prielnică umoare, această fericită amăgire de sine, şi nu fără motiv ; căci, pe lîngă că-i aducea multe bucurii posesorului ei, nu putea deveni cu adevărat ridicolă nici în extremele sale, fiind întemeiată pe o sănătate înfloritoare, pe un aspect deloc uzat şi pe o fire senină.

Cînd îl văzu pe cavalerul însoţit de noi sărind din şa în faţa casei, Mihăly coborî două cîte două scările pridvorului.

Alergară unul în întîmpinarea celuilalt, dar, după o primă îmbrăţişare grabnică, amîndoi se deteră puţintel înapoi şi se priviră în faţă, de parcă voiau să se convingă că n-au greşit persoana pe care o copleşeau cu bucuria revederii.

— Nu te-ai schimbat deloc, dragă unchiule ! strigă cavalerul strîngîndu-l cu căldură la piept pe boier Mihăly.

— Ce flăcău voinic te-ai făcut, nepoate, Mikes Jănos, şi

cum ţi s-a schimbat chipul, statura, ba chiar şi glasul ! La naiba ! Nici nu te recunoşteam dacă nu ştiam că vii. Deşi nu e mult de cînd ne-am văzut.

— Doar doisprezece ani, dragă bădie, zise zîmbind ne-

P0^’

— Iar tu, în scurta vreme cît ai lipsit, ai trăit împără-teşte. La curtea din Cracovia ai fost cel mai frumos paj, iar

în oastea lui Lupu Voievod cel mai bun ostaş din gardă. Dragostea şi vitejia sînt sarea şi piperul vieţii. Ehei, la noi s-a întors lumea pe dos. Principesa este o sfînită, principele, avocatul cu cele mai multe procese, marele şambelan scoate bani de argint din sucul de aur al Rojamalului [1]. Doamna lui Petnehâzi Istvăn le citeşte biblia doamnelor de la curte, Szecsi Măria a plecat din ţară, iar tătarii nu vor nicidecum să năvălească. Inima şi braţele noastre n-au ce face... Milioane de milioane ! Ce cal superb ai !

Mihâly îl cerceta pe Armidor cu deprinderea unui specialist.

— O minune de ţintat ! Pun prinsoare că nu se află unul ca el nici în grajdurile paşei de la Buda. Răkoczi se ocupă cu îngrăşatul vitelor. Cu totul altfel era chiar şi pe vremea lui Bethlen Găbor. Ei ! Ce animal frumos e ogarul ăsta negru al tău. Principelui îi place vînătoarea cu gonaci. Vrea /să strîngă multe piei de sălbăticiuni. în locul şoimului mîndru şi al ogarului semeţ, lumea e a copoilor hămăitori. Ni s-au schimbat moravurile !

în timpul acestei convorbiri, Mihăly îşi conduse nepotul în casă. îi arătă odăile cu covoare turceşti în care divanele joase reprezentau orientul iar jilţurile cu spătar înalt şi drept apusul. îşi deschise armorialele în care, pe lîngă tecile şi săbiile curbate de Damasc, mai zăceau oţeluri de Toledo pentru spade şi cîteva armuri grele nemţeşti. Scoase pocalele strămoşeşti şi cele cumpărate de curînd, explică ornamentaţiile vechi bizantine şi noi, augustane, ciocănite pe cupele lor. Relată povestea faimoaselor capete de cerb atîrnate pe pereţii sufrageriei, a blănii de urs bătrîn aşternută în faţa crivatului din odaia de dormit, a tolbelor de vidră şi rîs şi a aventurii de vînătoare pe

---

1 Rojamal = loc cu podgorii la Alba lulia

care i-au evocat-o doi cocoşi de munte îm- păiaţi. îşi deschise şi sipetul de comori şi scoase pe rînd inelele cu peceţi, apoi broşele şi brăţările cu pietre în două ape de pe care scăpărară de le luară ochii frumoase zeiţe păgîne sau teribili împăraţi romani ; apoi paftalele, surguciurile şi agrafele cu mărgăritare scumpe, olmazuri limpezi şi rubine aprinse, ca, în sfîrşit, să vină rîndul inelelor cu talismane, cele mai de preţ dintre ele. Peruzeaua unuia vindeca muşcătura de şarpe, matostatul negru al altuia gonea frigurile,
în ametistul celui de al treilea erau săpate semne tainice prin citirea cărora puteau fi chemate spiritele, numai că, durere, nu reuşea să le citească nici măcar bătrînul Bisterfeld [2] şi, în afara doctorilor savanţi din Siria, nici n-o să le citească nimeni niciodată. De aceea, ar fi chiar mai bine să-l vîndă cu bani buni paşei din Timişoara sau poate muftiului însuşi ; dar Mikes Mihăly nu este Răkoczi Gybrgy care scoate miile şi din ceară.

— Eu nu pot, zise închizînd sipetul, să mă despart de bucata asta de matostat. Poate că vreodată îşi va descoperi faţa tainică şi-şi va trăda secretul de mult păstrat. Dar, nepoate dragă, dacă vrei, să mergem şi la grajduri. Am cai vrednici, tineri, de soi bun, şi, fără îndoială, ai să vezi între ei cîţiva pe care încă nu-i cunoşti.

— Sper, răspunse Jănos zîmbind. Doar nici satul, nici casa nu ţi le-am văzut pînă azi.

Boier Mihăly se uită deocamdată mirat la nepotul său, apoi, adîncindu-se în calcule cronologice, neobişnuite la el, oftă :

— Aşa e, nepoate ! cînd stăteai la mine, pămînturile mele erau mai întinse cu cîteva părţi de hotar... Ei, dar nu-i nimic ! Acum m-am retras de la curte şi-o să mă ocup de agricultură, cel puţin pînă la alegerea noului principe.

— Şi ce s-a întîmplat cu vechiul sat ?

— Jumătate din el l-a dus cu sine, dincolo, tînărul Apor Istvăn ; jumătate l-am adus eu aici. El a pus condiţia mu-tării în scrisoarea de zălogire. Iar eu mi-am strîns catrafu-sele cînd mi-a ars conacul. Locuinţa mea de acum este mai la îndemîna moşiilor de margine ce mi-au rămas.

— Dar în celălalt capăt al satului văd încă un castel.

---

2 Bisterfeld, Johann Heinrich (c. 1605—1655) profesor german Ia Alba [ulia.

— Nu te înşeli, nepoate ! Acela e al doamnei Năprădi. Răposatul ei soţ a dobîndit jumătate din satul meu prin drept de schimb. De la el am primit cele mai frumoase pocale şi puşti, pietrele în două ape şi talismanul negru. Am ajuns gratuit la toate aceste bogăţii şi pe deasupra mi-am făcut rost şi de o vecină încîntătoare. Păcat că acum îşi petrece timpul la castelul din Sînzieni şi nu-ţi pot face cunoştinţă cu dînsa. E o figură dulce ! Dar, după cum am aflat, nici
nepoata [3] lui Lupu voievod nu e urîtă. Du-mă în peţit. Daca e numai pe jumătate atît de bogată pe cît se vesteşte şi-i cel puţin tot atît de frumoasă, eşti un muritor fericit.

— Bogăţiile Măriei, spuse Mikes Jănos, îşi pierd preţul pe lîngă frumuseţea ei. Ochii îi strălucesc mai tare ca diamantele coroanei, buzele îi sînt de rubin, buclele de aur scînteietor, însă inima îi este de fier. Chipul ei te farmecă. Poate că mă bagă în seamă, poate că nici nu-i sînt antipatic şi, cedînd dorinţei unchiului său, m-ar primi, poate, de bărbat, dar că ar face din mine un muritor fericit, de asta trebuie să mă îndoiesc, cîtă vreme nu-i văd în ochi o lacrimă pe care să n-o fi stors mînia, pe buze un zîmbet în care să nu fi străfulgerat batjocura sau trufia, iar în buclele ei, în locul perlelor orientale, o floare de mărgăritar culeasă de mîna ei pe cînd se plimba visătoare prin dumbrăvi.

— Ei, nepoate, observă Mihăly, o floare îşi poate înfige orice ţărancă în coc, dar pe buclele logodnicei mele nu mi-ar displăcea o podoabă de diamante.

— Nici mie, dragă bădie ! Numai că diamantele să le aducă drept mîndră moştenire, iar floarea s-o caute cu modestie, dintr-o aplecare către ceea ce este gingaş şi simplu.

în timpul acestui dialog ajunseră la grajdul cailor iar Mihăly ar fi început să-şi laude bucuros armăsarii şi sirepii însă ochii i-au rămas la Armidor, încînltătorul animal care îşi primi stăpînul cu o privire atît de blîndă, de inteligentă, de însufleţită de parcă ar fi vrut să-i mulţumească pentru

---

3 Mai departe autorul vorbeşte de fiica lui Vasile Lupu.

că vine să-l vadă atît de curînd. Printre caii bădiei Mihăly, calul arab cu silueta semeaţă şi delicată arăta ca un prinţişor ce călătoreşte sub nume fals şi care, amestecîndu-se printre salahori masivi, muşchiuloşi, neciopliţi, îşi dezvăluie rangul mai degrabă datorită grosolăniei celorlalţi decît propriilor sale maniere alese. Mihăly îşi mută indispus privirea de la Armidor la Stela, Rîndunica şi chiar Handjabeg şi cu glasul spăsit zise :

— Cu caii mei, nepoate, ai putea trece prin fruntea armiei ienicerilor, dar cu al tău ai putea să furi cea mai frumoasă femeie din cortul sultanului.

— Nu m-aş mira, spuse Jănos zîmbind, dacă Armidor ar fi fost deja amestecat într-o asemenea ispravă, căci în ţara lui vodă Lupu se mai fută şi azi femeile.

— Asta-mi place, nepoate 1 Cavalerul să fie cavaler, să iubească şi să rişte... Dar de ce întîrzie atîta Kelemen ? De bună seamă iar o pîndeşte pe Tarnoczy Săra. Numai de-ar avea mai multă energie. El însă umblă gură cască, tîndăleşte, oftează şi dă roată castelului cum dă pisica fricoasă oalei cu smîntînă. Ştiu bine că noi doi altfel ne-am purta în locul lui.

Mihăly îşi luă nepotul de braţ şi-l conduse înapoi în pridvor unde se aşezara pe o laviţă şi foarte curînd porniră să sloboadă din pipe lungi fumul rafinat, albastru al tutunului de lanina. Cerul începu să se lumineze, soarele să strălucească, ceţurile măturau culmile munţilor şi se desfăceau în scame printre cele mai înalte cetini de brazi. Zdrăngănind amarnic, ceasul de pe peretele sufrageriei bătu fără greş orele douăsprezece.

— Tot nu vine Kelemen, zise nerăbdător Mihăly, de bună seamă a văzut urmele Sărei undeva în nisip şi stă să le contemple. Azi-mîine fratele tău o să ajungă atît de distrat că n-o să-şi poată deosebi stînga de dreapta.

— De asta nu mi-e frică, bădie, fiindcă fratele Kelemen pare mai curînd iute decît adînc la simţire, cel puţin judecind după copilăria lui. De altfel, dacă o iubeşte atît de mult, de ce nu o ia pe Săra de nevastă ? După cîte am auzit, tata doreşte să se facă această căsătorie iar Tarnoczy Sebestyen, pe patul de moarte, le-a binecuvîntat unirea şi numai din pricina doliului s-a amînat nunta cu cîteva luni. Toate astea mi le scrisese mama încă pe atunci.

— E adevărat, dar doamna Tarnoczy susţine acum contrariul.

— Cum aşa ?

— Păi, zice că soţul ei a rugat-o cu mîinile împreunate să nu-l lase pe Kelemen să ajungă aproape de inima fetii lui şi cu nici un preţ să nu le încuviinţeze căsătoria.

— Asta-i o ticăloşie ! Dar ce, familia noastră nu e destul de bună ? Nu era Tarnoczy Sebestyen cel mai bun prieten al casei noastre ? Şi ce cusur are Kelemen ? De ce n-ar fi vrednic de mîna oricui ? Şi n-am auzit oare de sute de ori că boier Sebestyen îl iubea ca pe propriul său fiu ?

— Adevărul adevărat, nepoate Jănos, dar acum femeia asta care s-a lepădat de Dumnezeu aruncă în spinarea lui Sebestyen că avea ură pe papistaşi şi că le-a interzis căsătoria din cauza deosebirii de religie. Deşi asta e minciună sfruntată.

— Apoi eu, să fiu în locul lui Kelemen, aş răpi-o pe Săra, spuse cu patimă Jănos.

— Şi taică-tău l-a sfătuit s-o facă, strigă unchiul cu chipul radios. Iar eu... zic puţin, dacă nu l-am îndemnat de zece ori. El însă tot nehotărît e. Te rog leagă-i şi tu de inimă. Spune-i că în locul lui ai răpi-o pe Săra încă azi, pe Armidor.

Pe Jănos îl pătrunse întorsătura neaşteptată a convorbirii.

— Nu-i aşa că ai răpi-o ? îl grăbi Mihăly.

— Da, spuse visător Jănos... da, dacă aş simţi că o iubesc adine şi statornic.

— Kelemen o iubeşte.

— Da, dacă aş fi sigur că ea mă iubeşte adine şi statornic.

— Kelemen e sigur.

— Da, dacă aş şti că nu voi fi blestemat de maica-sa.

— Cit despre asta, nepoate, nu-ţi pot da chezăşie.

— Dar blestemul mamei se prinde, zise Jănos cu emoţie.

— Atîrnă despre ce fel de mamă e vorba, nepoate ! Doar doamna Tarnoczy o blestemă pe Săra din zori şi pînă-n seară.

— Blestemul des rostit nu mai e blestem, şopti Jănos înăbuşit, abia înţeles.

— Amin ! se auzi de pe buzele lui Mihăly.

Jănos tresări. Presimţea că în conversaţia lor era vorba de ceva mai mult decît de un schimb de păreri. Bănuia că prin cuvintele lui s-a angajat şi, cu toate că pînă acumi curajul nu-l părăsise niciodată, de data aceasta inima îi bătea năvalnic iar prin vinele lui treceau fiori de foc şi de gheaţă, încingîndu-i şi încremenindu-i mădularele.

— Am ajuns la ţintă, zise Mihăly cu faţa strălucind de bucurie. Te-ai arătat a fi un frate bun. Tu îl vei încuraja şi îl vei ajuta.

în clipa aceea Kelemen intră pe poartă în galopul calului.

V

Cu greu se pot închipui fraţi mai asemănători şi mai deosebiţi unul de altul ca Jănos şi Kelemen.

Cîteodată este uşor chiar să-i confunzi ; altădată e greu de crezut că cineva poate face o astfel de greşeală.

Ca să ne facem o părere trebuie să ţinem seama de multe, de la îmbrăcăminte şi pînă la modul în care cade lumina.

Cu obrazul ascuns sub vizieră şi îmbrăcaţi în armură, ar putea să înşele chiar şi un ochi priceput, căci micile deosebiri între statura, ţinuta corpului şi mişcările lor se pot observa numai dacă alte deosebiri mai caracteristice ne-au şi îndreptat atenţia spre ele.

Călare, la o anumită distanţă şi în vremea amurgului ei apar în faţa călătorilor ca avînd contururi aidoma iar chipurile lor, chiar neacoperite, fac să crească această confuzie prin conformaţia lor asemănătoare.

Cum la începutul povestirii noastre nimeni nu-l cunoştea pe Jănos, asemenea confuzii nu s-au petrecut iar eu le amintesc numai pentru a putea trece cît mai degrabă la zugrăvirea deosebirilor dintre cei doi fraţi.

Jănos este ceva mai zvelt şi mai înalt decît Kelemen care e mai tînăr decît el cu un an. Statura desăvîrşită a amîndurora nu este expusă criticii Zoililor ; totuşi, deşi la fel de mlădioşi, Jănos este mai puternic, mai viguros. în privinţa alcătuirii muşchilor pe el l-a părtinit natura, care n-a fost zgîrcită nici faţă de Kelemen. Gîturile subţiri nu par să arate la nici unul din ei vreo putere neobişnuită, dar le pun în lumină înfăţişarea deosebită. Jănos însă dă farmec nou întregii sale siluete prin înclinarea într-o parte a gîtului înalt, ceea ce, în timpul conversaţiilor uşoare şi glumeţe accentuează deopotrivă vraja cuvintelor, mişcări-

lor şi ţinutei sale, în timp ce Kelemen, fără să fie un gîn-ditor profund, avea obiceiul să-şi încovoaie puţintel gîtul înainte – cusur care atrage numai cînd e vorba de oameni înzestraţi cu talente spirituale cunoscute, ba chiar şi atunci, numai dacă dintre pleoapele cu frumoasă tăietură izbucneşte o puternică, ascuţită şi' concentrată lumină.

Chipurile ambilor fraţi sînt în deplină măsură atrăgă-toare. Se vede că sînt oglinzi ale unor porniri nobile, ale unor inimi ce nu cunosc făţărnicia. Cînd zîmbesc, nimeni nu caută în colţul gurii lor ironia sau şiretenia. Supărările, bucuriile, emoţiile, însufleţirea, indiferenţa lor sînt aşa cum se arată. Nici chiar vreun cercetător mai atent nu bănuieşte la ei patimă ascunsă, răzbunare ce fierbe în taină, ambiţie ce caută drumuri neumblate spre mărire şi putere, care pentru rezultatul final tace, rabdă, se tăgăduieşte şi se umileşte pe sine : într-un cuvînt, nimic din ceea ce ar amesteca perfidia în înclinaţiile noastre fireşti pentru a le descompune şi a le contopi cu noi elemente, nimic din ceea ce ascunde pornirile noastre brute numai ca să le poată lămuri şi intensifica. Nici expresia feţei lor nu se putea potrivi în vreun fel cu falsitatea, prefăcătoria sau uneltirea. Cine îi privea era fără voie cucerit de gîndul : ce chipuri deschise, sincere şi cinstite au cei doi Mikes şi cît este de uşor să le vezi pînă în adîncul sufletului ! Şi într-adevăr, chipul deschis este o oglindă pentru suflet, cum este şi limpedea suprafaţă a apei pentru matca în care se mişcă, domol sau făcînd valuri stîr- nite de frămîntările din adînc. Dar cititorii mei ştiu bine că sînt văi cărora, din cauza limpezimii, nu le poţi bănui adîn- cimea şi sînt altele care n-au adîncime, ci numai limpezime. Chipul deschis al lui Mikes Jănos ni le evoca pe cele dintîi, iar al lui Mikes Kelemen pe celelalte. Această deosebire dădu naştere unor mari schimbări în trăsăturile lor, care, abia aducînd unele cu altele în timpul greutăţilor vieţii, ajunseseră în vremurile liniştite la un caracter comun, iar pe patul de moarte trebuie că vor fi încremenit într-o asemănare surprinzătoare. Chipul celor doi fraţi era mai curînd plăcut decît de o frumuseţe regulată. Frunţile înalte, nasurile puţin mai groase la rădăcină şi mai largi la nări şi bărbiile lor mai ample decît cele comune dovedeau forţă bărbătească şi fermitate ; pe cîtă vreme tenul fin, pomeţii neaccentuaţi, buzele de o

croială armonioasă, viu colorate, blînde în expresie, cu o mustaţă subţire şi îngrijită şi mîna lor îngustă, mlădioasă, delicată ne înfăţişează pe cavalerul elegant, nobil, care petrece mai multă vreme în sălile festive decît în corturile taberelor şi îi place mai curînd să ocolească decît să înfrîngă piedicile aruncate de viaţă în calea lui. La Kelemen, ochii căprui, mari dar visători, sporesc şi mai categoric această impresie ; la Jănos,
dimpotrivă, ochii negri ca noaptea şi arzători o sting cu totul în momentele mai vii ale emoţiilor.

Asemănarea feţelor prelungi ale celor doi fraţi este micşorată şi de culorile pielii şi părului. Kelemen are tenul vechilor maghiari, adică nu e nici blond, nici brun, iar părul ce se revarsă pînă la umeri este castaniu închis. Buclele negre ca abanosul ale lui Jânos năvălesc de sub coif cîrlionţate de la natură, iar faţa brună, moştenită de la maică-sa, Kornis Agnes, fac ca blîndele trăsături străvechi ale familiei Mikes să pară ceva mai energice, ba chiar mai aspre.

De doisprezece ani încoace, Jânos nu l-a întîlnit pe fratele său Kelemen decît cu o zi înainte de începutul povestirii noastre, la casa părintească, unde venise cu încuviinţarea lui Lupu voievod – vechi prieten al familiei – în garda căruia mai era locotenent, dar nutrind gîndul de a
se stabili în Transilvania şi de a-şi pune talentele în serviciul baştinei sale. Taina aceasta încă n-o dezvăluise ni
mănui şi, în general, printre bucuriile revederii atît de mult dorite şi îndelung amînate, nici n-au avut vreme să vorbească despre planurile şi speranţele lor. Masa întinsă a bădiei Mihâly în jurul căreia stăteau doar ei trei, cu mîncări aburinde şi pocale pline dinainte, le-a dat însă bun prilej să-şi deschidă inimile.

Jânos îşi povestea întîmplările vieţii. Kelemen nu putea vorbi decît de dragoste.

Mihâly turna vin cînd în paharul lui Kelemen care asculta uimit nenumăratele lupte purtate de fratele său în războaie şi în viaţă, cînd în paharul lui Jânos care urmărea cu împărtăşire lăuntrică jelaniile şi supărările frăţiorului şi elogiile cu care o încărca pe Sâra.

— O dată dacă ai vedea-o, oftă Kelemen, l-ai socoti
hulitor pe cel care n-o crede mai bună decît e frumoasă şi neobrăzat pe cel care ar asemui frumuseţea altei femei

cu a ei.

— Aşa-i, interveni Mihâly, în afară de iubitele noastre, nu este altă copilă mai fermecătoare ca Sâra. Dar voi nu prea beţi.

Kelemen îşi goli paharul pînă-n fund.

— Pe Sâra o face din cale-afară de atrăgătoare, continuă Mihâly, faptul că nu seamănă întru nimic cu maică-sa. A moştenit în întregime caracterul tatălui ei şi prin asta a avut noroc mai mare decît dacă – avînd temperamentul mamei sale – ar fi dobîndit la naştere comorile lui Darius.

— Dar cultura ei ? se interesă Jănos.

— A crescut la curtea doamnei lui Bethlen Istvăn, îi răspunse Mihăly cu un laconism; spartan.

— Cu toate acestea este blîndă, reţinută şi modestă, arătă Kelemen care nu era neapărat un admirator al idealurilor lui Mihăly.

— Nepoate ! în doamna Bethlen se concentrează tot ce ţine de însuşirile unei doamne nobile şi cultivate. însuşi regele Spaniei ar putea s-o numească fără grijă prima doamnă de onoare, într-atît de bine cunoaşte eticheta.

— Nu mă îndoiesc, spuse Kelemen, dar atunci noi n-am mai recunoaşte-o, fiindcă maniera ţeapănă şi rece a unei doamne de onoare spaniole i-ar răpi o bună parte din- farmec.

— Şi eu, interveni Jănos, mai degrabă mi-o închipui pe Szecsi Măria în cetatea zînelor din Avalon, unde locuieşte regina dragostei şi magiei, decît între zidurile sumbrului Escurial.

— Cum, tu o cunoşti ? întrebă Mihăly cu chipul radios.

— Odată, pe cînd Lupu voievod vîna bouri în munţii Sucevei, cîţiva din suita lui ne-am rătăcit în Maramureş unde doamna lui Bethlen Istvăn petrecea într-una din cetăţile de margine ale tatălui său, Szecsi Gybrgy... Curiozitatea de a o vedea pe frumoasa femeie învinse în mine simţul datoriei. în timp ce tovarăşii mei întrebau de drum, m-am îndepărtat pe nesimţite de ei şi asfinţitul soarelui mă găsi pe calul înspumat în faţa cetăţii lui Szecsi. La sunetul de corn al cavalerului necunoscut, pîrcălabul prietenos a coborît puntea şi zîna cetăţii, cuceritoarea Măria, mi-a făcut o primire atît de aleasă de parcă l-ar fi întîlnit pe cel mai bun dintre cunoscuţii săi. Lupu voievod

nici n-a băgat de seamă că am lipsit trei zile. Urmele de bouri şi de urşi i-au subjugat toată atenţia. Nu s-a interesat de mine, iar despre greşeala mea pe care mi-ar fi fost ruşine s-o tăgăduiesc, nici n-a venit vorba.

— Ei ! Nu te-a cucerit doamna Bethlen ?

— Nu, răspunse Jănos, privindu-şi unchiul cu un surîs melancolic.

— Cum aşa ? Este oare cu putinţă ?

— De ce nu ? în umbra trandafirului semeţ văd mai degrabă micuţa viorea şi farmecul pretenţios mă învaţă să laud nevinovăţia.

— Hahaha ! rîse-n hohot bădia Mihăly. Prin urmare ne distrăm cu camerista dacă stăpîna casei face nazuri ! Ce să zic, bună idee. în primii ani ai domniei lui Băthori Găbor era la modă şi printre noi, aprozii. Ţi-aş putea povesti mai multe istorioare interesante despre micuţe viorele pe care le rupeam de lingă tulpina trandafirului aşa încît, pentru această îndrăzneală, multă vreme purtam pe mîinile noastre urmele lăsate de spinii reginei florilor... Dar de ce mă priveşti cu atîta seriozitate ? Să ciocnim paharele. Doar n-ai să-mi răstălmăceşti glumele... Să ciocnim !

Jănos îşi ridică pocalul şi se strădui să arate un chip mai vesel ; dar starea lui sufletească se afla încă sub impresia neplăcută creată de glumele uşuratice ale unchiului său.

— Săra, zise Kelemen, a însoţit-o de două ori în Maramureş pe doamna Bethlen, iar toamna dinaintea morţii tatălui său a petrecut-o în întregime acolo. îmi aduc bine aminte că s-a întors la Sînzieni tocmai în ziua de Sîntandrei. Nenea Sebestyen se simţea deja rău iar a treia zi dimineaţă l-am văzut întins pe masă. Cerule ! Cîte speranţe mi-a luat cu el în mormînt !

— Dar tu o iubeşti pe Săra din toată inima ? îl întrebă pornit Jănos.

— Dacă ai fi întîlnit-o o singură dată, oftă Kelemen, ai jura că mai curînd m-aş despărţi de viaţă decît să n-o am pe dînsa.

— Şi ea ?

— încă din copilărie se considera logodnica mea.

— Dar mai tîrziu ?

— Ah ! La cîteva săptămîni după moartea lui

Sebestyen mi s-a interzis să le mai păşesc pragul.

— Totuşi aţi mai vorbit unul cu altul ? Iar ea şi-a re-înnoit jurămîntul de credinţă ?

— Săra este o fată ascultătoare.

— Sper însă că în acelaşi timp este fidelă cuvîntului dat.

— Ea nu s-a angajat niciodată faţă de mine. în relaţiile dintre noi erau de prisos jurămintele şi promisiunile. „Să creşti niţel mai repede, ca la întoarcerea ta acasă, nen'tu Kelemen să te poată duce de-a dreptul la altar" – acestea au fost cuvintele de rămas bun ale boierului Sebestyen cînd mi-am săltat logodnica în trăsura doamnei Bethlen. Au trecut şase luni şi rădvanul cu blazon al acestei doamne se opri iar în faţa castelului din Sînzieni. Noi o aşteptam mai tîrziu pe contesă pentru că voia să petreacă vreo cîteva zile la cumnată-sa pe care soţul ei, Zolyomi David, comandantul de atunci al secuilor, o dusese la Tîrgu Mureş. La uruitul trăsurii nimeni nu se clinti de lîngă jilţul boierului Sebestyen ce zăcea bolnav. Numai inima mea fu cuprinsă de o bănuială căreia nu mă puteam împotrivi şi, părăsind odaia, m-am repezit în pridvor. Adevărata dragoste are presimţiri sigure. Cum spuneam, era rădvanul doamnei Bethlen, iar contesa se şi afla pe scări. M-am grăbit deci s-o ajut şi pe Săra. O tînără de o nespusă frumuseţe îşi sprijini mîna pe braţul meu. într-o jumătate de an, micuţa mea logodnică s-a făcut fată mare, oftai cu o uimită încîntare. Se roşi, apoi deveni palidă ca un crin. De pe buze îi zbură un surîs, din ochi îi pică pe mîna mea o lacrimă fierbinte şi strălucitoare – îi simt şi acuma locul. Eram fericit, cu toate că, din pricina bolii tatălui său despre care ea aflase încă din sat, chipul Sărei mele era înnegurat de tristeţe. O, cît sînt de deşarte speranţele noastre ! în ziua în care l-am dus la groapă pe tată, în altă împrejurare o duceam poate la altar pe fiică. Iar acum... ?

Kelemen îşi întrerupse cuvintele ca, aşa cum se cuvine unui bărbat, să-şi poată stăpîni emoţiile.

— Iar acum, se amestecă în vorbă Mihăly, dacă mai stai în cumpănă, patul de mireasă cu baldachin, garnisit cu lemn de trandafir, i-l va face frumoasei tale logodnice ghiu- jul de Haller Peter. Pe stîlpii baldachinului vor fi

sculptaţi amoraşi jucăuşi care se vor hlizi de după perdele, uitîndu-se la faţa brăzdată a soţului.

— Doamna Tarnoczy şi-a ales de ginere pe Haller Peter ? se interesă Jănos.

— Pesemne de asta s-a dus la Sibiu, suspină Kelemen.

— Haller e bătrîn ?

— Ştii, bruma timpului l-a atins cam repede ; altminteri, nu era decît aprod în vremea cînd pe mine mă învăţau buchile, interveni bădia Mihăly.

— Dar despre firea lui se vorbeşte de rău ?

— N-aş putea spune, nepoate, însă picioarele îi sînt reumatice şi chiar în timpul primăverii poartă dolman căptuşit cu blană de vulpe.

— E zurbagiu, băutor ? întrebă mai departe Jănos.

— Măcar de-ar fi, nepoate, dar e cuviincios şi cumpătat. E prea şlefuit. în loc să înjure, se roagă şi chiar la onomastica fratelui său bea vinul îndoit cu apă.

— E zgîrcit ?

— într-adevăr, nepoate, nu-şi aruncă banii pe fereastră, are o suită redusă, n-are datorii, într-un cuvînt, este consilierul lui Răkoczi Gyorgy.

— Şi, cum este bătrîn, are desigur mare aplecare spre gelozie ? Fără îndoială, şi-ar chinui rău soţia.

— Cine ştie, nepoate ? încă nu s-a lipit nimeni de el, nu l-a înşelat nimeni, n-a avut motiv să gelozească pe nimeni.

— Prin urmare, este un om nesimţitor ?

— Nepoate, eu l-am văzut plîngînd la înmormîntarea maică-şi. Dar cine nu plînge atunci ? De ce întrebi ?

— Am vrut să aflu, zise trist Jănos, pentru cine este dat la o parte Kelemen şi pentru cine e jertfită Săra ! Fiindcă sînt cazuri în care femeia este mulţumită lîngă un bărbat în vîrstă.

— Dar Haller Peter nu-i va fi bărbat Sărei. Iar dacă tu îţi retragi cuvîntul, o vom răpi noi doi, eu şi cu Kelemen. De ce ai tresărit acum ? Dimineaţa cîntai pe altă strună. N-ai spus tu însuţi că în locul frăţiorului tău ai lua-o pe Săra în şa, cum se obişnuieşte în Moldova, şi ai aştepta acasă la tine binecuvîntarea întîrziată a părinţilor ? Părerea ta, pe care i-am comunicat-o lui Kelemen, l-a făcut să promită că nu se mai împotriveşte vechiului meu plan.

— Să mergem ! strigă Jănos pornit, pentru fericirea fratelui meu sînt gata să împărtăşesc toate primejdiile.

Mihăly înălţă paharul.

— Să ciocnim de trei ori ! zise. Trăiască îndrăzneala !... Dragostea !... Desfătarea, pentru care ne expunem...

— Şi beţia după care ne doare capul ! adăugă Jânos cu glas răsunător, cu zîmbetul pe buze.

V

Călătoria şi lipsa îndelungată a măritei doamne Tarnoczy era de neînţeles nu numai în castelul din Sînzieni, ci chiar în sat. Pînă acum se temuse neîncetat că din clipa în care iese pe poartă curtea se răstoarnă îndată cu susul î.n jos. Pînă acum, chiar dacă trebuia să meargă numai pînă în satul învecinat, începea să se vaite cu trei zile înainte pentru mulţimea de pagube şi stricăciuni care vor avea loc în casa ei cît timp va fi departe. Prorocea că Jutka îi va sparge cu siguranţă ulcica de lapte preferată, că, în timp ce va servi mîncarea, sufragiul va păta cu untură cea mai frumoasă faţă de masă din camelor, că grădinarul va plivi asmăţuiul din straturi în locul cucutei, că în loc de pui, bucătăreasa va jumuli bătrînul cocoş moţat, că intendentul nu va distribui copoilor pîinea de ovăz, că Vidrei îi vor da fie şori- cioaică, fie omag, că pivnicerul va sfredeli butoaiele sub cercuri, că fierarul curţii va deschide cu chei false cămara de făină, că, zile întregi, vătaful nu se va îngriji de munca cîmpului, că rîndaşul se va culca sub şiră cu pipa aprinsă, că vîntul va stîrni scînteia şi tot nutreţul va arde, că şperla va zbura pe şopron, că de la şopron va lua foc şi hambarul, de la hambar grajdul şi nu va rămîne întreg decît cel mult castelul învelit cu ţiglă. Dar la ce ar mai folosi dacă în zăpăceala generală intendentul beat va lăsa să intre în castel haimanale care vor sparge toate zăvoarele şi, în credinţa nefericită că la o biată văduvă s-ar putea găsi comori as* cunse, vor forţa pînă şi duşumelele odăilor !

Pînă acum, mărita doamnă Tarnoczy, înspăimîntată de profeţiile ce i se îngrămădeau în minte, punea uneori sa deshame caii gata înhămaţi sau, dacă pornea pînă la urmă la drum, de fiecare dată se întorcea acasă mai devreme decît promisese.

De data aceasta însă, înstalîndu-se în trăsură, ce-i drept, mai bombăni şi proroci niţel, dar, deşi se ducea în

îndepărtatul Sibiu nu se mai necăjea că de ce oare sînt înhămaţi caii, ci că vizitiul nu se grăbeşte îndeajuns. în privinţa sorocului reîntoarcerii sale, fetei în casă îi spusese cinci, vătafului şase, intendentului şapte zile, prin urmare Jutka putea pe drept să se teamă că va fi acasă în noaptea următoare, iar oamenii din curte că va sosi cel mult a treia zi pe la prînz. Şi totuşi, intraseră în a patra săptămînă fără ca doamna Tarnoczy să se fi întors acasa.

„S-a schimbat cu totul mărita doamnă, de bună seamă îşi simte moartea”, era cugetarea în care personalul curţii găsise cheia pentru a-şi lămuri cele întîmplate, ba unii aş- teptau din clipă în clipă scrisoarea cu chenare şi peceţi cernite.

Numai parohul catolic din Sînzieni, cunoscînd părţile slabe ale duşmancei sale celei mai mari, nu s-a mirat nici de grabnica plecare a castelanei, nici de îndelungata ei întîr- ziere. După părerea lui, lăcomia, uneltirile şi făţărnicia au fost cele care au scos-o pe bătrîna doamnă Tarnoczy din culcuşul ei, ba chiar cu o putere de atracţie atît de greu de învins, încît, dacă n-ar fi putut goni spre Sibiu cu trăsura, s-ar fi dus acolo în cea amtîi noapte cu lună, călare pe mătură.

Noi, ce-i drept, judecăm mai cu blîndeţe firea castelanei din Sînzieni, cu toate acestea nu-i putem ascunde cititorului datele asupra motivelor plecării ei urgente şi neobişnuite, strînse de domnul părinte – după cum spunea dînsul – din surse de încredere.

Doamna Tarnoczy avea pretenţii băneşti de la un negustor din Sibiu. în cursul procesului, acesta a învinuit-o de cămătărie, care lucru, dacă s-ar fi dovedit, ar fi făcut să se clatine reputaţia măritei doamne în faţa propriilor săi coreligionari, admiratori ai evlaviei sale. Era nevoie, prin urmare, fie să astupe gura negustorului, fie să cîştige buna părere a judecătorilor.

Apoi, murise de apoplexie şi încă fără urmaşi, Gergely, fratele lui Haller Peter a cărui răposată nevastă fusese sora doamnei Tarndczi. Această nenorocire o îmboldi pe castelana din Sînzieni la o activitate neobişnuită, din cauza strălucitelor perspective ce puteau decurge din ea. Căci, cu toate
contrapretenţiunile şi acţiunile în suspensie, acum putea foarte uşor să cadă la învoială eu blajinul Haller Peter în privinţa restituirii zestrei defunctei soţii a lui Gergely.

Dorinţa pe care o nutrea de mult în legătură cu măritişul Sărei era favorizată şi ea de această moarte neprevăzută deoarece, în locul fratelui său, Haller Peter era cel ce trebuia să se îngrijească acum ca familia să aibă un moştenitor în linie bărbătească dacă nu voia ca nemăsurata lui avere să treacă asupra unei ramuri colaterale care de trei generaţii trăia în duşmănie deschisă cu casa lui.

Să mai adăugăm că, după opinia parohului din Sînzieni, pe doamna Tarnoczy o aşteptau la Sibiu nu numai treburi, ci şi distracţii. Pentru că păstorii sufleteşti ai Sibiului, pu- nînd la inimă stricăciunea ce creştea zi de zi, hotărîseră să reintroducă severa disciplină practicată de înaintaşii lor la începuturile reformei religioase. Mai ales un retor vestit şi zelos sosit din Wittenberg pe care decanul [4], trecut de ani, îl numise capelan, pornise un război de exterminare împotriva slăbiciunilor, greşelilor şi păcatelor femeieşti. Soţul care-i permitea soţiei sale să se sulimenească şi să se gătească putea conta în duminica următoare pe aluzii menite să-i facă praf şi pulbere mîndria, iar dacă era membru al consiliului ecleziastic îşi risca uşor chiar şi locul.

O văduvă al cărei nume bun devenea suspect era pusă sub urmărire cu pilejul celei dintîi vizitaţii şi mustrată de biserică. Publicul sibian s-a delectat cu spectacolele zgu- duitoare ale amenzilor onorabile, cu mult mai des decît ar fi fost de dorit pentru moravurile publice. Această rigoare a pus temeliile prestigiului tînărului capelan, şi nu o dată, capelanul curţii princiare spunea, ba încă oftînd din băierile inimii, că Sibiul care urmează doctrina lui Luther va ajunge azi-mîine un oraş tot atît de sfînt ca Geneva în timpul cîr- muirii lui Calvin, în schimb, locuitorii aşezărilor fortificate maghiare care mărturisesc credinţa mai curată, cu deosebire cei din Alba Iulia, încep a săvîrşi toate păcatele Babilonului.

De o jumătate de an, doamna Tarnoczy, văduva cu viaţă evlavioasă şi fără pată, dorea să-l asculte pe marele orator din Sibiu şi. era convinsă că, deşi nu ştie nemţeşte, inima o va ajuta să înţeleagă frumoasele lui predici. Şi ce-ar
fi să poată vedea şi o amendă onorabilă ! Ce satisfacţie

---

4 Decan = axi, protopop al reformaţilor.

pentru o virtute bine apărată să vadă păcatul în timpul căinţii şi expus în văzul tuturor ! Doamna Tarnoczy avea o inimă mult mai nesimţitoare ca să nu urască sîngele cald, mai ales dacă el curgea în vine de femeie, iar extazul voluptăţii pe care ea nu l-a simţit niciodată îl osîndea chiar şi atunci cînd se producea fără călcarea legilor divine sau omeneşti. Dar apoi cînd se întîmpla dimpotrivă ! „Cîte ar avea de învăţat Săra, fata mea slabă de minte, din predicile substanţiale ale capelanului sibian – aurească-i Dumnezeu gura ! într-adevăr, ce şcoală bună i-ar fi fost acest drum la care pornesc acum cu ajutorul lui Isus Cristos. Poate că şi-ar lepăda relele năravuri în pragul bisericii mari din Sibiu, poate că la sfîrşitul serviciului divin măcar una din trăsăturile chipului ei sufletesc ar deveni asemănătoare celor ale lui taică-său !“ Astfel de suspine zburau de pe buzele doamnei Tarnoczy cînd, înainte de plecare, îşi termină rugăciunea de dimineaţă ; dar, cu toate acestea, nici prin minte nu-i trecu să-şi urce fata în trăsură şi s-o ia cu dînsa.

Această nestatornicie a măritei doamne era atît de ciudată încît nici parohul din Sînzieni n-o putu tîlcui decît cu multă bătaie de cap. Şi totuşi cauza – aşa cum se întîmplă în cazurile surprinzătoare – era foarte la îndemînă.

Doamna Tarnoczy ştia că dacă modestul şi retrasul Haller Peter îi va vedea fata zi de zi, nu se va alege nimic din căsătorie. Tinereţea şi seducătoarea frumuseţe a Sărei i-ar năuci chiar şi pe cei mai orgolioşi burlaci : cu atît mai mult pe Peter care pe alţii îi preţuia mult, pe sine puţin. Şi era imposibil, ca în timpul mai îndelungat, Peter să nu constate că, fără a ţine seama de autoritatea maternă a măritei doamne, viitoarea sa logodnică, dacă ar fi să privească în- cotrova, mai curînd ar privi la orice obiect neinteresant, decît tocmai la faţa lui ramolită şi brăzdată. Iar Haller, care nici în tinereţe n-avusese parte de bucuriile dragostei împărtăşite, se obişnuise atît de mult cu singurătatea celibatului, încît mai degrabă şi-ar fi odihnit capul pe o piatră rece şi aspră decît să ştie că, în timp ce doarme, lîngă el cineva udă cu lacrimi pernele moi şi înhorbotate. într-un cuvînt, soţul ales de doamna Tarnoczy pentru Săra era un bărbat vîrstnic sensibil pe care, cunoscîndu-l bine, mărita doamnă voia mai întîi să-l atragă, să-l prindă în laţ şi
numai cînd toate acestea se vor fi înfăptuit, cînd Peter se

va fi înfăţişat ca peţitor, ar fi socotit ea că e timpul să facă uz în mod energic şi absolut de puterea maternă. Săra trebui deci să rămînă acasă, dar, fireşte, sub supravegherea cuiva, şi astfel, printr-o amabilă scrisoare, mărita doamnă rugă pe doamna Năprădi – sora răposatului său soţ – ca în lipsa ei să se mute la castelul din Sînzieni şi să devină o a doua mamă a Sărei.

Doamna Năprădi, de spaimă, scăpă din mînă scrisoarea măritei doamne şi simţi o strîngere de inimă cum nu mai simţise decît o singură dată, cînd, împreună cu întreg satul, aştepta sfîrşitul lumii, şi nu fără motiv, fiindcă se întîm- plaseră minuni demne de pomenire. Prin curţi orătăniile începuseră să alerge, să ţipe, să zboare ameţite. Caii îşi părăsiseră păşunile şi, cu gîturile înălţate, cu nările dilatate, nechezînd, amuşinînd şi scuturîndu-şi coamele, goniră spre grajduri. Pe cerul fără nori, faţa soarelui se învineţi de parcă l-ar fi lovit damblaua. Asupra orizontului se lăsă amurgul sumbru şi spălăcit, umbrele improvizate ale unei seri fără mîngîiere în mijlocul după-amiezii surîzătoare. B adevărat că aceste fapte dovedeau o tulburare a naturii iar, în legătură cu trăinicia soarelui, doamna Năprădi nu mai avu părerea nestrămutată de odinioară ; ba uneori nu i se părea imposibil ca odată şi odată pămîntul să fie lăsat fără lumina trebuincioasă iar oamenii să fie nevoiţi a umbla şi ziua cu lămpi aprinse, dar, cu toate că frumoasa castelană era pregătită pentru tot felul de minuni, asm nu putea să-i treacă nici prin vis, că doamna Tarnoczy i-o va încredinţa cîndva pe Săra, ei, de care pînă acum o ferea mai mult ca de molimă.

Şi, drept vorbind, doamna Năprădi născută Tarnoczy Judit – chiar după opinia unor moralişti îngăduitori – era o femeie înfumurată şi vanitoasă a cărei inimă inflamabilă o atrăgea mereu spre zburdăciune, imaginaţia vie spre idei aventuroase, firea, nobilă în fond, dar aplecată spre visare, spre lezarea obiceiurilor consacrate şi a regulilor de bună- cuviinţă. Lumea nu socotea în afară de orice bănuială nici relaţiile ei cu Mikes Mihăly. Se vorbea că Năprădi, în ultimele sale zile, începuse să devină un soţ foarte gelos şi, cu toată buna vecinătate, nu i-ar fi părut rău ca boier Mihăly să-i viziteze casa cît mai rar. Se mai şuşotea că
femeia, încă tot frumoasă, şi-a lepădat degrabă doliul şi nemaiuitîndu-se înapoi spre mormintele proaspete, s-ar fi

dus dansînd la altar dacă Mikes Mihăly i-ar fi întins măcar degetul cel mic pentru logodnă ; dar, după moartea lui Năprădi, fluşturaticul domn deveni serios şi lăudă de nenumărate ori frumoasele însuşiri ale soţului răposat, încît se vedea că respectul faţă de ele era mai mare decît dorinţa de a le concura. Se mai zvonea că pe văduvă o scosese din sărite purtarea schimbată a vecinului, de altfel politicos, şi nu pregetă să încerce totul pentru a-l transforma în cel de odinioară. îşi puse bijuteriile şi se îmbrăcă mai pompos decît doamnele de la curtea din Alba lulia ; dar iată că boier Mihăly începu atunci să admire -simplitatea şi contempla cu încîntare portretul de pe perete al nevestei patriarhului Avraam care se ducea să aducă apă de la fîntînă, fără corset şi papuci, deşi presimţea că acolo va conversa cu un înger cu aripi strălucitoare. Doamna Năprădi, ca o femeie deşteaptă ce era, băgă de seamă îndată la ce se uită Mihăly pe perete. A doua zi se lăsă surprinsă- într-un costum aproape ca al doamnei patriarh Avraam ; dar atunci, curtezanul extravagant îşi aruncă ochii pe celălalt perete al odăii, asupra reginei din Saba înveşmântată în catifea, mirîndu-se de ce înţeleptul rege Solomon nu i-a cerut mîna pe loc frumoasei femei încărcate cu diamante şi pietre scumpe. într-un cu- vînt, acum văduva reuşea să nimerească gustul boierului Mihăly mult mai rar ca pe vremea cînd îi trăia soţul, iar o asemenea situaţie ar fi împins pe altă femeie fie la răzbunare, fie la dispreţ ; Judit însă, cu inima ei duioasă, era prea blîndă să se supere şi prea încăpăţînată să renunţe. Procedeul vecinului său cu minte nestatornică nu i-a adus altă schimbare în viaţă decît că nu mai citea decît rareori poeziile închinate dragostei fericite, în schimb, nopţi la rînd, învăţa pe dinafară poveştile triste în care cavaleri nemiloşi îşi chinuiau de moarte iubitele şi nu băgau de seamă că au greşit decît atunci cînd era prea tîrziu.

Nu mai înşir zvonurile lansate pe seama jupînesei Judit, din care, dacă ar fi adevărată chiar şi numai a suta parte, tot i-am putea înţelege uimirea cînd află că mărita doamnă o numise pe ea să-i ţină locul ca mamă. Pînă azi, poarta castelului din Sînzieni aproape că era închisă pentru dînsa.

iar acum era chemată cu măgulitoare cuvinte să locuiască acolo. Pînă azi, Sărei abia îi era îngăduit chiar să-i vorbească, iar acum va trebui să se poarte după cum o va sfătui dînsa.

înainte de a părăsi castelul, frumoasa văduva citi scrisoarea cel puţin de zece ori şi pînă la urmă suspină cu faţa radioasă :

— Acum pot s-o cred şi pe asta ! însăşi cumnata mea îi va oferi lui Kelemen mîna Sărei. Ah ! Dar totuşi, ar Ji prea mult ! Poate că nu doreşte decît să fie fericiţi fără încuviinţarea ei deschisă, iar azi-mîine se va strecura la Kelemen o ţigancă bătrînă şi-i va ghici în palmă atîta noroc dacă se va cununa în taină cu Săra, încît tînarul îndrăgostit ya răpi fata şi numai la primul botez vom începe să bănuim că ţiganca bătrînă care a păcălit-o pe mama Sărei fusese chiar mama Sărei. Am citit eu istorii şi mai ciudate. De multe ori femeile încăpăţînate se eschivau prin viclenie de la jurămintele pe care, de gura lumii, se ruşinau să le calce. E sigur însă că doamna Tarnoczy nu m-ar fi chemat în casa ei dacă n-ar vrea să se împace cu familia Mikes. Doar ea îmi cunoaşte relaţiile cu Mihăly, deşi vede Domnul că n-are ce cunoaşte despre ele. Ah ! .nici Mihăly nu-i altfel decît ceilalţi bărbaţi. înainte vreme îmi spunea tot felul de cuvinte frumoase, iar acum, cînd am rămas văduvă, nu vrea să ma mai plictisească repetîndu-le.

Judit, care sosi la o jumătate de zi după plecarea măritei doamne, n-o văzuse pe Săra de la înmormântarea lui Sebestyen decît o singură dată, ba chiar şi atunci doar timp de un minut.

Prin urmare, îndată ce păşi din trăsură în pridvor, îşi adună trăsăturile într-o expresie rece dar binevoitoare, demnă de cea de a doua mamă şi îşi pregăti chiar o frază rafinată, prilej să poată aminti că auzise multe cuvinte de laudă despre modestia, blîndeţea, buna purtare a iubitei sale nepoate şi despre toate acele rare însuşiri ale ei care, în lumea decăzută de astăzi, se pot cîştiga cu adevărat numai sub grijulia supraveghere a unei mame cu viaţă exemplară, cum este cea cu care Dumnezeu a blagoslovit-o pe iubita sa nepoată, ba chiar aşa fiind, nu se pot cîştiga întotdeauna. Judit, convinsă că prin această declaraţie compusă cu multă bătaie de cap se va instala

statornic, nu numai în drepturile
sale, ci şi în inima fetei, mergea cu toată demnitatea de care era în stare spre marea uşa centrală, cînd aceea se deschise brusc şi o făptură uşoară şi rîzătoare îi zbură în braţe, îi sărută fruntea, obrajii, buzele şi-şi salută cu voce atît de dulce şi clară pe mult aşteptata „mătuşica”, încît buna Judit, cu o tăcută încîntare, ţinu îmbrăţişată această fiinţă care, chiar de-ar fi coborît în zbor din norul cel mai drăgălaş, nu putea fi cu mult mai strălucitoare şi mai plină de poezie.

— Cît eşti de frumoasă, Săra! Ce fată fermecătoare te-ai făcut ! Dumnezeule ! Cît eşti de frumoasă ! repeta Judit de zeci de ori, convinsă fiind că îşi declamă discursul dinainte pregătit.

Sara se aprinse la faţă şi rîse : în ochii Juditei străluceau lacrimi de bucurie şi-şi privea nepoata cu o admiraţie lipsită de invidie, ca un artist icoana zugrăvită de dînsul.

— Hai să te mai strîng în braţe. Săra ! Ei, cît eşti de frumoasă ! Taică-tău a fost un bărbat atrăgător. Maică-ta, cînd era în floare, cu toată cucernicia ei, atrăgea asupră-şi ochii multor cavaleri. Tu însă... ce să spun... mare noroc că nu-s băiat căci cu privirea ta ai face să zboare şi biata minte puţintică din capul meu.

Tocmai în anii în care ajunsese la o deplină dezvoltare, Sărei nu-i spusese încă nimeni că-i frumoasă. La curtea doamnei Bethlen era abia o fetiţă în creştere despre care oaspeţii vorbeau pe şoptite că odată şi odată va stîrni mare tulburare în inimile bărbaţilor. Din aceste observaţii făcute cu glas scăzut, îi va fi ajuns la urechi vreun murmur măgulitor strecurîndu-i în suflet ispita de o clipă a vanităţii ; dar de cînd sosise acasă, maică-sa o făcea mereu atentă că faţa i se schimonoseşte de tot dacă zîmbeşte, iar dacă vrea să fie serioasă, nu e decît o momîie. Mikes Kelemen, care avea cu totul altă părere despre dînsa, fiind oprit de la casă, doar copacilor din pădurea învecinată putea să le murmure că iubita lui este mai încîntătoare chiar decît regina zînelor ; însă, în vremea lui Răkdczi Gybrgy se terminase de mult acea lume romantică în care păsările cîntătoare învăţau pe dinafară şi duceau mai departe declaraţiile tinerilor visători, în care porumbelul fidel şi şoimul cutezător erau

poştaşi mai buni decît este acum un oarecare tigru îmbrăcat în livrea. Aşadar, Săra nu auzise elogii decît cel mult de la femeile din popor îngrijite de dînsa cînd erau bolnave, dar acestea, în blajina lor simplitate, îi ziceau întotdeauna înger. Şi cine nu ştie că acest titlu se acordă mai curînd pentru o inimă bună, decît pentru un chip frumos ? într-un cuvînt, puţine erau tinerele constrînse, în privinţa înfăţişării lor, numai la părerea proprie, cum era dînsa; şi mai puţine încă acelea care, avînd o asemenea înfăţişare, şi-ar fi format despre sine o părere mai modestă ca ea. Prin urmare, e drept că s-a înroşit cînd pentru prima oară auzi de la mătuşa ei că e frumoasă ; dar laudele repetate, expresia uimită şi glasul de care doamna Năprădi nu se mai putea elibera i se păreau atît de ciudate, atît de hazlii, încît credea fără încetare că a găsit în „mătuşica” ei o plăcută fiinţă ghiduşă, pornită să glumească cu o seriozitate demnă de admiraţie şi ale cărei elogii doar o copilă toantă le-ar crede adevărate, nu însă o faptă coaptă la minte ; iar ea de mult nu se mai credea o copilă, fiindcă împlinise şi cel de-al optsprezecelea an al vieţii.

VI

Odată cu doamna Năprădi, o lume cu totul nouă se mută la castel.

Cutii şi cufere de piele aduse de un chervan strecuraseră mai cu seamă lucruri necesare vanităţii, în odăile pudice unde fiecare mobilă reflecta firea rigidă a măritei doamne şi unde singura oglindă veritabilă era acoperită, de la moartea boierului Sebestyen, cu un văl negru. încă în aceeaşi zi începu, aşadar, despachetarea şi se putea imagina dinainte marea deosebire ce va surveni în toate, începînd cu gospodăria şi pînă la obiceiurile de cea mai mică însemnătate.

Judit scoase şipuri cu lavandă, apă de iasomie şi de trandafir, alifie^ pentru a face pielea fină, instrumente şi materiale în legătură cu înalta artă a sulimenirii şi le aşeză pe masa castă, martoră nevinovată a graţiilor celor mai tainice ale Sarei, şi pe care, în afară de un vas cu flori, de un bazin de argint umplut cu apă curată, de puţin săpun de casă, de o oglinjoară greşit numită de oţel şi de obiec-
tele neapărat necesare pentru îngrijirea părului, niciodată

n-a fost aşezat altceva.

Sara îi ajuta Juditei plină de atenţie dar fără să fie. surprinsă. Era evident că este iniţiată, ca oricare alta, în tainele gătelilor iar mătuşa ei, care observă degrabă priceperea nepoatei sale, începu să fie mai prevăzătoare pe cînd scotea din geantă micile ei secrete şi, Domnul ştie de ce, degetele scotocitoare lăsau neatinse unele din mijloacele de înfrumuseţare, poate cele mai utile.

— Cine te îmbracă de obicei, copilă dragă ? întrebă doamna Năprădi cu graţioasa moleşeală care o prindea atît de bine, întrerupînd rostuirea lucrurilor.

— Jutka îmi împleteşte părul, răspunse cu simplitate Săra.

Părul ei era de un blond auriu strălucitor şi prea bogat. Dacă ar fi fost desfăcut, mantia lui unduitoare ar fi învăluit pînă la încheietura genunchilor fata cu trupul de o subţirime ideală şi totuşi cu forme ispititoare, însă de înălţime mijlocie ; iar aşa cum era acum, împletit în două, prins în coc cu un pieptene înalt şi străpuns de cîte un stilet negru de oţel, parea că prin povara lui osteneşte gîtul subţiratic şi delicat. Judit îşi aruncă ochii asupra minunatului păr ce cădea pe tîmple neted ca oglinda, facînd să crească prin aceasta armonia feţei ovale, şi ale cărui fire erau atît de egale încît, chiar privit din ceafă, nu se puteau zări nici pe gît, nici în cosiţele vîrtoase, fire zburlite sau bucle în neorînduială. Dar năzuroasa mătuşă, cu cît o încîta mai mult ceea ce vedea, cu atît era mai plină de idei preconcepute în legătură cu Jutka în care, deşi îi era tiză, bănuia, pornind de la zgîrcenia doamnei Tarnoczy, o fată cu mîinile aspre, cu şorţul murdar şi cu cizme cu tocuri ascuţite. Şi dacă cumva îşi unge părul cîlţos cu untură sau unt topit ? ! Dacă degetele ei sînt murdare în timp ce îndrăzneşte să atingă podoaba capilară a frumoasei Săra ? ! Aceste idei, deşi n-o cunoştea pe Jutka, făcură nervii sensibili ai Juditei să zbîrnîie de scîrbă.

— Dragă nepoată, zise cu glas aproape implorator, nu-i aşa că nu-mi vei refuza cea dintîi rugăminte ?

— Cît de ingrată mă crezi, mătuşică, dacă mă întrebi aşa ceva, oftă cu toană copilărească Săra.

— Cîtă vreme vom fi împreună, îngăduie-mi ca întot-

deauna să-ţi aranjez eu părul.

— Ah, mătuşică, nu merită capul meu cel nătîng atîta cinste!

— Ce hazlie eşti, Săra ! spuse cu sfială doamna Năprădi, îmbrăţişîndu-şi nepoata zîmbitcare. Vezi, eu mă învîrt prin lume şi întîlnesc multe făpturi minunate, ba ştiu chiar mai bine decît pictorii ce înseamnă frumuseţea feminină, dar fără să te laud pot spune că îmi amintesc de o singură, fată care avea ochi de un albastru închis atît de limpede şi păr atît de bogat şi strălucitor cum ai tu.

— O, cîte nu vorbeşti, tu mătuşă ! o mustră Săra pe Judit, izbucnind în rîs. Şi cine era fata aceea ?

— Bolina !

— Bolina ? Nici la curtea doamnei Bethlen n-am auzit pomenindu-se numele ei. Şi unde locuia ?

— Asta zău că am uitat-o draga mea. Dar de înfăţişarea ei îmi aduc bine aminte, de parcă şi acum mi-ar pluti dinaintea ochilor.

— Dar familia ei ? întrebă Săra curioasă.

— Bănuiesc că este princiară sau cel puţin cavalerească. – Oare s-a măritat ?

— Doamne fereşte, draga mea. Doar Bolina a rezistat şi ademenirilor vestitului Apolo, după cum am citit într-o carte. Ea este nimfa purităţii morale.

— Deci un fel de zînă ?

— Aşa cum eşti tu, Săra ! Şi mai ales părul şi ochii vi se aseamănă pînă la confuzie.

Pentru caracterizarea jupînesei Judit trebuie să menţionez că ea făcea parte din rîndurile rarelor femei ardelence care citeau mai multe cărţi laice decît religioase. Era mai ales amatoare de povestiri versificate, foarte răspîndite pe atunci şi socotea adevărat tot ce povesteau poeţii. Ea credea în existenţa lui Pipăruş Viteaz, a lui Ochilă, a Ilenei Cosîn- zene şi Mumei Pădurii la fel ca în existenţa sarazinilor, a cavalerilor cruciaţi sau a cadînelor din haremuri şi a eunucilor negri ai acestora. O deosebită preferinţă manifesta pentru frumoasele femei ce figurau în poeme, ale căror suferinţe şi le însuşea pe de-a-ntregul. Plîngea şi se bucura.

împreună cu ele, cu atîta duioşie de parcă i-ar fi fost

surori sau prietene. Dar asta nu era de ajuns. Judit obişnuia să-şi zugrăvească în închipuire, pînă la ultima trăsătură, eroinele preferate şi, odată ce-şi forma o idee despre ele şi despre mediul lor, nu mai putea să o părăsească. Fiecare figură i se întipărea în minte şi căuta să devină o realitate neîndoielnică. Ea nici nu mai voia să creadă că ar întîlni şi oameni care să aibă alte păreri decît ale sale în privinţa înfăţişării persoanelor din romanele versificate. Ca urmare, pe doamnele întîlnite în societate, deseori le asemăna, în nuanţe atît de fine, cu vreunul din chipurile ei născocite, încît era greu să nu zîmbeşti surprinzînd acest mod specific de gîndire. Iar acum, încîntătoarea Săra, care, cu firea ei voioasă o fermecase cu totul, făcu să-i crească şi mai mult pasiunea pentru comparaţii. Căci chiar dacă pentru părul ei de aur, pentru ochii ei de un albastru închis şi pentru boiul ei uşurel şi subţire găsise degrabă un model ideal în Bolina, fu nevoită curînd să admită că faţa pudică, dar vioaie şi clocotind de simţire nu poate reflecta frumuseţea rece, de marmoră a unei vestale. Oricît ar fi fost de aeriană făptura Sărei, liniile ei calde, pline de nuri, lăsau să se bănuiască un temperament aprins şi erau prea puţin indicate să nu stîrnească dorinţe pămînteşti în inimile bărbaţilor. Iar cine îi privea chipul – chiar fără vreun gînd vinovat – i-ar fi plăcut mai curînd s-o aibă, decît s-o adore contemplînd-o. Cu cît era mai castă întreaga fiinţă a drăgălaşei fete, cu atît mai des îi făcea pe cunoscuţii de ambe sexe să aprecieze ce femeie straşnică va deveni şi, cu cît era mai luminoasă şi mai zburdalnică la fire, cu atît mai sigur se putea presupune că este capabilă în mare măsură şi de sentimente puternice şi pasiune adîncă. E drept că mărita doamnă, văduva Tarnoczy, nu voia să gîndească la asta, dar mătuşa Judit, care nu era o ipocrită şi trăia în mijlocul lumii, începu – înainte chiar de a termina aranjarea mesei de toaletă – să caute la nimereală frumoasele mirese a căror gură mică şi zîmbitoare, dinţi cu smalţul de o albeaţă strălucitoare, în minunat contrast cu buzele ca fraga aplecate spre rîs, şi tenul lor fin îmbinat din culorile trandafirului aprins şi ale crinului virginal le făcea să semene mai mult cu Săra

decît o făceau părul de aur şi ochii albaştri pe Bolina,

nimfa ce fugea de bucuriile terestre. Mintea Juditei trecu în revistă toate femeile cu roluri interesante din romanele versificate şi o numi pe Săra cînd cu numele uneia, cînd cu al alteia, dar fu nevoită a recunoaşte că fata se deosebea de fiecare din ele, că este un exemplar unic şi are însuşiri pe care trebuie să le vezi mai întîi la dînsa, ca să te convingi de farmecele acelora.

Dacă Săra ar fi fost vanitoasă, laudele ar fi ameţit-o cu uşurinţă, deşi mătuşa ei nu voia s-o măgulească. încîntarea ei fusese poate sporită de buna primire manifestată într-o casă în care, de ani de zile, cu toată strînsa înrudire, abia avusese posibilitatea să intre, pe cît bănuia, pentru motivul că, după credinţa mamei cu aspră moralitate, avea o faimă proastă. Nu este imposibil ca frumuseţea Sărei să fi exercitat asupra ei mai puţină vrajă dacă – lucru de care s-a temut mereu – ar fi constatat la fată o răceală sau o prejudecată faţă de dînsa. Dar cei care o cunoşteau mai de aproape pe jupîneasa Judit, pe lîngă diferitele ei defecte, nu puteau s-o acuze nici de linguşire, nici de invidie. Făcea parte dintre femeile dornice să placă, fără să caute a tăgădui frumuseţea nici măcar a rivalelor lor şi care nu-şi amăgeau nici prietenele cu elogii ce nu porneau din inimă.

în cît o priveşte pe Săra, pentru nimic în lume mătuşă-sa n-o fermecase în aceeaşi măsură. Simţea, ce-i drept, o anumită simpatie pentru dînsa, dar mai simţea că această atracţie nu prea are vreun temei adînc. Judit i se părea o figură amuzantă şi ciudată cu care îţi poţi petrece timpul în mod plăcut şi care, cu toate extravaganţele ei, este vrednică de iubire, numai că era, ca prietenă, prea vârstnică, iar ca mătuşă, prea copilăroasă. Avea însă convingerea că aerul sumbru al castelului din Sînzieni se va risipi zi de zi prin prezenţa rudei sale ; dacă mintea ei însă îşi zugrăvise întreaga viaţă cu o înfăţişare tot atît de întunecată cum era cea a castelului, pentru a înveseli această ursuză clădire, nu şi-ar fi dorit-o pe lîngă dînsa doar pe Judit. Prezenţa acesteia o făcuse mai veselă, nu însă mai caldă. Cea dintîi seară petrecută împreună a fost hotărîtoare în privinţa sentimentelor lor reciproce.

VII

Cucernica doamna Tarnoczy era, în general, o mare adversara a obiceiurilor turceşti, dar îi plăcea să facă paradă peste tot de fraze scurte şi miezoase, şi aici, într-adevăr, se asemăna cu musulmanii. începînd cu frontonul de la pridvorul castelului şi pînă la paharele de sticlă, erau mulţime de obiecte care vesteau cuvîntul Domnului şi cugetările înţelepte. Şi prin mîinile Jutkăi, în timp ce folosea şervetele, trecea probabil întreaga Morală. împotriva acestui lucru nu putem avea nici o obiecţie deşi sînt unii care susţin că tot ce e prea mult nu e sănătos – totuşi era într-adevăr ciudat că tocmai deasupra patului angelicei Săra, pe o tăbliţă de marmură roşie, se aflau gravate următoarele cuvinte : „Dracului dacă-i întinzi numai degetul cel mic, îţi ia toată mîna". Frumoasa copilă nu-şi putea încopcia brîul modest, nu-şi putea scoate rochia de culoare închisă ori liliachie, nu-şi putea descălţa picioarele de condurii mititei, nu putea să se bage sub plapoma ce acoperea taine imaculate, nu-şi putea îngropa buclele aurii în puritatea fără de lacrimi şi păcate a pernelor ca neaua, nu-şi putea închide ochii sub alintarea zînei viselor fără ca tăbliţa roşie cu avertismentul ei să nu i se vîre în ochi.

Din fericire, datorită zgîrceniei doamnei Tarnoczy, opaiţul de pe masa de toaletă clipea de obicei mai slab decît să permită a se citi cuvintele gravate, iar dimineaţa revărsatul zorilor lăsa abia să se desluşească contururile obiectelor cînd doamna Tarnoczy îşi stîrnea fata din somn, fiind de părerea că somnul din zori e partea dracului. Aşadar, prea puţine ocazii avea Săra să chibzuiască asupra înţeleptului sfat de pe tăbliţa de marmură şi, de altfel, toată inscripţia avea un sens atît de general încît ar fi fost păcat ca o fată întreagă la fire să-şi bată capul asupra cazurilor în care obişnuim să-i întindem dracului degetul cel mic. Şi nici de contrariul nu o putem învinui pe Săra, cel puţin pînă la plecarea maică-şi. Dar prima noapte petrecută cu mătuşa Judit a însemnat începutul ispitei. în virtutea dreptului matern cu care fusese învestită, această doamnă bine- făcută şi-a ales ca loc de odihnă patul cu baldachin al bătrînei doamne Tarnoczy şi, după ce îi desfăcu părul şi

copcile de pe umeri şi sărută fruntea, gura şi amîndoi obrajii zeiţei sale, îşi strînse şi ea în şuviţe slobode

cosiţele ca abanosul revărsate pe umerii de zăpadă şi, făcîndu-şi o funda iscusită la boneta de .noapte, se culcă. în loc să stingă însă lămpiţa de pe masă, împinse în lături perdelele coborîte ale patului şi, cu cotul sprijinit în perne, începu să stea iar de vorbă cu Sâra.

Era o noapte cu lumini şi culori schimbătoare. Vîntul iute purta norii prin faţa lunii şi de acolo mai departe. Frunzele fremătătoare ale copacilor de sub ferestre loveau ochiurile rotunde de sticlă. Prin deschizăturile frunzişului, printre foşnete, izbucnea şi şuierul vîntului, crengile vibrau şi se putea auzi scrîşnetul trunchiurilor vînjoase. Acest zgomot ce creştea uneori pînă la ţipăt, acest întuneric ce-şi ridica uneori vălul negru de pe lumina veghetoare a stelelor, părînd că se mistuie singur, această lumină care uneori îşi stingea şi ultima licărire a făcliei sale şi, învinsă, dispărea din zare, această capricioasă noapte care acum se domolea, acum devenea sălbatică schimbîndu-şi ades glasul şi culoarea, avu un efect sumbru asupra Juditei, dar îi provocă şi o agitaţie nervoasă. O întrebă în mai multe rînduri pe Sâra dacă nu doarme încă şi, la răspunsul ei, vorbea din ce în ce mai vioi. îi veniră în minte toate cele care vreodată i-au produs bucurie şi toate cele care i-au stors lacrimi din ochi. îşi povesti întreaga viaţă cînd cu chip melancolic şi visător, cînd rîzînd şi plină de neastîmpăr. Nici în ideile ei, nici în descrierea situaţiilor nu era nimic cu două înţelesuri. Dar folosirea unor cuvinte fusese cu totul proscrisă în casa doamnei Tarnoczy şi cu deosebire ea socotea că este mai mare obrăznicie a numi dragostea pe numele ei cel bun, decît cu cele mai respingătoare porecle. Şi cum trăirile Juditei se concentrau în suferinţele şi rătăcirile inimii, era firesc ca Sâra să audă de la mătuşică-sa multe lucruri socotite de ea însăşi prea lumeşti care, deşi pe neobservate, îi aprinseră simţurile şi închipuirea. Din monotonia anilor pe- trecuţi în izolare ea fu adusă ca prin farmec printre impresiile ce le cunoscuse la curtea doamnei lui Bethlen Istvân pe care mămica ei, făţarnica doamnă Tarnoczy, voia să i le gonească pentru totdeauna chiar şi din amintire, ca unele ce trebuie osîndite.

în timpul mărturisirilor mătuşii sale. Săra se simţea tot

atît de ciudat ca o călugăriţă într-o sală de bal care o subjugă şi o uluieşte prin plăcerile sale ameţitoare şi despre frumuseţea căreia are mai puţin îndoieli decît despre nevinovăţia ei.

Cînd Judit tăcu, cocoşul vestise de mult poate chiar şi miezul nopţii. Săra îşi închise ochii pentru a se abandona somnului ; dacă însă luna ar lumina mai puternic, pe buzele ei s-ar putea vedea un zîmbet atît de viu şi nestatornic încît ar face să se presupună că e trează. Mai tîrziu, pe obrazul copilăresc, voios şi îngereşte nevinovat se rătăci un fel de îndărătnicie, de mîndrie ce părea cu totul străină şi punea cîte o umbră printre luminile diurne ale trăsăturilor senine şi blînde. Atunci un suspin i se ridică din piept ca o adiere, înlocuit îndată de un rîs uşor şi înăbuşit, apoi fata ce se lupta cu sentimente contrarii îşi băgă capul sub cuvertură pînă la urechi. Juditei, cuprinsă deja de piroteală, i se păru că aude aceste cuvinte : De ce m-ar iubi ? E absurd ! Doar nu-mi cunoaşte nici numele. Vise, vise deşarte !

Oare spiriduşii vîntului strigaseră de după fereastră ca s-o întărîte fără milă pe tînjitoarea văduvă care, în ameţeala-i somnoroasă, şi-l închipuia lîngă patul ei pe Mihăly, vechiul său prieten ?

Judit se frecă la ochi, privi în jur şi trase cu urechea. Odaia era liniştită şi melancolică. Aşezat pe jos, opaiţul, care, după obiceiurile de atunci, nu trebuia să se stingă noaptea întreagă în iatacurile femeilor, se înviora numai rareori într-atit cît la lucoarea lui să se poată distinge obiectele. Luna se plictisise să împartă lumina şi umbra cu ceţurile umede şi amînă pe altă dată fantasta iluminare a zării. Geamurile ferestrelor scîrţîiau şi vibrau dar, cu cel mai prozaic vuiet, vîntul îi dădu de ştire Juditei că mai are chef, şi va bate la ferestre, ba vrea neapărat să trîntească şi vreo cîteva olane de pe acoperiş. Într-o astfel de viitoare sălbatică, duhurile delicate nu-şi puteau amesteca şoaptele, era firesc. Prin urmare, Judit începu s-o suspecteze pe Săra. Din patul acesteia însă auzea doar zgomotul abia perceptibil al unei respiraţii egale şi profunde iar pîlpîitul opaiţului dezvălui pentru cîteva secunde un obraz de alabastru cu trăsături inocent visătoare şi-l înfăşură din nou în vălul nopţii.

— Nu e trează ! oftă Judit. Doarme liniştită. De atunci i s-ar fi redeschis buzele dacă ar vorbi în somn. Am visat,

fără îndoială. A fost o prevestire şi încă una rea ! în sufletul meu se trezesc presimţiri îngrozitoare. Pînă la urmă Mihăly nici nu mă va recunoaşte. Ah, mincinosul, amăgitorul, prefăcutul ! Chiar mîine am să cer să mi se aducă tîlcuitorul de vise pe care, în grabă, l-am uitat acolo. Dumnezeule ! Cît trebuie să sufere bietele femei din pricina bărbaţilor !

Judit se lasă între perne cu o profundă indignare şi de supărare dormi atît de mult încît, deschizîndu-şi ochii, o văzu pe Săra în faţa ei, gata îmbrăcată, aşa că pieptănătura promisă ramase în ziua aceea nesăvîrşită.

VIII

Chiar dacă Judit nu putu să aranjeze buclele frumoasei sale nepoate, nimic n-o împiedică să-i ia capul cu totul sub diriguirea ei.

Venind acasă de la doamna Bethlen, Săra adusese cu sine, pe lîngă cărţi de rugăciune cu încuietori de aur, cîteva poezii, cronici rimate şi romane cavalereşti, cele mai multe în limbile maghiară şi italiană, pe aceasta din urmă vorbind-o destul de cursiv, după cum, potrivit obiceiului doamnelor de atunci, înţelegea puţin şi din latină.

Mărita doamnă Tarnoczy aşteptă să-i fie îngropat soţul adormit întru Domnul, după care, în amintirea cuviosului Sebestyen şi – cum spunea – din hotărîta poruncă a acestuia, luă cărţile laice ale Sărei şi le arse în foc. Cenuşă s-a făcut ţara zînelor iar rămăşiţele ei care n-au zburat singure în aer, cum era tocmai vremea spălatului mare, au fost adunate într-o căldare largă de fier şi folosite la prepararea leşiei. După acest procedeu riguros şi solemn, mama executoare a testamentului oral împrăştie, în numele răposatului, un mare cîrd de blesteme asupra italienilor care sînt toţi papistaşi şi idolatri, ba, cu gesturi ameninţătoare, îi legă de inimă Sărei uluite să nu mai cuteze a vorbi în limba blestemată a noilor ammoniţi, lucru îndeplinit de fe-
tiţă cu atît mai uşor cu cît în toată regiunea nimeni n-ar fi înţeles-o. Altminteri, doamna Tarnoczy, vestită deopotrivă pentru mintea cît şi pentru evlavia sa, era departe de gîndul să-şi crească singura odraslă ca pe o gîsculiţă de provincie. în locul fiecărei cărţi prefăcute în cenuşă, Săra trebui să citească cel puţin zece disertaţii ecleziastice şi

predici şi pe deasupra putea să studieze foarte des, din expunerile vii ale mămicuţei sale, istoricul proceselor mai însemnate dintre familiile Tarnoczy şi Năprădi, înrudite între ele. Numai că, biata copilă, după cum se vedea, nu avea destulă memorie ca să reţină aceste lucruri serioase şi necesare, cîtă vreme rîndurile interzise ale romanelor versificate îi pluteau adesea pe dinaintea ochilor, atît de lizibile de parcă ar fi fost tipărite. Pînă şi ornamentele literelor începătoare erau acolo în aer şi, cu privirea zgîită, adevereau că n-au murit, n-au ars.

Fiindcă cititorii mei ştiu acum de ce a fost nevoită Săra să se despartă de societatea spirituală ce o însoţise de la Ecsed şi din cetatea maramureşeană pînă la Sînzieni, îşi pot imagina uşor surpriza ei cînd, terminînd de dat poruncile î.n legătură cu cămara şi cu cuhnea, intră în camera de zi şi găsi în dulapul cu geamuri o mulţime de cărţi care scoseseră din locurile lor cele mai bune tipărituri vechi, prăfuite, iar printre operele groase îmbrăcate în pergament de culoarea cerii şi în marochin negru, siluetele noi, frivole, învelite în tafta, catifea sau hîrtie pestriţă dădeau impresia că cele mai seducătoare fiice ale mamei noastre Eva se lipesc de coastele moraliştilor ţepeni şi a fariseilor făţarnici ca să cocheteze cu ei pînă cînd fiecare va dansa, va zdrăngăni la titeră şi, în loc de psalmi, va cînta un cîntec zglobiu de dragoste.

Pe cucernica doamnă Tarnoczy ar fi apucat-o spasmele, dar fata ei se roşi, nu se poate şti dacă de ruşine sau de surpriză.

Şi cum să nu ? Doar tuşa Judit i-a înşirat sub ochi cele mai moderne lecturi. E drept că nu exista între ele vreuna necuviincioasă – fiindcă epoca de atunci iubea mai puţin ca noi frivolităţile –, dar conţinutul lor se referea mai mult la sentimente şi istorii lumeşti, ceea ce, în alte împrejurări, ar fi fost un motiv suficient ca să nici nu li se îngăduie.^ intra în castelul din Sînzieni. Acum însă aveau parte de o
mare distincţie, cum aveau proscrişii rechemaţi al căror merit stă în absenţa lor îndelungată. Cuceririle regelui Cyrus şi ale lui Alexandru cel Mare, dragostea prinţului armean Tiridates, călătoriile periculoase în jurul insulei magnetice, cîteva frumoase legende din întîmplările cavalerilor mesei rotunde şi mulţime de cronici versificate despre cele mai remarcabile evenimente ale războiului

dintre turci şi maghiari erau aşezate pe masă într-o diversitate atît de capricioasă încît purtau închipuirea cînd la ţara zînelor, cînd la cătuşele robiei tătăreşti din Crimeea, iar dacă Săra, într-una din clipe o întîlnea, pe oblîncul şeii de aur şi mărgăritar a cavalerului maghiar ce gonea în galop, pe frumoasa odaliscă furată din haremul paşei din Szendrdd sau Timişoara, în cealaltă clipă ea putea auzi cîntecul încet şi trist al prizonierului închis în adîncul celor şapte turnuri care plîngea după soţia însingurată şi copiii mititei rămaşi acasă. Şi ce stare sufletească plăcută i-a creat revederea cărţilor citite la curtea doamnei Bethlen ! O vedea în faţa ei pe ’tînăra Abigail, soţia cochetă a bătrînului bădăran Nabal :

Cum îşi scăpă bărbatul de la o moarte grea Făcînd să scadă-n David mînia lui cea rea.

Găsi istoria romantică a Viteazului Francisco scrisă de vestitul Răskai Găspăr, care, călătorind din cetate în cetate, le-o cînta frumoaselor doamne acompaniindu-se la ţiteră. Multe lacrimi trebuie să fi curs din pricina emoţionantei opere a acestui poet, altfel menestrelii n-ar fi fost sfătuiţi de versificatorii mai noi ca în reprezentaţiile lor să se ţină de cîntecul lui Francisco. Săra, spre mirarea mătuşii sale, îi recită pe dinafară istoria viteazului Francisco, stăpîn al cetăţii Zebernik, începînd de la scena în care este chemat la Buda de către regele Bela ca să participe la luptele cavalereşti ce se ţineau cu mare fast. La despărţire, soţia lui îi leagă de inimă să nu se laude, după răul obicei al celorlalţi cavaleri. El îi promite dar, durere, nu se ţine de făgăduială. După turnir, al cărui premiu fu cîştigat de Francisco, regele dădu un strălucit ospăţ iar nobilii, înfierbîntaţi de vin, începură să-şi laude cetăţile, armele, şoimii de vnătoare, rodnicia domeniilor, cuvintele de spirit ale măscăricilor lor, în- tr-un cuvînt, tot ce aveau mai de preţ.

Francisco nu vru să rămînă mai prejos. El întări cu jurămînt că este mai bogat decît toţi fiindcă are cea mai frumoasă şi cea mai fidelă soţie. Sala fremătă şi Kaszander – vestitul duelist pe care, în luptele cavalereşti, numai Francisco l-a doborît din şa – spuse izbucnind într-un rîs ironic : nu zic nimic despre frumuseţea doamnei tale, dar ai curajul să-ţi pui cetatea Zebernik şi capul pentru cinstea ei ? N-a fost nevoie de altceva ca soţul

rănit în onoarea lui să facă, în faţa regelui, o învoială pe viaţă şi pe moarte cu Kaszander. Inelul de logodnă şi un hanger de aur fură semnele care, dacă le aducea Kaszander, dovedeau că a triumfat asupra fidelităţii castelanei din Zebernik. Regele Bela şi cavalerii împreună cu soţul se legară să păstreze taina. Kaszander porni îndată la drum şi, la sorocul fixat, intră în palatul regelui atît cu inelul, cît şi cu hangerul de aur. Francisco pierdu cetatea Zebernik ; dar pe cînd se îndrepta spre butuc ca să i se taie capul cu barda, Bela se interpuse şi atîta se rugă pînă reuşi să schimbe osînda la moarte cu exilul pe viaţă.

O ! Fătul meu dulce, micul meu aprod, Care ştii din vremuri ce taine ma rod, Cine credea oare sa mă-nşel cumplit, Pentru-a ta stapîna sa fiu surghiunit ?

Cu o astfel de izbucnire gingaşă şi deosebit de poetică se despărţi Francisco de slujitorul său preferat şi plecă în lumea largă fără să-şi blesteme soţia, fără să jure răzbunare şi bine făcu, fiindcă, fără să mai continui încurcata poveste, cititorii mei îşi pot închipui că numai prin viclenie a ajuns Kaszander la dovezile cerute şi că nevinovăţia femeii nu poate fi pusă la îndoială. Micul aprod aduse plîngerea bunului său stăpîn la cunoştinţa femeii, izgonită deja din cetate, iar aceasta, fiind ascuţită la minte, întrezări degrabă înşelăciunea care le urzise nenorocirea. Se îmbrăcă în haine bărbăteşti şi, sub numele de Lorant, apăru la curtea regelui Bela unde, prin isteţimea şi prin firea ei nobilă cîştigă inima bătrînului suveran care, pînă la urmă, o primi ca fiu şi moştenitor al tronului. Aceste favoruri i-au dat prilejul ca, una după alta, să ajungă pe urmele uneltirii, să-şi găsească.
soţul pribegit iar lui Kaszander, ajuns palatin, să-i aducă – în culmea gloriei sale – prăbuşirea.

La finele poemului, Lorănt se îmbracă femeieşte, Francisco îşi regăseşte soţia, iar regele rămîne fără moştenitor.

Abia trecuse frumoasa Săra de începutul romanului în versuri cînd Judit, plesind din palme, exclamă cu uimire :

— Pentru Dumnezeu, copilă dragă, cum de-l ştii ?

— Pot să ţi-l spun pînă la capăt dacă vrei, îi răspunse nepoata fără de nici o afectare sau lăudăroşenie.

— Ah, pînă la capăt ? se interesă Judit din ce în ce mai surprinsă.

— Da. Şi dacă-ţi face plăcere, pot să ţi-l redau şi sub forma unor frumoase dialoguri. Fiindcă l-am jucat.

— Cum ? L-aţi jucat ?

— Zău ? Ce înţelegi prin asta ?

— Doar atît, mătuşică dragă, că diacul doamnei Bethlen a făcut o piesă de teatru după această istorie.

— Ca aceea pe care am citit-o despre trădarea lui Balassa Menyhert ?

— Fireşte, dar mult mai frumoasă. Iar noi am îmbrăcat costume vechi, pompoase, încît slujitorii care ne priveau jocul erau gata să creadă că totul se petrece cu noi. Unii dintre ei lăcrimau pentru Loránt, alţii ar fi vrut să-l bată pe Kaszander şi poate ar fi făcut-o dacă n-ar fi ştiut că vor avea de-a face cu viteazul castelan de Hust.

— Şi cine juca rolul lui Loránt ?

— Ah ! Ar fi îndrăznit altcineva în afară de Szecsi Măria ? Pentru aşa ceva trebuie multă minte şi practică.

— Dar tu ce ai fost ?

— Doar micul aprod fidel.

— Dar locul lui Francisco cine l-a luat ?

Săra dădu din umeri şi, cu faţa mai palidă dar cu voce fermecător de copilăroasă, zise :

— O ! Asta şi eu aş vrea s-o ştiu !

Dorinţa Juditei de a afla noutăţi se trezise. Şi-ar fi asaltat nepoţica cu sute de întrebări dacă aceea, luînd din întîmplare sau dinadins o carte, n-ar fi început să citească :

O cronică, nobili, am de povestit Cum alta asemeni n-aţi mai auzit.

Cele două rînduri recitate fura de ajuns să dea gîndurilor Juditei o altă direcţie. Dacă asupra bujorului cade o ninsoare proaspătă, culoarea lui vie nu se ofileşte mai degrabă decît s-au strîns trăsăturile deschise şi zîmbitoare ale frumoasei văduve într-o melancolică posomoreală.

— O ! bărbaţii ! oftă. E mai bine, draga mea Săra să nu-i cunoşti pe bărbaţi. Uşor îţi este să faci acest lucru sub supravegherea mamei tale. Ea are ochi de Argus. Situaţia mea însă a fost cu totul alta. Numai Dumnezeu ştie cîte lacrimi trebuie să vărsăm din cauza inimii noastre ! Fiindcă în lume sînt mulţi regi Volter, ca acela

despre care vorbeşte cartea din mîna ta şi multe Griseldis, ca aceea. Nu e nevoie să mergem prea departe pentru a găsi exemple.

Era limpede că, datorită înclinaţiilor ei visătoare, Judit se imagina cu totul în rolul Griseldisei iar în voiosul Mikes Mihăly i se părea că vede un Volter cu neîndurătoare capricii. După convorbirea lor din timpul nopţii, Săra nu mai putea avea nici o îndoială în această privinţă.

— Mă crezi, mătuşă dragă, zise ea cu răsfăţ, că din toate poemele citite de mine, ăsta mi-a plăcut cel mai puţin ?

— De bună seamă numai din cauza stilului care-i învechit acum, răspunse Judit.

— Nu, mătuşică ! Din cauza conţinutului.

— Nu-i aşa că ţi-a fost ciudă pe Volter ?

— Pe Griseldis, mătuşică.

— Deşi a fost femeia cea mai desăvîrşită.

— N-aş vrea să fiu desăvîrşită ca ea.

— îşi iubea soţul cu devotament.

— Dar fără demnitate ! răspunse Săra.

— Dragostea e în stare de orice sacrificiu, remarcă Judit. Cînd îţi vei lega inima şi credinţa de un bărbat, îţi vei schimba părerea.

Săra pierdu firul conversaţiei, deveni distrată şi, cînd privirea ei întîlni ochii negri, pătrunzători ai Juditei, se înroşi.

Copila asta se gîndeşte desigur la Mikes Kelemen, socoti mătuşa-sa şi, ca s-o menajeze, începu să răsfoiască o carte. Săra îi urmă exemplul şi astfel, operele condamnate de doamna Tarnoczy la ardere pe rug, aducîndu-şi toate surorile şi rudele, se străduită să compenseze tot ce, de la interzicerea lor încoace, frumoasa fată n-a mai avut prilejul să
cunoască şi să simtă. Şi într-adevăr, biblioteca tuşei Judit se dovedea inepuizabilă, ca şl cornul abundenţei. Mereu se iveau cărţi noi în limba italiană sau, mai ales, în limba maghiară şi cînd şi cînd se întîlneau printre ele şi unele cu conţinut mai serios pe care nu le-am fi căutat la sentimentala văduvă.

Ar fi inutil să arătăm ce anume citea Săra mai bucuros din produsele cele mai valoroase ale poeziei şi prozei noastre, deoarece, probabil, cititorii mei .nu cunosc nici unul din o sută. Pe atunci aveau o mare circulaţie şi o

mare înrîu- rire. Mai tîrziu, cîteva din ele, pătrunzînd în literatura de colportaj, au vegetat îndelung, păstrate în spatele oglinzii sau sus ţe grindă. în schimb, cele mai năzuroase care au fost închise în biblioteci şi aşteptau ca mila clasei culte să le dea viaţă, după pacea de la Satu Mare au fost date uitării – dar nu pentru că ar fi fost înlocuite cu altele noi. Iar cînd, mai tîrziu, au trezit curiozitatea anticarilor, mare parte din ele nu s-a găsit nici măcar în aşa-numitul exemplar unic, cu toate că în anii lor de prosperitate apucaseră şi zece ediţii, soartă cu care nu se pot lăuda versurile noastre de astăzi, şi dacă amintesc acest lucru, nu o fac cu ton de oracol.

Ci, într-un sat necercetat de oaspeţi, în petrecerea doamnelor s-ar ivi, de dimineaţa şi pînă seara, multe răstimpuri în care s-ar strecura plictiseala dacă n-ar avea la dispoziţie decît lectura. Asta o ştia prea bine Judit, ca orice graţioasă damă din zilele noastre care stă ore întregi la masa de toaletă, chiar şi atunci cînd nu are vreo speranţă ca de-a lungul zilei să întîlnească pe cineva a cărui apreciere ar interesa-o mai de aproape. în general, îmbrăcarea, de la o anumită vîrstă în sus, devine un gen foarte pasionant al desfătării, cîtă vreme ea rămîne doar o ocupaţie la tinerele fete, frumoase în orice haină. Săra lăsă mîna meşteră a mă- tuşii sale să-i strîngă părul în pieptănături moderne sau ideale, dar rîdea ea însăşi cu cea mai mare poftă cînd margaretele şi granatele împletite în buclele ei apăreau într-un contrast izbitor cu rochiile sale ce nu se deosebeau de ale fetelor din nobilimea de rînd, decît cel mult prin croiala lor mai distinsă. Judit nu putu s-o convingă să-şi aleagă materiale din bogata ei garderobă. E drept că, măgulindu-i vanitatea, cu greu o puteai ispiti pe Săra să îndeplinească astfel de rugăminţi, fiindcă pe ea o prindea şi o ţesătură de casa. Mătuşă-sa recurse, aşadar, la un şiretlic. îşi transformă rochiile de gală în costume copiate după portul doamnelor ce figurau în romanele versificate şi se îmbrăcară – din zburdălnicie, capriciu sau ca să se distreze reciproc –, cînd Judit în chipul seducătoarei Dalila care l-a cucerit pe Samson, cînd Săra în chipul fetei care fermecase inima micului rege David. N-au lipsit din joc nici Clorinda, iubita prinţului Tancred, zîna Morgana care prin frumuseţea ei încîntătoare l-a reţinut pe cavalerul Parceval de la căutarea vasului de aur păstrător al

sîngelui lui Cristos, şi nici multe alte graţioase figuri create de poeţi, iar în zilele noastre, nu doar o actriţă ar fi fericită să aibă acele piese de îmbrăcăminte înjghebate de Judit ca să-i dea Sărei prilej de petrecere. Se poate imagina cîtă vreme a trecut astfel pe nesimţite la oglindă, la masa de lucru şi pe lingă foarfecele capricios care, urmînd îndată închipuirea uşor de aţî- ţat a văduvei, crea cele mai originale forme. Ceasurile zburau pe aripi iuţi ca de zîne şi dacă fuga lor lîncezea pentru o clipă, Judit avea la îndemînă planuri noi, surprinzătoare, îşi uită sentimentalismele, dragostea neîmpărtăşită, vecinii ce întîrziau s-o viziteze, numai şi numai să-i facă rost de distracţie nepoatei pe care voia s-o despăgubească pentru anii petrecuţi în plictiseală pe lîngă maică-sa. Era ceva nobil dar în acelaşi timp şi ceva demonic în această grabă. Dacă mergeau să se plimbe pe afară, făcea buchete care povesteau în limba orientală a florilor tainele dulci ale stărilor ■sufleteşti şi simţirilor şi regreta doar că în vegetaţia de toamnă nu se află destule flori simbolice ca s-o poată iniţia deplin pe Săra în ştiinţa secretă despre ale cărei frumuseţe şi folos – după cum poate susţine cu crezămînt – cei şapte înţelepţi au scris cărţi voluminoase, ca să nu mai vorbim de împăratul Solomon. Dacă în vreme de ploaie şi noroi nu se putea ieşi din casă, Judit pornea să-şi înstrune lăuta şi, •cum muzica aducea degrabă aminte de dans, o învăţă pe Săra – ferită eu mare grijă de maică-sa de această scandaloasă delectare – figurile cele mai alese şi era cu totul în-cîntată cînd băga de seamă că frumoasa ei zeiţă – graţie purtării de grijă a doamnei Bethlen ! – dansează, saltă şi se înclină cu mai multă eleganţă decît ar ajunge să convingă un cîrd de făţarnici cu inimile reci că lumea e coruptă.

în ziua de Sînmihai, după micul dejun, Săra găsi lingă masa ei de toaletă un costum de călărie verde ca marea şi altul liliachiu.

Jupîneasa Judit, ce nu părea să fi observat intrarea ne-poatei sale, stătea pe gînduri în faţa unei cărţi de rugăciuni deschise şi nu-şi ridică ochii negri ca noaptea dech atunci cînd nu mai putu rămîne în meditaţie fără ca prefăcătoria ei să bată la ochi.

— Draga mea, astăzi e onomastica bietului meu soţ, oftă.

Săra auzise destul din povestea vieţii mătuşicăi ca să nu ţină a primi evocarea cu un chip deosebit de trist.

— Vremea e frumoasă, continuă Judit cu emoţie în voce. Cerul e atît de senin ca în cea mai veselă dimineaţă de mai.

— Probabil că azi nu va ploua, interveni Săra, întrezărind aluzia mătuşii sale.

— N-avem a ne teme că ne-am uda, chiar dacă am sta mai mult în aer liber, accentuă Judit.

— Chiar dacă ne-am duce undeva mai departe de casă, întregi Săra.

— De exemplu, la mine, zise mătuşa. Şi aşa ziua asta o petreceam întotdeauna acasă. Anul trecut, venind de la Ţelna, am călătorit zi şi noapte căci altfel ar fi fost imposibil să ajung la timp. începuse chiar să se crape de ziuă cînd am ajuns în hotarul satului meu unde, în timp ce vizitiul se căznea să scoată trăsura dintr-un făgaş adînc, s-a rupt oiştea. M-am grăbit pe jos spre casă. Dar eram atît de istovită din cauza veghei şi a oboselii încît a trebuit să mă culc îndată şi toată ziua n-am. deschis ochii. Am dormit ca moartă şi am tresărit din somn abia cînd miezul nopţii împreună cu onomastica trecuse. Iar dimineaţa am pornit înapoi la Ţelna fiindcă acolo fusese invitată la cules o frumoasă societate căreia îi promisesem că nu voi lipsi. îţi închipui cît m-au necăjit prietenele mele pentru felul în care am sărbătorit amintirea fostului meu soţ. Dar, cu toate că am dormit fără întrerupere în timpul onomasticii, măcar am făcut-o acasă şi aceasta este partea esenţială a faptului. Ci, să ne îmbrăcăm, draga mea, altfel vom întîrzia şi ne va prinde amiaza aici.

— Poruncesc degrabă să înhame caii, zise Săra pornind spre uşa.

— La ce, îngeraşule ? Ştii doar că rădvanul a dus-o pe cumnată-mea la Sibiu.

— Putem să mergem* cu trăsura intendentului.

— Ah ! Din pricina hurducăturilor ei ne-ar apuca durerea de coaste încă de pe la jumătatea drumului.

— Să încercăm dar cu a vechilului.

— Dar şinele roţilor îi sînt subţiri ca hîrtia şi, pînă să ţipăm, ne trezim pe jos.

— Avem un chervan solid care a rezistat pînă şi noro-

iului din Ecsed fără să scîrţîie. Pun să prindă la el caii de ham.

Judit văzînd că prin amăgire nu poate s-o învingă pe Săra, începu a o întoarce :

— Ce zici, draga mea, spuse zîmbind, ce zici de hainele din faţa mesei tale de toaletă ? îţi plac ?

— Sînt foarte frumoase, răspunse Săra, plimbîndu-şi ochii pe ele.

— în liliachiu ai fi încîntătoare, zînişoara mea cu bucle de aur. Iar cea verde ca marea, dacă aş încerca-o, poate că nu mi-ar şedea rău.

— Ba chiar din cale-afară de bine, dragă mătuşă. Eu însămi te-aş socoti în ea regina amazoanelor sau Semiramîda cînd a pornit să cucerească lumea. Vezi cu cîtă rîvnă ţi-am citit cărţile ? o zădărî Săra, îmbrăţişînd-o pe Judit;. Dar ce folos le-am putea lua veşmintelor ? Au o trenă atît de lungă că nici prin odaie nu ne-am putea plimba fără paj.

— Şi dacă am călări ? De ce să n-o facem ?

— Nu cumva pe caii de ham, mătuşică ?

— N-avem nevoie de ei, cicălitoare mică ! zise rîzînd Judit. în faţa pridvorului tocmai aşteaptă doi bidivii înşeuaţi. Unul de culoarea fierului, cu coamă lungă fluturîndă, cu copite albe vijelioase, cu gît scurt, semeţ şi totuşi cu o privire atît de blîndă şi inteligentă de parcă ar vorbi. Cum te va vedea, sper, va îngenunchea să poţi sui uşor pe spinarea lui. Celălalt cu greu îmi va face mie aceeaşi cinste, fiindcă n-a pornit în lume din şcoala fostului meu soţ şi pare destul de îndărătnic, dar una peste alta, pînă la urmă
nu mă pot plînge prea mult de purtarea lui. Se sperie numai cînd îi ţîşneşte în drum vreun iepure şi cînd întîlneşte măgari cu putini. Altminteri, este un murg cu moravuri bune, nu-i prefăcut, nu-i nărăvaş. N-avem nevoie nici de însoţitor în afară de băiatul de la cai. Masa am şi poruncit-o la mine, aşa că nu ne rămîne decît să ne îmbrăcăm şi să pornim. Hai dar să începem.

Săra, deşi faţa îi ardea de bucurie şi dorinţă, se codea să atingă hainele.

— Să te ajut ? întrebă Judit.

— Să mergem cu trăsura.

— Bine, dar tu la Ecsed ai călărit de multe ori. Tu însăţi mi-ai amintit de asta.

— La noi însă nu se obişnuieşte. Cred că nici mamei nu i-ar plăcea dac-ar afla. Niciodată nu i-am spus că ştiu să călăresc.

— Acum eu îţi sînt mamă.

— Şi, după cum văd, foarte severă, zise necăjind-o Săra.

— Cred că ne este îngăduit şi nouă să facem din cînd în cînd ceea ce face zilnic Lorăntffy Zsuzsănna, doamna milostivului nostru principe, oglindă a moralităţii, iar în privinţa protocolului mai severă chiar decît doamna Petnehăzi.

— Dar oare nu i-ar bate cuiva la ochi modul în care vom merge la tine ?

Săra puse întrebarea cu o intonaţie atît de hazlie şi totuşi serioasă, încît Judit roşi ca un copil care a făcut o boroboaţă.

— Ah ! La boier Mihăly te gîndeşti ? Ai dreptate, oftă.

— Prin urmare, mergem cu trăsura.

— Nu, dragă Săra, vom călări. Dar numai în jurul curţii! sau cel mult spre Sînzieni.

— Şi onomastica ? Şi promisiunea ?

— Las-o-ncolo ! Sufleteşte voi fi acasă. Mă voi gîndi lai soţul meu de două ori mai mult ca anul trecut. Asta va. compensa din plin lipsa mea de acasă. Ce-am vrut eu, era o idee uşuratică. Mi-a ieşit din minte că astăzi, probabil, l-am- fi întîlnit pe... Mikes Kelemen.

— Păi, asta n-ar fi nimic, remarcă Săra, dînd din umerii cu cea mai mare indiferenţă.

Judit îi aruncă o privire uimita. Nu înţelegea, nu putea pricepe expresia ei calmă şi rece. Cum se întîmplă că, atîta vreme cît pe dînsa, pe văduvă, rostirea numelui lui Mihăly o zăpăceşte, Săra .nu trădează nici un fel de emoţii dacă din întîmplare se face aluzie la Kelemen ? De unde vine o atît de mare prezenţă de spirit ? Cum a dobîndit această extraordinară stăpînire de sine ? Cîtă bucurie de viaţă şi-a distrus în timpul ăsta ? Biată copilă ! Drag înger simulant ! Cu cîta voioşie se îmbracă, deşi, fără îndoială, suferă. Iată, surîde. Se priveşte în oglindă şi devine luminoasă ca aurora. Rîde mulţumită cu toate că,

poate tocmai în clipa asta, inima i se rupe de durere. Cum poate un trup atît de gingaş, de slab, să rabde atîta fără să se distrugă ? Iată că şi-a pus barata pe cap şi pare mai veselă decît dacă şi-ar purta cununa de mireasă. Iată că mîna ei mică plesneşte cu cravaşa tot atît de încîntată de parcă pretenţiile nu i-ar fi trecut dincolo de jocul copilăresc ! Deşi fusese aproape de altar cînd a trebuit să renunţe la Kelemen. Biată copilă ! Sînt în stare să mă bag în păcat numai s-o eliberez şi s-o fac fericită. Dar cum ?... Şi dacă... dacă... O, este de necrezut. Mikes Kelemen e frumos, avut şi de bună familie. Nu se poate să nu-şi mai fie dragi. Toată lumea le cunoaşte simţămintele. Şi de cîte ori nu mi-a vorbit de ele Mihăly !

Astfel de gînduri se învîrteau în mintea Juditei pe cînd nepoată-sa era preocupată cu încercarea costumului de amazoană.

Peste cîteva minute, spre marea mirare a slugilor, ieşiră din curte călărind pe doi falnici sirepi.

— încotro s-o luăm ? îşi întrebă Judit nepoata cînd se aflară înaintea porţii.

— Pe drumul mare nu putem coborî în vale. Pe acolo am ajunge la tine.

— Dar dacă mergem pe dincolo ajungem la Sînzieni şi-i stîrnim pe toţi copiii în priveală pe uliţă.

— Să ocolim curtea, zise Săra, şi să ne abatem prin pădurea de lingă grădină.

— E plină de drumuri încîlcite şi ne-am putea rătăci prin ea de ne-am pomeni la castelul lui Mikes Zsigmond, observă Judit cu ton mai curînd zădăritor decît serios.

— Să lăsăm dar drumul mare de-a dreapta şi să alegem poteca ce tiveşte malul sting al văii şi trece cînd prin crin- . guri dese, cînd prin luminişuri acoperite de flori.

— Pe acolo însă dăm şi de rovine pe care trebuie să le sărim.

— Ce să facem dar, mătuşică ?

— Să ne încredinţăm soarta augurilor. Vom merge în direcţia arătată de zborul celei dintîi păsări pe care o vom zări.

— în afară de cazul cînd – dragă mătuşică –, ar zbura spre conacul lui Mikes Mihăly.

— Sau spre pădurea, întrerupse Judit, ale cărei poteci înşelătoare ne-ar ademeni pînă în preajma unui anumit castel, poate chiar sub ferestrele lui Kelemen.

Un erete puse capăt gîlcevii, ţîşnind de pe ţarină şi dispărînd în direcţia potecii arătate de Săra.

— Semnele sînt de partea mea, strigă fata pornind înainte.

Judit o urmă şi cele două amazoane dispărură în galop.

S-au întors aproape de amiază, cu obrajii îmbujoraţi şi cu caii osteniţi.

— De azi încolo, dragă Săra, vom ieşi zilnic, spuse Judit intrînd în odaie.

— Mi-e teamă că maică-mea ar putea s-o ia în nume de rău.

— Să nu crezi ! Cînd mi te-a încredinţat, s-a învoit pe tăcute la toate. Ştia prea bine prin ce mă deosebesc de ea. Cînd eram fetişcană am stat multă vreme la casa ei şi poţi să-ţi aduci aminte că, pînă a fost taică-tău în viaţă, ve- neaţi şi voi adesea la mine. I-a stat destul în putinţă să mă cunoască.

Dinspre partea încuviinţării doamnei Tarnoczy, Judit nu era convinsă nici pe jumătate din cît lăsa să se vadă. Pentru dînsa, încrederea ce i se arăta rămăsese un mister aproape fără dezlegare. Şi nu e de mirare, fiindcă şi noi am greşi foarte dacă am vedea în fapta milostivei doamne altceva decît nevoie. Nu se putuse hotărî să ducă fata la Sibiu, iar dacă o lăsa acasă, nu putea s-o treacă cu vederea pe doamna Năprădi din însemnata pricină că în toată preajma n-a găsit pe nimeni – rudă sau cunoştinţă – pe al cărei ajutor să se poată bizui.

IX

înserarea zilei de Sînmihai era plină de farmec. Atmosfera umedă de dimineaţă udase vegetaţia ca o bură călduţă. Otava din livadă batea în verde închis, frunzele pălite de pe crengile pomilor începeau să se înviorze şi puţinele flori ce se deschideau la începutul toamnei răspîndeau o adiere atît de îmbălsămată în grădină – unde Judit şi Săra stăteau la masa din chioşcul cu umbrarul proaspăt de tot – de parcă primăvara n-ar fi pierdut nici un strop din spiţeria ei cu miresme. Razele ce-şi luau rămas bun se despărţeau de cerul crepuscular fără acele răsfrîngeri de un galben palid sau roşu ruginiu care prevestesc vînt şi vreme înnorată. Soarele cu priviri

vesele abia coborîse de pe pragul orizontului, cînd din aura lui argintie ţîşni cu faţa scînteietoare luceafărul de seară şi cu licărirea-i vie lăsă' a se înţelege că, deşi luna nu este într-o stare pe deplin utilizabilă, celelalte lămpi ale cerului, socotind chiar şi pe cea mai mică, vor împlini îndeajuns voia îndrăgostiţilor şi călătorilor, aşa încît, cei ce se vor rătăci, nu vor putea învinui cu conştiinţa împăcată întunericul nopţii.

Judit avea în mîini o cusătură. Săra închisese cartea ale cărei litere începuseră să se şteargă.

Plimbarea de dimineaţă le făcuse să atingă – deşi pe departe – atîtea probleme de inimă şi, mâi ales, atît era de aţîţată curiozitatea mătuşii, încît era firesc ca discuţia lor să ajungă curînd intimă. Aşa că, pînă la urmă, veni vorba şi despre tainele Sărei.

— îţi place Kelemen ? întrebă Judit după ce făcuse destule mărturisiri despre sine pentru a putea nădăjdui un răspuns deschis.

— Pe cînd trăia taică-meu, a stat la noi săptămîni de zile. Copilă fiind, mă purta în braţe, mă învăţa jocurile şi buchile. Uneori se folosea de privilegiul vîrstei şi-mi dădea cîte o pălmuţă. Cînd aveam şapte ani mi s-a spus că e logodnicul meu, iar acum maică-mea mă ocărăşte dacă întîm- plător îmi arunc ochii spre el. De ce ? Pentru că e papistaş. Păi, şi mai înainte, tot papistaş era.

— Dar tu nu te-ai mărita cu el ?

— Doamne ! De ce nu ? E un om bun. Vesel, plăcut. Uneori, ce-i drept, e cam violent, dar îi pare rău îndată şi-i gata să-ţi dea orice satisfacţie.

— Maică-ta cu greu o să consimtă vreodată.

— Tocmai de aia, trebuie deci să aştept un alt soţ.

— Ori să lupţi pentru dreptul inimii tale.

— Doamne fereşte ! De asta nu poate fi vorba.

— Aşadar, nu-l iubeşti cu adevărat.

— Mă simt bine în preajma lui.

— Oare tu să nu poţi iubi ? Să nu poţi coborî, precum Clotilda, pe panglici înnodate, de la fereastra din turnul castelului, ca, jos, cavalerul ce te aşteaptă în adîncimea ameţitoare, să te salte pe calul său şi să te răpească din faţa tiraniei prigonitoare a părinţilor, pe o insulă pustie sau într-un schit părăsit ? Să nu îndrăzneşti tu, ca Estrella,

să te furişezi în noaptea întunecoasă dintre pernele tale înhorbo- tate şi umplute cu puf de lebădă, şi îmbrăcînd veşmînt aspru de rînd în locul porfirei princiare, să rătăceşti după glasul chemător al fluierului ciobănesc, printre spini şi tufe, pînă vei ajunge în peştera lui Menalcas, ca împreună cu el să păzeşti caprele bogatului ţăran Phaon ? Să nu îndrăzneşti, precum Kunigunda, să-ţi părăseşti familia, casa, religia pentru eroul tău pe care-l iubeşti şi să te muţi printre neamuri străine unde femeia, în vremea pribegiilor, îşi poartă copilul în spate şi e mulţumită dacă nu trebuie să care ea cortul ? Ori, dacă maică-ta vă opreşte să vă cununaţi, să nu poţi, cel puţin, să-ţi înfigi un pumnal în inimă ca iubita viteazului Almanzor, să goleşti un şip de otravă ca blînda Clarîssa sau, ca să nu zic mult, să iei o pulbere narcotică ce ne încremeneşte trupul ca în letargie şi lumea ne îngroapă dar a doua zi ne trezim în criptă ca – uneori fără o aş- teptare prea lungă – iscusinţa cavalerului nostru să ne salveze ? Şi despre asta avem frumoase pilde în cărţile noastre.

— Dar bietul Kelemen nu arată ca un erou de legendă. Cît ar fi de ciudat să mor sau să mă las răpită pentru el !

— Deci pentru altul n-ar fi ciudat ? Acuma văd că ai o taină, o dragoste.

Pe faţa Sârei se revărsă tulburarea. Dar abia dacă mai era zare destulă care să-i lumineze trăsăturile preschimbate. Se făcuse mai întuneric, mai linişte. Stelele doar începuseră

a luci şi numai un pătrar de lună îşi răspîndea razele ca un argint lînccd.

— Tu ai fost îndrăgostită ? vorbi Judit ţinînd mîna fetei în mîinile ei.

— Prostii !

— Nu tăgădui. Pe tine te interesează cineva.

— Poate.

— Fără îndoială, da, frumoasa mea copilă ! Glasul tău, chipul tău o arată. Tu n-ai fost întotdeauna indiferentă.

— Admit că am văzut un bărbat pe care l-aş putea înălţa deasupra tuturor celorlalţi.

— în ţinutul acesta ?

— în Maramureş.

— Unde ?
— în cetatea de margine a lui Szecsi Zsigmond.
— Şi cum îl chema ?
— A plecat repede şi de atunci nu l-am mai întîlnit.
— Dar care îi era numele ?
— Cred că dintre noi numai contesa îl cunoştea.
— N-ai întrebat-o pe ea ?
— Ah ! Cum să fi îndrăznit ?
— Ciudat. Dar cel puţin conversaţia lui trăda o origine nobilă.
— După conversaţie putea să fie şi rege.
— Atît de frumoase au fost cuvintele ce ţi le adresa ?
— Măriei.
— Dar ţie ?
— Eu am jucat doar rolul aprodului.
— Nu te înţeleg.
— Măria era Lorănt, el, Francisco. De mine mai c-a uitat scriitorul piesei.
— Ah ! Acum e limpede. Aşadar, aţi jucat împreună în piesa despre care mi-ai vorbit deunăzi.
— Fireşte.
— însă după terminarea piesei va fi făcut puţină conversaţie ?
— Cu Măria.
— Dar cu tine ?
— Cu mine abia a vorbit.
— Deci te-a cucerit chiar fără cuvinte. E straşnic. Eşti o fetiţă interesantă. Iar acum, dacă se poate, îmi placi şi mai mult... Oare te mai gîndeşti la el ?
— Uneori.
— Şi-l găseşti mai frumos ca pe ceilalţi bărbaţi ?
— Cu mult mai frumos.
— Mai învăţat ?
— Aşa cred.
— Mai bun ?
— încă nu mi-a dat prin minte să mă gîndesc la asta.
— Mai bogat ?
— Nu e nevoie.
în timpul convorbirii lor, spre fundul grădinii se iscă un zgomot uşor dar continuu care începu să neliniştească pe doamnele noastre.

— E numai vîntul care zornăie frunzele.
— încă nu sînt uscate, obiectă Judit.
— O şopîrlă s-a strecurat prin desişul hameiului.
— Dar umbrarul de hamei e atît de departe. Nu, acum s-a răsucit o cheie în broască, şopti Judit speriată.
— Fii liniştită, cheia e la mine, se auzi răspunsul.
— Hait! A nechezat un cal.
— Poate în curte.
— Un şuier !
— De bună seamă păstorul îşi caută o oaie rătăcită.
— Parcă aud paşi.
— Poate că-i grădinarul, răspunse liniştitor Săra.
între timp zgomotul încetă şi aerul deveni atît de tăcut, iar doamnele se simţeau atît de singure, încît neliniştea începu să li se risipească.
— Şi dacă ar vrea să te răpească acum cavalerul fără nume ? vorbi Judit necăjind-o.
— Nici nu mă cunoaşte.
— Dar dacă într-adevăr ar fi el ?
— M-am rugat să-i pot rezista.
— Sara ! Nu te mărita cu Kelemen, chiar dacă ar consimţi maică-ta.
— De ce ?
— Tu nu-l iubeşti.
— Ah ! Paşi grăbiţi ! strigă fata.
— Cerule ! scînci Judit. Or fi hoţi. Să fugim !
Vru s-o apuce pe Săra de braţ ; era însă prea tîrziu. Fiindcă în uşa chioşcului fu reţinută de o mînă cu mănuşă de fier. Judit nu era prea fricoasă ; dar nu se poate spune nici că era atît de curajoasă ca eroinele ce şi le alesese ca model. Din mîna zărită, ea trăgea concluzia sigură că e vorba de un cavaler întreg îmbrăcat în zale, retras alături de intrare ca să împiedice încercarea celor ce-ar vrea să plece, care este neapărat mai puternic decît dînsa. O constatare ca asta fu de ajuns s-o facă pe Judit a zvîcni spre fundul chioşcului unde, îngrămădită, cu inima bătîndu-i tare şi cu răsuflarea înfrigurată şi întreruptă aştepta cele ce urmau să se întîmple, punîndu-şi la ochi palmele cu degetele răsfirate, semn de groază amestecată cu oarecare curiozitate.
Aceeaşi mînă cu mănuşă de fier şi braţul cu brasarda de fier avură alt efect asupra Sărei, mai curajoasă de altfel. Ea se repezi spre uşă ca să se elibereze, lucru ce-i

reuşi neaşteptat de uşor ; căci braţul de fier se retrase şi numai după ce fata se eliberă, reveni la locul dinainte în chip de zăvor.

— Ah ! Pe mine vor să mă fure, scînci Judit, urmărind printre degetele deschise ce se întîmplă.

Foarte curînd însă fu martora altor urmări.

Săra gonise pînă la cotul potecii din grădină ca să se salveze pe aleea mai largă ce se deschidea faţă în faţă cu chioşcul, cînd, ieşindu-i înainte, o siluetă zveltă o apucă de mijloc. Lumina stelelor şi argintul lunii erau răsfrînte de armura de aramă şi de coiful îndrăzneţului agresor a cărui vizieră era coborîtă pe jumătate. Pe rozeta de la ţîţîna coifului scînteiau pietre scumpe iar scutul rotund de argint ce-l purta pe braţul stîng părea adus în închipuire, ca de o vrajă, din sfera evului de mijloc şi a legendelor fantastice, deoarece în timpul domniei lui Răkoczi Gyorgy asemenea mijloace de apărare nu mai erau la modă. Judit, cu toate că tremura, vedea întreaga scenă într-o lumină de basm, de parcă ar fi fost jucată după un vechi poem, doar aşa, pentru desfătare, lucru ce părea întărit şi de lipsa unor arme de natură mai ucigătoare. Nu lipsi totuşi să-l sperie prin cîteva strigăte de ajutor pe îndrăzneţul cavaler care o cuprinsese pe Săra. Larma ei făcu să se desprindă dintre vrejurile verzi şi frunzişul des al aripei chioşcului toate anexele braţului ce funcţionase ca zăvor şi acoperind, aşa-zi- cînd, deschiderea nu prea largă a acesteia, în uşă apăru un
viteaz robust în armură din epoca primelor cruciale. Viziera era coborîtă în întregime peste faţa lui iar la brîu îi atîrna de un lanţ de oţel sau poate de argint un buzdugănel cu muchii care, în luptele serioase, cu greu va fi adus vreo slujbă de mare preţ.

— Doamna mea ! grăi oaspetele cu contur străvechi, prin răsunătorul glas al domniei tale pui în primejdie cele mai frumoase arme, costume şi talismane ale strămoşilor mei, ca să nu mai vorbim de persoanele ce au cinstea să le poarte în această noapte.

Judit nu fu în stare să aştepte în picioare ciudatul avertisment al eroului cruciat fiindcă, fără vrerea ei, genunchii începură să i se năruie iar pleoapele să i se închidă.

— Ştiam că va leşina ! oftă deliul medieval, coborînd uşor văduva palidă, cu o respiraţie abia simţită, pe banca împletită a chioşcului, unde se aşeză şi el.

O scenă mai pitorească se desfăşura afară.

Pe cînd agresorul ei o aduse mai aproape de dînsul ca s-o ridice în braţe, fata cu trăsăturile de o blîndeţe îngerească smulse de la brîul acestuia un jungher şi îl lovi sălbatic ca Judita – dar nu mătuşica, ci femeia din biblie – pe vestitul tiran al cărui nume nu-i nevoie să-l mai amintesc. Dar jungherul, potrivit instrument de luptă doar în mîinile actriţelor noastre de astăzi, căzu cu clinchet în bucăţi, alu- necînd pe armură. Iar silueta zveltă apucă pe braţe, ca pe un fulg uşor, seraful înverşunat. Acesta, dînd din mîinile mititele, apucă viziera pe jumătate coborîtă şi o ridică pîna sus.

Zadarnic o împinse cu grabă la loc cavalerul, căci o clipită fu de ajuns ca obrazul lui dezvăluit să producă cel mai straniu efect.

De pe buzele Sărei se auzi un ţipăt frînt – al cărui sunet fu retezat, fie de contractarea subită a gîtlejului, fie de puterea de voinţă a sufletului ce poruncea chiar în vremea înrobirii sale –, şi care îşi pierdu vibraţiile într-un geamăt stins. Şi atunci, în trupul ei se stîrni un tremur ce trecu prin toţi nervii ca un şoc electric şi dispăru îndata, urmele efectului său excitant pierzîndu-se cu totul în mădularele destinse. în timjjul ţipătului şi al tremurului, mîinile fetei – combative pîna atunci – mai întîi căzură iar mai apoi, ridicîndu-se încet, se încrucişară pe fruntea ei ca ale
cuiva care vrea să-şi potolească o puternică durere de cap sau să se dezmeticească dintr-o extraordinară surpriză.

Cavalerul, folosind clipa prielnică, porni cu prada în braţe spre fundul grădinii. La prima mişcare fata simţi iar că-i străbate prin trup fiorul care se preschimbă într-un tremur persistent dar uşor. Lacrimile i se revărsau pe obraz, se rostogoleau pe armura rece de metal şi una după alta, strop cu strop, curgeau cu atîta belşug de parcă ar fi fost un şirag de perle.

Cavalerul, pe care împotrivirea de Ia început, iar mai apoi lipsa de apărare a Sărei îl vrăjiseră deopotrivă, o strînse mai aproape de pieptul său. – Crede că sînt Kelemen. Norocoasa confuzie. Fericită soartă. Oh ! Cît îl iubeşte ! erau gîndurile ce-i roiau prin minte.

Dorea să vadă obrazul ce-şi vărsa atît de aproape de inima lui comorile topite ale simţirilor fierbinţi şi căruia

nu-i zărise încă decît conturul.

Aruncă o privire şi încă una asupra prăzii sale ce plîngea încetişor.

Trăsături semiobscure, pe jumătate cunoscute şi necunoscute i se înfăţişau sub ochi ca o poveste fermecată al cărei sîmbure îl cunoaştem, Domnul ştie de cînd, dar amănuntele ne sînt noi.

— N-am să-i vorbesc. După glasul meu şi-ar da seama de confuzie şi ar da înapoi de spaimă !... Ce bucurie-i să iubeşti !...

Cît timp cavalerul se uita la Săra cu astfel de sentimente melancolice, ea îşi înclină gîtul şi, lăsîndu-se pe cuirasă, îşi ascunse faţa. Numai bogatele cosiţe aurii rămaseră să bucure milioanele de astre de pe boltă şi privirea sfielnică şi visătoare a furului de femei.

Cruciatul aşezat lîngă Judit făcu dovada unei purtări cavalereşti nu de tot satisfăcătoare cînd, la plecarea tovarăşului său ce o ducea pe Săra, în loc să ia exemplu de la el, vru pur şi simplu să-i întoarcă spatele frumoasei văduve în stare de inconştienţă.

Apucase să aşeze pe bancă uşurel capul femeii leşinate pe care, într-o mai duioasă dispoziţie sufletească o luase în braţe, cînd, spre marele lui necaz, o fiinţă nemişcată ca o statuie de bronz ce aştepta desfăşurarea evenimentelor dinaintea porţii de la grădină, punîndu-şi fluierul la buze.
dădu semn cît se poate de ascuţit, urmat de tropotul unui cal în galop.

La zgomotul acesta, ochii Juditei se deschiseră brusc, iar cavalerul care tocmai întorsese spatele îşi simţi trasă poala cămăşii de zale de parcă cineva ar fi atîrnat de ea bolovani, silindu-l să-i tîrască după el dacă voia să plece.

— Săra, Săra ! Unde e Săra ? Trebuie s-o văd îndată pe Săra ! Ce s-a întîmplat cu ea ?

— Pentru Dumnezeu, Judit, linişteşte-te. Ai să stîrneşti slugile. Dă drumul cămăşii.

— Preacinstite boierule ! Nu mai putem întîrzia. Armidor cu calabalîcul e pe drum. Lizi e nerăbdătoare, bate din picioare, necheazã. Şi bătrînul meu Miska e neliniştit de parcă i-ar fi pus cineva iască în urechi.

— Leag-o pe Lizi de gard. Cară-te. Am să te ajung din urtna.

— Mai întîi s-o aduceţi pe Săra. Locul ei e lîngă mine.

— Dacă-i aşa, haidem să călărim amîndoi pe Lizi. Căci domnia ta nu poţi fi lîngă Săra decît în castelul lui Mikes Zsigmond.

— Asta-i o răpire îngrozitoare.

— Doar o aventură urzită de dragoste, după ultima dorinţă a unui tată muribund pe care inima nobilă şi simţirea poetică a domniei tale o vor proteja.

— Preacinstite boierule ! Să mă duc la castel sau acasă ? întrerupse glasul celui care pleca.

— Acasă, ghiuj mojic, porc bătrîn.

— Am înţeles, preacinstite boierule.

Conversaţia de mai sus fusese purtată cu schimbul de trei persoane, adică, frumoasa Judit, cruciatul robust în care îl bănuim pe Mikes Mihăly şi scutierul ce pricinuise atîta tulburare cu fluierul său, care – dacă şi-ar scoate masca – ne-ar dezvălui în persoana sa pe unul din rîndaşii lui boier Mihăly.

De aici înainte, convorbirea va decurge numai între două persoane.

— Cum poţi crede domnia ta, zise Judit indignată, că eu pot proteja o treabă ca asta ?

— N-ai vrea oare să fericeşti inimile ce trăiesc una pentru alta ? Ai vrea^oare să complotezi cu mama care dintr-un fanatism dus pînă la nebunie îşi nenoroceşte fata ?

— Dar Săra nu-l iubeşte pe Kelemen.

— Atunci cine iubeşte pe lume ?

— Ea singură mi-a mărturisit.

— Nu înseamnă nimic. Dragostea e plină de mistere, nu ne lasă bucuros să-i pătrundem în sanctuare.

— Dar ea se încrede în mine.

— Şi domnia ta, Judit, îi povesteşti şi prietenei domniei tale dragostea care, tăinuită e interesantă, iar tăgăduită are putere de vrajă ?

Mihăly, vrînd să cîştige un răspuns prielnic o îmbrăţişă pe frumoasa văduvă.

— Ştiu că nici numele nu mi l-ai rostit în faţa Sărei.

— Oh ! Eu sînt comunicativă, răspunse Judit cu privirea în pămînt.

— Păcat ! Săra însă poate fi rezervată. Sînt deosebite firi de femei.

— Iar eu cred că, deşi nu părea să şovăie a se căsători cu Kelemen, este cu totul indiferentă faţă de el.

— Frumoasă indiferenţă ! Haha ! Am fost martorul ei pe cînd am avut nefericirea să te înspăimînt pe domnia ta cu îmbrăcămintea mea ciudată care, de altminteri, mai de mult era la modă şi la curţile princiare.

— Cum aşa ?

— Păi aşa, dragă Judit, că iubita domniei tale rudă, cîtă vreme l-a crezut jefuitor pe cel ce voia s-o apuce în braţe, lupta cu mîinile şi cu pumnalul împotriva lui ; îndată însă ce băgă de seamă cu ce treburi venise el, se lăsă dusă de bună voie ; ba mai tîrziu...

— Mai trîziu ? se interesă Judit, zorindu-1.

— Mai tîrziu căzu la pieptul lui cu toată maiestatea.

— Nu-i cu putinţă, oftă văduva.

— Pe cuvîntul meu de cavaler ! zise boier Mihăly.

— Ah ! Mica prefăcută. Doar n-a trecut nici un ceas de cînd mi-a spus că are sentimente mai calde pentru altcineva.

— Hahaha ! Poate că-l iubeşte pe Haller Peter cu care vrea s-o mărite maică-sa ?

— Cu Haller Peter ? strigă cu uimire Judit.

— Pentru asta s-a dus la Sibiu.

— Da de unde !?

— Pentru asta te-a lăsat pe domnia ta s-o păzeşti.

— Nu se poate !

— Şî de asta ne-am grăbit noi s-o eliberam.

— într-adevăr ? Ar fi îngrozitor.

— Şi de nesuferit, adaugă boier Mihăly.

— E o faptă nemiloasă.

— Un păcat demn de pedeapsă.

— Păi, Haller Peter şi mie mi-ar putea fi tată.

— Bunic, Judit.

— Nici pentru doamna Tarnoczy n-ar fi bun ca soţ.

— Pentru ea ar mai merge, zise Mihăly. Dar pe Săra, al cărei tată mi-a fost prietenul cel mai credincios, n-o putem lăsa să-i cadă jertfă. în această privinţă, Judit a mea trebuie să fie de acord cu mine.

— O, cerule, cum să nu fiu !

Cavalerul cruciat apăsă cîteva sărutări fierbinţi pe mîna văduvei indignate. Dar nici mărturisirile de simpatie şi curtenie nu putură înăbuşi noile griji ale Juditei.

— Fapta silnică încercată de domniile voastre pune în primejdie cinstea nepoatei mele. Ce va spune lumea

despre răpirea ei ?

— Dacă nimeni nu va face zarvă fără motiv, va spune doar atît că Săra s-a dus în vizită acolo unde odinioară stătea cu lunile. Mama îşi va da mai curînd consimţămîntul la căsătorie, deşi cu mutra acră, decît să pună o pată pe numele fiicei sale. Nici chiar hiena nu-şi sfîşie progeniturile. Natura nu se poate întoarce pe dos, iar eu n-am văzut nici la stîlpul infamiei vreo fată pe care s-o fi tîrît acolo cu răutate mama ei şi tot ea să fi strîns lumea spre a rîde batjocoritor deşi e convinsă de nevinovăţia fiică-şi.

— Dar nevinovăţia Sărei ?

— Ce îndoială ! Se află sub protecţia doamnei lui Mikes Zsigmond. Oare ar putea fi mai bine apărată în faţa alta-rului ? Dar timpul trece. Putem fi surprinşi, şi ce-am spune •despre îmbrăcămintea mea ciudată şi despre... domnia ta ?

Judit se dădu înapoi speriată la observaţia lui, prilej folosit de cruciat pentru o grabnică retragere.

Mai tîrziu, din direcţia portiţei grădinii se auzi tropot de cal. Ochii mincinoşi ai stelelor zîmbeau cu lumină tre-murătoare, cochetă.

Calea laptelui, parcă presărată proaspăt cu praf de ar-gint, strălucea mai frumos şi mai înşelător. Luna regreta că

pe jumătatea obrazului ei flutură un văl de nedescris şi razele sale zîmbitoare nu pot scălda din plin cărarea ce pleacă de la chioşc şi pe care Judit încercă în două rînduri să păşească dar îşi retrase piciorul de parcă ar fi călcat pe cărbuni încinşi.

— Cum o să pot tăinui în faţa slugilor plecarea ei ? Ce-o să spună cumnată-mea ! Dumnezeule ! Ce să fac ? Oare de ce, cînd pe mine însămi nu mă pot apăra, mi se dau fete în pază ? Ah ! Mihăly e mai viclean decît şarpele, iar eu trebuia să fiu botezată Eva.

Aceste suspine le-ar fi auzit cel ce ar fi stat la pîndă pe lingă chioşc ; din fericire însă, nu mai era nici o iscoada.

X

Oricîte păcate ar fi aruncat lumea în spatele doamnei Năprădi, de egoism cu greu ar fi putut s-o bănuiască.

Şi de data asta, cîte lucruri n-a urmărit cu gîndul îna-

inte de a-şi da seama de situaţia deosebită în care a pus-o dispariţia fetei ! Primele gînduri fuseseră uşurele, ca de obicei ; dar abia părăsi chioşcul, abia începu să se apropie de castel şi iată că dispoziţia trecătoare o părăsi şi făcu loc sentimentelor ei serioase.

Păşea înainte neliniştită, abătută.

Ce să fac ? Această întrebare apărea din dosul fiecărui boschet unde s-ar fi putut retrage vreunul care vrea să se ascundă, din toate colţurile unde coteşte drumul, din toate punctele mai luminate de raze şi mai lesne de băgat în seamă, într-un cuvînt, se ivea în fiecare clipă în faţa Juditei, o oprea şi o îngrozea.

îşi ridică batista la ochi, lacrimile îi porniră şi plînse amarnic.

— Toată încurcătura făcută de ei trebuie s-o descurc eu ! Frumoasă pretenţie ! E uşor de spus. Dar cum ? Dumnezeule ! Care din nenorocirile noastre n-au fost produse de bărbaţi ? E de mirare că mai sînt pe lume femei cărora le place să stea sub acelaşi acoperiş cu dînşii.

Judit fu atrasă curînd şi de gînduri mai jalnice, fiindcă supărarea îi creştea pe măsura apropierii de castel ; ci gîn- durile şi picioarele ei fură oprite pe dată de un sunet grav de corn care, în noaptea liniştită, fără cuvinte, fără şoapte, răsună tot atît de înspăimîntător ca mugetul unui buhai de baltă.

— Cerule ! Intendentul dă semnalul, bîlbîi Judit.

Cornul urlă a doua oară şi încă mai tare.

— Ah ! Ne-au observat! suspină.

Cel de al treilea semnal de corn fu însoţit de o întreagă hărmălaie de sunete ţiuitoare şi zăngănitoare. Larma se revărsa din deosebite fluiere de vînătoare, apoi din halebarde şi topuzuri mai mari sau mai mici care păreau a fi aduse în atingere cu obiecte ce fie că sunau înfundat, fie că zuruiau pătrunzător. Tămbălăul crescu grabnic prin alergături în toate părţile şi punerea în funcţiune a gîtlejurilor omeneşti şi, ca să nu lipsească nimic, în curtea castelului trosni şi o tobă veche de aramă în chip de chemare la arme.

— Fie-ţi milă. Doamne ! ţipă Judit, lăsîndu-se pe banca apropiată de pridvorul grădinii. Sînt pierdută ! Pleacă în urmărirea lor.

Curînd răsunară paşi prin încăperi iar lumina alerga din- tr-o odaie într-alta ca o rază rătăcitoare.

— Pe mine mă caută. Ah ! Biată nepoţică, se văicări Judit.

Străluci acum şi fereastra iatacului apoi se întunecă iar şi toate luminile, toate zgomotele goniră din nou către sufragerie, ca să se îngrămădească apoi la portiţa grădinii.

— Părinte ceresc! hohoti Judit. Cumnată-mea o să creadă că eu am pus la cale răpirea fiică-şi, iar Mihăly, că eu am stîrnit oamenii castelului să-i urmărească.

în această clipă, intendentul, chelarul, un argat şi camerista Jutka scoborau scările.

Doamna Năprădi, pe care momentul hotărîtor o făcu să-şi. mai vină în fire, porni spre dînşii dar, ce-i drept, nu cu ţinuta impunătoare cuvenită celei mai importante persoane din castel ; totuşi nici cu înfăţişarea şovăielnica şi răvăşită de mustrări de cuget, cum s-ar fi putut bănui din lacrimile şi suspinele de pîna acum.

Primejdia odată sosită este, pentru multe femei şi chiar pentru ea, mai mică decît cea care va să vină.

— Ce este ? Ce-i cu zarva asta ? întrebă cu un glas pe care dînsa, judecind după sforţarea depusă, îl credea răsunător, dar intendentul ce mergea foarte aproape de dînsa abia îl auzi.

— Cu voia domniei tale, iată ce-i, zise acesta. Excelenţa sa Haller Peter şi numeroasa lui suită cer să deschidem poarta castelului. Mulţimea de lăcuste vrea să mîie la noi în noaptea asta iar mîine se duce la vînătoarea princiară. Eu, după porunca măritei doamne, i-am luat la întrebări : este oare între ei domnul nostru, măria sa principele ? Nu e. Dar preavenerabilul nostru episcop ? m-am interesat. Nici el. Ei bine, fraţilor, dacă-i aşa, afară-i larg, înăuntru-i strîmt. Trebuie să deschizi grabnic poarta, mă zoreau ei. Eu nu, le-am spus. De ce nu, porc de cîine ? ţipau la mine. Păi, de aia, pungaşi nenorociţi, fiindcă mărita doamnă a poruncit ca după apusul soarelui să nu îngăduim nimănui să intre. Află, ghiuj beţiv, că domnul nostru Haller Peter este mare, mare consilier care poate poposi oricînd şi la curtea principelui. Află, spînzuratule, îi zic eu, că ăsta nu e castelul principelui, ci al măritei doamne Tarnoczy. Fie castel, fie cuib de buhă, vrem să intrăm. Noi nu i-am spus stăpî- nei tale cînd a venit la noi că afară-i larg. Cu ce măsură ţi se măsoară, cu aceea să

măsori şi tu, fîrtate, şi vezi ca de atîta înfumurare să nu te dea afară din castel. Naiba se teme de asta, zic eu. între timp începură a bocăni în poartă. Am pus deci să se bată toba şi cînd toate slugile au fost gata, i-am poftit pe degeneraţii ăştia să se liniştească şi să-şi care catrafusele în altă parte, altfel voi protesta ca împotriva unui abuz de putere şi rîsul se va termina cu plîns. Dar nu e acolo înlăuntru un om mai deştept ori mai suspus ca domnia ta ? se auzi atunci un glas cunoscut care, după cum bănuiesc, este al vicejudelui nostru regesc. Nu-i aici jupîneasa lui Năprădi sau jupîniţa Săra ? Jupîneasa şi jupî-niţa sînt acasă, am răspuns. Ei bine, om bun, de ce nu ceri sfatul lor într-o treabă de seamă ca asta, de ce vrei să-ţi iei aşa o răspundere pe barba dumitale ? Fie, măria ta, dacă n-ai nimic împotrivă, am s-o întreb dară ; cu toate că în treburile ce ţin de paza castelului, la Sînzieni nu poate fi nimeni nici mai suspus, nici mai deştept ca mine. Asta trebuie s-o recunoască toţi cei care ştiu ce-nseamnă funcţia de intendent. Nici n-am vorbit serios, jupîne Sarkadi Istvăn,
se scuza vicejudele regesc, după care ciorovăiala s-a întrerupt iar eu m-am grăbit la domnia ta să-ţi arăt cele întîm- plate şi să aştept porunci.

Doamna Năprădi, ce-i drept, era femeia cea mai bucu-roasă de oaspeţi ; acum însă i-a fugit tot sîngele din obraji, chiar numai la gîndul de a primi atîţia străini în castel.

— Unde este crainicul ? întrebă, după o respiraţie adîncă.

— Contăşul îi atîrnă pe cuierul meu, iar el însuşi a fugit la Apor Istvăn şi numai la sosirea măritei doamne îl vom cere înapoi ca iobag cu gloabă grea.

— Să îmbrace deci chelarul haine de crainic şi, dînd semn din fluier, după obicei, să ducă celor de afară această înştiinţare : Doamna Năprădi salută pe cavaleri şi ostaşi ; cere iertare domnilor cavaleri şi roaga trupa să treacă cu vederea expresiile fără înconjur pe care le va fi folosit personalul castelului în timpul neînţelegerilor ce s-au iscat : se simte nefericită că, datorită legămîntului făcut, în lipsa castelanei nu poate da nimănui sălaş de noapte ; dar roagă cinstiţii cavaleri şi destoinicii ostaşi, pe toţi şi pe fiecare în parte, să nu-i nesocotească modestul conac ce cade abia la o oră de mers, unde vor găsi casă

şi masă pregătite pentru ei şi unde crainicul castelului din Sînzieni îi va călăuzi pe cel mai scurt drum.

Cu un sentiment de triumf, intendentul plecă împreună cu chelarul pe care mai urma să-l îmbrace.

Judit, pătrunsă acum de îndoita hotărîre de a arăta lumii sub cele mai onorabile aspecte dispariţia Sărei şi de a înştiinţa personal şi cît mai grabnic pe cumnată-sa asupra celor întîmplate, îi scrise pe dată ispravnicului cîteva rînduri prin care porunci să-i trimită fără întîrziere atelajul şi butca de călătorie.

— Slavă Domnului ! Furtuna a trecut. N-am de ce mă teme. O să plec înaintea zorilor. Voi potrivi aşa fel ca la împachetat Jutka să nu fie de faţă. Rîndaşii o să adoarmă adine. Pe intendent îl înştiinţez că pînă la întoarcerea mea pe Săra i-am încredinţat-o doamnei lui Mikes Zsigmond. Cele de mai tîrziu se vor rîndui datorită cuvintelor mele de înduplecare şi constrîngerii. Doamna Tarnoczy va ceda. Şi de ce n-ar face-o ? O să-mi pun la bătaie toată elocvenţa şi-o să-i vorbesc de-o să-i meargă la inimă. Măcar de mi-aş aminti de vreo situaţie asemănătoare cu a noastră din vreo
cronică sau roman în versuri. M-aş putea folosi foarte bine de ideile mai emoţionante. Dar este destul timp de gîndire. Pînă la urmă, ziua de azi nu merită reproşuri. E drept că a fost tulbure însă din învolburările ei poate să răsară fericirea Sărei.

între astfel de impresii, mai curînd plăcute decît deprimante, Judit aştepta să se retragă grupul din faţa portiţii după care ar fi pornit la drum şi rîndurile scrise ispravnicului.

— Ah, e nouă şi jumătate ! O să se răcească şi cina. Dar cine mai are nevoie de ea ? Dumnezeule sfinte ! Cît sînt de neglijenţi bărbaţii ! N-au luat o haină călduroasă pentru Săra. Noaptea e răcoare şi pe draga copilă o poate apuca junghiul în coaste. Oare într-adevăr este îndrăgostită de un străin căruia nu-i cunoaşte nici numele ? Ah ! Cum o s-o mai caute cavalerul necunoscut la nunta lui Kelemen ! Şi dacă o fi cumva chiar trubadur şi o să povestească în versuri sfîşietoare cele întîmplate ? Dar să fii iubit de dumnezeiasca Săra şi s-o vezi la braţul altuia : asta înseamnă doar un pas din vestibulul fericirii spre poarta nebuniei sau spre cutezanţa planurilor îndîrjite. Dulcele suspin al aventurii s-a isprăvit adesea în horcăitul

morţii... Totuşi e teribilă ziua de azi ! Despre una ca asta spune poetul că ea seamănă dinţi de balaur în brazdele ce rodesc evenimente şi pregăteşte secerişul păcatelor şi pedepselor. Biata Săra ! Mă apucă groaza. O, dar sînt o proastă ! închipuirea mea zugrăveşte umbre chiar şi pe zidurile cele mai curate, ca să-şi facă spaimă cu propriile sale creaţii !... Ci nu aud încă fluierul crainicului ! Ţine mult îmbrăcatul. Poate că i se cîrpesc vechile rupturi ale veşmintelor. La cumnată-mea toate se tocesc şi se ponosesc. Nu-i place decît să mănînce şi să se roage. O să fie aproape de miezul nopţii cînd va cina biata Săra ; nădăjduiesc însă că doamna lui Mikes Zsigmond măcar o va culca în aceeaşi cameră cu dînsa.

Aceste speculaţii pestriţe ale Juditei au fost întrerupte de glasul ascuţit al fluierului.

— Am trecut de greu ! oftă cu totul uşurată.

Dar abia se învîrti niţel prin odaie, că Jutka intră în fugă cuprinsă de încîntare.

— E plină curtea de lume ! strigă.

Tropot de cai, zăngănit de arme îi întăreau spusele.

— Cerule ! Totu-i pierdut, gîngăvi Judit, lăsîndu-se în jilţ.

Uşa cu canaturi a încăperii se deschise.

— Domnul Haller Peter ! anunţă un scutier.

Judit văzu arcadele rotindu-i-se deasupra capului.

Un bătrîn amabil se apropia, după toate aparenţele, cu o figură care cerea iertare ; în această clipă însă, chiar trăsăturile îngerului morţii i s-ar fi părut Juditei mai fermecătoare decît cele ale moşneagului cu şuviţe brumate, cu mutra plină de creţuri, dar nespus de blînd, care-şi întinse de departe mîna îngustă, uscată şi fină pentru a o saluta.

Oricît ar părea de interesantă conversaţia Juditei cu Haller Peter, noi trebuie să trecem la alte scene.

XI

De la portiţa din spatele grădinii, o punte îngustă, boltită peste şanţul de răsărit al castelului, ducea la pajiştea de pe care odinioară, în serile reci de iarnă, Tarnoczy Sebestyen asculta urletul lupilor, în timp ce lîngă cămin şi lîngă furcă, tovarăşa lui de viaţă le ţinea slugilor pioase discursuri.

Pajiştea, ca un tovarăş credincios, însoţea îndelung pădurea învecinată şi pînă la urmă se contopea cu ea, pier-

zîndu-şi particularităţile, vegetaţia, însoţirea. Se sălbăticea în aceleaşi hăţişuri, îşi sfîşia catifeaua verde a pajiştei moi şi uniforme în aceleaşi răgălii cu cioturile ieşite, îşi scotea din sîn mare parte a razelor şi căldurii sub umbrarul aceloraşi frunzişuri mohorîte şi aceloraşi iederi; într-un cu- vînt, devenea pădure. Dar acolo unde îşi începea transformarea, era tăiată de un drum a cărui linie principală, cotind la dreapta, atingea sate populate, pe cînd ramura secundară se aşternea la stînga prin pădure şi urca paralel cu pajiştea, ca numai în dreptul castelului din Sînzieni să se frîngă într-un unghi ascuţit şi s-o ia spre palatul lui Mikes Zsigmond, nu fără oarecari ezitări şi intortochieri.

Prin urmare, dacă cineva din castelul de la Sînzieni voia să-i facă o vizită lui Mikes Zsigmond, era nevoit să meargă
mai întîi de-a lungul pajiştii iar după aceea să se întoarcă pe drumul din pădure pînă în apropierea locului de plecare. Abia după ce-şi pierdea aproape o jumătate de ceas, putea spune că se apropie de ţintă...

Ce e mai ieftin ca timpul ? Strămoşii noştri aveau atîta că puteau să-l risipească.

Tarnoczy Sebestyen era totuşi nerăbdător din pricina întîrzierîi care-i stînjenea mersul la bătrînul boier. Cum să nu fie ? Căci avea afecţiune prietenească şi evlavie fiîască faţă de bărbatul mult mai vîrstnic care, cu toţi anii pe- trecuţi în slujba curţii, a ştiut să-şi păstreze însuşirile naive, aproape copilăreşti ale sufletului.

Obosit de purtatul crucii casnice, Sebestyen găsea întotdeauna recreare în mediul familial, cu caracter străvechi, căruia mai-mai că i se simţea membru, datorită Sărei ajunsă la vîrsta pubertăţii.

Spre necazul soţiei sale, deschise, aşadar, în dreptul por- tiţii, o potecă prin pădure şi astfel nu trebuia decît sa treacă în goană peste pajiştea de abia două sute de stînjeni, ca să ajungă la curătură, iar de acolo la drumul aflat doar la o zvîrlitură de piatră.

Nu scăpa nici un prilej de a se folosi de avantajul cîş- tigat deşi evlavioasa lui Rebekka era convinsă că prin aceasta el devine, văzînd cu ochii, mai fluşturatic, iar ea mai nefericită. ni

Chiar din cele de mai sus, cititorii mei pot bănui că în

diata sa făcută prin viu grai, Sebestyen a legat de sufletul viitoarei sale văduve să lase de pîrloagă poteca de pe pajişte şi cărarea din pădure. Ceea ce s-a şi pus în aplicare cu o precizie demnă de laudă şi nu puţine au fost zăloagele ajunse la ispravnic de la cei ce s-a întîmplat să atingă cu picioarele lor locurile oprite. Şi nu mai e nevoie să arăt că la răpirea Sărei cărarea nu mai exista decît în sfera tradiţiilor, iar partea lăzuită era acoperită de tufe şi hăţişuri dese.

Cruciatul nostru, ca să cîştige întîrzierea pricinuită de Judit, nu s-a dat în lături de la călcarea ultimelor dorinţe ale lui Sebestyen şi, dezlegîndu-şi calul de unde era priponit, goni pe aripi de vînt peste pajişte, iar sireapul lui moldovean, gros şi îndesat, trecu fără multe piedici curătură stufoasă şi împînzită de vrejuri.

— Unde a rămas doamna Năprădi ? Credeam, măria ta, că vom aduce două în loc de una.

Erau cuvintele adresate lui Mihăly ce se chinuia să iasă din hăţiş, de o slugă ce-şi ţinea în mînă masca de mătase albă şi care, judecînd după glas şi ani, fusese moştenit de cel puţin două generaţii din casa Mikes şi se bucura de o vază aproape egală cu a membrilor familiei.

— Două femei ? Fire-ar să fie ! încremenisem şi eu de frica asta. Puţin a lipsit ca să nu merg în peţit. Hei ! Nene Andor, mare nebunie a fost fapta noastră de azi. O dată chiar mi-o închipuisem pe vecina agăţată de gîtul meu. Dar . dacă stăm şi cugetăm, nici n-aş avea prea multe obiecţii împotriva ei. Are doar scăderea de a-şi fi depăşit cu cîţiva ani floarea vîrstei. Putem însă rămîne veşnic tineri ?

După întrebarea cu ton melancolic elegiac, Mihăly îi întinse mîna lui Kelemen care, cu un neastîmpăr de nedescris, şedea pe capra unei butci goale, cu biciul în mînă, în costum complet de cărăuş.

— încă nu vin ! E de neînţeles de ce întîrzie Jănos. Cu Armidor aş fi putut s-o aduc aici de zece ori pînă acum. Se vede că niciodată n-a iubit cu adevărat, altfel ar şti cum am suferit în fiecare clipă chinurile veşniciei.

— Dacă o fi fugit cu logodnica ta ? O conversaţie de o jumătate de oră pe acelaşi cal, pe aceeaşi şa, nu e oare destul pentru dragoste ? Tocmai îmi vine în minte un caz asemănător din preajma datei morţii lui Băthori Găbor.

— Ah ! Cum poţi glumi într-o situaţie atît de serioasă ?! zise Kelemen supărat.

— Da’ de cînd s-a făcut serioasă situaţia dinaintea nunţii ? Pînă acum ea prilejuia cele mai multe glume.

Kelemen nu mai auzea întărîtările lui Mihăly. Cu totul altceva îi atrăgea atenţia. Briza dinspre asfinţit îi şoptise la ureche o taină dulce şi însufleţitoare. Un suspin i se ridică din piept iar biciul îi tremură în mînă.

Mihăly, folosind această pauză, se apucă să scapere ca să-şi aprindă pipa.

— Ssst ! imploră Kelemen.

— Ei, ce este ?

— N-auzi nimic ?

Mihăly se opri din mînuirea amnarului, iar după aceea reîncepu şi mai energic să scoată scîntei din cremene.

— Se apropie ! strigă Kelemen.

Mihăly îşi potrivi iasca în pipă şi după ce trase cîteva fumuri zise :

— într-adevăr, vin ! şi se îndreptă în şa. Mîna pe hăţuri, nepoate ! începu a dirigui. Andor, du-te în faţa trăsurii. Cum soseşte jupîniţa, o salţi în ea. Eu şi Jănos vă acoperim.

Tropotul se desluşea acum limpede.

Dacă ar fi fost lună plină s-ar fi putut vedea şi coiful cavalerului, părul calului şi poate chiar valul fluturînd al fetei.

— Cerule ! Omul ăsta cu inima de gheaţă vine la pas,, izbucni Kelemen împotriva fratelui său.

Atunci, dinspre castel se auzi un freamăt surd. Cititorii mei îi cunosc pricina.

— He ! Au băgat de seamă că Săra lipseşte ! strigă Kelemen.

— într-adevăr, curtea s-a pus în mişcare. Larma creşte..

— Au să ne ajungă din urmă !

— Ne vom apăra, zise Mihăly încurajator.

— Dar cu ce ? Căci armele aduse nu-s bune decît în petreceri de carnaval. Jănos ne-a făcut să renunţăm la tot ce ar da aparenţa unui furt.

— Blestemată aventură ! mormăi Mihăly.

Toba cea mare, semnalul de adunare, porni să răpăie şi răsună atît de limpede în aerul liniştit, încît nervii încordaţi ai lui Kelemen părea că desluşesc izbiturile de

uşi, zornăitul de arme şi zăngănitul pintenilor ce se amestecau cu toba.

— Vom avea o noapte fierbinte, nepoate, n-o să ne fie frig nici fără şubă, zise Mihăly slobozind fumuri încolăcite.

— Primejdia mă îngrozeşte numai pentru că o pierd pe dînsa ! Ah ! De-ar fi a mea măcar un ceas ! Un sfert ! Un lung şi dulce minut ! Toba răpăia mai viu, într-un chip mai înfricoşător.

— Şi Jănos a auzit semnalul căci a pornit în galop. Ne mai putem salva.

— Eu, zise Mihăly, mă bizui pe dîrzenia Juditei. Nu va trimite pe nimeni să ne urmărească. Le-a spus, fără îndoială, că au fost nişte hoţi. Şi cine ar putea şti încotro va îndrepta ea gloata ridicată ?

în clipa aceasta zăriră pe Armidor şi fata nemişcată din braţele lui Jănos.

— Sus, băieţi ! strigă Mihăly cu glasul poruncitor de parcă ar fi comandat o oaste.

Ca urmare a ordinului dat, el însuşi îşi smulse pipa din gură şi-şi trase viziera pe faţă, iar Andor deschise uşa trăsurii.

Armidor sosi nechezînd vesel de parcă ar fi spus : victoria este cu adevărat a noastră.

Săra, văzînd chipurile străine, se cutremură asemenea celui care se trezeşte din vis.

Jănos îşi desfăcu braţele din jurul ei, iar Andor îşi întinse mîinile s-o ia şi s-o ridice în trăsură.

— Pleacă, pleacă de la mine ! ţipa fata respingîndu-l cu palma şi, sărind cu neobişnuită iuţime de pe cal, vru să se îndrepte ca un porumbel sălbatic speriat spre rămurişul ce acoperea deschiderea pădurii cu mlădiţe tinere.

în clipa asta răsună fluierul chelarului îmbrăcat de crainic.

— Ah ! Semnalul de plecare !

— îndată ne vor ajunge urmăritorii !

Acestea fură strigătele auzite de Săra.

Picioarele ei şovăiră, pe ochi i se lăsă un văl şi, în loc să fugă, ajunse iar pe braţele lui Jănos care o ridică în trăsură.

XII

Mihăly, fiind iniţiatorul şi conducătorul acţiunii, crezu

de datoria lui să rămînă în urmă pentru a se informa asupra mişcării inamicului. Neauzind însă nici un zgomot, se întoarse pînă la pajişte şi găsind şi acolo o linişte adîncă, se convinse că Judit a îndepărtat cu grijă orice primejdie din drumul lor. Prin urmare, dădu pinteni calului şi se alătură din nou lui Jănos care, pînă atunci, constituise de unul singur ariergarda.

— Pot să-ţi spun, nepoate, vorbi el cînd fu aproape, pot să-ţi spun, pe cuvîntul meu de cavaler, că o singură dată am mai avut o emoţie atît de plăcută ca în timpul acestei – slavă Domnului – reuşite aventuri.

— Cînd ? întrebă maşinal Jănos.

— Apoi, înainte de logodna principesei Catarina. Bethlen Găbor mă delegase pe lîngă marele şambelan Miko Fe- renc cu însărcinarea secretă de a-i aduce o informaţie sigură despre înfăţişarea logodnicei sale, fiindcă în portrete rareori te poţi încrede. Scopul misiunii noastre n-o putea bănui nimeni ; eu, cel puţin, eram mai mut ca mormîntul. Ajunsesem într-un orăşel al Luzaciei unde stăpînul domeniului – un conte oarecare – ne invită la masă. Ne arătă caii şi ogarii săi, fazaneria, păsările de vînătoare, ca la urmă să ne ducă în sufrageria cu un şir de uşi deschise din adîncul cărora se apropiau doamne cu boiuri minunat de înalte, iar înaintea lor, principesa Catarina. Toate s-au aşezat la masă în îmbrăcăminte cu răscroieli adînci pe piept. Noi, ardelenii, vedeam pentru întîia oară veşminte atît de interesante. Ima- ginează-ţi, cinci bucăţi de rochii şi de două ori atîtea ispite descătuşate care vrăjeau, seducătoare, ochii şi simţurile. Şi totuşi, nătăfleţul de şambelan, Miko Ferenc, număra nouă urme de vărsat pe obrajii Catarinei ; eu doar atîta am putut băga de seamă, că dintre cele cinci perechi de sîni fermecători, ai prinţesei noastre puteau să poarte cea mai mare recunoştinţă faţă de foarfecele îndrăzneţ al croitorului.

— Nu văd nici o asemănare între aventura de acum şî cea de atunci, zise Jănos indiferent.

— Le-aş pune alături numai în privinţa emoţiei pe care mi-au trezit-o... Dar tu, nepoate, eşti dus pe gînduri.

— Să nu crezi !

— Te supără ceva. Eşti sărac în cuvinte şi întristat.

— Sînt doar obosit.

— Un om atît de tînăr !

— Din cauza impresiilor şi nu a trudei, răspunse Jănos cu mîhnire în glas. Mi-ar fi plăcut să nu se fi întîmplat nimic sau, cel puţin, nu prin mine.

— Poate iar te îndoieşti că pasiunea lui Kelemen ar fi împărtăşită ?

— Ah ! Nimeni n-a fost iubit vreodată atît de fierbinte ca el.

— De unde ştii ?

— Nu mă întreba. M-am convins.

— De ce-ţi joare rău dar, că ai dat prilejul să se unească două inimi despărţite cu samavolnicie ?

— Poate că odată Săra mi-ar putea mulţumi cu lacrimi ■de bucurie, chiar de mii de ori, pentru fapta mea ; dar... nu mă va considera cavaler. Femeia n-o putem răpi decît pentru noi. Restul e treabă de lefegiu.

— în locul lui Kelemen, zise rîzînd Mihăly, aş fi gelos pentru cele ce spui. După cum văd, ori Săra, ori luna şi stelele ar fi trebuit să poarte un văl mai des ca tu să nu-ţi pui la îndoială cavalerismul.

— O singură dată m-am uitat la ea, observă Jănos ridicînd din umeri.

— Şi-ai fost cucerit pe dată.

— Abia i se lămurea faţa în umbră ; ci, chiar cu contururile nesigure, mi s-a părut destul de frumoasă.

— D-apoi cînd ai s-o vezi ziua în odaia ei sau în mijlocul lumii.

— Voi crede că laolaltă cu ea respiră, lucrează, simte şi trăieşte fericirea cea cu o mie de nume.

— Te-ai făcut poet, nepoate.

— De ce nu ? Doar am avut sub ochi chipul ideal, pur al dragostei : O ! Kelemen este nespus de norocos... Şi totuşi, parcă mi-e milă de el, de tine, de noi toţi.

Jănos pronunţă aceste cuvinte cu un glas atît de mişcător încît se vedea că-i porneşte din adîncul inimii.

— Nepoate, tu eşti un ins uimitor. La tine întotdeauna se arată a fi cel mai puţin motivat tocmai sentimentul de care te laşi influenţat.

— E vina mea oare ? oftă Jănos. Cine a fost pe deplin scutit de presimţiri ? Cine a înţeles întotdeauna impresiile cărora li se supune sufletul nostru ? Cînd am luat-o pe Săra în şaua lui Armidor şi am pornit pe valea îngustă, inima a pornit să-mi bată cu putere de parcă un mesaj

profetic închis într-însa voia să răbufnească zgîlţîindu-i sălbatic zăvoarele. O ! Măcar de-aş goni pe stepele pustii ale Ucrainei, cu haitele de lupi pe urmele mele, avînd în preajmă un bordei îngropat sub omăt ai cărui locuitori păcurari n-au îndrăznit să aştepte sosirea iernii; înaintea mea drumul neumblat şi orizontul deşert acoperit de neguri : iată dorinţa ce-mi vibra în suflet deşi în vremea asta, în braţele mele, o fată frumoasă visa despre speranţele dragostei ce prindeau să se înfăptuiască, despre o primăvară plină de trandafiri şi parfum. De ce eram jertfa unei stări atît de ne-
cruţătoare ? Pe cine să întreb ? Cine să mă lumineze ?..- Cînd am ajuns în pădure, iar în castel a pornit să bată toba de alarmă, inima mi s-a strîns spasmodic. O ! Măcar de-aş fi într-o nesfîrşită strîmtoare unde, ascunşi după fiecare piatră mă aşteaptă duşmani, săgeţi îndreptate spre mine şi moartea vicleană şi unde tîlharul, rupînd şi cea de pe urmă zdreanţă de pe trupul meu însîngerat, priveşte cu desfătare cînd vulturul ce coboară îmi aude horcăitul neputincios iar eu îi aud croncănitul înfometat : această dorinţă se aprinde iar şi crescînd ca un jind de neînfrînt mă înconjoară cu valurile ei şi-mi îneacă tot sufletul. Chiar şi acum, în mine freamătă simţiri uimitoare şi urechile mele par să audă sporovăială lor cobitoare. Bădie, dai crezare presimţirilor ? în această zi poate începe ruina casei noastre.

— Nu pot înţelege, de ce.

— Lucrurile neînţelese de multe ori s-au împlinit.

— Ţi-e teamă cumva de blestemele doamnei Tarnoczy ? – Nu m-am gîndit la asta.

— Scoate-ţi gărgăunii din cap.

— De mi-ar sta în putere. Ne-am început treaba sub semn rău. Altfel nu m-ar urmări gînduri necruţătoare. Crezi în presimţiri ?

— Eşti bolnav. Aventura asta te-a tulburat peste măsură.

— în zece lupte am privit moartea cu sînge rece. De ce m-ar trăda nervii acum pentru o falsă alarmă ?

— Şi totuşi e aşa. Din fericire însă am adus cu mine copită de cerb. Este cel mai bun leac pentru liniştire. Atîrnă-ţi-o deasupra inimii.

— Şi oare îmi va risipi, zise Jănos cu un zîmbet amar,

gîndul ce mă urmăreşte că acum, ştie Domnul în ce fel, am ridicat mîna împotriva propriei mele fericiri ?

Tot vorbind au ajuns pînă la locul unde drumul se desfăcea în două. Unul era mai scurt dar anevoios, pe celălalt butca o şi pornise înainte.

— O iau pe aici, zise Mihăly, să-l pot vesti pe nenea Zsigmond de sosirea Sărei. Tu rămîi pe lîngă butcă.

— Lasă-mă pe mine să mă duc. De la mine, pe care nu m-a văzut de ani de zile, va primi poate cu mai multă cruţare cele întîmplate, chiar dacă i-ar fi neplăcute.

— De asta să nu te temi. Taică-tău se va bucura din suflet că uneltirile doamnei Tarnoczy au fost zădărnicite.

Jănos porni în mare grabă de parcă ar fi scăpat dintr-un cerc vrăjit şi pe măsură ce se îndepărta de trăsură se simţea mai liniştit.

— Cît îmi sînt de cunoscute şi totuşi străine trăsăturile ei ! Doar o singură dată i-am privit chipul. De ce nu de o sută de ori, mereu ? Ce m-a reţinut, ce m-a atras spre dînsa ? Ferice de Kelemen ! Iubeşte şi e iubit. Ce faţă uimitor de cunoscută ! Cu cine seamănă ? Cu o fiinţă pămînteană sau cu nălucirile din visele mele ? Nerozii ? Bietul Kelemen !... Fericitul Kelemen !

Noi nu putem lega unele de altele frînturile acestea de gîndire şi simţire, iar Mikes Jănos care le gîndise şi simţise ne-ar putea veni cel mai puţin în ajutor.

XIII

Din pădure ne întoarcem în castel.

Haller Peter care, după multe scuze, luă loc alături de Judit, era un bărbat mărunt, foarte păros, blond, cu ochi albaştri. Creţurile obrazului îi erau subţiri şi, tocmai de aceea, uimitor de multe. Deşi nu era încă vreme rece de toamnă,^purta pe trup blănuri calde cu care ar fi putut străbate fără teamă de raceală ţările de baştină ale deţinătorilor fireşti ai acestor scumpe materiale. După înfăţişare părea să se apropie de şaizeci de ani, cu toate că după matricolă – fiindcă la Sibiu, în pofida tradiţiei, popii însemnau ziua naşterii şi a botezului – abia trecuse de cincizeci.

— E animal în totul, cugetă Judit privind chipul şi şuba oaspetelui.

— Ruşinoasă şi temătoare femeie, gîndi tot atunci Peter, băgînd de seamă tulburarea amfitrioanei.

— Chiar dacă zîmbeşte, se strîmbă, socoti Judit.

— Trăsăturile ei fac o plăcută impresie, observă în sinea lui Peter.

— Trebuie să fie groaznic de bătrîn, îşi închipui amfitrioana.

— E încă foarte tînără, reflectă oaspetele.

— Măcar de n-ar vorbi prea mult ! suspină Judit.

— Trebuie să fiu comunicativ ca s-o scot din candida ei tăcere, fu de părere Peter.

— Stau ca pe ace cîtă vreme rămîne lîngă mine, se înciudă amfitrioana.

— Mă simt bine în preajma ei căci îmi pare a fi deschisă la fire, zîmbi oaspetele mulţumit de starea în care se afla.

— Vulpoiul rînjit vrea pesemne să se intereseze de Săra, încremeni Judit.

— Femeia asta cu expresie sinceră ar putea să-mi dea informaţii mai adevărate asupra jupîniţei, decît mama ei» medită Peter.

— Ce să fac dacă mă întreabă ? Prefăcătorie şi tăgăduială, ajutaţi-mă ! se rugă Judit.

— Oare să o întreb ? Am s-o iau cu binişorul, hotărî Peter.

Din pricina acestor gînduri emise jentru uz propriu, la începutul conversaţiei nici una din părţi n-a pus în circulaţie prea multe idei sau cuvinte.

Impresia pe care Haller Peter i-o făcuse doamnei Năprădi – după cum vedem – era cu totul nefavorabilă, deşi, dacă frumoasa văduvă l-ar fi cunoscut în alte împrejurări, fără îndoială că ar fi observat îndată expresia jovială şi blîndă care scălda în lumina cordialităţii trăsăturile neregulate şi lipsite de orice virtuţi mai înalte, în aşa măsură, încît sub vraja împăciuitoare a acestei străluciri sufleteşti, nu erau greu să uiţi formele nedesăvîrşite şi displăcute ale trupului de ţărînă.

în schimb, impresia pe care doamna Năprădi i-o făcuse lui Haller – după cum iarăşi am văzut – fusese deosebit de favorabilă, deşi, dacă tulburarea sfielnică a bătrî- nului domn n-ar fi explicat timiditatea amfitrioanei pro- dusă de cu totul alte cauze şi ar fi cunoscut-o în dispoziţia ei obişnuită, cu tot optimismul lui de mari proporţii, şi-ar fi închipuit-o afectată şi cochetă şi din pricina acestei idei

preconcepute ar fi simţit poate faţă de ea o antipatie şi o rezervă greu de învins.

în viaţă, atît prietenia, cît şi antipatia ni se construiesc de multe ori pe asemenea temelii şi ne-am blagoslovi soarta

dacă dragostea, mai ales, n-ar avea o aplecare deosebită spre a-şi alege erorile drept podoabă a iluziilor sale. Acestea însă le menţionez doar în paranteză.

Sînt firi la care primele impresii sînt întotdeauna hotărîtoare ; la Haller, în mod particular, ele erau hotărîtoare numai dacă erau plăcute. Impresia proastă o îndepărta curînd din suflet, iar după cea bună, nu mai lăsa să se strecoare altele rele.

Simţirea lui Judit urma o rînduială şi mai scăzută decît cea a minţii sale. îşi păstra cu încăpăţînate ori uita uşor prima impresie. Avea antipatii nemotivate pe care nu le putea învinge şi avea altele transformate de timp şi de situaţiile schimbătoare în dragoste, aşa cum, într-o anume apă minerală, în locul minereului ieftin aruncat în spumele ci, se depune unul mai nobil.

Deosebirea dintre firea amfitrioanei şi cea a oaspetelui său am amintit-o aici pentru cele ce se vor întîmpla mai încolo. Iar acum, să-mi fie îngăduit a mă reîntoarce la cele două jilţuri în care şedeau Haller şi Judit.

— Am adus o grămadă de salutări de Ia nepoata Rebekka, zise Peter, începîndu-şi de departe iscodirea.

(— Hm ! nepoata lui este bătrînă doamnă Tarnoczy. Ce să spun, straşnic peţitor ! Oare cu cît o fi mai în vîrstă decît cumnată-mea ? Poate numai cu puţinii ani de cînd Săra există pe lume.)

Acestea erau cu aproximaţie gîndurile ce roiau în capul Juditei jn vreme ce zîmbea. De altfel, după buna dreptate, putea să-i zică şi mătuşă măritei doamne, fiindcă el mai era în faşă pe cînd ea mergea de-a buşilea pe covor.

— Nepoată-mea de multe ori mi-a amintit de frumoasa văduvă, continuă Haller.

— Ah ! oftă Judit îmbujorată.

Sîngele îi fugise în obraji ca unei fete de şaisprezece ani. – Cîtă nevinovăţie ! gîndi Haller.

— îmi închipui de cîte ori m-a bîrfit cinstita cumnată ! imputa în sinea ei Judit, ci neîntemeiat, fiindcă doamna Tarnoczy era o calomniatoare mai înţeleaptă decît să zugrăvească în culori neprielnice unui viitor peţitor pe cea

căreia i-a încredinţat fata.

— Nepoată-mea regretă din inimă că vă deranjează cu lipsa ei, din întîmplare, prelungită.

— întîrzierea ei este o adevărată bucurie pentru mine. Judit rostise aceste cuvinte cu toată sinceritatea.

— Nepoata speră că zilele acestea chiar va putea porni spre casă.

— Ah !

Suspinul porni şi el sincer dar fără voie de pe buzele Juditei.

Haller îşi privi cu faţa radioasă amfitrioana aşezată lîngă dînsul, fiindcă acel „ah !“ destul de pătrunzător îl convinse că Judit o iubea nespus pe Săra şi ca această femeie de treabă îi merită simpatia ; căci altminteri, apropierea clipei despărţirii de fată nu i-ar produce o durere greu de tăinuit.

— Cred că nici jupîniţa Săra nu s-ar despărţi uşor de iubita ei mătuşă în care şi-a găsit cea mai credincioasă prietenă.

(— Oare aceste cuvinte ascund o aluzie ? Oare nu m-am trădat prin agitaţia mea ? De ce a adus vorba despre despărţire ?... Poate că bănuieşte ceva ? gîndi Judit.)

— Nu există o scenă mai plăcută decît două femei ce se încred una într-alta şi neapărat se sprijină reciproc, continuă Haller.

(— Poate că iar face vreo aluzie ! se frămîntă Judit.)

— Fiecare îşi ascunde tainele în inima celeilalte ca într-un sipet mai sigur decît cel propriu. Sînt temătoare cînd e vorba de propriile lor treburi, în schimb sînt curajoase cînd trebuie să facă ori să jertfească ceva pentru prietena lor.

(— Am încurcat-o de tot ; ăsta bănuieşte ceva ! socoti Judit.)

— între noi, zise neliniştită, jucîndu-se cu evantaiul, asemenea legături intime cu greu s-ar putea naşte, deoarece Săra este, ca să zicem aşa, un copil, pe cînd eu... sînt văduva de multă vreme.

Frumoasei amfitrioane îi fu greu, ce-i drept, să facă aluzie la vîrsta ei, dar îşi înfrînse vanitatea.

— Ştim, continuă ea, că prietenia se arată de obicei între fiinţe de aceeaşi vîrstă.

— Dar şi domnia-ta eşti tînără.

— Chiar dacă nu fac parte dintre venerabilele matroane, anii care mă despart de Săra sînt destul de mulţi.

— Diferenţa de virstă are adesea mai puţină influenţă în dezvoltarea simpatiilor decît ni se pare.

— în această privinţă, răspunse Judit, totul depinde de genul simpatiilor.

— Ba şi de firea persoanelor, remarcă Haller. Nepoată-mea Săra are o judecată serioasă.

— Firea îi este mai copilăroasă decît vîrsta, spuse

Haller îşi cercetă cu voioşie vecina.

(— Acum voi afla totul de la această femeie sinceră, gîndi el.)

(— Fac prinsoare că ghiujul de peţitor a simţit un cuţit în inimă şi totuşi face o mutră amabilă, socoti Judit.)

— Eu mi-o inchipui pe nepoata Săra ca pe una cu simţire adîncă, spuse Haller.

— Este veselă, vioaie şi, cum ea însăşi este amuzantă, îi şi place să amuze, remarcă Judit.

— Se spune că-i religioasă, aduse vorba Haller.

— Poate să devină la bătrîneţe. Dar acum îi place să danseze, să cînte, să se îmbrace.

— Este o femeie de casă ? întrebă Haller.

— Ar putea să aranjeze o casă cu un gust excepţional. Ci dacă o să dea peste un soţ zgîrcit, n-o să aibe prilejul să-şi dezvolte spiritul poetic şi întreprinzător, întocmai ca acum. (Şi cu asta l-am înţepat.)

— Atunci se va acomoda după condiţii, zise Haller.

— Sau va acomoda condiţiile după sine, grăi Judit.

— Hm !

— O femeie frumoasă şi înţeleaptă, dacă este încăpăţînată şi hotărîtă din fire, multe poate săvîrşi, adăugă doamna casei privind cu un surîs ironic la bătrînul oaspete pe ale cărui buze fluturase acel „hm” cu multe înţelesuri.

(— Cam aşa mi-o închipuisem pe nepoată-mea Săra, gîndi Peter, şi totuşi maică-sa voia să mă încredinţeze dimpotrivă. Spunea mereu că este serioasă, retrasă, cucernică şi nu iubeşte deşertăciunile lumeşti. Ca şi cum, negreşit, o tînără fată trebuie să facă pe sfînta.)

(— I se cam taie bătrînului peţitor pofta de însurătoare, se bucura Judit în sinea ei, plimbîndu-şi cu plăcere ochii

asupra feţei strînse în creţuri adînci a oaspetelui picat la vreme atît de nepotrivită.)

Clipa de tăcere care se lăsase fu întreruptă de bătrînul valet al lui Haller care aducînd un sipet îl împinse în faţa stăpînului său, îl deschise şi scoase din el o minunată besactea cu giuvaeruri.

— Dar cartea de rugăciuni ?

— E aici, magnifice doamne.

— Şi stofele ?

— I le-am predat cameristei jupîniţei.

La aceste cuvinte obrazul Juditei deveni palid.

— Scrisoarea ? întrebă Haller.

— Mi-a luat-o magnificenţa ta, întrucît promisese s-o ducă personal.

— Totul e pierdut, gîndi acum Judit.

După ce valetul plecă, Haller se întoarse spre jilţul în care frumoasa văduvă stătea într-o stare nu prea de invidiat şi-i spuse cu privirea veselă :

— Sper că nepoată-mea Săra va fi plăcut surprinsă de grija ce-i poartă mămica ei.

— Mai cu seamă că nu se aştepta la asta, zise Judit. (în afara cărţii de rugăciuni, celelalte daruri ori nu sînt de la cumnată-mea, ori stofele sînt pînze ţesute în casă iar în cutia cu bijuterii sînt pietre mai false decît lacrimile celui făţarnic.)

în timpul acesta Haller deschise cutia împodobită cu mărgăritare, dar pe cînd îşi ţinea mîinlle pe zăvoare şi i-o întindea Juditei s-o vadă, aceasta avu prilejul să-şi arunce ochii pe degetele lui uscate şi noduroase.

(— Ce mînă vrednică de un evreu ! gîndi. Pare că pielea s-a lipit de oase de-a lungul unui veac de cămătărie. Şi ce piele ! Pergament galben scos de pe tăbliile vechilor cărţi. Dar apoi oasele ! Nici cea mai uitucă femeie nu şi-ar putea lega atîtea noduri pe batistă ca să-şi amintească de comisioanele din tîrg.)

— Ah, este un frumos colan vechi de aur, vorbi ea uitîndu-se acum şi la bijuterii. Un ac cu strălucire limpede. (Să fi înnebunit cumnată-mea ? !) Pandantivi fini cu vechi pietre orientale. (Oare e în stare cărpănoasa doamnă Tarndczy să facă atîta risipă ?) O pereche de brăţări din monede romane. (E limpede că toate acestea le-a strecurat ghiujul de peţitor în dar, pe lîngă cartea de rugăciuni.) O ! Asra-i cea mai strălucită diademă cu care pot merge la

logodnă numai fiicele unice ale celor mai bogaţi castelani, (în vistieria cărui prinţ indian pot fi atîtea scumpeturi care la nuntă să facă un obiect de invidiat din mina lui Haller Peter ? Poate că şi marele mogul, în a cărui ţară copiii de pe uliţă azvîrle unii în alţii cu aur curat, e prea sărac pentru asta). – De abia aştept, zise Judit, să-i pot înmîna Sărei darurile de la maică-sa. Eu însămi am să i le încerc pe toate, începînd cu rochiile. Şi ne vom ruga împreună din cartea de rugăciuni trimisă, pentru îndelunga viaţă a mamei iubite. (încă înaintea zorilor voi fi în drum spre Sibiu. Cutia cu giuvaeruri rămîne la bătrînul peţitor. A întîrziat cu ispitele. De altminteri, de la strălucirea lor rece n-ar fi luat foc inima Sărei. Pentru asta e nevoie de razele calde şi magnetice ale ochilor şi nu de sclipirea rubinelor şi tremurul apelor din olmazuri.

în timp ce Judit vorbea despre înmînarea bijuteriilor, Haller se înclină cu un zîmbet îndatoritor.

— Şi o rog pe domnia ta, zise, atingînd mîna frumoasei văduve, să binevoiască a-i duce nepoatei Săra complimentele mele, înştiinţînd-o că i-am adus de la maică-sa scrisoare şi veşti pe care se cuvine să i le înfăţişez numai ei.

— Iertare, dar ca gazdă, mai înainte trebuie să mă uit niţel pe afară. Suita este de bună seamă ostenită de drum. Doreşte să se învioreze şi să se odihnească. (Zău că nu-mi pasă dacă stau flămînzi şi însetaţi pînă mîine dimineaţă. Dumnezeule, unde mi-e capul ? Haller nu se va clinti de aici pînă nu va iscodi totul. Ah ! Nu-i pot trimite ispravnicului scrisoarea. Trebuie să-l caut pe chelar. S-a făcut ora zece. înainte de trei nu prea poate ajunge aici butca mea. Pînă atunci am să trec prin toate chinurile morţii. Ce zi nefericită ! De n-ar observa Jutka ceva ! Cît de bine că din cauza mîinilor ei murdare am trimis-o din camera de serviciu la bucătărie.)

Judit ieşi repede din odaia de primire, iar Haller Peter rămase singur.

Stînd în jilţul său, cugetă multă vreme la însuşirile atrăgătoare descoperite în caracterul doamnei Năprădi.

— Este timidă, sinceră, nepărtinitoare. Dacă o privesc, se înroşeşte pînă la rădăcina părului, ca o şcolăriţă. Şi cît de departe a fost de elogii şi defăimări cînd a fost vorba dc Săra.

După aceste impresii, alte lucruri începură să-l

absoarbă pe ocupantul jilţului.

— Am făcut bine, gîndi, că n-am restituit la mîna doamnei Tarnoczy – ruda cea mai apropiată – zestrea soţiei răposatului meu frate, grevată cu o sumă considerabilă, decît cu condiţia ca odoarele să-i fie dăruite imediat Sărei.

— Zadarnic vrea nepoata, chibzui el mai departe, să mă facă a crede că fata ei se îngrozeşte mai mult de măr-gelele de coral ca de picăturile de sînge împroşcate pe gîtul ei şi că urăşte lumea. De ce-ar urî-o ? Cu ce să-i fi supărat lumea sufletul ei tînăr şi nevinovat ! Şi ce-aş putea să nădăjduiesc eu de la o femeie căreia, din cauza averii şi poziţiei mele sociale, nu i-aş putea oferi o compensaţie pentru vîrsta ei tînără care la mine s-a dus de mult, pentru frumuseţea ei pe care eu n-am avut-o niciodată ? Ori să se îndrăgostească de ridurile mele ? Ar fi ridicol să doresc mai mult decît preţuire. Slavă Domnului, prin economiile mele am ajuns la o situaţie care-mi îngăduie să-i satisfac nu numai plăcerile, ci şi capriciile. Lasă să strălucească, să se bucure... Ar fi însă o josnicie să presupun ceva rău despre dînsa. Şi de ce m-aş crede nevrednic de încredere, afecţiune, atenţie şi puţină stimă ?

în acel moment intră Judit şi se anunţă cina.

în capul mesei, după obicei, şedea numai amfitrioana.

în dreapta luă loc bătrînul consilier, iar scaunul de lîngă el rămase gol.

Tacîmurile deosebite, suportul de cuţit şi paharul ceva mai mici arătau că locul gol este al stăpînei casei.

— Săra întîrzie, îi şopti Judit lui Haller. Nu e de mirare căci se simţea rău. Mă duc s-o văd.

— Ce femeie delicată şi sensibilă, se duce ea însăşi, gîndi Haller.

Peste cîteva minute Judit se întoarse ; faţa ei mîhnita miza pe un mare efect.

— Are o durere de cap cumplită, biata mea Săra. A fost nevoită să se culce.

— De mult i-a început durerea ?

— Doar acum, însă e insuportabilă. Se vaită întruna.

— Poate am cum s-o ajut, zise Haller cu modestie. Zakariăs, te rog scoate-mi farmacia de voiaj.

Valetul ce sta la spatele stăpînului sau porni spre uşă.

(— Şi sluga lui are mutră de evreu. Numele, cel puţin,

îi este suspect. O fi priceput la doftoriceli şi poate că şi bătrînul domn e încercat în astfel de treburi. Alt necaz pe capul meu, gîndi Judit.)

— Durerea Sărei va trece de la sine pînă mîine dimineaţă dacă se odihneşte în linişte. La aşa ceva somnul e cea mai bună doctorie.

— Dar dacă nu poate dormi ?

— Cînd am fost la ea, avea ochii închişi pe jumătate.

— E semn de oboseală nervoasă care nu-ţi permite să adormi.

(— Cerule ! ăsta e-n stare să. se ducă cu fleacurile lui de doctorii pînă în dormitor. Din fericire, am încuiat uşa.)

Valetul aduse o lăcriţă bondoacă iar Haller, întrerupîndu-şi masa, începu să caute printre o mulţime de şipuri.

(Dumnezeu n-a creat niciodată alt oaspete mai neprielnic ca ăsta. Aşteaptă tu, o să te-mbolnăvesc eu pe tine.)

— L-am găsit, zise Haller. E un leac deosebit de bun. Două picături pe o bucăţică de zahăr ajută pe loc.

Judit, luînd în mînă sticla ce i-o întinse el, o puse sub ochi şi o cercetă la zarea lumînării.

— E o doctorie de preţ, şopti, simulînd o expresie copilărească. Soţului meu îi folosea întotdeauna fiindcă el... era fericit.

Haller o privi întrebător.

— E uşor să vindeci o durere de cap care n-are nici o legătură cu inima, continuă Judit oftînd uşor.

— Cu inima ? se miră Haller.

— La urma urmelor, de ce n-ar avea inimă o fată de nouăsprezece ani ?

Haller luă doctoria şi părea că mîna îi tremură pe cînd o punea la loc în lăcriţă.

— Oare dragostea e un păcat ? Sau poate ar merita mustrare încăpăţînarea care nu recunoaşte dreptul la dragoste ?... Dar rog pe domnia ta să binevoiasca a lua din pulpa asta frumoasă şi fragedă de cerb. Frunza de dafin şi rozmarinul îi dau un gust deosebit... Biata Săra, uneori lăcrimează pînă la miezul nopţii. Şi totuşi va da ascultare maică-şi.

— Dar maică-sa o sileşte să-l uite pe acela pe care-l iubeşte ? întrebă Haller cu glasul sugrumat.

— Asta n-ar fi nimic.

— Atunci ?

— Pesemne îi cere să se mărite cu cel pe care...
— Pe care nu-l iubeşte, întregi Haller.
— Nici asta n-ar fi mare lucru.
— Prin urmare ?
— Pe care-l urăşte. (Asta n-a fost înţepătură de ac, ci izbitură de pumnal.) Ah ! Ce-am dat în vileag ? Mă pot încrede că vei ţine taina ?
Haller strînse cu căldură mîna vecinei sale şi se uită adine în paharul pe care tocmai voia să-l ridice la buze dar îl puse iar pe masă cum nu se cuvenea.
— Domnia ta eşti îngerul meu păzitor, spuse mişcat.
— Am fost prea necruţătoare cu el, gîndi Judit, lăsîn-ru-şi privirea în pămînt.

XIV

Zakariăs se duse la Jutka să-i ceară o încălzitoare de pat căci aşternuturile proaspete scoase din cămara cu albituri erau reci iar stăpînul lui voia să se culce.
în încălzitoarea cu margini largi ce se luau la întrecere cu o roată de moară mai micşoară, pe care camerista,' co- borîtă la rang de servitoare, i-o înmînă după ce o curăţă cu un mănunchi de coada calului, Zakariăs ar fi putut încărca destui cărbuni aprinşi din bucătărie unde multă vreme după cină mai trosneau butucii de fag şi stejar ; el însă – după cum vom afla mai tîrziu – avînd înalte planuri diplomatice, socoti mai potrivit să culeagă din căminul odăii servitorilor, una cîte una, bucăţile de cărbune ce mai păstrau un pic de căldură şi, fiindcă erau pe jumătate stinse, să le aţîţe cu suflarea lui. Cu mijlocul acesta, aşternutul putea să rămînă multă vreme la temperatura neprielnică oaselor reumatice, iar Haller Peter în jilţul vechi de la picioarele patului.
Deşi uneori reveria dinaintea culcării este mai plăcută chiar decît visele feerice, iar nălucirile regizate ne dau mai multă desfătare decît cele al căror zbor scapă puterii noa-
sire, nu putem spune totuşi că Peter, căzut pe ginduri lingă pat, n-ar fi schimbat bucuros, fie şi cu un sforăit plin de coşmaruri, reflecţiile melancolice care puseseră stăpînire pe dînsul.
— Mulţumire, oftă, mulţumire şi recunoştinţă ţie, ce-rule îndurător şi ţie, femeie sinceră care prin cuvintele tale făţişe m-ai prevenit asupra prăpastie! pe marginea

căreia păşisem cu capul năuc de lunatic ! Săra este, aşadar, îndrăgostită. Iubeşte, îşi udă obrajii cu lacrimi ce curg în taină, ea iubeşte, durerea din suflet îi îmbolnăveşte trupul, iubeşte, se închide în odaia ei poate numai morţii deschi- zîndu-i bucuroasă uşa zăvorîtă, iubeşte fierbinte, iubeşte cu disperare iar maică-sa, care ştie asta de mult, spunea că inima îi este liberă, şi de ce ? Fiindcă bătrînul Haller Peter este îndeajuns de smintit ca s-o creadă, ori de ajuns de lipsit de caracter ca să simuleze că o crede. Aşa, aşa ! Haller este lipsit de caracter. Doar de asta are el mutră pe jumătate de maimuţă, frunte îngustă, păroasa, ochi cu luciri sălbatice, gură mare, lătărcaţă. Obrazul e oglinda sufletului. El este lipsit de caracter ! Şl de ce n-ar răpi-o pe Săra de la iubitul ei, pactizînd cu maică-sa ? Ce răpire ? Doar tîrg. De ce Haller Peter să nu-şi procure cu banii săi o fată sănătoasă, frumoasă, tînără ca să aibă la casa lui nu numai cai, ogari, covoare, cupe, picturi, gravuri, statui de piatră, ci şi femeie cumpărate cu preţ ridicat. Cui nu-i place tîrgul, să vină şi s-o momească pe doamna Tarnoczy dînd mai mult. Peter e lipsit de caracter, şi dacă iubitul ei i-a promis fetei fericire, de ce n-ar spune : să-şi toarne aur din promisiune şi să vină cu comoara lui la mezatul ce se cheamă peţit ca să se întreacă cu dînsul dacă poate ? Aşa, aşa ! Haller Peter să înşele sau să fie înşelat. Cine ar căuta la el simţul demnităţii şi onoarei ? Hm ! El este jumătate maimuţă. Cu fruntea îngustă, păroasă, cu gura lătăreaţă.

Atunci, cu nodul, mai mare decît celelalte, al inelarului îşi şterse o lacrimă subţirică şi sfiicioasă care se oprise pe muchea nasului de parcă se îngrozea să meargă mai departe.

— Sînt blestemat, îşi continuă el ideile întunecate şi aspre. Odinioară eram un tînăr fără avere şi cea pe care am iubit-o s-a măritat cu un bătrîn fiindcă bătrînul avea bani. Mai tîrziu, am ajuns un bărbat cu o moştenire bogată
şi cea pe care o iubeam de data asta s-a măritat cu un cerşetor fiindcă cerşetorul era tînăr. Şi erau atît de pră- pădiţi bătrînul ce mă învinsese cu averea şi tînărul ce mă învinsese cu anii lui, încît m-am ruşinat să-mi arăt dragos- tea. M-ar fi luat lumea în rîs pentru rivalii mei. Blestem pe

capul meu ! Oare taică-meu a spurcat sacrul pat conjugal cu vreo ţiitoare desfrînată ori maică-mea a botezat o corcitură ? Sînt oare un plod impus femeii prin înfricoşare ori bărbatului prin înşelăciune, sau sînt un pui de cuc în cuib străin, ca din toată patima mea cheltuită fără împărtăşire să n-am parte niciodată, măcar de durerea nefericirii ? Pe care din liniile mele a fost pusă pecetea lui Cain ce m-a lipsit chiar de lacrimile unor dezamăgiri mai nobile ? De ce nu pot spune niciodată, fără să născocesc cu neruşinare, că a existat vreo inimă de femie care măcar un an, o lună, o zi, o lungă clipă fermecată a bătut numai pentru mine iar după aceea a fost ademenită de altul ? Cui i-aş putea striga pe drept : tu m-ai înşelat ? Ah, mai bine să te înşele de o sută de ori decît să nu fii iubit niciodată !... Tinereţea şi vîrsta bărbăţiei mi-am petrecut-o în aspre lipsuri. Mi s-a spus că, jude fiind, apăram dreptatea, că în calitate de membru al guvernului ocroteam cauza celor oprimaţi şi numeroase familii îmi datorează fericirea lor. Dar s-a întors oare asupra mea măcar un strop din fericirea ce am dăruit-o ? O, cît ar fi de uşor să te îndoieşti de providenţă ! Oare nu apasă un blestem asupră-mi ?

în mijlocul acestor gînduri amare Haller începu să-şi scoată îmbrăcămintea. Blănurile scumpe şi împodobite s-au desfăcut de el, iar ceea ce a rămas fără învelişul lor arăta un trup şi mai veşted decît s-ar fi putut bănui.

— Bătrîneţea m-a ajuns înainte de vreme, îşi ţesu mai departe cugetările în timp ce se dezbrăca. Iar acum sînt descris ca un om rece, lipsit de simţire, ce n-a avut aplecare spre vreun păcat, nu s-a lăsat tîrît de vreo patima, n-a fost ameţit de vreo ispită şi astfel, deşi fără meritul lui, este aproape singurul bărbat care, îmbătrînind în funcţie publică, nu poate fi pus sub acuzare sau ponegrire. Aceasta este părerea ce s-a format despre mine. Şi de ce aş sili eu lumea să-şi pună palma pe inima mea şi să vadă : oare nu bate mai tare ? Lasă dar să fiu rece ! De ce n-aş renunţa la drepturile pe care ţi le dă simţirea şi cărora nu le-am
luat niciodată folosul ? De ce să doresc a fi iubit ? E destul dacă sînt stimat. Iar mie îmi trebuie o soţie. Mă ucide singurătatea aspră, lipsa unui cămin. Şi interesele mele familiale mă îndeamnă să mă însor. Şi de ce n-aş cere-o pe Săra de nevastă ? E nevoie oare să aibă toate

însuşirile închipuite de maică-sa numai pentru motivul că un soţ bătrîn le-ar crede potrivite la o soţie tînără ? De nu i-ar fi prinsă inima şi de n-ar simţi dezgust faţă de mine — iată gîndurile cu care am venit aici. Şi ce aflu ? Că Săra iubeşte pe altul, iar de mine i-e scîrbă. Cerule ! Cu ura te poţi lupta, scîrba însă e de neînvins. Şi eu dacă, doar atingînd-o cu degetul o pot face mai nenorocită decît un ciumat, să-i întind cu toată mîna supliciul ? Poate că m-a rănit de moarte fiindu-i silă de mine ? Să fi invocat ea vendeta ? Să o aleg oare de soţie după cum doreşte maică-sa ? Sînt oare păgîn ca arabul, însetat de sînge ca hiena, animal ca omul senzual, ori o neînsemnată maşină de calculat ca egoistul ?... îi e silă de mine ! Acest cuvînt face să încremenească fibră cu fibră inima mea ce nu s-a răcit încă... îi e silă de mine 1 Nu sînt eu oare creştin ? Ah ! Sărei îi e silă de mine ! O voi face fericită. Dar cum ? De ce să-mi fac griji dinainte ? Se găsesc destule mijloace. Doar aici nu e vorba de fericirea lui Haller Peter ! Şi dacă îmi va datora cumva mie norocul vieţii sale ?... Ci, las’ să-i fie şi atunci silă de mine !...

Zakariăs intră cu încălzitoarea de pat şi-şi găsi stăpînul pe jumătate dezbrăcat, cu o înfăţişare ca a umbrelor de pe imaginile de demult care aşteaptă tremurînd pe malurile Styxului ca luntraşul Charon să le treacă în lumea cealaltă.

Punînd scufia de noapte şi halatul cu pătrăţele albe pe braţul jilplui, Zakariăs se apucă metodic de încălzirea patului fără să se grăbească, fără să zăbovească, ca şi cum Haller nici n-ar fi fost în odaie şi ar fi trebuit să-l cheme cînd va termina.

Pînă cînd destoinicul valet îşi va îndeplini îndatoririle, ne rămîn cîteva minute să-l bîrfim niţel şi pe dînsul.

Haller Peter îl considera pe Zakariăs un caracter excepţional şi era convins că printre aristocraţii maghiari nu e nici unul într-o situaţie atît de fericită să aibă un slujitor de nădejde, credincios şi inteligent ca al lui. Zakariăs nu se bătea, n-a spart nici o sticlă din cauza superficialităţii, nu era lacom iar banii puteau să rămînă din partea lui pe veşnicie în locul în care au căzut. Nu-i ridica, nici ca să-i ascundă, nici ca să-i predea. Iar această trăsătură de caracter îl îmbrăca într-o culoare specifică, într-o platoşă filozofică în aşa măsură încît uneori îi evoca lui Haller pe

acei filozofi greci care, ca Empedocle, au ajuns sclavi deşi ar fi meritat ca stăpînii lor să le scoată încălţămintea. însă nu există muritor fără scăderi şi Haller fu nevoit să recunoască o slăbiciune – cu care, de altfel, se împăcă repede – a valetului său. Era vorba anume, că lui Zakariăs, dacă se afla numai cu domnul său şi mai ales dacă trăgea niţel la măsea, îi plăcea să rostească monologuri care, de fapt, nu erau adresate nimănui, ci serveau doar la uşurarea muncii – cum le servea secerătoarelor cîntatul sau calfelor fluieratul ; totuşi, adesea ele sunau ca şi cum ar fi mustrat sau ocărît pe cineva. în afara acestui călcîi al lui Achile, Haller n-a putut găsi nimic vulnerabil în vrednicul său valet, cu toate că trăiau sub acelaşi acoperiş de cel puţin zece ani.

Mărita doamnă Tarnoczy însă – fiindcă femeile, da, au în general ochi foarte pătrunzători – încă în scurta vreme petrecută la Sibiu descoperi în caracterul lui Zakariăs amănunte despre care Haller nici nu visase. Şi, ca să nu vorbesc de altele, voi aminti doar că, după doamna Tarnoczy, valetul lat-bucălat, de culoare brună-galbenă, cu umblet domol, vedea totul, afla totul şi dregea totul dacă voia; dar fără motive suficiente nu se lăsa convins să vrea. îl mulţumea să ştie, chiar fără să informeze, atunci cînd informaţia nu aducea vreun folos. Taina o ţinea bucuros în sînul său – căci pieptul îi era destul de larg, un adevărat hambar faţă de celelalte piepturi-sipete ; dar nu se poate spune că n-ar fi fost gata să-i dea drumul, pe lîngă răscumpărarea cuvenită. Tainele pe care punea stăpînire le considera prizonieri de război care, ori să stea în fundul închisorii, ori să-şi plătească cu bani buni întreţinerea şi paza. La început aceşti bani buni au pus-s pe gînduri pe doamna Tarnoczy fiindcă îngreuiau folosirea însuşirilor descoperite la Zakariăs ; dar pînă la urmă, mărita doamnă ajunse la fericita idee, că în loc de taleri, îl poate compensa şi cu protecţie şi apoi cu greu ar putea să-i facă valetul atîtea servicii cîte să nu reuşească a i le plăti cu una sau alta prin chibzuitul dar milostivul Haller. Şi Zakariăs recunoscu
Temeinicia părerii doamnei Tarnoczy şi din clipa aceea deveni, şi pentru dînsa, valet, secretar şi om la toate.

Cînd Haller Peter trebui, aşadar, să meargă în întîm-

pinarea principelui şi vru să mîie în castelul din Sînzieni, doamna Tarnoczy îi încredinţa lui Zakariăs multe scrisori secrete.

Şi cum să n-o facă ? Doar măritei doamne îi şedeau la inimă Judit, Sâra şi întreaga gospodărie din Sînzieni.

Ea era zgîrcită şi totuşi s-ar fi simţit nenorocită dacă acasă nu s-ar fi întîmplat nici o pagubă şi dacă nu s-ar fi putut plînge că îndată ce-şi scoate piciorul pe uşă, toate se întorc cu susul în jos. Era cucernică şi credincioasă, ci poate s-ar judeca şi cu cerul şî nici cele mai violente din blestemele lui Iov nu i s-ar părea nedemne de buzele ei dacă s-ar dovedi că, începînd cu fata ei şi pînă la slujnica de la bucătărie, nici un suflet n-a săvîrşit vreo faptă pe care să n-o poată mustra sau să n-o poată osîndi aspru ca una ce este contrară legilor lui Dumnezeu.

Avea nevoie, prin urmare, de fapte care să-i alimenteze atît mîniile lumeşti cît şi cele sfinte. Judit nu i-a scris nici o scrisoare. Sâra a înştiinţat-o doar asupra situaţiei suspecte că este fericită şi că mătuşica îi face multe bucurii. Iar cea de a treia persoană ştiutoare de carte, vechilul adica, i-a scris despre secerişul bogat şi semănăturile de toamnă izbutite şi nici în treacăt nu s-a plîns de vechiul său rival, intendentul, ceea ce pare să fie o împrejurare foarte îngrijorătoare şi poate lăsa să se presupună chiar şi o uneltire sau un complot în toată legea.

într-un cuvînt, doamna Tarnoczy l-a încărcat cu atîtea comisioane pe Zakariăs ce iscodea încet dar sigur, încît el trebui să întîlnească fiecare slujitor şi avu destule de auzit.

După atîtea ştiri, ne putem întoarce la patul cald în care era culcat Haller cu scufie de dormit dublă şi cu halat alb de bumbac.

El îşi destinse membrele, îşi trase cuvertura pînă-n gît şi dacă nu l-ar fi supărat gîndurile ar fi ajuns într-o situaţie apropiată de somn.

Zakariăs strîngea veşmintele dezbrăcate» începînd cu cizmele cu pinteni de argint fără creastă, ca să le cureţe, în- locuindu-le cu altele bucată cu bucată. între timp – ca o pisică ce toarce – îşi porni monologul căruia Haller (fiindcă
ne obişnuim cu toate) la început nu-i dădu pic de atenţie, dar cu atît mai multa îi dădu mai tîrziu din cauza conţinu-

tului nou şi interesant al acestuia.

— Foarte mulţumesc pentru o glumă ca asta, zise vorbitorul cu sine însuşi. Afară-i larg, înăuntru-i strimt ; ni se spune la poartă. Auziţi, jupînilor ! Poate să fie şi un peţitor printre noi. Luaţi-o cu binişorul... Ce să facem noi cu peţitorul ? Unde e fata ? Hahaha !... Bună glumă. O să rîdă de ea şi mărita doamnă. Căci mărita doamnă e voioasă. Chicoteşte întruna ca o codană... Unde ai ascuns-o, domnule ginere pe Săra ? Hehe ! Doar ţi-e cu ştiinţă pe unde uguie, hihihi, turturica îndrăgostită ?

în timpul monologului Haller Peter îşi sprijini braţul pe pernă. – Slugă bună, şi tu ai tras la măsea ! gîndi el. Nu-i nimic şi aşa se întîmplă rar.

— I-am adus daruri nepoată-mi, uite, iute !... E bolnavă, săraca ! O doare capul... Foarte mulţumesc. Frumoasă durere de cap !... Ochii îi lăcrimează... Dar unde ? în castel sau în altă parte ?... Gura îi oftează... Dar dacă totuşi nu oftează, dacă rîde sau face altceva ? Cine ştie ? Ar fi bine înainte de toate să cercetăm : oare unde şi cu cine o doare capul şi i se înrourează ochii ? E unchi, mătuşă, cumătru, cumnată ori nici una, nici alta ? Dacă nu e, decît aproapele ei ? Şi ce spune despre asta mămiţica ?

Cînd ajunse cu monologul pînă aici, Zakariăs se retrase spre uşă ca să-şi lase stăpînul să doarmă în linişte.

Peter însă şedea acum în pat drept ca lumînarea şi-l întrebă uluit :

— Vi s-a dat de cină ?

— Mai mult decît se obişnuieşte în castelul ăsta.

— Dar vinul a fost destul ?

— O vadră mare şi încă ceva pe deasupra.

— Este cu neputinţă, gîndi Peter, ca dintr-o porţie atît de moderată să se fi îmbătat întreaga suită. Nu era ceva în vin ?

— Floare de pucioasă şi şmeag de bute.

— Alea nu te ameţesc, numai dacă se amestecă în vin puţină ciumăfaie sau plesnitoare. Şi cine vi l-a adus din pivniţă ?

— Nu l-a adus chelarul, spuse Zakariăs, bucuros că iar a venit vorba despre un subiect potrivit în monolog. Alei,

chelarul e un flăcău straşnic, mormăi, punîndu-şi piciorul drept peste cel sting apoi, ca să mai schimbe, pe cel sting peste cel drept. Chelarul e băiat fercheş. E bun

de vizitiu, de valet, de secretar, de toate. Acum s-a dus în taină după butcă. – Domnule administrator, dă-mi drumul să ies... De ce, băiete ?... Sînt trimis de doamna Năprădi... Poţi pleca şi mîine de dimineaţă, băiete !... Trebuie să mă întorc încă în noaptea asta cu trăsura... De ce, slugă bună ?... Fiindcă cineva se pregăteşte de drum... Cine să se pregătească ?... Dacă jupîniţa Săra a plecat, atunci jupîneasa Judit ?... Ţi-ai pierdut capul, fătu-meu, undeva la cepul butoiului, nu ţi l-ai adus cu tine... Nu şugui, nene ispravnicule, mi-e de grabă... Nu-ţi dau drumul... Atunci o înştiinţez pe jupî- neasă... Stai ! Şi cu adevărat trebuie să te duci ?... Iată scrisoarea... Vai de mine, slugă dragă, mare dandana ! Şi ce va zice mîine dimineaţă magnificenţa sa domul Haller cînd va băga de seamă că a rămas de capul lui în castel ?... Nu-i chel ca să nu se poată lua cu mîinile de păr... Dacă ar fi evreu s-ar îmbrăca în sac, dacă ar fi turc, şi-ar tîrî cinstita barbă prin ţărînă, fiindcă, fătul meu, asta-i o mare dandana... Noapte bună, nene ispravnicule !... Hopai, hop... Chelarul a plecat în galop. Mărita doamnă o sa-i mulţumească frumos.

La aceste cuvinte, Peter îşi lăsă jos din pat amîndouă picioarele şi le înfundă în largile cizme galbene de parcă jumătate din reumatismele lui ar fi plecat în galop cu chelarul.

— Treci îndată în faţa mea, Zakariăs ! zise cu o asprime neîntîlnită la el.

Valetul se supuse cu o precizie tot neobişnuită.

— Stai drept.

— Stau.

— Acum mergi drept de-a lungul scîndurii.

— Merg.

— Vino înapoi tot drept.

— Iată-mă !

— Eşti beat ? Zău că vreau să ştiu.

— Nu sînt.

— Eşti vreo leacă afumat ?

— Se poate întîmpla.

— Dar ştii bine ce vorbeşti ?

— Răspund şi de limba mea ca de picioarele mele. – Cine a spus că doamna Năprădi pleacă la noapte ? – Chelarul pe care l-a însărcinat să-i aducă trăsura. – Şi ţie ?

— Şi mie.

— Cine spune că jupîniţa Săra nu-i acasă ?

— Jutka.

— Şi de unde ştie ?

— Apoi, e poveste lungă şi ea mi-a spus-o din capăt în capăt.

— Să auzim !

— Doamna Năprădi e supărată pe Jutka fiindcă mîinile ei nu sînt destul de albe şi a oprit-o ^înă şi de la aşternerea patului. Pînă aici e bine. Astăzi însă i-a spus să nu mai îndrăznească nici să calce în odăile de locuit. Deşi Jutka n-a furat niciodată, nici măcar un bold. Aşadar, biata fată plîngea amar din pricina că a fost ruşinată şi în timp ce vărsa lacrimi dese urcă în camera guvernantei ca să-şi ducă boarfele şi să-şi ceară concedierea din slujbă. Dar atunci domnii s-au aşezat la masă. Ea a vrut deci să aştepte sfîr- şitul. Deodată însă vine doamna Năprădi, fuge repede la iatac, îi încuie uşa şi iar goneşte în sufragerie, ba încă atît de repede încît Jutka nici n-apucă să-i iasă înainte cu cererea ei... Oare de ce s-o fi încuiat pe biata jupîniţă Săra cea bolnavă ? Doamne Dumnezeule ! Dacă are cumva lingoare şi se tem să nu fugă ! Jutka, din curiozitate, s-a uitat pe o crăpătură a uşii căci iatacul era luminat şi ştia că de acolo se vede de-a dreptul la pat. Dar cum ş-a mirat văzînd patul nefăcut. – Mărgăritarul meu, jupîniţă Săra, Dumnezeu să te blagoslovească, eu plec din slujbă. Sărut picioruşele şi mînuşiţele; cerul să te vindece, jupîniţă Săra ! Dragă jupîniţă Săra !... Nimeni nu răspunse din odaie. O fi leşinat, o fi murit, ori poate nici nu-i bolnavă şi nici nu-i acolo ; aşa se gîndea blajina Jutka şi îndată îşi aduse aminte că la grajd este o scară pe care, dacă o sprijină de porumbar, poate privi de acolo pe geamul iatacului şj poate jiu va speria nici porumbeii. Se uită dar, se tot uită însă zău, nici urmă de jupîniţa Săra în odaie. E limpede că a plecat undeva, numai că toată curtea asta nu. cunoaşte vreo casă cu care mărita doamnă să fie în prietenie. Vizitiul spune că toţi caii au fost ziua întreagă în grajd. Deci s-a dus pe jos
sau cu altă trăsură. O să mulţumească mărita doamnă Tarnoczy pentru asemenea vizite.

— Ţine-ţi gura, du blana de urs afară, întinde-o în vestibul şi culcă-te îmbrăcat pe ea, zise domnul Peter.

La început, Zakariăs nu putu pricepe ce fel de vrăji- torie l-a schimbat în întregime pe stăpînul său ; apoi, din camera din care ieşise pentru a se culca auzi tîrşîituri şi

zgomote ce-i treziră bănuiala că stăpînul său încearcă să se îmbrace prin propriile sale puteri, încercare pe care o considera îndrăzneaţă în proiect dar cu piedici de neînvins în realizare, aşa că aştepta zîmbind clipa cînd i se va cere ajutorul ; pînă la urma, spre uimirea de nedescris a lui Zakariăs, fiecare zgomot şi fiecare semn arăta că domnul Peter a reuşit să-şi pună în ordine ţinuta şi că şi-a pus şi mănuşile. Atunci valetul, îngropîndu-şi capul – sprijinit pînă atunci pe cot – în blana moale de urs, oftă :

— Sînt beat şi visez : fantasmagorii. Cine ar putea sa creadă că stăpînul meu îmi dă porunci de parcă azi m-aş fi tocmit ucenic la hingheri ? Şi cine ar crede că, cu mădularele lui reumatice, poate să se îmbrace şi fără valet de parcă ar fi un domnişor bun de mire ! ? Ce nu face vinul ? Mi se nălucesc tot felul de prostii, atît de lămurit de parcă le-aş vedea cu ochii şi le-aş auzi cu urechile. Noapte bună, lume. Zău lui Dumnezeu, sînt beat.

Atîta se tot amăgi Zakariăs că visează pînă cînd adormi de-a binelea.

în vremea asta Haller Peter şedea în jilţ în şuba îmblănită dar în cea de catifea cusută cu fir în care voia să se înfăţişeze înaintea principelui. îşi pusese şi sabia la şold. Privea melancolic cînd la mănuşile din piele de vidră, cînd la pana de cocor de pe calpacul de samur ţinut în poală, care, uneori, cînd aţipea, îi atingea vîrful nasului.

— Să mă fi înşelat eu în privinţa acestei femei atît de sincere ? Atunci în cine să ne încredem ? Nu, nu. Numai cel rău presupune rău despre alţii. Oare ce anume mi-a gonit lîncezeala din trup ? Mi-e teamă oare că m-au amăgit ori sînt supărat că Săra poate fi nefericită ? !... N-am văzut-o decît de trei ori 1 Şi dacă mă interesează îndeaproape este numai fiindcă poate fi calomniată. Pentru Dumnezeu ! Doar n-o fi fugit... Iarăşi o bănuială ! Şi femeia sfioasă ce se înroşea şi care mi-a cîştigat inima prin sinceritatea ei sa poată fi şi făţarnică ? Ah ! O nouă bănuială 1

Pe ce drumuri întunecate îţi hoinăreşte mintea, Haller Peter ? Cheam-o înapoi pînă nu se rătăceşte !... Bănuială !

XV

Judit petrecuse nopţi întregi la strălucitoarele baluri de

la curte dar şi în odăiţe pustii, singuratice unde numai ţîrîi- tul greierilor pătrundea printre gîndurile ei de atunci, ca şi cum ar fi prevenit-o să le pună capăt. Judit cunoştea bucuria şi supărarea, orgoliul şi reveria care nu lasă să se apropie somnul de pleoapele noastre. Dar i se părea că abia acum cunoştea unul din felurile foarte neplăcute ale vegherii care, izvorînd din neliniştea bunei conştiinţe, dă naştere unei stări aidoma celei pricinuite de neliniştea relei conştiinţe.

Inima îi bătea puternic şi, cu toate că momentele i se păreau lungi, rămase uimită de trecerea lor. Nu ştia dacă să dorească apropierea zorilor ori dăinuirea nopţii. Cînd făcea socoteala că trimisul ei, chelarul, poate fi pe drumul de întoarcere, se întrista, cînd îi venea în minte că, din pricina unor împrejurări neprevăzute, poate întîrzia, iar se întrista. Dacă – reuşindu-i planul – se închipuia pornită la drum, se gîndea la tulburarea ce o lasă la castel ; iar dacă îşi vedea plecarea împiedicată, o înspăimînta scandalul care, prin rămînerea ei, i se părea de neînlăturat.

îi scrise administratorului o scurtă scrisoare cu îndru- mări, numai pentru a-i putea spune că din motive înseninate a trebuit să pornească încă în această noapte la una din moşiile ei mărginaşe, dar, fiindcă nu poate s-o lase singură pe jupîniţa, pînă la întoarcerea dînsei a dus-o la draga ei tuşă, doamna lui Mikes Zsigmond şi, întrucît de slugile ei are nevoie şi acasă iar drumurile sînt rele, pentru conducerea caleştii a fost nevoită să-l urce pe capră pe chelan Prin urmare, pivniţa o dă în răspunderea vechilului, după cum îl mai însărcinează să se îngrijească de confortul oaspeţilor aflaţi în castel sau al celor ce ar mai veni.

Părea că ar fi imposibil să se acopere cu mai multă prudenţă cele întîmplate, şi totuşi, Judit rupse scrisoarea ca să scrie alta la fel, cuvînt cu cuvînt.

Mina îi tremura, literele îi erau nesigure.

Mai limpede îi ieşise fiecare rînd atunci cînd, pe masa de scris a soţului ei, îi scrisese lui Mikes Mihăly o scrisoare de dragoste pe care, de altfel, nu îndrăznise s-o trimită şi, purtînd-o în sîn pînă spre seară, o aruncase în cămin.

Ah, această scrisoare vinovată şi regretată îi aduse mai multă agitaţie înfrigurată în sînge decît cea de acum,

căreia conştiinţa ei nu-i găsea vreo vină.

Poate că totuşi cele două lucruri sînt unul şi acelaşi. Poate că în faptele noastre sînt asemănări pe care mintea nu le bănuieşte dar inima le simte. Poate că Judit, vrînd sa îndrepte urmările răpirii săvîrşite cu ajutorul lui Mihăly, îi scrie totuşi acestuia o scrisoare de dragoste într-altfel ca odinioară. Cine poate şti de fiecare dată de ce-i tremura mîna ?

Ceasul bătuse de două ori după miezul nopţii. Singurătatea deveni mai plictisitoare şi mai greu de îndurat. Uneori o auzea pe Vidra lătrînd şi asta o făcea să tresară ; alteori n-o mai auzea multă vreme şi asta îi dădea nelinişte din pricina întîrzierii.

— Scrisoarea mea pecetluită poate fi găsită uşor aici pe masă. Dar ce să iau, ce să nu iau cu mine ? se frămînta Judit rînduind bagajele, cînd în ideea că pe acoperişul trăsurii încap multe lucruri, cînd cu teama că îndelungata lor cărăbăneală ar face să se observe plecarea ei.

— Pe cine aş mai putea vizita la Sibiu după un accident ca ăsta !? bîiguia şi-şi desfăcea din nou rochiile împachetate. Dar dacă cumnată-sa nu se va transforma într-o harpie, dacă gluma cu răpitul n-o va pune într-atît la inimă pe cît credem noi ? revenea Judit şi, la gîndul acesta, rîn- duia din nou lucrurile mai elegante în cufărul de piele.

Tot făcîndu-şi de lucru cu bagajele se mai linişti. Pe măsură ce netezea creţurile mărunte ale rochiilor, i se risipeau şi cutele frunţii ; îndată ce ţinea în mîini şi privea dantelele curate, albe, de Flandra, îi dispărea înnegurarea de pe faţă iar în colţul buzelor îi scăpăra uneori şi cîte o rază de bucurie.

— Ce ochi o să facă bătrînul Haller Peter dacă va afla de dimineaţă că, în locul numeroşilor oaspeţi, din castel au plecat căsenii. „Dar nu mai e bolnava nepoată-mea Săra ? Cui să-i dau besacteaua cu giuvaeruri ?“ – va întreba nătîng slugile nătînge. Hm !... Modul plecării mele este necuviincios, dar cel puţin e original. E drept că acum sînt amfitrioană şi buna creştere ar cere altceva decît să spăl putina fără a-mi cere scuze. Dar,

Dumnezeule bun, ce-aş putea să-i scriu lui Haller ? Cum să-mi motivez fapta ? Ei, fie, ce-mi pasă, las’ să primească şi el cîteva rînduri scrise de mîna mea. îi spun doar că am plecat din pricina unor treburi neaşteptate care nu suferă amînare.

îndată ce Judit îşi luă mîinile şi ochii de pe rochii şi sulimanuri, îi pieri veselia şi în gîndurile ei începură să roiască neliniştea, îngrijorarea şi mai multe soiuri de simţiri şovăitoare, nestatornice care n-aveau nici culoare, nici glas.

împături scuzele scrise cu mare trudă şi le aşeză lîngă scrisoarea, adresată administratorului.

— O să le găsească aici pe masă, zise, şi ducîndu-se în faţa măsuţei de toaletă îşi turnă cîteva picături de oţet pe şervet ca să-şi şteargă vîrfurile degetelor pe care rămăseseră puţintele urme de cerneală. Atunci, deşi abia auzit, în preajma pridvorului răsună huruitul unei trăsuri.

— Ah ! ţipă Judit scăpînd ştergarul.

Se speriase ca femeile care, în vreo piesă de teatru de mult cunoscută, trag cu pistolul pe scenă. Ştia şi ea că trăsura se cuvine să huruie, totuşi se înspăimîntase, schim- bîndu-se la faţă.

Chelarul intră.

— Atît de curînd ? Atît de tîrziu ?

Judit pusese două întrebări, dar nu înţelese răspunsul la nici una din ele.

începu căratul calabalîcului.

Chelarul duse afară două cutii şi un cufăr de piele.

Mai rămăsese încă unul, împreună cu nişte mărunţişuri.

Judit se înfăşură în călduroasa ei basma turcească, mo- ment în care chelarul venit după bagajele rămase o înştiinţă că, de la turnul în cinci colţuri şi pînă la pridvor, cineva se plimbă încoace şi-ncolo.

— Ah, Haller îşi are odaia lîngă turn, gîndi Judit şi simţi cum o cuprinde frigul şi tremurul.

— O fi vreo strajă, cît am putut să văd pe întuneric, are şubă îmblănită şi i-a zăngănit sabia.

— Dumnezeule sfinte ! suspină Judit.

— Să nu-l agrăiesc ?

— Ba da, răspunse încet Judit, dar după aceea îl reţinu

de şase ori pe chelarul ce voia să iasă, socotind că între timp supărătoarea caraulă va pleca de la sine.

Pînă la urmă trebuiră să continue căratul dacă nu voiau să-i apuce faptul zilei în mijlocul pregătirilor.

Prin urmare, chelarul luă în spinare şi cel de al doilea cufăr de piele şi, înşirînd pe braţe şi celelalte mărunţişuri, ieşi pe uşă.

Pînă să se întoarcă, Judit rămase într-o nelinişte înfrigurată.

— A plecat omul cu blana ? strigă îndată ce se deschise uşa.

— A venit, ca să-şi ceară scuze personal pentru lipsa lui de menajamente, spuse Haller Peter ce tocmai intra.

Judit ar fi vrut să leşine ; în loc de asta căzu pe pat, iar ochii îi rămaseră pironiţi pe Haller, atît de cercetători, atît de ficşi, ca ochii pisicii pe care dulăul o strîmtorează într-un colţ iar ea îi pîndeşte fiecare mişcare cu teamă şi furie deopotrivă.

— Doamna mea, aşteptam ca domnia ta să pleci iar după aceea voiam să mă duc la principe, care organizează o vînătoare la cîteva ceasuri de aici.

Ah, asta-i o ameninţare ! Ştie totul, gîndi Judit.

— Ci dacă domnia ta ai avea nevoie de un prieten care şi-ar oferi bucuros trecerea ce-o are pe lîngă doamna Tarnoczy şi principe, atunci, trimiţîndu-mi suita înainte, m-aş simţi fericit să primesc aci poruncile doamnei Năprădi.

Oare se preface sau vorbeşte deschis ? Mi se pare că are o expresie suspectă.

— Domnul meu ! Mă obligi prea mult, dar nu sînt în stare să hotărăsc ce slujbă să-ţi cer în această clipă.

(Cerule ! Dacă porneşte după mine, va vedea că plec fără Săra. Iar dacă eu, ca amfitrioană, aştept să plece el înainte, îşi va socoti dovedite toate bănuielile.

— Doamna mea ! zise Peter indispus, presimţirile mele mi-au şoptit că în casa asta trebuie să se fi întîmplat ceva neobişnuit.

— Dar tocmai ceea ce este neobişnuit, vorbi Judit, contează pe cel mai mare menajament din partea oricărui cavaler.

(Ce jefuz mîndru şi demn ! Nu, nu, aceasta este o femeie vrednică pe care numai reaua voinţă ar îndrăzni s-

o bănuiască.)

— Doamna mea ! zise Peter cu voce mai ridicată, domnia ta ai amintit aseară că, împotriva voinţei maică-şi, nepoata Săra iubeşte cu patimă. De obicei, oprelişteа părinţilor dă adîncime şi trăinicie dragostei. în general, piedicile sînt doicile simţirilor noastre. Stavilele ce ni se pun inimilor nu fac decît să le întărească.

— Ah ! oftă Judit îngrijorată.

(începe să vorbească atît de frumos încît chipul îi întinereşte. Nu cumva vrea scandal ? reflectă iar cu ochii aţintiţi asupra lui Haller.)

— Cine iubeşte, continuă Haller, nu întreabă, nu socoteşte prea mare plata ce i se cere pentru a-şi împlini dragostea. Chiar cu preţul renegării paterne şi al blestemului matern i se pare că nu-l costă scump posesiunea inimii pe care peste un an o va zdrobi poate cu indiferenţa sau o va urî pentru ataşamentul ei sincer. Şi poate că, într-adevăr, dragostea e în stare a suplini totul ; altfel nu şi-ar lepăda pentru ea atîţia inşi şi cu atîta bucurie liniştea sufletească, poziţia lor în lume. Şi chiar nepoata Săra, dacă mi-e îngăduit să-mi dau părerea, îndrăzneşte, fără îndoială, să rişte mult pentru cel pe care-l iubeşte.

— Ah ! murmură Judit. (Acuşi începe să vorbească ce nu trebuie. Ghiuj viclean şi batjocoritor.)

— N-aş fi îndrăznit să ating această problemă delicată dacă domnia ta – pentru a cărei sinceritate sînt nemărginit de recunoscător – nu mi-ar fi amintit aseară că Săra iubeşte pe cineva împotriva voinţei maică-şi.

— De ani de zile şi cu încuviinţarea răposatului ei tată, interveni Judit.

— Eu, continuă Haller, azi-noapte m-am gîndit foarte mult asupra acestui lucru. Fiindcă pe Săra, maică-sa mi-a destinat-o mie.

(Ah, acuşi cade trăznetul.)

— Domniei tale ? întrebă Judit cu mirare rău simulată. Şi ai primit propunerea ?

— N-am respins-o. Dar în noaptea asta am hotărît că-mi voi folosi toată influenţa ca să obţin mîna Sărei pentru cel ales de inima ei.

— Pot să cred cuvintelor domniei tale ? strigă Judit, minunîndu-se.

— Oare par a fi un om făţarnic, mincinos ?

Era o aluzie delicată la ochii Juditei care, de la prima

vedere, descoperiseră multe trăsături respingătoare şi suspecte pe chipul lui Haller. Frumoasa interpelată nu zăbovi să-şi arunce încă o dată privirea asupra acestuia şi, ştie Dumnezeu datorită cărei schimbări, întreaga faţă i se păru acum de încredere, ba chiar ^plăcută.

— Eu, zise fără prefăcătorie, nu mă îndoiesc de domnia ta şi venirea domniei tale la noi o consider un semn al providenţei.

— Din pricina plecării nepoatei Săra ?

— Ah, şi pe asta o ştii ?

— Fără nici un amănunt, răspunse Haller ca s-o liniştească.

— Aşadar, va trebui să-ţi povestesc eu cele întîmplate.

Judit expuse pe scurt cum a decurs răpirea, omiţînd tot ce se referea la dînsa şi la domul Mihăly.

— Şi Săra nu s-a opus ? întrebă Haller serios.

— Ş-a împotrivit cît îi cerea buna-cuviinţă. Doar nu putea să provoace un scandal cu ţipetele ei ? S-ar fi adunat slugile şi, dacă ţipa prea mult, ar fi putut s-o elibereze. Săra rămase pe înţeleaptă cale de mijloc. Se împotrivi, dar se duse.

— Mă bucur, zise Haller. Asta mi-a luat o piatră mare de pe inimă. Dar maică-sa a fost înştiinţată ?

— Tocmai porneam spre Sibiu.

— Ah, mă bucur din inimă. Acum dar vom putea porni împreună.

— Unde ?

— La Sibiu. Principele poate vîna şi fără mine, dar pentru domnia ta şi Săra aş putea fi de folos în faţa doamnei Tarnoczy cea iute la mînie.

Judit era fericită că a găsit pe cineva să reţină, ca un scut, atacurile cumnatei sale, căci, pe lîngă toate înclinaţiile ei romantice, dorea foarte mult tihna şi suporta mai greu suferinţele morale decît cele fizice.

— Ce om de treabă ! gîndi, pe cînd Peter ieşea din ■odaie, adevărată fire de maghiar vechi din care astăzi nu prea mai găseşti exemplare. Doar n-o să se supere Mihăly că voi călători cu dînsul. Cred că nu i-am dat prilejul să fie gelos, iar pe bătrînul Haller cu greu şi l-ar putea închipui frumos. Apoi şi anii lui stau chezăşie pentru ceea ce, în această privinţă, trăsăturile sale ar mai

lăsa sub îndoială.

Judit îşi mai îndreptă ici-colo îmbrăcămintea, nu pentru că ar fi vrut cîtuşi de puţin să-i placă lui Haller, ci pentru că pleca la drum cu un bărbat.

— Hei ! Zakariăs, deschide ochii sau cel puţin urechile, îl îmboldea stăpînu-său pe valetul scufundat într-un somn adînc.

Pînă la urmă izbuti să aţîţe oarecare vioiciune în mădularele înţepenite.

Mai întîi Zakariăs înghiţi în sec, apoi îşi frecă fruntea şi nările, neputînd să ghicească cine şi ce vrea de la el. în sfîrşit, cu tot întunericul din odaie, zări haina de ceremonie a stăpînului său, îmbrăcată de acesta pentru a se înfăţişa principelui. Recunoscînd după acest semn şi glasul care-l trezise din odihnă şi pe posesorul glasului – care stătea înaintea lui îmbrăcat de sus pînă jos fără ajutorul său, uimirea fu atît de mare încît, deşi era domol în mişcare, sări pe loc în picioare.

— De dimineaţă ai să duci suita la Alba Iulia, zise Peter.

— Dar magnificenţa ta ? Dar înălţimea sa principele Răkoczi ?

— Culcă-te înapoi pe blana de urs, nu-ţi bate capul cu lucruri ce nu ţi-au fost date în grijă.

Zakariăs se supuse în mod mecanic şi auzi cum se închide uşa. Auzi şi paşi, foşnete, cîteva cuvinte şoptite şi un huruit de trăsură stins ; dar toate aceste fapte, ce i-ar fi folosit, eventual, pentru doamna Tarnoczy, avură mai jsuţin efect asupra lui decît faptul că stăpînul său poate sa poruncească şi – fără ajutorul lui – să se mişte, să vrea şi mai ales, să călătorească.

îndată ce ieşi duruind din castel şi se abătu pe drumul Sînzienilor, trăsura porni repede la drum.

Caii odihniţi nu aveau nevoie de îndemnul biciului, dar mîndrul vizitiu îl făcea totuşi să plesnească de parcă ar fi dus o mireasă.

Judit se simţea bine în dulama căptuşită cu helgie pe care o îmbrăcase pentru aerul răcoros al dimineţii şi în lenevoasa nepăsare ce-i cuprinsese nestingherită sufletul, datorită interpunerii lui Haller. Nu mai trebuia să se îngrijoreze, să hotărască, să acţioneze. Putea să se desfete cu trîn- dava plăcere a dulcii delăsări. Alături de ea stătea ghemuită providenţa, sub înfăţişarea lui Haller

care, din cauza fră- mîntărlI de peste noapte, acum părea, ce-I drept, trudit, dar la Sibiu îşi va desfăşura întreaga energie. Pînă atunci însă n-are ce face. Las’ să doarmă !

Şi Judit porni să viseze, la început doar în sensul poetic, fiindcă îşi zugrăvea tablouri colorate despre fericirea Sărei, de care nu se mai îndoia şi, în treacăt, despre bucuria şi recunoştinţa lui Mikes Mihăly ; mai tîrziu însă visarea deveni vis adevărat şI atunci apărură în cel de al doilea plan tablouri mai puţin satisfăcătoare. Frumoasei văduve I se arăta faţa schimonosită a doamnei Tarnoczy şi-i simţea ghearele mişcîndu-i-se în jurul obrajilor.

Rădvanul înainta din ce în ce mai repede.

Cerul începea să se rumenească de razele soarelui ce răsărea.

ŞI iată că ajunseră la o clină îngustă.

Un vizitiu de la poalele ei răcni :

— Opriţi-vă !

Vizitiul lor strigă de sus :

— Daţi-vă la o parte !

Strigătele fură adresate din nou, reciproc şi cu înflăcărare.

Porniră apoi, unul în sus, celălalt în jos. Era aproape sigur că spiţele se vor izbi şi roţile trăsurii mai slabe se vor sfărîma. Care din cele două părţi se va răsturna ? – era întrebarea ce părea interesantă şi pentru Judit care îl dojenea cu aprindere pe vizitiu şi se mira cum de chelarul ce-l înlocuia n-a pus opritori la roţi.

Judecînd după tăcerea lui, personalul trăsurii din vale nu părea să fie îngrijorat de deznodămînt. Şi nici nu avea de ce. Fiindcă vehiculul pe care-l provocase la buşeală rădvănaşul uşurel ce cobora de la deal era larg, greu şi bine ferecat.

Nici un cui nu-i era în pericol.

Judit închise ochii îngrozită, dar tovarăşul ei de drum întinse mîna să-l ajute pe vizitiu la frînare.

— Păi, ăsta-i Haller Peter ! se auzi din trăsura solidă al cărei conducător începuse a da îndărăt pentru a înlătura cumva neplăcuta ciocnire.

— Păi, asta-i nepoată-mea, doamna Tarnoczy, strigă Haller.

— Isuse sfinte ! ţipă Judit, pitindu-se în adîncimea rădvanului.

Noi îi părăsim acum pe cei doi vizitii în mijlocul lăudabilei lor încercări de echilibrare, deoarece nu mai poate fi vorba de primejdia răsturnării.

Partea a doua

I

în seara zilei cînd Sara a fost răpită din grădina castelului din Sînzieni, la două poşte mai încolo se întîmplau lucruri de asemenea vrednice de interes. Trec dar la povestirea lor, ţinîndu-mă strîns de un vechi manuscris în care le-am găsit şi eu...

Zorile nu făcuseră încă inutilă lumina opaiţului în casa modestă a chihaiei marelui Kassai Istvăn.

Dar cine a fost acest Kassai Istvăn ? – pot întreba cititorii mei, deoarece, de două secole încoace, faima măririi sale s-a tocit mai mult chiar decît inscripţia de pe vechile monede.

Kassai Istvăn, veneticul temut şi urît de magnaţii ardeleni, despre care se spune că ar fi fost feciorul unui pungar, devenise pe vremea aceea cel mai mare şi cel mai cărpănos latifundiar din ţara întreagă. Ca să nu fie nevoit a trăi în lux, şi-a exercitat funcţia de cancelar, echivalentă pe atunci cu preşedinţia consiliului de miniştri de azi, numai sub titlul de consilier. Avea multă minte pentru uneltiri, şi Răkoczi îl considera mîna sa dreaptă. Dacă n-ar fi fost laş, ar fi triumfat asupra întregii aristocraţii ridicate împotriva lui ; dar cum nu îndrăznise niciodată să-l însoţească pe principe în tabără, în timpul deselor războaie, adversarii săi care conduceau oştile au reuşit de multe ori să-i clatine influenţa şi pînă la urmă numai moartea neaşteptată l-a scăpat de la învinuirea de lezmajestate şi de condamnare.

Acesta a fost Kassai Istvăn.

Dar noi n-avem nimic a face cu dînsul, căci acum vrem să deschidem ivărul de la uşa chihaiei lui.

Gazda – un bărbat îndesat, ca de cincizeci de ani – îşi curăţise şi-şi umpluse puşca. Turnase pulbere pînă sus în cornul cu două raze, frumos sculptat, pe care odinioară îl purtase pe capul mîndru un nobil cerb. în tolba lui avea destule fultuieli şi cartuşe marcate.

îşi mai încopcie pe brîu doar tisăul lat şi cu asta se

aşeză şi el la prînzişorul din care, de cîteva clipe, un alt ins începuse deja să mănînce.

Turtă coaptă în spuză, bere încălzită – pe care ţuica nu începuse încă s-o înlocuiască –, ouă tari şi slănină fuseseră puse pe masă iar oaspetele chihaiei îşi potolise într-atît pofta de mîncare, încît putu continua cu noi puteri convorbirea întreruptă.

— Eu, zise, trebuie să străbat pădurea asta, chiar dacă principele ţine toate trecerile oprite.

— Fără putinţă, domnule, fiindcă „mareşalul nobilei societăţi” ne-a interzis cu desăvîrşire să încălcăm hotarul vînătorii.

— Aş mai putea trece pînă să înceapă hăituiala.

— Nu, domnule. îţi trebuie aproape două ceasuri, iar vînătoarea cu gonaci va începe curînd.

— Mai este vreun drumeag sau vreo cărare pînă la casa lui Mikes Zsigmond ?

— Da, una, însă e ocol mare şi nu poţi merge decît cu piciorul.

Străinul se lăsă necăjit pe speteaza scaunului şi, pe cînd trăgea cu sîrg fumul din pipa scurtă pe care şi-o aprinsese, fruntea i se strînse în cute mai adînci şi se vedea că nu se împacă nicidecum cu piedica neaşteptată ivită în calea ţintei sale.

— M-am abătut de la drumul mare fiindcă voiam sa ajung mai repede. Iar acum să aştept pînă deseară ? Şi nici măcar pînă deseară, ci pînă mîine dimineaţă ; căci, pe cît cunosc eu locurile, nici n-aş putea răzbate prin codru. Şi dacă cumva principele va avea plăcere să-şi urmeze şi mîine vînătoarea ?

— Domnule, asta-i greu de crezut, spuse gazda.

— Doar n-o să mă-ntorc la Szekely Mărton, ca să ajung iar la drumul mare pe care l-am părăsit!

— Aşa ai pierde şi mai multă vreme.

— Ce să fac dar ?

— Vînează cu noi. Cea mai bună din puştile mele atîrnă în cui. N-am coborît-o numai şi numai pentru că ştiu bine cît de păgubos este pentru un cioflingar dacă ocheşte mai bine decît un domn mare. Locul meu de pîndă se află în dreapta prăpastiei pe unde urşii pot fi mînaţi mai uşor. împreună cu mareşalul, l-am hărăzit măriei sale domnului Kassai.

— N-am chef să pierd vremea cu Kassai, pe care, de

altfel, nu-l cunosc decît după nume.

— Domnia ta nici nu va avea prilej, răspunse zîmbind chihaia. Căci măria sa, continuă, golind cana de bere pînă la fund, se poartă cu deosebit respect faţă de urşi. E ahtiat, ce-i drept, după bani, ci chiar de-ar fi să se poată scoate o sută de piei de pe fiecare urs, nu s-ar atinge de nici unul. Principele i-a cerut să stea în ţiitoare cu dînsul fiindcă în timpul vînătorii se pot ivi multe pricini grabnice ; la care el se arătă gata mai curînd a se lipsi de cancelariat, decît să caşte gura pe lîngă un vînător atît de pătimaş care se înfurie dacă nu toţi urşii sînt mînaţi spre el. Pînă în ceasul acesta, vătaful a adus pentru măria sa domnul Kassai o căruţă cu coviltir bine închisă, trasă într-un ungher singuratic, la cel puţin cincizeci de stînjeni, unde nici sălbătă- ciunea nu se rătăceşte, nici glonţul nu zboară. Stînd tolănit acolo el va aştepta hăituiala şi, ca nu cumva întîmplarea să-i joace un renghi sub înfăţişare de lup sau urs, în jurul căruţei vor sta de strajă dărăbani înarmaţi. Prin urmare, domnia ta poate ocupa cu siguranţă locul măriei sale domnului Kassai, dar să fie cu luare aminte ca atunci cînd vine spre noi vreun urs, să-l rănească, nu zic, ci să fie o rană care să nu-l împiedice pe cumătru a merge legănat spre bătaia puştii înălţimii sale. Nu mi-ar plăcea dacă în ţiitoa- rea mea s-ar afla urs omorît. Dumnezeu să mă ferească de orice înfumurare. Eu voi ţinti în spată, însă şi domnia ta să laşi în pace părţile mai nobile. Iată că putem porni.

Chihaia îşi luă puşca pe umăr iar străinul care – după cum se vedea – primise bucuros invitaţia, se înarmă şi el.

în mai puţin de o jumătate de ceas ajunseră la locul de adunare iar de acolo, întrucît hăitaşii strînşi începuseră să stîrnească vînatul din pădure, se grăbiră spre posturile fixate.

— M-am temut niţel că îmbrăcămintea domniei tale îi va bate la ochi mareşalului, vorbi chihaia către oaspetele său. Dar dacă te îmbrăcam în hainele unui vînător de la curte sau ale unui gornic, te-ar fi trădat privirea şi ţinuta. Domnia ta ai mînă şi vorbă prea aleasă chiar pentru un nobil de rînd.

Străinul zîmbi cu o îngrijorare nu prea bine ascunsă.

— Pana de cocor de pe calpac mai treacă-meargă, dar

olmazul cel mare ce stă singur în surguci nu cred să-şi găsească pereche în toată Rica măcar că-i o frumoasă bucată de loc.

— Hm, domnia-ta mă crede, pesemne, scutier la vreun cavaler bogat.

— Uneori te-aş crede chiar cavaler dacă alteori nu m-aş gîndi că se poate să nu fii decît un diac.

Străinul nostru n-ar putea fi caracterizat mai bine decît a făcut-o chihaia cu această remarcă aparent naivă.

Era un ins tînăr dar prematur uzat. Ofilirea lui însă nu se datora dezmăţului şi desfătărilor trupeşti. Trăsăturile îi fuseseră tulburate de o agitaţie fără măsură şi de istovirea pricinuită de munca spirituală. Ele i-au şters de pe faţă smalţul sănătăţii înfloritoare şi al tinereţii. Şuviţele începuseră să-i încărunţească deşi nu putea să numere decît vreo treizeci de ani. Ţinuta lui atletică se îmbina cu gesturile stîngace ale bărbaţilor obişnuiţi să vegheze lîngă opaiţ şi poliţa cu cărţi. Ochii plini de foc îi cătau spre cer ori se pironeau în pămînt mai des decît s-ar fi cuvenit unui om cu pinteni şi sabie.

Cuvintele chihaiei n-au rămas fără efect asupra lui. îşî luă o ţinută mai dreaptă, mai sprintenă, de parca ar fi vrut să se numere mai degrabă printre reprezentanţii forţei decît ai spiritului.

— Poate, zise cu un surîs visător pe buze, poate că dacă nu-s cavaler, sînt cel puţin un ostaş a cărui viaţă este închinată luptei şi care, din mila lui Dumnezeu, poate purta cîndva pe trupul lui, chiar fără vărsare de sînge, mai multe răni şi semne de biruinţă decît locotenenţii ce-şi mînuiesc armele pe obişnuitele cîmpuri de luptă. Duşmanul asupra căruia trebuie să triumfăm este de multe feluri ; dar cum cei ucişi nu sînt toţi martiri, tot aşa unele lupte, chiar cîşti— gate, nu preţuiesc cu mult mai mult decît dacă ar fi fost pierdute. Fericiţi cei ce-au ales steagul cel mai bun. Al meu este crucea... Dar, după cum aud, bătaia se desfăşoară din plin. Munţii răsfrîng chefniturile cîinilor şi printre hăulirile gonaşîlor se amestecă trosnetele puştilor.

— Mareşalul o să se scarpine după ureche de ciudă, zise ironic chihaia.

în clipa aceasta, din desiş ieşi cu mare huiet un cerb şi cît sări peste rîpa îngustă ce-i stătea în cale sîngele îi picură pe pietre.

— Cămăraşii ar cumpăra fiecare picătură din el cu un forint de aur, numai să-l poată acoperi.

— Dar de ce tocmai ei ?

— Fiindcă ei stau cel mai aproape de principe.

— Şi e o poziţie proastă ?

— La vînătoare, în orice caz. De altfel, cel căruia acum îi iese fum din puşcă i-ar dărui comisului calul său de călărie cu palaşcă cu tot, ca preţ al tăcerii.

— Dar ce, principele e atît de sever ?

— Nu e sever, ci furios dacă la vînătoare de urşi, zimbri şi lupi se trage asupra altor jivine.

Iar trosniră puştile.

— Să luăm aminte ! şopti chihaia ridicînd cocoşul. Ăsta-i cumătrul cu cojocul şi încă nu-i rănit.

Cît timp cei de aici stau cu atenţia încordată, să-l cercetăm pe Râkoczi Gyorgy.

între un stejar uriaş şi un desiş de aluni se deschidea o surpătură greu de sărit chiar pentru un sireap de rasă. Pe fundul ei zmeurarii şi ferigile încă verzi ţeseau un înveliş atît de des încît oferea pitulicei adăpost mai sigur decît gardul viu al unei grădini, iar partea dinaintea ei era tivită de o viroagă cu stînci şi pietriş, adîncă de patru-cinci stînjeni, produsă de puhoaie.

Pe această mică scenă alcătuită de natură întîlnim în situaţii diferite şi ca diverse ocupaţii pe titularii rolurilor.

Să-i cercetăm cu de-amănuntul.

Sprijinit cu spatele de trunchiul stejarului stă un bărbat de vîrstă mijlocie, lat în umeri şi ciolănos. Faţa îi este gălbuie roşiatică, trăsăturile ascuţite, nasul mare şi încovoiat, fruntea largă, mustaţa deasă îi bate în roşu, pe cînd chica o are de un castaniu închis. Poartă o scurtă din piele a cărei culoare albă îl arată om cu avere ce-şi poate schimba după plăcere costumele de vînătoare. Un brîu lat cu paftale de metal îi strînge îmbrăcămintea pe trup. Cizmele largi îi depăşesc genunchii iar pe cap, în loc de calpac, poartă o barată uşoară. Una din puşti o ţine în mînă ; cealaltă a sprijinit-o lîngă dînsul, cu stratul la pămînt.

Acesta este însuşi principele.

în jurul lui vedem doi membri ai „nobilei societăţi” [5] cu ţevile puştilor înălţate, în costume atît de pompoase de

---

5 Nobila societate = vezi explicaţia la p. 150 în

parcă ar îndeplini o slujbă de curte. E vorba, în dreapta, de Kapronczai Gybrgy, un tînăr cu suflet cald însă şugubăţ care, pentru născocirile lui, s-a bătut nu de mult în duel, deşi acesta, după regulile „nobilei societăţi” era pedepsit, ba, dacă urmările lui erau mai grave, ducea şi la pierderea capului. în stînga stă Horvăth Ferenc despre care am citit că în lupta de la Gyarmat, fiind plin de răni, s-a tîrît în patru labe într-un tufiş unde l-au uitat printre morţi ; după patru luni însă a venit acasă cu obrajii roşii, sănătoşi şi n-a avut altă supărare decît că nevasta i se logodise cu altul. în timpul vînătorii ce o descriem acum, această în- cîntătoare femeie care a pricinuit o aventură atît de nevinovată şi totuşi nu lipsită de interes, e doar o codană şi nu prea ştie cam pe unde-i stă inima, lucru de care îmi pare foarte rău fiindcă – romanul meu neavînd vreo acţiune petrecută în camerele copiilor – nu-i pot face cunoştinţă cititorului cu zvăpăiata fetiţă.

în afara celor doi membri chipeşi şi vestiţi mînuitori de arme ai „nobilei societăţi”, găsim în preajma principelui şi persoane care au alte însuşiri şi alte roluri.

Chiar la poalele tufărişului de aluni şedea domnul Csulai Gybrgy, capelanul curţii, ba chiar cu biblia culcată pe iarbă, iar pe nas cu ochelari al căror nume îl supăra la urechi. Dacă pe atunci ar fi fost la modă reforma limbii, preavenerabilul domn Csulai ar fi descoperit altă denumire pentru ochelari, dar aşa, din cauza miopiei sale, era nevoit să poarte cu sine obiectul cu nume odios [6] şi, dacă nu putea evita să-l rostească, o făcea cu o tulburare atît de sfiicioasă de parcă i-ar fi zburat de pe buze un cuvînt obscen.

De dragul siguranţei, domnul Csulai n-a uitat să ia cu sine şi o carabină ; era însă convins că, în afară de mila lui lehova, numai ţevile puştilor lui Kapronczai Gybrgy şi Hor- vath Ferenc îi pot sluji de scut şi apărare. De aceea se silea să ţină carabina cît mai departe de sine, ca nu cumva vreo dispoziţie războinică ori vreo deşertăciune lumească să-l ispitească a doborî un pui de urs, ştiind bine că fiinţele căzute se mai pot ridica, şi nu numai dacă ar fi fete ce fac amendă onorabilă, ci chiar urşi.

Diacul Dome – celălalt ins –, care în loc de palaşcă

---

text.

6 În limba maghiară: *pâpaszem* = «ochi de papă*.

purta pe umăr o uriaşă mapă de scrisori, iar sub braţ ţinea documentele cîtorva procese penale, nu se bucura de favoarea şederii pe iarbă şi se mîngîia cu gîndul că, obosindu-se să stea în poziţie verticală, îşi poate ridica, de dragul variaţiei, cînd un picior, cînd celălalt, ca un cocostîrc.

Dome se putea lăuda pe drept cuvînt cu încrederea ce i-o arăta Râkdczi în treburile mai tainice şi mai puţin domneşti, şi totuşi, nu-şi aduce aminte să se fi aşezat vreodată în prezenţa principelui şi nici cele mai îndrăzneţe speranţe nu-i pluteau spre înălţimea ameţitoare a acestui noroc. Datorită lungii sale haine preoţeşti, Csulai se bucura de un respect incomparabil faţă de el ; diacul Dome însă ştie şi îndeplineşte multe lucruri acoperite pentru ceilalţi de un văl şi care, dacă se dezvăluie mai tîrziu, domnul Csulai trebuie să le apere prin pilde căutate cu multă trudă în vechiul testament, oricît s-ar contrazice cu propria sa conştiinţă.

Csulai, după obiceiul oamenilor şederii şi ştiinţei, avea Trupul cărnos şi rotund; Dome, prin statura lui slabă şi uscăţivă care semăna cu o apariţie din cei şapte ani seci ai Egiptului, reprezenta ambiţia flămîndă şi însetată a celor de rang mic ce pîndesc fără folos bucăţile grase.

S-ar mai putea spune destule despre cei doi bărbaţi me- ritoşi dacă nu ne-am teme că din pricina sporirii vorbelor vom întîrzia de la întîmplările de vînatoare.

Chihaia nu greşise asupra firii lui Răkoczi cînd proro- cise^ că împuşcarea cerbului va atrage după sine un mare tărăboi.

Fruntea principelui se încruntă.

— Ce-s trosniturile astea ? Nu s-a tras în direcţia bătăii.

— După zgomotul crengilor, înălţate doamne, trebuie să fi fost un cerb sau căprior care a sărit peste partea mai îngustă a ponorului, în stînga postului nostru, zise Horvăth Ferenc, pe cînd tovarăşul lui îi făcea semne cu ochiul să tacă : el însă, din prea mare zel, nici nu le observă.

— Este o puşcătură ilegală, cu toată aspra mea po- runcă ! Nici la o vînătoare cu gonaci nu pot ţine rînduială, d’apoi să ridic taberi cu voi.

Horvăth privi înspăimîntat la principe.

— Du-te îndată, zise acesta mai blînd, şi porunceşte mareşalului să-l caute pe vinovat. Dacă e nobil să-i ia

puşca pe tot timpul vînătorii ; dacă ţine de slujba curţii noastre, să-l trimită la intendentul curţii ca să-l pedepsească ; dacă se află sub steagul „nobilei societăţi”, să-l oprească două săptămîni de la îndeletniciri în preajma persoanei noastre ; iar dacă este un puşcaş ridicat dintre iobagi, atunci să-l pună îndată în fiare.

Horvăth, făcînd o plecăciune adîncă, dădu să pornească, dar principele îl chemă grabnic îndărăt.

— Fătu-meu, dacă ar fi tras cumva Kornis Zsigmond care este un bătrîn distrat, să nu-l dovedească, dacă a fost Szentpăli care e un zvînturat trufaş, să-l dojenească de faţă cu cît mai mulţi nobili ; dacă a fost cancelarul nostru Kassai Istvăn... ei, dar asta nu-i cu putinţă... ci după zicală, se poate întîmpla să se descarce şi-un picior de porc... prin urmare, dacă a tras cancelarul nostru, să-l laude pentru curajul său în numele nostru princiar. Iar tu, fătul meu, umblă cu grijă şi rămîi pe lîngă mareşal cît timp va lua măsuri pentru o strictă menţinere a regulilor de vînătoare. Mai bine să-i trimită acasă pe invitaţii fără experienţă.

Horvăth se duse cu inima mîhnită, căci nu prea-i rămînea nădejde să se remarce în faţa principelui, cu toate că de săptămîni de zile jinduise după norocul de a i se încredinţa şi lui slujba de cămăraş, măcar pe timpul unei hăituieli, ştiind bine că Răkoczi observă şi mai degrabă meritele arătate în preajma vînătorii.

în clipa plecării lui Horvăth răsunară trosnetele de puşcă în urma cărora chihaia îşi ridicase cocoşul armei, aşteptînd ursul.

Oaspetele venit cu dînsul se uita fără bucurie şi fără frică spre drumeagul din fundul prăpastiei pe care părea să fi fost abătută jivina ce se apropia.

Pîrîiră crengile uscate şi gătejele măturate de spălături şi vijelii în adînc unde, printre lutul roşu şi bolovani îşi împletea firul subţire o vînă de apă, uneori adormind în cîte o ştioalnă mocirloasă, alteori susurînd cu repeziciune.

— Nu poate fi un urs cu talpă mare, şopti cu ochii în patru chihaia.

— Şi nici blana nu i-a năpîrlit de multe ori, răspunse străinul.

Abia rosti aceste cuvinte şi obiectul curiozităţii lor

apăru jucînd şi sărind. Pe piept, de-a dreapta, avea o mică rană care-i sfîşiase doar pielea ; la mişcări mai vii însă îi zbucnea sîngele şi se prelingea în picături dese de-a lungul pîntece- lui. Fiindcă între acţiunea reciprocă a durerii şi a iritării, ursuleţul nostru mergea pe drumeagul îngust cînd săltînd în patru labe, cînd ridicat în picioare, răsucindu-şi mînios capul şi bătîndu-şi probabil mintea ca la un loc potrivit să urce pe unul din malurile surpăturii, ceea ce nu era nicidecum o treabă grea şi cerea o mare băgare de seamă numai pentru că ţiitoarele se aflau pe acolo.

Spre a-şi realiza scopul se sprijinise cu brîncile dinainte de o despicătură de ardezie şi se aruncase pînă la burtă pe muchea malului, iar cu'labele dinapoi se agăţa în nisipul moale ca, găsindu-şi un sprijin cît de mic, să se salte în sus cu totul.

— Nu aşa, cumetre ! spuse chihaia de la care nu erau decît treizeci de paşi pînă la locul unde puiandrul urmărit voia să se refugieze între ferigi şi copaci.

îşi slobozi puşca, iar glonţul zbură pe lîngă urechea sălbăticiunii ghemuite.

La auzul trosnetului, ursuleţul îşi feri capul şi, pierzîndu-şi echilibrul, se rostogoli înapoi în văgăună.

— Asta zic şi eu puşcătură iscusită, zise zîmbind străinul. Să nu realizezi mai mult decît este neapărat de trebuinţă pentru a-ţi atinge scopul ; aici e adevărata filozofie a vieţii.

— Mi-a tremurat mîna.

— Dar cu noroc căci, iată, un urs neprimejdios şi fără să fie serios rănit se duce acum sub puşca principelui. Iar domnia ta n-ai ce face că unchiul ursuleţului nostru, ori poate chiar măicuţa lui se codeşte să vină încoace.

— Domnia ta ai băgat de seamă că ursul mai bătrîn caută alt drum ? întrebă cu mirare chihaia.

— Direcţia a două puşcături mă face să cred că l-a şi găsit, zise străinul.

— Cuvînt de vînător dibaci.

în semn de respect, chihaia îşi săltă şi pălăria.

— De bună seamă, continuă străinul, trebuie să fie o răscruce acolo unde s-a tras asupra puiului care mergea cu cîţiva paşi mai înainte.

— Da, şi lîngă ea se află un laz mic.

— Iar cel mai bătrîn s-a retras acolo.

— Aşa se pare, răspunse chihaia.

— După aceea însă, dacă nu mă înşel, s-a lăsat iar fără grijă pe cararea îngustă a văii.

— A făcut-o de nevoie, căci în partea dinspre noi a lazului sînt două locuri de pîndă rău ascunse pe care, dacă are ochi, le-a putut vedea îndată.

— Şi oare din curmătură poate ieşi cu uşurinţă ? se interesă străinul.

— Dacă are noroc, răspunse chihaia. Căci hoţul cel bă-trîn trebuie să treacă prin apropierea lui Kemeny Jănos ori a lui Kornis Zsigmond. Dacă îl alege pe Kemeny, va plăti cu blana ; dacă pe Kornis, va da vamă cel mult o lingură două de sînge. Scăpînd de ei, ajunge la intendentul curţii care e un om cu maniere prea alese ca să se poarte brutal, fie şi cu urşii ; sau poate veni în ţeava lui Szentpăli care, după cîte se spune, adesea îl dă de smintealǎ.

— Şi după aceea ?

— Ei, după aceea îl salută cîţiva membri cu ochi ageri ai „nobilei societăţi” şi dacă ei nu-l doboară, ajunge pînă la „iezerul verde” pe-al cărui mal neumblat se duce-n lumea lui pînă cînd, pierzîndu-şi minţile din cauza nepriceperii sale ori a tumultului hăitaşilor, va intra iar la necaz.

— Prin urmare, slabă nădejde avem să vină în vizită la noi ? întrebă străinul.

— Dacă n-a căpiat, slabă nădejde, răspunse chihaia. Cel mult, dacă-i ursoaică, să vină din dragoste de mamă, adăugă el mai tîrziu.

— în căutarea puiului ?

— Da. Fiindcă între ursoaice sînt multe mame vrednice şi nevestele noastre ar putea lua pildă de la unele ca acelea.

— Ah, ciudată treabă.

— Dar adevărată, grăi sec chihaia.

Atunci chiar, la postul principelui se auzi o puşcătură.

Răkoczi, vînător pasionat, privi cu desfătare leşul din care stinsese viaţa cu mîna lui.

Bucuria îi era sporită de faptul că pînă acum era, pro-babil, singurul care se putea lăuda că i-a căzut vînat.

Cu cîteva minute mai înainte, focurile depărtate lăsau să se presupună că şi alţii putuseră beneficia de avantajul succesului, dar pesemne cu o puşcătură mai puţin

precisă. Acest lucru îi satisfăcea pe deplin orgoliul.

— După cum se vede, îi spuse lui Kapronczai Gyorgy, bătaia se îndepărtează mereu de noi.

— Sălbăticiunea, excelenţă, caută să fugă spre „iezerul verde”.

— Dar se poate că au şi răpus-o fiindcă răpăitul puştilor a încetat.

— Ori s-a rătăcit, vorbi smerit Kapronczai.

— Nu cred, întrucît în preajma „iezerului” sînt ţiitori bune.

— Pentru trăgători buni, înălţate doamne !

— Cîndva, încă în calitate de oaspete al fostului principe Bethlen Găbor, am stat şi eu la pîndă acolo.

— Şi înălţimea ta a doborît doi urşi bătrîni cu mîna lui.

Răkoczi privi mulţumit spre Kapronczai.

— De la cine ai auzit-o ?

— Bădia Mikes Zsigmond are obiceiul s-o povestească oaspeţilor săi de cîte ori se află la un pahar de vin.

— Care Mikes ? întrebă Csulai, ridicîndu-şi ochii de pe cartea sfîntă. Este oare canaaneanul păcătos, emorteul necredincios care şi-a trimis fiul mai mare să slujească la altarul lui Baal ?

La atacul capelanului, Kapronczai roşi dar, cu toate ca avea limbă ascuţită, nu îndrăzni să răspundă.

— Acel Mikes, zise principele zîmbind, cu care nimeni nu s-a putut compara în organizarea unor mari vînători.

— Şi care-şi ţine pe cel de-al doilea fiu la curtea răuvoitorului înălţimii tale, Lupu voievod, remarcă din nou preacuviosul domn Csulai.

— Lupu voievod, interveni diacul Dome cu prefăcută incompetenţă, tocmai vînează cu mare alai la marginile Moldovei.

— Cu cit tact trezeşte Dome bănuiala, gîndi Csulai.

— Slava Domnului ! Dome a dat alt curs conversaţiei ca să mă scoată din situaţia periculoasă în care voia să mă împingă făţarnicul popă, se bucură în sinea lui Kapronczai Gyorgy, înrudit de departe cu familia Mikes.

Răkoczi îl întreba pe diac cu glasul mai viu ca de obicei :

— De unde ai auzit că Lupu voievod vînează în apropierea noastră ?

— Trimişii înălţimii tale din Tîrgul Iaşilor i-au scris în

mod oficial măriei sale cancelarului.

Principele îi porunci îndată lui Kapronczai să-l cheme pe şambelanul curţii.

La vînătorile lui Răkoczi, mareşalul şi şambelanul erau adesea solicitaţi, unul fiind însărcinat cu ordinea, celălalt cu pregătirea sălaşelor. Din această cauză, cămăraşii erau mereu înştiinţaţi asupra locului unde aceşti importanţi slujbaşi stăteau la pîndă şi asupra drumului pe care se putea ajunge la dînşii fără a tulbura vînătoarea.

Diacul Dome presimţea că o dată cu plecarea lui Kapronczai începe din plin şi rolul lui. Porni să răsfoiască actele şi anume, teancul în care zăceau cele mai secrete dintre ele.

Iar domnul Csulai care-şi fixase ca ideal rolul marelui preot Natan, mustrătorul lui David, şi care ar fi vrut – cu mîndria lui Samuel şi Eleazar – să stăvilească, ba chiar să pedepsească puterea laică, dar nu avea destulă tărie morală pentru îndeplinirea acestei chemări, aştepta acum avid clipa cînd va avea prilejul ca, fără să-şi atragă mînia lui Răkoczi asupra capului, să folosească, părtinind sau atacînd scopurile principelui, cuvinte din care să reiasă că nici el nu e ultimul slujitor în Israil.

— Hei, Dome ! zise principele Transilvaniei, rezemîndu-se iar cu spatele de trunchiul stejarului, cum obişnuia cînd în inima lui patima vînătorii ceda locul unor mai înalte valori.

Diacul, pe care cititorii mei nu trebuie să-l preţuiască atît de puţin pe cît o face el însuşi, apucă febril scrisorile pecetluite din mapă şi luă în mînă şi documentele de sub braţ.

— încarcă-mi mai întîi arma.

Secretarul particular al lui Răkoczi îndeplini cu destulă îndemînare porunca ce nu ţinea de domeniul lui, şi îi înapoie puşca aplecîndu-se aproape pînă la pămînt, după obiceiul turcesc. îndată ce veni vremea să se îndrepte, începu să-şi facă dările de seamă cu glas încet dar foarte limpede.

— Directorul fiscului, înălţimea ta, înfăţişează a şaptesprezecea listă suplimentară despre persoanele care sînt devotate familiei fostului principe Bethlen Găbor şi pare că primesc cu simpatie tulburările provocate de Zolyomi

Dăvid.

— Citeşte numele unul cîte unul.

— Jărmi Ferenc, citi Dome.

— Are moşie frumoasă în părţile Sărmaşului, aminti principele.

— La Oradea, observă diacul cu multă smerenie, îşi face casă cu mai multe caturi ; cît a fost pribeag boier Gavrilă, l-a împrumutat cu două mii de galbeni ; la nunta fiică-şi, sculele de argint pe care le-a scos şi giuvaerurile au fost preţuite la zece mii de taleri ; după moartea fratelui său ce zace de dropică îi rămîn cinci sute de iobagi, iar la curtea de apel va cîştiga vechiul şi faimosul proces Bardocz.

— Prin urmare, averea lui îi aduce mare vază, zise Răkoczi.

— în comitatele Kraszna şi Kbzepszolnok are multe spiţe de rubedenii cu care nu se află în vrajbă, aduse vorba Dome.

— Şi care ar putea să-i ţină partea, zise principele.

— Iar prin soţia lui, înălţimea ta, el este cumnat cu judele regesc din Braşov.

— Cum îi e firea ? întrebă principele.

— Ar fi viclean şi cutezător dacă n-ar considera că directorul fiscului îl întrece.

— Şi ar putea fi oare incriminat ?

— Din datele de pînă acum, nu.

— Dă-î dispoziţii directorului să-l urmărească cu mare asprime şi cînd îl va cuprinde teama, să stingă acţiunea şi să acopere frumos totul dacă, bineînţeles, îşi pune zălog întreaga avere pentru purtarea sa de acum înainte.

— înţeleg, înălţimea ta.

Csulai se scărpină după ureche gîndind : de-aş fi măcar protopop, l-aş mustra acum ca profetul Natan pe împăratul David.

Diacul Dome citi din listă : Szentimrei Mărton.

— Nepotul bătrînului David, nu ?

— El, înălţimea ta !

— Se spune că datoriile i-s mai mari decît averea.

— Căsătoria lui cu Herczeg Orzsi s-a stricat, iar pe bunăvoinţa unchiului său nu se poate sprijini.

— E considerat un tînăr inteligent.

— A studiat şi pe la academii, înălţate doamne.

— Ce bănuială îl apasă ?

— Una foarte grea.
— Unde locuieşte ?
— Acum, în Sebeşul Săsesc.
— Directorul să ceară de la noi numirea lui ca arendaş al cvartei regale fie în scaunul Ciucului, fie în cel al Sebeşului, ca să aibă a se teme de pierderea slujbei.
Csulai tuşi uşurel gîndind : de-aş fi măcar episcop, acum i-aş spune odată cu marele preot Samuil : O, rege Saul, nebunească faptă ai săvîrşit !
Diacul Dome citi apoi numele lui Kemeny Jănos.
— Şi el ? întrebă tresărind principele.
— îl consideră suspect, zise Dome.
— Dar acuzatorul public ?
— Aduce doar cu ceva mai multe date recriminatoare decît împotriva lui Jărmi căruia înălţimea ta vrea să-î întărească fidelitatea prin amanetarea averii.
Principele vorbi cu chipul mai întunecat şi cu glasul mai adînc.
— Kemeny a crescut la curtea marelui Bethlen Găbor. Se pricepe la stratageme, e popular printre ostaşi. Cu toată vîrsta tînără şi ambiţia lui este încet dar sigur în planurile sale. Astea sînt ghiarele de tigru ? Şi cu ce le vei taia ? Cu slova sau cu barda ? Şi îţi semnează el vreo obligaţie ? Kemeny nu e fricos. Poţi oare strînge date împotriva lui ?
Kemeny e precaut. Pot oare să-l iert dacă nu-l pedepsesc ? El ştie mai bine să se prefacă decît să uite. Grea e situaţia principilor. Cei puternici pot deveni trădători iar cei slabi sînt răi apărători.
Diacul Dome îşi socotea slujba mult mai neînsemnată decît să considere scurtele întrebări ale principelui, ce păreau a-i fi aduse lui, altceva decît un monolog pe care-i mai bine să nici nu-l asculţi decît să-i răspunzi.
— Şterge-l pe Kemeny ca să nici nu i se poată bănui numele. Directorul să nu-l mai amintească fără motive de acuzare incontestabile.
Dome rădea şi ştergea cu grabă pe hîrtîe.
Iar dumnealui preacuviosul domn Csulai, stînd în umbra tufărişului de alun, unde, cu pastorală candoare, smulgea frunzele unei brînduşi de toamnă, se cufunda în multe feluri de evocări. I-a venit în minte dieta de la Sighişoara convocată în 1631 pentru alegerea principelui. Vedea satele învecinate pline de ostaşii lui Bethlen Istvăn,

pe cînd celălalt pretendent, Răkoczi, gloriosul domn de acum, abia avea steaguri şi oaste. Atunci sosi cu mare pompă solul sultanului, Arnot, aducînd cu el două scrisori : într-una din ele stătea scris că puternicul împărat l-ar vrea pe Răkoczi principe ; în cealaltă, cu literele frumoase şi meşteşugite ale aceleiaşi mîini, era consemnat că neînvinsul împărat sub umbra bărbii căruia stă lumea, doreşte să-l îmbrace în cucă şi mantie domnească pe Bethlen Istvăn. Arnot se duse în grabă la palatul Catarinei de Brandenburg spunînd : văduvă a lui Bethlen Găbor, alege una din cele două scrisori ca să ţi se împlinească voia. – Catarina plînse în hohote şi zise : – Doamne ! oare cine ar putea să lumineze mintea slabă de femeie ca să nu greşească atunci cînd trebuie să hotărască într-un lucru atît de mare ? Să aleagă în numele meu Kemeny Jănos. – Slăvit e padişahul ! zise Arnot auzind acestea, eu mă duc la tînărul pe care mi l-ai numit. între timp dieta s-a deschis. Era linişte. Magnaţii îl aşteptau pe Kemeny fiindcă lui i se cuvenea primul vot, ca reprezentant al Catarinei. în sfîrşit, tînărul cămăraş intră în sală ca să dăruiască o ţară celui pe care-l proteja. Şi acel protejat a fost Răkoczi Gybrgy.

în vreme ce principele punea să fie şters numele lui Kemeny din lista celor suspecţi, în mintea dumnealui domnu-
lui Csulai se învîrteau astfel de imagini colorate din trecut şi-şi zicea : Fiii marelui preot Eli, care în inima lor jertfeau lui Belial şi nu lui lehova, ar spune acum linguşindu-se : eşti milostiv şi mărinimos, o, Răkoczi Gyorgy ! Dar eu nu laud nerecunoştinţa, cu toate că încă nu sînt decît capelan. Ia să fiu episcop, nu m-aş mulţumi numai cu tăcerea.

Csulai privi demn în jurul său de parcă ar crede că iarba şi tufişul i-au luat în seamă tăria de caracter.

III

Dincotro se aude vuietul ? Pe unde e gonit vînatul ? Răzbate rumoarea lîncedă a unor puşcături îndepărtate. în cu totul altă parte şi dincolo de malurile iezerului slujeşte norocul ori glonţului celor ce stau la pîndă, ori vieţii animalului urmărit.

Iar Răkoczi care începuse a se plictisi de vînătoare, fiind din cale-afară de activ, se preocupa de subiecte ce priveau treburile mai înalte ale statului.

Din mapa diacului Dome ieşeau la iveală, una după alta, probleme de natură mai delicată care nici consiliului de miniştri nu-i sînt comunicate decît rareori.

— Jalbele comitatelor din Ungaria de Sus, înălţimea ta ! grăi secretarul ţinînd în mînă un pachet voluminos.

— Desigur pentru doleanţe religioase, interveni principele.

Csulai oftă adînc.

— Se jeluiesc pentru nerespectarea condiţiilor păcii de la Viena şi Nikolsburg.

Csulai oftă şi mai adînc.

— Li s-au ocupat biserici ? întrebă Răkoczi.

— Două, zise Dome.

Oftatul lui Csulai făcu să tremure frunzele alunilor.

— Ce te supără pe domnia ta ? se interesă Răkoczi cu un zîmbet şugubăţ.

Csulai se ridică de pe pajişte şi cu glas inspirat începu :

— ...Arătîndu-se lehova, fost-a cuvîntul lui către profetul lezechil : „Şi tu, fiul omului, suspină să ţi se deşale şalele şi îndurerat să fii în faţa lor. Dar cînd te vor întreba ; De ce suspini ? să le răspunzi : Că nu mai vine nici o veste, din care pricină inima se topeşte, mîinile sunt slabe, duhul îmi este fără vlagă şi genunchii curg ca apa. Dar iată că vine, se adevereşte... O sabie, o sabie este ascuţită şi lustruită. Pentru junghiere fu ascuţită şi ca să iasă dintr-însa scăpărări de fulger fu ea lustruită.”

— Eu, răspunse Răkoczi Gydrgy, privind îngăduitor la zelosul capelan, eu, în apărarea drepturilor religiei, nu mă voi lăsa mai prejos ca Bocskai şi Bethlen. Dar toate la timpul lor. Ar fi o nechibzuinţă să ne năpustim acum asupra Ungariei, cînd turcul pîndeşte prilejul sa înscăuneze aici pe adversarii mei. Oricare derbedeu de trădător ar alerga la profet găseşte partizani şî, dacă se află vreo vină care poate fi exploatată împotriva mea, îmi vin pe cap paşalele din Timişoara, Belgrad şi Buda. Şi atunci, prin gura lui lezechil, lehova îmi va spune cele ce urmează : „Var- sa-voi peste tine urgia mea, cu văpaia mîniei mele voi sufla în tine şi te voi da pe mîna sălbaticilor oameni, făuritori ai pieirei.”

Csulai fusese învins cu propriile sale arme. Simţea, ce-i drept, că ar putea să se apere cu alte versete din lezechil ; dar chibzui că multe sînt treptele ce duc la

episcopat şi, fără mila principelui, treptele acestea sînt mai lunecoase ca gheaţa pe care e uşor să cazi. în loc să continue discuţia tăcu şi, smerit, se aşeză din nou pe pajişte, lăsîndu-l pe diacul Dome să pună frumuşel de-o parte jalbele din Ungaria de Sus.

Veni rîndul altor probleme.

— După raportul agentului secret din Constantinopol, zise Dome, paşa din Silistra a primit porunca să-l ucidă pe Matei, voievodul muntean, vechiul aliat al înălţimii tale.

— Cu neputinţă ! exclamă pornit Răkoczi. Matei era în graţiile marelui vizir, iar anul trecut sultanul a poruncit să fie ucis Radu, negustorul de ulei, fiindcă îndrăznise a făgădui pentru domnie un bir mai mare decît 'birul plătit de Matei... Hm ! E drept că Matei e viteaz şi înţelept, prin urmare, poate fi socotit primejdios. Ori ce, eu nu sînt urît pentru puterea mea ? Dacă m-aş lăsa condus de capriciile supuşilor mei, sultanul mi-ar dărui propriul său caftan, pe cită vreme acum sînt răsplătiţi trădătorii mei.

— Ştirile de la agentul din Constantinopol, zise Dome, sînt întărite de o scrisoare trimisă din Tîrgul laşilor care ne înştiinţează despre grabnicele pregătiri de război ale paşei din Silistra. Şi Mikes Jănos, sosit acum din Moldova, i-a spus tatălui său ceva asemănător.

— Dacă lucrurile stau astfel, atunci cărţile sînt amestecate de bătrînul Lupu. Paşa din Silistra va găsi oştile mele în tabăra lui Matei, îndată ce va trece hotarele Ţării Româneşti.

— Dar atunci, înălţimea ta, ar izbucni războiul cu sultanul pe care campania pentru soluţionarea doleanţelor din Ungaria de Sus poate nu l-ar fi provocat cu atîta siguranţă.

Cuvioşia sa domnul Csulai, riscînd această observaţie, se înspăimîntă atît de mult de îndrăzneala lui încît culoarea obrazului său se lua la întrecere cu ceara topită. Pentru nimic în lume n-ar fi cutezat să caute o contradicţie în opiniile puternicului principe dacă nu-l acuza conştiinţa sa că, în apărarea cauzei religioase, el s-a arătat mai blînd decît s-ar fi cuvenit veşmîntului său preoţesc.

— Domnia ta, pater Csulai, eşti într-o mare greşeală, zise domol principele. Dacă l-aş ataca pe împăratul roman care trăieşte în bună pace cu sultanul i-aş da motiv legitim Porţii să mă pedepsească în orice fel ca pe unul care-i

tulbură liniştea ; pe cînd apărîndu-l pe Matei împotriva paşei din Silistra, nu mi-aş face decît datoria, o dată ce îi sînt vechi aliat celui prigonit.

— Dar prigonitorul, înălţimea ta, este însuşi sultanul, fiindcă paşa din Silistra este generalul lui.

— Iar Matei este voievodul lui pe care nu l-a scos din domnie pe faţă, nu l-a sortit morţii pe faţă, răspunse Răkoczi. Aici totul depinde de izbîndă – adăugă cu glas hotărît. Dacă Matei învinge, atunci paşa Mohamed este cel ce tulbură liniştea şi va fi renegat la Stambul, dacă norocul îi slujeşte lui Mohamed, atunci vina şi pedeapsa cad asupra mea şi a lui Matei. Cunosc obiceiurile constantino- politane. Domnia ta însă, domnule Csulai, ai putea spune că dacă mi-e cu putinţă să stau frumuşel acasă, de ce să-mi las soarta pe norocul izbîndei ? Ci, tocmai asta e. Nabuco-
donosor îi caută pricină lui Sedechia şi dacă-l va umili, vai fiilor lui Amon care rîdeau de primejdia vecinului, vai de Tirul nesimţitor care s-a bucurat de ea. Ori mă îndoiesc oare că după căderea lui Matei ar urma negreşit căderea mea ? Nu Matei a fost cel care l-a bătut la Salonta pe paşă din Buda, sprijinitorul lui Bethlen Istvăn, nu el a silit semiluna să încheie pacea ruşinoasă de la Lipova ? Să fi uitat turcii asta ? Puternicii lumii au memorie ascuţită, dacă nu pentru moarte, atunci pentru... răzbunare. Şi dacă în ţara aliatului meu ar fi voievod Lupu ori fiul său, cum m-aş putea apăra ? Ar trebui să cerşesc ajutor de la cardinalul Păzmăny şi de la palatinul Eszterhazi, şi ce-ar spune de asta, domnule Csulai, comitatele domniei tale din Ungaria de Sus ?

Capelanul se cocîrjase de tot sub superioritatea spiri- tuală a protectorului sau. Situaţia lui de acum era mai umilă decît atunci cînd, săturîndu-se de păstoria sătească, intrase pentru întîia oară în palatul princiar să ceară o slujbă la curte.

Răkoczi se întoarse către diacul Dome.

— După vînătoare să vină îndată la noi comandantul suprem al armiei ca să putem lua măsuri din vreme pentru trimiterea oştilor.

— înţeleg, înălţimea ta, grăi secretarul, dar îşî lăsă gura uitată de parcă i-ar fi rătăcit pe buze un gînd sfios ce ar vrea să iasă dacă, bineînţeles, afară n-are de ce să se teamă.

Răkoczi îl privi încurajator.

— în rîndurile gărzilor moldoveneşti sînt mulţi inşi dintre supuşii înălţimii tale care, dacă nu vor fi rechemaţi, uşor s-ar putea întîmpla să fie folosiţi împotriva oştilor ajutătoare trimise în apărarea lui Matei Vodă.

— Cine ? Supuşii mei ? Dar nu sînt oare destul de limpezi legile transilvănene asupra trădării patriei ? Trebuie oare să le adaug noi articole ca să pot pedepsi ? De altminteri, completă Răkoczi domolit, Lupu rămîne neutru o dată ce Matei Vodă dovedeşte putere iar sultanul nu intervine, pe faţă. în loc să rechem pe supuşii mei de la curtea lui, mi-ar plăcea ca numărul lor să sporească. Din partea mea el s-ar crede în siguranţă. Ar simula prietenie pentru a mă înşela şi s-ar întoarce mai uşor de către paşa din Silistra o dată cu
norocul aceluia... Ah ! El vînează acum în apropierea hotarelor noastre ? Prilejul e favorabil. Dar ce ştii despre Mikes Jănos ?

— Femeile îl iubesc, e oştean viteaz, voievodului îi place şi totuşi are prieteni adevăraţi, zise diacul Dome.

— Are destul tact ?

— Se spune că e leal.

. – Hm ! Leal ! Hm ! Favoritul lui Lupu şi eu n-am primit nici un denunţ împotriva lui. Cîţi ardeleni pot fi în garda voievodului ?

— Peste optzeci, înălţimea ta !

— Leal ? Şi într-adevăr, nimeni nu-l pîrăşte din Tîrgul Iaşilor ?

— Doar atîta ne scriu că fata voievodului îl preţuieşte.
– Dar voievodul ?

— El de asemenea.

— Şi tot mai mult ?

— Din zi în zi mai mult.

— Dar lîngă voievod nu se află şi vreun ostaş de gardă nemulţumit ?

— De curînd au fugit acasă trei inşi din Tîrgul Iaşilor. – Şi nici unul nu i-a găsit vreo vină lui Mikes Jănos ? – N-au vorbit decît despre vitejiile lui şi caii săi frumoşi. – Hm, iar el e leal ?... Dacă te-aş trimite pe tine să-l saluţi pe Lupu, din raportul secretarului meu particular ei şi-ar explica mai mult decît trebuie. Se veghează şi asupra celor sus-puşi. Pater Csulai i-ar atrage în dispute religioase pe popii care obişnuiesc să-l însoţească pe voievod peste tot. Iar

Mikes Jănos ?... Dar citeşte mai departe. Ce treburi grabnice mai sînt ?

— Doar o scrisoare pe care n-am îndrăznit s-o deschid, fiindcă îţi este adresată direct înălţimii tale. Agentul din Moldova ne-a trimis-o cu lipcan de olac şi vine de la prinţul litvan.

— De la Tanasius Radzivil ! zise cu plăcută surpriză Răkoczi.

— De la capul protestanţilor polonezi ! oftă Csulai.

— Şi de la cel mai temut potrivnic al sultanului, aminti cu glas rece, oficial, diacul Dome, întinzîndu-i principelui scrisoarea nedesfăcută.

— Citeşte-o tu, porunci Răkoczi cu o expresie de indulgenţă^

Scrisoarea lui Radzivil îl impresiona puţintel chiar pe secretar, atît era de nesperat conţinutul ei.

Cei care se ocupă de istoria Transilvaniei ştiu cît sînge şi cîtă suferinţă a costat gîndul trufaş trezit pentru întîia oară în familia Răkoczi de principele Lituaniei. Romanul meu nu-i va purta pe cititori nici în Crimeea unde a fost tîrît în robie, împreună cu oastea lui, Kemeny Jănos generalul, iar mai tîrziu principele Transilvaniei ; nici pe cîmpia Gurăslăului unde fiul şi urmaşul lui Răkoczi Gydrgy şi-a dat viaţa pentru orgoliul său. întîmplările romanului meu sînt mai modeste şi se petrec mai devreme. Pe noi prea puţin ne interesează cuvintele din scrisoarea lui Radzivil, dar conţinutul ei pe scurt era următorul :

Prinţul litvan atrage luarea aminte a preacinstitului domnitor Gydrgy că Ladislau, regele polonilor, este om bătrîn şi că toţi disidenţii, toţi cei ce nu sînt de credinţa Romei s-au unit şi vrînd să aleagă pe tron un suveran de religie protestantă, s-au oprit în unanimitate asupra persoanei înălţimii sale Gydrgy. Să-şi ţină, aşadar, oştile pregătite pentru schimbările ce vor urma şi să se bizuie pe ajutorul prinţului şi al întregii partide puternice. Polonia şi-a dobîndit odată un mare suveran din Transilvania, iar pe al doilea îl salută de pe acum.

— Amăgiri, amăgiri ! oftă Răkoczi, regele Ladislau este un moşneag sănătos. N-are nevastă tînără să-l înşele, nici fiu facţios să-l trădeze, iar podagra nu omoară. Pune scrisoarea la o parte.

— Are şi post-scriptum, grăi secretarul.

— Aşa ? Să-mi aduc galbenii de la Patak şi să-i trimit prinţului pentru nevoile partidei ? Cel puţin patruzeci de mii de galbeni buni la cîntar, nu-i aşa ? Hm ! Podagra nu ucide, numai că doare. Am nevoie de bani... Mai tîrziu... mai tîrziu !

— Prinţul litvan, zise Dome, nu cere înălţimii tale aur, ci o mijlocire pentru cîştigarea mîinii frumoasei Maria, fiica mai mare a lui Lupu voievod.

Pe chipul lui Răkoczi jucă un zîmbet primejdios.

— Paşa din Silistra e mort, iar Lupu îmi este slujitor sau e pribeag, mormăi atît de încet încît numai bănuiala demonică a secretarului înţelese sunetele confuze.

— Plecarea lui Mikes Jânos în Tîrgul Iaşilor ar fi cea mai puţin băgată în seamă, zise Dome.

Răkoczi, ale cărui gînduri se potriveau cu cele ale diacului, îl privi cu surprindere.

— Ei, şi ce părere ai despre această logodnă ?

— Cum să pot eu, un biet necioplit, să spun o părere care să poată sta alături de înţelepciunea înălţimii tale ! se tîngui Dome.

— Vrem să-ţi cunoaştem părerea.

Csulai se uita cu o invidie greu de ascuns la diacul ce grăi cu smerenie :

— Dacă voievodul nu-l respinge pe Radzivil, va fi cu mult mai politicos decît să nu considere dorinţele principelui Răkoczi drept pretenţii legitime. Fiindcă după nuntă va avea nevoie de aliaţi şi mijlocitori ; iar înainte de nuntă poate să se teamă fără încetare că taina va ajunge la urechile sultanului. Doar Transilvania are agent la Constantinopol care poate scăpa din întîmplare un asemenea cuvînt în faţa marelui vizir încît pe Lupu voievod să-l coste ţara sau capul.

— Diacul Dome, gîndi Csulai, este un sfetnic mai viclean decît Ahitofel, mai viclean poate chiar decît dumnealui Kas- sai Istvăn. I-ar plăcea ca principele să-l ţeasă pe Lupu în alianţa sa cu cneazul litvan iar după aceea să-l vîndă sultanului.

Răkoczi îşi mustră din ochi secretarul.

— Acum va fi ocărît dumnealui, gîndi iarăşi cuvioşia sa.

— Du-te, zise principele, la cancelarul nostru Kassai Istvăn şi cheamă-l îndată să auzim şi sfatul lui în această privinţă.

— Vor să-l prindă în mreajă pe voievodul moldovean,

oftă în sinea lui Csulai. Unul din aprozii împăratului Darie vorbi aşa : nu iubi, doamne, lumeasca viclenie ca să nu te înşeli în credinţa ta ; căci înţelepciunea degrabă se poate schimba în nebunie, dar dreptatea rămîne, trăieşte în veci prin puterea ei şi stă de-a pururi. Asta aş putea s-o spun şi eu acum. Hm ! Darie îi răspunse : dacă vrei să ceri ceva de la mine, cere şi îţi voi da ţie. Oare Răkoczi să fie Darie ? Nu-mi vine să cred. Iar eu de ce aş fi aprod ? De altfel, toată întîmplarea asta e scrisă în cartea Esdra pe care noi, refor- maţii, n-o recunoaştem ca autentică.

Cît timp Csulai reflecta care ar fi lucrurile de spus, ci el nu le va spune, diacul stătu pe locul lui fără să se clintească.

— Du-te în grabă după Kassai, repetă principele cu voce mai aspră.

— înălţimea ta ! Nici unul din cămăraşii măriei-tale nu s-a întors încă, iar la vînătoare înalta persoană a principelui Transilvaniei nu este îngăduit să fie lăsată singură.

— Bine, dar rămîne aici cuvioşia sa domnul Csulai. Are şi carabină, lesne îmi poate sări în ajutor împotriva ursului, zise rîzînd Răkoczi.

Capelanul zîmbea, dar fără plăcere şi i se citea pe fiecare trăsătură că nu se crede profetul Daniel pe care îl cinstesc şi fiarele.

— Doar n-o să vină ursul aici, se nelinişti cu glas uscat.

Principele se uită în jur şi se convinse că şi dincolo de „iezerul verde” toate sînt în pace. Nu se auzea nici bubuitura stinsă a vreunei arme, nici vreun semn de hăituială.

Se aşeză pe jos, lîngă popă.

— Deschide domnia ta cartea sfîntă, zise căscînd. Vreau să mă odihnesc, să mă înviorez prin cuvîntul lui Dumnezeu.

Csulai ar fi vrut să amîne înviorarea pînă la sosirea lui Kapronczai Gybrgy sau a lui Horvăth Ferenc ; dar după obiceiul său, nici de data asta nu-şi lăsă gîndurile să prindă aripi.

Căută, aşadar, prin biblie, în timp ce principele îşi scoase puşca de pe umăr şi o culcă pe o tufă de alun.

— Zise lehova prin gura profetului Natan către împăratul David, începu Csulai, după ce tuşi cuviincios : „Te-

am luat de la tîrlă, de dindărătul oilor ca să te fac principe peste poporul meu, peste Israil ; Şi am fost cu tine în toate căile tale şi am stîrpit din faţa ta pe toţi duşmanii tăi. Şi voi face ca numele tău să fie mare ca numele celor mai mari stăpîni- tori de pe pămînt.”

Răkoczi îl întrerupse pe capelan.

— Citeşte domnia-ta din cartea sfîntă la locurile care să mă înveţe la cumpătare şi smerenie, zise cu blîndeţe. Bethlen Găbor şi-a scos de pe cap coroana maghiară ce i s-a oferit ; fiindcă n-a vrut să sorţi de izbîndă. Dar eu primejduiască mult pentru puţini i-ar trebui oare să jertfesc şi mai
mult pentru ungerea mea la Cracovia ? De ce sa pornesc după
sfatul cneazului Radzivil pe care-l orbeşte patima pentru facţiunea Im ?... Dar dacă pînă la urmă ar ajunge la ţintă ?!... Atunci, înlăuntrul hotarelor ţării mele aş putea statornici domnia credinţei reformate, iar steagurile mele, fluturînd lîngă cele ale şvezilor, ar da altă întorsătură întregului război religios din imperiul german. Ce izbîndă ! Cîtă ardoare în slăvirea numelui sfînt al eternului Dumnezeu ! O, de pe tronul leşesc ar fi uşor să fii trufaş ; dar e greu să ajungi pe tronul leşesc. Pentru mîna bătrînei Maria Anna, Bethlen Găbor a făgăduit apostazie şi ar fi făgăduit acelaşi lucru şi pentru ţara leşească... într-adevăr, planul şi-ar pierde astfel culoarea himerică şi s-ar însoţi cu posibilitatea înfăptuirii. Dar nu mă pot tîrgui pentru credinţa mea. Pe Dumnezeul meu, nu ! De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea !... Şi totuşi, perspectiva deschisă în faţa mea de scrisoarea lui Radzivil are o putere de vrajă... Citeşte-mi domnia ta despre smerenie şi cumpătare.

Preotul citi.

Iar principele îl asculta sprijinit în cot, cu capul pe mînă. Trăsăturile lui viguros conturate, pline de forţă, dar lipsite de veselie şi dragoste se luminară în timpul meditaţiei religioase şi, ştergîndu-se de pe ele orice asprime, orice expresie mai severă şi mai întunecată, deveniră aproape atrăgătoare, calde şi sensibile.

Şi pe Csulai îl impresionau temele citite din cartea sfîntă. Vocea lui deveni din ce în ce mai propovăduitoare, ba chiar însufleţită. Uită locul în care se afla, vînătoarea

care se desfăşura, teama simţită după plecarea lui Dome. în sufletul său, micul lor post de pîndă se transformă în casa domnului, iar tufele de măceş şi alun ce-şi aplecau crengile pînă la tîmpla lui se făcură boite şi nici în amvonul de la Alba lulia nu s-ar fi aşteptat mai puţin ca acum la apariţia unei fiare ori la bubuitura unei puşti.

— „Tauri mulţi mă înconjoară ; bivoli din Basan fac cerc în jurul meu, citi cu ardoare. împotriva mea ei cască gura lor, ca un leu care sfîşie şi răcneşte. Ca un ciob de oală s-a uscat puterea mea şi limba mea s-a lipit de cerul gurii mele şi în pulberea morţii mă pui să zac. Mîinile şi picioarele mele le-au străpuns, iar veşmintele mele le împart între ei. Dar tu, Doamne, nu sta departe, tu izvorul puterii mele ;
grăbeşte-te în ajutorul meu. Izbăveşte-mă din gura leului şi din coarnele bourilor scoate-mă !”

în aceasta clipă, în apropiere se auzi un trosnet de armă, urmat îndată de altul, încît sunetele lor aproape că se contopiră.

Răkoczi zvîcni mînios de pe pajişte.

— Iar cutează să tragă în cerbi ! strigă şi alergă spre marginea povîrnişului să vadă locul în care s-a tras puşcătura nelegiuită.

Ochii lui însă întîlniră o ursoaică uriaşă.

Acum trebuie să mă întorc puţin, înainte de a ţese această întîmplare.

IV

Oaspetele chihaiei lui Kassai avusese dreptate cînd susţinuse că acolo unde s-a tras asupra puiului de urs, răpus de principele Răkoczi, trebuie să se afle şi mama aceluia, doar că, fiind despărţită de odrasla ei la răscruce, n-a mai putut-o urma.

Ochii pricepuţi ai bătrînei ursoaice observară degrabă cît de primejdios ar fi adăpostul oferit de lazul în care s-ar putea retrage. Socoti deci că e mai bine să se lupte dintr-odata cu soarta şi, în loc de retragere, să meargă cu îndrăzneală înainte.

Prin urmare,, se aruncă pe drumul ce ducea spre „iezerul verde“.

Aici o salută glonţul lui Kornis Zsigmond, făcînd-o atentă, însă fără s-o rănească.

Dînd din cap, dar cu o figură surprinzător de vesela faţă de împrejurări, bătrînă noastră ajunse în faţa intendentului curţii care nu vru să strice buna dispoziţie a dihaniei şi nici nu ridică cocoşul puştii.

Szentpăli, care ocupase un post faţă în faţă cu el, se ruşină a urma exemplul intendentului şi glonţul lui chiar atinse coama zburlită a ursoacei, la care ea clămpăni din colţi dar, fără nici o altă demonstraţie, fugi mai departe în bătaia puştii membrilor „nobilei societăţi”.

Aici ar fi aşteptat-o vreo treizeci de cîini şi nu şi-ar fi putut salva cojocul dacă n-ar fi avut un noroc rar întîlnit în viaţa urşilor.

Căci, în ^vreme ce ea se ivi în primejdioasa bătaie a armelor ca să poată coborî spre „iezer” un alt urs, pe care nimeni nu-l silise a face această plimbare, trecea alene de la „iezer” în sus şi ajunsese la capătul din vale al scurtei linii formate de „nobila societate” tocmai în clipa cînd la cel din deal apăru ursoaica rătăcită de puiul ei.

Focul se deschise, aşadar, în acelaşi timp şi sus şi jos. Iar linia de care vorbesc fiind abia de trei sute de stîn-
jeni, vînătorii de la mijloc nu mai ştiau din care parte să aştepte oaspetele anunţat.

Ei se uitau neliniştiţi cînd încoace, cînd încolo.

Ci, foarte curînd se iscă zarvă şi printre puşcături ră
sunară strigate.

Căci ursul din vale, aruncîndu-se cu o furie turbată pe cel care-l rănise, îi frînse puşca din mină şi-l apucă de mijloc, iar în această îmbrăţişare brutală, oasele bietului „nobil
tînăr” pîrîiau, răsuflarea i se opri şi sîngele începu a-i bulbuci pe nas şi pe gură. Tovarăşul lui striga cît îl ţinea gura după ajutor, iar la glasul său, ursul, lepădînd din braţe prada anterioară, se întoarse către cel cu galăgia, căscîndu-şi
gura prelung, ca prin răcnetul lui puternic să poruncească linişte, şi împrăştiind scînteile unei indescriptibile furii şi pofte de pradă. Picioarele tînărului ameninţat prinseseră rădăcini, mîinile îi devenită atît de lîncede încît simţi că puşca, ridicată pînă atunci, începe să-i alunece în jos. Ursul înălţat în două labe făcu vreo doi paşi spre dînsul, dar, cuprins de oarecare idee fantastică sau teamă, sări brusc într-o parte şi începu a se strecura pe patru labe în desiş. Auzind însă zarva, mai mulţi inşi ieşiseră deja din

posturile lor. Unul îl văzu pe tînărul ce zăcea fără cunoştinţă ; altul îşi aruncă ochii pe cel ce devenise stană de piatră, celălalt găsi vreme să tragă în jivina ce se depărta. „Intră în desiş, întră în desiş !” strigă careva, „opriţi-l !” Acest îndemn nu avea nici o însemnătate practică pentru motivul că, printre ferigile şi vrejurile dese îl puteai întîmpina sau reţine mai curînd din întîmplare decît din chibzuială ; dar el făcu să crească zăpăceala şi concentră asupra lui atenţia tuturor în aşa măsura, încît era imposibil sa se gîndească la altceva,
să se uite în altă parte sau să rămînă într-o nepăsătoare linişte.

Cît timp, apariţia întîmplătoare a ursului din vale ameninţa să destrame rînduiala vînătorii, ursoaica primejduită care tocmai ajunsese în oţelele puştilor „nobilei societăţi “, începu să-şi îndrepte atenţia asupra circumstranţelor ce-i erau favorabile.

Din faţă, unde voia să fugă, puştile pocneau una după alta, din spate, unde iarăşi i-ar fi fost voia să se retragă, îi mai răsuna în urechi şuieratul stins al glonţului. Ce să facă dar, ca să-şi apere mai bine cojocul ?

Se aşeză în mijlocul drumului liniştită, serioasă, de parcă s-ar fi cufundat în meditaţie şi nu s-ar interesa de scenele de viaţă din afară. Cine ar fi văzut-o astfel, ar fi dobîndit fie o mai bună părere despre neamul ursesc, fie una mai proastă despre stoicii a căror indiferenţă o admira. Cînd se trăgea cu arma, îşi clătina doar capul, ba la dreapta, ba la stingă, urmărind conştiincios sunetele şi răsunetele pe care munţii i le trimiteau clar şi pătrunzător, ca să le salute cu plecăciunile sale morocănoase.

Clipe întregi au trecut în această rece nepăsare.

Dar cînd mai tîrziu a auzit strigăte şi a văzut mişcarea şi alergătura vînătorilor care, de altminteri, n-aveau nici o treabă cu dînsa, a început să mătăhăie încet spre marginea drumului şi dacă găsea un bolovan să se adăpostească în spatele lui ori scufundişuri de lut al căror gol umed şi noroios să-i ascundă pe jumătate corpul, stătea să se odihnească fără a se îngrijora cîtuşi de puţin că-şi murdăreşte frumoasa blană bruna roşcată. îndată însă ce zgomotul înceta sau se depărta, pornea înainte cu băgare de seamă. Era acum aproape de locul unde, un vînător care, din nepăsare sau frică nu-şi părăsise postul, stătea

cu puşca în mînă, uitîndu-se la îmbulzeala din jurul ursului din vale. Faptul o îndemnă pe ursoaica noastră la o improvizaţie îndrăzneaţă, dar bine executată. Observînd anume că la abia zece stînjeni de la vînător malul cărării nu e prea po- vîrnit, se furişă acolo şi urcîndu-se frumuşel, se ascunse sub ferigi în spatele vînătorului, urmărindu-i fiecare mişcare. Depărtarea dintre cei doi nu putea fi mai mare ca lungimea unei odăi. Omul se gîndea probabil că friptura de căprioară şi cerb e bună, dar piftia de urs, el, cel puţin.
n-o preţuieşte. în ce-l priveşte pe animal, nici acesta nu putea să aibă gînduri sîngeroase, ba chiar se aplecă înainte, iar faţa lui ce se vedea pe jumătate din frunziş, dovedea o intenţie paşnică însoţită de seriozitate. Omul începu să fluiere fie din plictiseală, fie pentru a-şi scoate din minte îmbrăţişarea ursului care, adineaori, a fost plătită de tovarăşul său cu coastele ; vecina lui, ghemuită între ferigi, împărtăşi ce-i drept cu totul atracţia neamului său pentru melodii şi trebuie să fi fost încîntată de fluieratul cel plăcut ; totuşi reuşi să-şi tempereze însufleţirea pînă-ntr-atît încît să nu acompanieze frumosul cîntec cu mormăitul ei. Omul ciocăni cu degetul plosca ce-i atîrna pe umăr şi ascultă fără chef cum sună a gol ; iar animalul, deşi setea îl ardea în cerul gurii, nu se putut hotărî să înfulece cîteva pere pădureţe moi ce zăceau în iarbă în apropierea lui. Aşa au petrecut ei o bună bucată de vreme.

Deodată însă răsunară paşi repezi.

Pesemne cîţiva vînători s-au întors la pînda lor.

Ursul înspăimîntat dădu înapoi din ferigi, de data aceasta nu fără zgomot.

Vecinul lui, omul cu plosca goală, deveni întrucîtva atent la această larmă. Dar chiar atunci, vicecăpitanul „nobilei societăţi”, înştiinţat de nenorocirea întîmplată la vînătoare, dădu poruncă să se împletească ramuri verzi şi să-l ducă la cabana de vînătoare pe nefericitul tînăr, căruia – din pricina îmbrăţişării ursului – viaţa fusese gata să-i fugă din trupul vătămat.

Porunca atinse mult mai tare inima celui cu plosca goală decît să fie în stare să poată gîndi măcar de ce oare au zuruit ferigile şi tufişurile din preajma lui.

Ursoaica noastră, aşadar, trecu în brădiş fără a fi ur-

mărită.

Singurătatea şi liniştea – tulburată, în afară de zumzetul albinelor sălbatice şi de picăitul ciocănitoarei, doar de glasuri ce veneau de foarte departe, de un vîjîit ce evoca vuietul morii şi de scheunatul slab al vreunui cîine de vînătoare – au restabilit aproape cu totul instinctele bătrî- nului animal.

Foamea îi aducea aminte de grăunţe, de tot felul de fructe de pădure şi de tineri juncani păziţi de copiii secui în brădetul codrului ; dar dragostea de mamă i-l reamintea şi mai des pe puiul drag de care au despărţit-o la răspîntie.

Ursoaică fiind, n-ar fi putut da socoteală de intenţiile sale căci n-avea, ca noi, nici judecată, nici voinţă ; însă Domnul ştie cum şi în ce fel, şi-a îndreptat joaşii într-acolo unde credea că-şi va găsi mai uşor odrasla, bagînd de seamă în acelaşi timp ca să nu se abată prin locurile din care glonţul şuierase spre dînsa.

Dusă de asemenea instincte şi impresii, fiara ajunse tocmai la locul în care, chiar cu ajutorul firului conducător al unei judecăţi limpezi, greu ar fi ajuns fără o forţă prevestitoare.

Căci ea alunecă de pe malul lutos şi pietros pe cărarea văii la abia douăzeci de stînjeni de leşul puiului drag.

Chihaia lui Kassai văzu sălbătăciunea ce se prăvălise în apropiere de postul principelui şi, ca să-l facă atent, trase cu puşca. Şi oaspetele chihaiei, fiind un bărbat ager, făcu acelaşi lucru, iar cele două gloanţe şuierară aproape simultan spre ţintă. Care din plumbi a fost cel norocos, care cel nenorocos ? Istoricii eruditi n-au putut lămuri problema nici pînă astăzi, dar e sigur că ursoaica primise o rană grea la şale care făcea să-i crească ura faţă de oameni şi setea de răzbunare, în măsură egală cu sîngele ce se vărsa din trupul ei.

în acel moment fugise Răkoczi de lîngă Csulai spre muchia ponorului ca să-şi însemne locul puşcăturii socotită de el nelegală, pentru a face o aspră cercetare.

Nu avea nici o armă în mîini.

Iar ursoaica, în furia ei turbată, şi-l alese pe el ca obiect al răzbunării şi nu pe puşcaşii nevăzuţi, aflaţi departe de ea.

Făcea spume la gură şi, urlînd cumplit, ochii îi devenită

crunţi.

— Dă-mi arma, Csulai ! strigă Răkoczi în timp ce fugi spre stejarul de trunchiul căruia îşi sprijinise una din puşti.

Capelanul se mişca şi dădea să apuce cînd ici, cînd colo, ci din cauza marelui său zel nu-i cădea sub ochi altă unealta de puşcat decît propria sa carabină. Se aplecă dar după oţelul de îndoielnic folos şi destul de ruginit, dar cînd vru să-l ridice, ursoaica sări pe mal atît de aproape de dînsul încît bietului capelan i se opri în gît vreo treime din ex-
clamaţia „Doamne al oştilor cereşti !“ şi căzu şi el la pămînt ca un stîlp cloborît.

Noi n-am putut epuiza pînă acum nici măcar filozofia patimilor omeneşti, cu toate că, de la primul păcat şi de la cea dinţii mărinimie, ea o constituit obiectul studiilor noastre de-a lungul mileniilor. Cum am putea dar să dăm socoteală de legile pasiunilor urseşti pe care, cu cît ne urbanizăm mai mult, cu atît avem nevoie să le cercetăm mai puţin, fiindcă o dată cu stîrpirea codrului, interesul pentru ele se pierde ? !

Fiara îi întoarse spatele lui Csulai care zăcea la pămînt şi se aruncă asupra principelui cu o nemărginită furie, aşa încît acesta abia avu timp să-şi descarce puşca. Glontele fusese îndreptat spre ţeastă, dar din pricina smuciturii mai puternice, el a pătruns doar în spata şi s-a oprit în osul pieptului. Animalul rănit se împletici, respiră adînc, întrerupt şi şuierător, apoi, dintr-o săritură, ajunse în faţa stejarului. Răkoczi îi simţi răsuflarea fierbinte pe obraji, iar ghiarele care sfîşiau scoarţa se strînseseră atît de aproape de dînsul, încît muşchiul împrăştiat şi picăturile de sînge ţîşnite îi atingeau hainele şi faţa.

Principele începu să înconjoare trunchiul gros al stejarului, vrînd să cîştige vreme ca să-şi încarce puşca, dar ursoaica era mereu pe urmele lui, udînd cu sîngele ce-i curgea rădăcinile noduroase ieşite din pămînt care, împreună cu pajiştea, deveneau din ce în ce mai ude şi mai lunecoase. Un pas greşit şi Răkoczi şi-ar fi pierdut viaţa.

— Arma, arma ! striga el văzînd că nu mai are timp nici să îndese glonţul în ţeava puştii.

îndemnul zorit era adresat, fireşte, dumnealui domnului Csulai.

Dar cinstitul bărbat ştia că pe cel culcat la pămînt,

dacă-şi ţine răsuflarea, ursul îl crede mort şi nu-l sfîşie ; cel mult îl rostogoleşte, îl amuşină, îl scutură şi apropiindu-şi urechea de gura şi de nasul lui, se străduieşte să se încredinţeze că e neînsufleţit.

încă din copilărie, Csulai auzise sute de snoave despre păstorii secui care-l păcălesc astfel pe Moş Martin cel cinstit.

Se hotărî, aşadar să recurgă la un şiretlic asemănător.

Se culcă pe burtă, îşi băgă faţa în iarbă şi-şi înţepeni membrele.

La început, bătăile puternice ale inimii şi zvîcnetul vinelor îl împiedicară să-şi joace în mod natural rolul de mort, dar, încă de pe cînd striga principele, începuse a progresa şi în reţinerea respiraţiei.

Cine putea deci să-i pretindă a-şi întrerupe studiul, cînd putea fi constrîns în orice clipă să fie pus la încercare şi vai lui dacă la examen l-ar fi găsit nepregătit.

— Puşca încoace ! se auzi din nou.

— Oare sînt eu profetul Daniel de care fiarele sălbatice n-au voie să se atingă ? reflectă Csulai şi, fiind cuprins de îngrijorare, tremură spre marea pagubă a rolului său.

în preajma stejarului locul era plin de sînge.

O dată cu setea de răzbunare creştea şi viclenia ursoaicei.

Se răsucea cînd înainte, cînd înapoi ca să-l prindă în ghiare pe principe a cărui viaţă se afla mereu pe muchie de cuţit.

Iarba şi rădăcinile pline de sînge îl stînjeneau mai mult pe el decît pe urmăritorul său.

îşi aruncase arma pe care tot n-o putea folosi, ca în caz de nevoie să se apere cu cuţitul scos de la brîu, ba uneori chiar lovea cu el înapoi, deşi simţea că apropierea de la care ar fi putut răni ursoaica ar fi fost de ajuns ca şi ea să-l apuce îndată de spate sau de ceafă.

— Csulai, arma ! •

Capelanul nu mai avea nevoie să facă pe mortul, căci prefăcătoria devenise realitate iar reţinerea respiraţiei – deşi fără o activitate conştientă – ajunsese acum la cea mai înaltă perfecţiune.

Şi cum să nu fie aşa ?

Fiindcă, auzind chemarea, Csulai îşi ridicase pentru prima oară capul tocmai în clipa cînd ursoaica, părînd că bănuieşte scopul strigării principelui, îşi îndreptă faţa

însîngerată şi furioasă spre cel ce zăcea în iarbă şi, cu un mormăit scurt dar adînc, arătă că la cea mai mică mişcare, popa îşi va găsi naşul.

Răkoczi se hotărî în sfîrşit să fugă după armă, deşi era de aşteptat ca, înainte de a o putea apuca de pe tufă, să fie ajuns din urmă.

Printr-o săritură ursoaica îi şi tăiase calea aşa că acum era tot atît de primejdios să meargă înainte ori să se întoarcă.

Pe faţa principelui sudoarea curgea rîuri-rîuri.

Atunci însă, nimerită de un glonţ străin, sălbătăciunea. se prăbuşi iar din gîtlejul întins îşi vărsa horcăind sîngele la picioarele principelui care-şi îndreptase cuţitul spre dînsa..

Dincolo de ponor, un om se întoarse ca să se retragă, fără zgomot în pădure.

Ochii principelui însă îl zăriră.

Strigă după dînsul.

Insul continuă să se retragă.

Atunci apăru dintre copaci chipul chihaiei lui Kassai Istvăn.

acela, zise

— Aduceţi-l îndată în faţa mea pe bărbatul
Răkoczi cu glas poruncitor, arătînd cu mîna înspre locul unde rămurişul des îl şi acoperise pe cel ce pleca.

Chihaia o împunse la fugă, iar după el Kapronczai sosit în clipa aceea.

Rămas din nou singur, Răkoczi îşi şterse cuţitul de blana ursului, îl puse la brîu şi păşi spre Csulai care, trezit din leşin de trosnetul puştii, se tîrîse la cea mai mărginaşă tufă de alun şi ar fi vrut ca negura care acoperise faţa lui Moise să coboare acum asupra lui.

— Dacă nu mă înşel, domnia ta, pater Csulai, te-ai purtat ca un laş şi meriţi să-ţi poruncesc să faci acestui urs versuri funebre şi să le reciţi vînătorilor la popasul de seară.

— Nu se cuvine să fiu învinuit de laşitate, înălţimea ta ! grăi Csulai cu inima venită la loc. Eu am înfruntat cu îndrăzneală şarpele viclean al necredinţei, boul împlătoşat al ereticilor de pe Nil, balaurul cu şapte capete al credinţelor deşarte, leul vărsător de foc al prigonirii religioase. Acestea – după cum ştim – sînt fiarele cele mai înverşunate. Şi chiar acum, dacă e nevoie, scoţînd sabia

disputei, îl atac pe însuşi Anticrist. Dar cu urşii n-am nimic de a face. Ori care preot are printre îndatoririle sale vînătoarea de urşi ? Unde se arată asta în scriptură ? Cine dă pentru asta pre- bendă, didactrum ? Care sinod îl hirotoneşte ca să tragă fără teamă cu puştile făurite de armurieri ? Cutezanţa noastră se arată în lupta spirituală. Acolo trebuie noi să cucerim şanţuri, asediindu-le, sa dărîmăm cetăţi cu catapulte şi ba- liste şi să urmărim cu calul iute al elocvenţei pe domnul întunericului pînă cînd oboseşte, i se taie respiraţia şi cere tremurînd iertare. Astea sînt lucruri mai mari decît dobo- rîrea urşilor, iar cutezanţa bărbaţilor bisericii este mai mult
decît curajul civil cu care descarcă un pistol sau o carabină membrii „nobilei societăţi”, de altfel mult preţuiţi de mine, deoarece, după măsura puterii şi agerimii lor, ei apăra trupul reprezentantului lui Dumnezeu pe pămînt, al principelui, cită vreme nouă, capelanilor curţii, ni s-a încredinţat apărarea sufletului său.

Răkoczi îl bătu pe umăr rîzînd, în timp ce chihaia lui Kassai Istvăn şi Kapronczai Gydrgy aduceau cu dînşii pe individul care, doborînd ursul, se retrăsese cu modestie.

— Domnia ta, după cîte bănuiesc, nu faci parte dintre vînători, zise principele măsurîndu-l din ochi pe străinul ce păşise înaintea lui.

— Nu, înălţate doamne !

— Eu mi-am luat îndrăzneala să-l duc la postul meu vorbi cu smerită supunere chihaia.

— Acest lucru a însemnat vătămarea poruncilor date şi merită mustrare. Dar el m-a scos din ghearele morţii şi asta cere răsplată. Nu-i aşa, pater Csulai ?

Csulai păli. Obrajii străinului se înroşiră.

Răkoczi scoase de la brîu o punguţă ticsită cu galbeni. Străinul se retrase mai înapoi.

— Primeşte-o, domnia ta, ca semn al recunoştinţei noastre.

— înălţimea ta mă va face nespus de fericit dacă va binevoi să-mi dăruiască punga fără conţinutul eL

— Ce ? Numai punga ? întrebă Răkoczi cu ochii pe îm- brăcămintea din pănură aspră a străinului. Dar banii ?

Şi turnîndu-şi în palmă cîteva monede le arătă cu plă- cere :

— Galbeni strălucitori, buni la cîntar, nepiliţi.

— La ce mi-ar folosi ? răspunse modest străinul.

— în ţara mea fiecare cunoaşte la ce foloseşte aurul. Cine eşti domnia ta ? De unde vii ? Aur... şi nu-ţi trebuie ! Unde este domnul Kassai Istvăn ca să se mire ? Galbeni nepiliţi pe care evreul nu i-a atins nici măcar cu vîrful degetului. Am pus să-i aducă de la Baia Mare şi-am vrut să-i pornesc spre visteria din Sărospatak ! Şi nu-ţi trebuie ?... Care e numele domniei-tale ?

— îngăduie-mi, înălţimea-ta, să-l trec sub tăcere.

— Ce ? Nici nume n-ai ? în ţara mea toate au nume, în ţara mea nimeni nu s-a ruşinat de numele lui. Nici Vallon Peter, voievodul ţiganilor, nici Răkoczi Gyorgy, principele Transilvaniei.

— Şi eu mă ruşinez tot atît de puţin de numele meu cît şi de starea mea în care nu pot folosi galbenii înălţimii tale.

Pe trăsăturile străinului se oglindea atîta demnitate şî supunere, încît ochii lui Răkoczi rămaseră multă vreme pironiţi pe chipul lui.

Csulai însă îşi purta privirea bănuitoare, aproape pizmaşă. cînd din pămînt spre dînsul, cînd de la dînsul spre pămînt.

— Dacă domnia ta, zise Răkoczi, ai mîndrie, avem şî noi. Un principe nu poate fi recunoscător decît tuturor supuşilor săi. Pe individ îl răsplăteşte pentru slujbele sale ori îl pedepseşte pentru viclenie. Te rog, aşadar, şi-ţi poruncesc ca pentru fapta-ţi deosebită să ceri domnia ta o răsplată şi anume una demnă de starea domniei tale pe care îţi dau îngăduinţă să nu o dezvălui. îndrăzneşte deci şî spune-ţi dorinţa, iar dacă poate fi împlinită, noi nu o vom respinge... De altminteri, asupra fiscalităţilor nu avem dreptul să dispunem, asta fiind treaba dietei, adause el pe lîngă îndemnuri, cu o zgîrcită precauţie.

— Mila înălţimii tale o primesc cu toată recunoştinţa» dar şi cu rugămintea ca numai atunci cînd voi avea ceva de cerut să cad cu solicitarea mea înaintea scaunului princiar.

Această voce dîrză şi modestă avea o ciudată putere de vrajă asupra firii reci a lui Răkoczi. De altfel, făcînd parte dintre persoanele suspicioase, el nu arăta nimănui recunoştinţă politică, dar slujbele pe care nu le considera ca trambuline ale ambiţiei şi ascensiunii le răsplătea cu plăcere. Apoi, în felul de a fi şi în înfăţişarea străinului

gasea ceva ce i-ar fi plăcut să întîlnească la Csulai şi altceva ce ar fi dorit să aibă gărzile sale şi cămăraşii săi. Amestecul dintre visarea melancolică avînd aproape un aer de sfinţenie şi trăsăturile îndrăzneţe, cavalereşti, contopirea şi împăcarea în forme măsurate şi totuşi libere ale elementelor contrarii din firea lui, aceste însuşiri care făceau din străin o personalitate uimitoare, îl impresionaseră pe principe maî mult decît ar fi crezut şi dorit el însuşi.

îşi scoase din deget un inel, amintire veche şi scumpă de familie, şi î-l dădu salvatorului său necunoscut cu aceste cuvinte :

— Domnia ta îmi este creditor şi se cade să-ţi dau un zălog pentru a-mi împlini datoria. Gîndeşte- te că pe un principe care s-a străduit să-şi clarifice toate relaţiile nu trebuie să-l faci să aştepte vreme îndelungată. Dacă nu poţi veni personal spre a-ţi înfăţişa cererea, ajunge să trimiţi inelul. Dacă vrei să transmiţi altuia mila noastră, în viaţă fiind ori prin diată, să ne numeşti prin viu grai sau prin mesaj persoana de la care vom putea răscumpăra preţioasa noastră amintire de familie. Şi copiilor mei le voi lega de inimă să nu-i refuze nici chiar un domeniu, fie el magnat, fie cerşetor. Nu mi-ar plăcea însă ca inelul meu să devină un aşezămînt de binefacere.

Principele pronunţase aceste cuvinte cu o voce mai aspră, dar adăugă imediat :

— De altfel, chiar şi aşa, ceea ce Răkoczi Gyorgy a făgăduit, Răkoczi Gybrgy va duce la îndeplinire... îndată ce legile ţării sale nu-l opresc.

Pe chipul străinului se văzu o oarecare surpriză şi, exprimîndu-şi mulţumirea, vru să plece.

— După cum se vede, domniei tale îi place vînătoarea. Râma, aşadar, în suita noastră pînă cînd vom hăitui şi munţii învecinaţi, vorbi principele către cel care pleca.

Străinul se închină adînc dar fără a spune vreun cuvînt.

— Măcar asta să n-o fi făcut domnul nostru ! oftă de lîngă aluniş Csulai. Ah ! Străinul pe care I-a luat lîngă sine este desigur fiul lui Belial şi face parte dintre slugile păcătoase ale marelui preot Eli care îşi vîră furcile lor cu trei dinţi în oalele de fier ale poporului lui Israil ca să scoată grăsimea. Trebuie să-mi păzesc de el chiar şl micile mele ulcele de fier. în ochii lui e scrisă pofta de pradă. Nu mă

pot înşela, el este sluga marelui preot Eli. Umblă printre noi în haine mincinoase şi cu inimă vicleană. A venit din Babilon, oraşul păgînilor.

Pe cînd capelanul curţii medita astfel, Kapronczal Gybrgy, oftînd şi el, îi spunea lui Horvăth Ferenc care se întorsese :

— Prietene, ziua de azi este cea mai nenorocită din viaţa mea.

— De ce ? îl întrebă acela.

— M-a nefericit intendentul curţii.

— Cum aşa ?

— Păi, şi-a pierdut unul din nasturii dolmanului.

— Dar nasturele, chiar dacă avea diamante, nu era al tău, zise Horvăth.

— Ale mele erau însă cele două picioare cu care m-a alergat la chervan după alt dolman, ca să se poată prezenta cum se cuvine în faţa principelui.

— Nici alergătura nu-i mare bai, zise Horvăth.

— Dar întîrzierea, da, răspunse mîhnit Kapronczai. Dacă soseam aici doar cu zece minute mai devreme, inelul era acum al meu.

— Şi ce ai dori tu de la principe în schimbul lui ?

— Numai căpitănia Oradiei Mari. Băthori Istvăn şi Bocskai au fost căpitanii Oradiei. Aşa au ajuns mai tîrziu amîndoi regi aleşi.

— Dorinţele tale sînt modeste. Eu aş fi avut pretenţii mai îndrăzneţe dacă mareşalul nu mi-ar fi zădărnicit cîştigarea inelului.

— Cum ţi-a zădărnicit asta mareşalul ? îl întrebă acum Kapronczai pe micul Horvăth.

— Destul de simplu, răspunse acela. Căci, iată, m-a trimis pe mine să urmăresc vînătorul care a tras în cerb în loc de urs. Din îndelungata cercetare n-a rezultat altceva decît că m-am întors aici cu o jumătate de oră mai tîrziu şi m-am nenorocit pînă la sfîrşitul vieţii mele.

— Bietul băiat ! Şi ce ai fi cerut de la principe ?

— Pe cea mai frumoasă fată din ţara lui. Căci adevărata coroană ne-o aşează pe cap femeile frumoase.

— Eşti bun de glumă.

— Ah, nu, prietene Kapronczai. Mă jur pe ochii aţîţători ai lui Venus că sînt deplin încredinţat de ceea ce spun.

Inelul princiar care îi amăgea cu vise şi pe cei ce nu-l cîştigaseră nu-l lăsă indiferent nici pe noul său posesor.

El stătea retras şi gînditor. Ochii săi inteligenţi, vii şi tăioşi se odihneau acum cu focurile lîncede sau îngîndurate asupra unui punct pe care sufletul lui nici nu-l băga în seamă, iar atenţia lui nu-l identifica. îşi puse încet braţele unul peste altul ca să facă cruce pe pieptul său. – Ce să cer ? gîndi mişcîndu-şi buzele în neştire. Pentru mine lumea a murit. Bucuriile şi desfătările ei sînt umbre iar umbra nu încălzeşte. Slujba mea nu-mi îngăduia să cer decît un singur lucru, dar ultimele cuvinte ale principelui l-au re-
fuzat şi pe acesta. Cunosc legile Transilvaniei. Şi ce sa doresc pentru persoana mea însingurată, care a învăţat să rabde şi să renunţe după măreţe pilde ? întîmplarea face ca Inelul împlinitor de dorinţe să ajungă în mîna celui ce nu-i poate lua folosul. Fiind la ceilalţi, el ar fi însemnat fericire, la mine nu e decît metal şi piatră. Dar totuşi, ce este fericirea ? Şi ceea ce miopii numesc întîmplare, nu cumva este însăşi providenţa ? Las’ să am eu inelul dar nu pentru mine...

între timp sosi şi diacul Dome ca să aducă la cunoştinţă că după multă căutare, l-a găsit pe măria sa domul Kassai în chervanul apărat ca o cetate, iar acum acesta se află pe drum sub ocrotirea unei cete înarmate.

— Nu mai e nevoie de el, zise Răkoczi şi dădu poruncă pentru întreruperea vînătorii.

în pădure răsunară cornuri şi buciume şi la acest semn membrii „nobilei societăţi”, părăsindu-şi îndată posturile, se grăbiră în jurul persoanei principelui, fiecare după cum îi cerea slujba.

Pînă cînd se vor aduna, am puţintel răgaz să amintesc că, „nobila societate” era, de fapt, unitatea de gardă a principilor Transilvaniei, căreia însă i se dădeau şi alte sarcini de seamă. Din „nobila societate” se alegeau cămăraşii de serviciu, curierii trimişi la puterile străine, comandanţii cetăţilor mai mici, cavalerii ce primeau şi conduceau pe solii de peste hotare, slujbaşii casei princiare şi aghiotanţii de flancuri. Sub steagurile acestei unităţi erau înrolaţi mai ales tinerii din familii nobile. Cei care îşi alegeau o carieră publică ajungeau degrabă la o treaptă înaltă. Şi chiar acei care, după un serviciu de doi

sau trei ani, îşi cereau eliberarea, se alegeau măcar cu faima de arbitri ai eleganţei şi cu cîştigarea lesnicioasă a mîinii şi inimii celor mai frumoase şi mai bogate jupîniţe.

Mareşalul „nobilei societăţi”, înfăţişîndu-se îndată ce auzi semnalul, făcu o scurtă dare de seamă asupra rezultatului vînătorii care nu fusese dintre cele mai strălucite.

— Domnilor ! zise principele, vom lua masa sub corturi, după cum s-a prescris prin ordinul de zi. Pentru noapte însă ne vom întoarce cu toată suita la casa domnului Kassai, ospitalierul nostru cancelar.

Kassai chiar atunci se tîra cu picioarele sale reumatice pe drumeagul îngust şi pietros unde Răkoczi coborîse deja pentru a supraveghea personal transportul celor doi urşi împuşcaţi de el.

— Iar vreţi să veniţi la mine ? întrebă moşneagul avar făcînd feţe-feţe.

Marele şambelan, care tocmai se înghesuia printre stră- jile lui Kassai ca să poată pătrunde pînă la principe, răspunse :

— Cu toată suita, dragă prietene ! Mare cinste, nemaipomenit noroc. Numai la cei mai înalţi şi mai avuţi magrnaţi ai ţării obişnuim să facem popas cu tot personalul. Optzeci de inşi care ţin de mine, douăzeci şi patru ai comisului, şaizeci şi doi de domnişori de sub steagul mareşalului, optsprezece bucăţi de magnaţi, în afară de măria sa Haller Peter pe care-l aşteptăm în fiece clipă, în sfîrşit, slujitorii din preajma înălţimii sale. De altminteri, după amiază îţi voi preda lista completă a numelor ca nu cumva la primirea lor să aibe loc încurcături sau lipsuri. Dar acum trebuie să mă grăbesc a mă înfăţişa înălţimii sale. Pe curînd, dragă prietene ! Nu uita să porunceşti a se trage în sticle trei buricele de Tokai vechi. Al doilea vin de masă poate să fie şi pătrărelul de Diciosînmartin, dar în pocale mai mici se cuvine să se toarne din vinul de Şard tescuit în anul alegerii principelui Bethlen Găbor. Pe curînd, dragă prietene ! Apoi, pentru a face să crească voia bună, crainicii să vestească oaspeţilor că acela care va goli pînă la ultima picătură o cupă mare de vin, poate să o ia cu el în amintirea ospăţului din acea noapte. Este un frumos obicei strămoşesc pe care un adevărat aristocrat nu-l lasă neîndeplinit.

— Dar eu n-am cupe de cositor ! bolborosi Kassai, ştergîndu-şi năduşeala de pe faţă.

— Doamne fereşte ! Cine ar pune pe masa principelui altceva decît cupe de aur ? zise marele şambelan în timp ce se îndepărta rîzînd.

— O, de-aţi crăpa la prima îmbucătură, ori de v-aţi sparge capetele cu pocalele mele ! mormăi bătrînul Kassai care băgase de seamă că marele şambelan socotea vizita principelui ca o sîcîială.

— Domnule Kassai ! zise Răkoczi către cel ce se apropia, voiam să-ţi cer aici sfatul într-o chestiune importantă. Dar cum vremea e scurtă, îţî voi cere părerea acasă la domnia ta.

— înălţimea ta îl obligă pe iobagul său credincios la recunoştinţă veşnică prin această nemărginită favoare, răspunse cu un oftat înăbuşit cărpănosul nabab.

— Iar domnia ta, vorbi Răkoczi întorcîndu-se către marele şambelan, să organizezi poimîine, împreună cu mare-•şalul, o vînătoare la hotarele transilvane. Diacul Dome va va înştiinţa de locul unde vrem să conăcim. Trebuie sa adăugăm suitei noastre două regimente de dărăbani secui şi tot atîţia voluntari.

— înţeleg, înălţimea ta !

— Asta-i din pricina scrisorii prinţului litvan, şopti Dome la urechea lui Csulai.

Dar capelanul, meditînd încă asupra furcii cu trei dinţi a slujitorului marelui preot Eli, dădu din umeri.

— La cîte ceasuri se află cetatea Mikes de casa domnului Kassai ? îl întrebă acum principele pe marele şambelan.

— Călare, la patru ceasuri, înălţate doamne !

— Mîine dimineaţă îl vom cerceta pe Mikes Zsigmond, vechiul nostru slujitor. Dar numai cu o suită restrînsă.

— Pentru sălaşul celorlalţi, cu îngăduinţa înălţimii tale, voi face îndată pregătiri, interveni mareşalul văzînd că rivalul său, marele şambelan, s-a împărtăşit prea mult din harul convorbirii cu Răkoczi.

— Iar slujitorul nostru fidel, Mikes Zsigmond, porunci principele, să fie vestit asupra sosirii noastre de crainicul care obişnuieşte să întîmpine călare pe solii străini la şaizeci de stînjeni de la poarta cetăţii noastre.

— Cită cinstire ! oftă încetişor Csulai.

— Din pricina fiului său, a lui Mikes Jănos, şopti Dome.

— Hm ! Unde-o să ajungă lumea asta ? El e papistaş. Cum îţi place domniei tale această treabă neobişnuită, uimitoare, de neînţeles ? întrebă capelanul.

Dome dădu din umeri.

— Nu te trec fiorii prin spate ?

— De ce, cuvioşia ta ?

— Mikes e papistaş.

— Dar ce mă interesează pe mine ?

— E duşmanul credinţei noastre sfinte şi adevărate.

— Mă rog, este membru al unei religii acceptate cu depline drepturi.

Capelanul oftă de parcă slujitorul marelui preot Eli ar fi scos deja din oala de fier cele mai grase bucăţi de carne.

V

Cînd Râk6czl porni spre prînzul vînătoresc, din suita lui lipsea noul membru, adică necunoscutul căruia el îi datora viaţa.

Abia la cort băgă de seamă că acela plecase.

întrebă de dînsul dar nimeni nu-l putu lămuri.

Noi însă uşor îl putem găsi pe cel retras în curtea chihaiei măriei sale domnului Kassai, unde tocmai îşi înşăuază calul.

— Să nu uiţi domnia ta să duci preasupusa mea cinstire măritului domn Mikes Zsigmond şi măritei doamne Mikes, buna mea părtinitoare – cărora Domnul să le dea viaţă lungă – şi domnişorului Kelemen, zise gazda, ajutîndu-l să strîngă chinga.

— îmi pare nespus de rău că nu-ţi pot duce urările, răspunse cu glas îndurerat străinul. Eu acum mă duc din nou la domnul Szekely Mărton.

— De ce ţi-ai schimbat planul ? Doar te grăbeai spre castelul lui Mikes Zsigmond.

— O, acolo vor poposi mulţi domni mari. Un om sărac ca mine, care umblă cu treburi, e bine să-şi aleagă o vreme mai prielnică.

— E adevărat că mîine înainte de amiazi va fi destulă zarvă în castel. De altcum, dacă treburile nu-ţi sînt grabnice, e mai bine să le amîi. Veştile au aripi de şoim şi – fără să-ţi defăimez surul care-i un vrednic alergător – ştirea poate sosi mai curînd decît domnia ta. Iar dacă

domnul casei se pregăteşte să primească un principe, atunci, cu toată simţirea sa cea mai prietenească, nu-i rămîne multă vreme să se îngrijească de treburi mai mărunte.

— Zău că nu ! zise străinul săltînd pe cal şi luîndu-şî rămas bun de la gazdă.

Calul porni în goană, dar înainte ca ochii însoţitori ai chihaiei să-l fi pierdut pe cărările muntelui, începu să meargă la pas.

Mersul lui părea să arate starea sufletească a călăreţului,, alunecată într-o blîndă posomoreală.

— Ah, gîndi el, un muritor este legat de viaţă prin mii de fire mărunte, pe cînd legăturile mai mari se rup. Cauza pentru care stingi focul casnic cu o rece hotărîre face să trăiască în inima ta căldura lui. Renunţarea-i cenuşă care acoperă cărbuni aprinşi. La urma urmelor, cine a uitat cu totul lumea cînd a ieşit din ea ?... Steaua ce străluceşte în slavă ne aminteşte de atmosfera ce îmbrăţişează globul nostru pămîntesc ; în atmosferă vedem norul care trece pe culmea muntelui, muntele ne poartă închipuirea asupra văii unde ciocîrlia pluteşte şi cîntă într-o mare de raze ; cînte- cul ne face să simţim miresmele din răsuflarea primăverii ; primăvara ne ademeneşte ochii spre grădina verde, grădina verde spre mica floricică ruptă de un copil ; fata a îngrijit-o, mama a sădit-o, iar mîna tatălui a strîns în jurul ei pămîntul roditor : şi, iată, ai în faţă familia ! Şi oare ce s-a făcut renunţarea ? Aruncă piatra în sus şi ea va recădea pe pămînt ; şi raza părăseşte cerul ca să strălucească acolo unde joacă pulberea şi zace piatra... Ah, gînduri păcătoase,, voi slugi ticăloase ale instinctelor în revolta împotriva sufletului !... Lasă totul şi urmează-mă, zice cuvîntul Domnului. Dar să laşi totul e uşor, să uiţi însă e greu. Ne ducem mult mai departe cu picioarele decît cu sufletul şi ăsta este păcatul originar...

Străinul îşi îmboldi calul cu pintenii şi-şi reluă buiestrul pe cărarea muntelui.

Să-l lăsăm pe fugar să străbată calea spre Szekely Mârton şi să mergem acolo unde se pregătise el a merge, înainte de a afla planul principelui.

Ferestrele întunecate ale castelului lui Mikes nu-l atrag

pe om, dar în iatac găsim totuşi luminarea aprinsă.

Două persoane în vîrstă ar vrea să doarmă, dacă ar putea-o face degrabă din pricina unor plăcute simţiri.

— Ce zi fericită ne aşteaptă ! zise Mikes Zsigmond.

— Măcar de l-am putea hotărî pe fiul nostru Jănos să locuiască la noi ! suspină soţia lui, Kornis Agnes.

— Asta, porumbiţo, se va întîmpla negreşit.

— Poate o să-l convingă fiul nostru Moric, zise femeia.

— Cum să nu ! El e un învăţat cu faimă.

— Şi bun frate.

— O să-i arate temeiuri adînci în sprijinul rămînerii aici.

— Şi-l va mişca prin cuvintele dragostei, adaugă mama.

— Doar pentru asta vine la noi, grăi Mikes Zsigmond.

— Şi de la ce depărtare ! oftă doamna Mikes.

— Pe mîine dimineaţă va sosi fără îndoială.

— Trebuia să sosească azi.

— Poate că l-a oprir vechiul său prieten.

— Numai de nu s-ar afla că vine !

— Vom purta de grijă. Sînt doisprezece ani de cînd n-a fost în Transilvania, nici nu poate fi recunoscut cu uşurinţă.

— Totuşi, păcat că a intrat în ordinul călugăresc !

— Avem fii mai mulţi, porumbiţo ! Pe unul din ei îl putem dărui altarului. Alţi coreligionari de-ai noştri sînt gata să jertfească din mai puţin.

— Ci barem să nu fi intrat într-un ordin interzis prin lege-

— Principele nostru Bethlen Găbor n-a fost împotrivă, porumbiţo ! Iar fiul nostru Moric n-a vrut să intre decît în ordinul acesta.

— Arhiepiscopul Păzmăny l-a înduplecat ! oftă mama.

— Nu. Propria sa inimă. Simţea o grabnică dorinţă. Şi-a urmat chemarea. Va deveni un stîlp al bisericii noastre.

— Dar nu poate călca pe pămîntul ţării sale...

Jupîneasa Agnes îşi scutură a îndoială şuviţele albe.

— Nici o jertfă nu e prea mare pentru biserică. „Lasă totul şi urmează-mă !‘f – aşa spune mîntuitorul nostru.

Femeia oftă.

— Moric, porumbiţa mea, îndeplineşte de mult această poruncă şi este atît de deprins cu ea încît nici n-ar putea simţi altfel.

Şuviţele ca neaua ale jupînesei Agnes păreau că tremură cu îndoială, ca şi mîna ei, în timp ce-şi strîngea sub boneta de noapte firele de păr lungi şi rare.

— Dar să nu vorbim despre lucrurile ce nu mai pot H schimbate. E destul că el se va afla între noi.

— De-ar veni mai repede !

— Mîine toată familia noastră va fi laolaltă, continuă bătrînul domn. Fiecare în felul lui este un flăcău de treabă.

— Binecuvîntarea Domnului asupra lor ! suspină jupîneasa Agnes.

— Moric este un învăţat de seamă, începu să socotească tatăl. Jănos, viteaz cu faimă şi curtean. Kelemen, bun gospodar, fiu recunoscător, prieten adevărat. Noi sîntem nişte fericiţi !

— Tatăl ceresc nu ne-a lipsit casa de mila lui, zise jupîneasa Agnes.

— Ba chiar a revărsat asupra noastră harul său, întări boier Zsigmond. Averea nu ne este îndatorată. Hambarele ne sînt încărcate. Herghelia ne sporeşte. Juncanii noştri sînt vestiţi în Ţara Secuiască, turmele de oi ni le paştem pînă prin Basarabia. în pădurile noastre pot hălădui şi zimbri care nu mai calcă pe unde s-a auzit o dată securea. PalatinuJ Eszterhăzi se interesează de noi. Lupu voievod ne arată prietenie. Iar viitorul nostru este încă şi mai frumos. Moric poate ajunge arhiepiscop, întocmai ca Păzmăny. Jănos poate cîştiga mîna fiicei prinţului moldovean. Kelemen îşi poate alege soţie după placul inimii fiindcă va avea ce-i trebuie. Putem fi mîndri.

— Doamna Tarnoczi nu i-o dă pe Săra, observă cu tristeţe jupîneasa Agnes.

— Să nu crezi ! Ne-o va da, sau i-o vom lua, sau Kelemen o va uita.

— Măcar de-ar uita-o !

— Dacă el renunţă la Săra, înşiră mai departe boier Zsigmond, cu timpul îşi poate aduce mireasă chiar din familia Băthori. Sîntem bogaţi 1

— Să fim smeriţi, zise femeia.

— Voioşi, porumbiţo, căci mîine dimineaţă vom fi împreună cu toţii.

— Ştie Domnul de ce nu mi-e somn ! Simt că nu voî dormi toată noaptea.

— Din pricina bucuriei, draga mea ! răspunse boier Zsigmond. Ziua de mîine e de o sută de ori fericită !...

Castelanul dormea adine, castelana se răsucea neliniştită în patul ei, cînd bătrînă pereche fu tulburată de tropote de cai şi lumini de făclii.

Fata din casă venind fuga în iatac îi anunţă că domnişorul Jănos ar dori să le vorbească acum pentru o treabă însemnată.

Boier Zsigmond deveni curios, jupîneasa Agnes se sperie ■şi îmbrăcară amîndoi halate de dimineaţă ca să-l poată asculta pe fiul lor în odaia alăturată.

El le povesti pe scurt cele întîmplate.

— Şi tu l-ai ajutat pe Kelemen să ducă la bun sfîrşit această faptă uşuratică şi vinovată ? oftă jupîneasa Agnes. Aşteptam de la tine mai multă chibzuite.

— Mă pedepseşte, dragă mamă, mustrarea ta şi conştiinţa mea ! grăi Jănos înduioşat.

Din ochii mamei izvorîră lacrimile.

— Nu-l osîndi, porumbiţe, pe fiul nostru drag ! interveni boier Zsigmond. Ştii că taţii i-au destinat unul altuia pe Kelemen şi Săra. Nepoată-mea, doamna Tarnoczy, cît îi trăia soţul, cu tot bigotismul ei, nu s-a împotrivit, iar tu ai binecuvîntat uniunea plănuită. Din pricina încăpăţînării văduvei, acum cea mai fierbinte dorinţă a prietenului meu Sebestyen nu s-ar putea realiza fără acest şiretlic. De altminteri, cinstea fetei nu va fi cu nimic ştirbită. Voi scrie chiar azi la Sibiu cerînd blagoslovenia mamei. Ea ne va îndeplini rugămintea fie şi numai pentru a păstra nepătat bunul nume al Sărei. împotrivirea ei ar pune fata, în faţa întregii ţări, într-o lumina mai neagră decît dracul. Doamna Tarnoczy se supune constrîngerii. La jupîneasa Judit voi merge eu însumi călare. Numai de n-ar face prea mare tărăboi pînă atunci ! Poate totuşi o să tacă. Nu fi îngrijorată, draga mea consoartă ! O să-i cununăm. Vom face un ospăţ ales. Chiar şi vechile mele picioare vor juca bătrî- neasca. Ehei, nu fi tristă, turturica mea.

Şi ciupi şăgalnic cu degetele faţa de crin ofilit a jupînesei Agnes.

— Şi cum s-a purtat Săra ? îl întrebă aceasta pe Jănos, cu nimic mai înveselită de buna voie a bătrînului ei soţ.

— La început, mamă, s-a împotrivit, dar după aceea a cedat cu totul. Nu numai că-l iubeşte, ci îl adoră pe frăţiorul meu.

— Draga mea noră ! Abia aştept să-î sărut fruntea, interveni boier Zsigmond. Numai de n-ar face zarvă mare slujitorimea. Gloata asta e în stare să se strîngă ca să caşte gura. Fătu-meu, scoală-l pe intendent, pune-l să deschidă porţile ca jupîniţa să fie dusă în linişte pînă în camera albastră care e mai lăturalnică şi în afară de asta, e cea mai bine mobilată.

Jănos se îndepărtă să îndeplinească porunca.

— Dar ce va spune Moric, bărbatul sfînt ? se nelinişti acum boier Zsigmond, aşezîndu-se pe un divan. Mi-e teama că va osîndi fapta lui Kelemen şi poate că şi îngăduinţa mea. Hm ! Moric e aspru ! Moric şi-a închis inima în faţa lumii ca un zgîrcit lada cu bani. Iar tatăl să fie învinuit de fiul său ! Hm ! Cît am dorit să-l văd pe Moric, dar acum parcă aş dori să nu vină.

Boier Zsigmond începuse a lua seama şi la partea mai grea a lucrului ; iar pe cutele obrajilor jupînesei Agnes se rostogoli de-o parte şi de alta cîte o lacrimă mare.

în această clipă, în curtea castelului intră o trăsură.

Pe coridoarele largi răsunară paşi dar izbucni şi un hohot de plîns.

— Dumnezeule, ea plînge.

— Draga mea porumbiţă, nu-i poţi cere să se arate bucuroasă. Ar fi împotriva pudorii.

— Ah ! Mă tem de ziua asta !

— Eu socotesc dimineaţa asta drept cheia de boltă a fericirii noastre depline, o mîngîie boier Zsigmond... Numai fi-meu Moric de nu s-ar grăbi ! oftă el în chip de dezminţire.

— Cu toate că nu l-am văzut de doisprezece ani, zise mama plină de amară durere.

VI

Săra, pe care o pierdusem dinaintea ochilor pe drumul de pădure ce ducea la castelul Mikes, începu să se dezmeticească în trăsură şi să se gîndească la situaţia ei.

în braţele cavalerului cu viziera coborîtă, lumea întreagă dispăruse, se destrămase în neant ca o închipuire ; dar per-
nele butcii pe care stătea singură, zarea tremurătoare a nopţii ce grava în întuneric, cu contururi înspăimîntătoare, trunchiuri de copaci cunoscute, drumul hopuros, plin de pietre pe care a trecut de atîtea ori cu

răposatul ei tată, într-un cuvînt, toate obiectele o treziră din acea minunată inconştienţă care era starea dintre leşin şi vrajă, la început doar pentru o scurtă clipă, mai apoi însă pentru o vreme mai lungă şi mai chinuitoare.

Unde a dispărut cavalerul străin ?

Armura lui de aramă lucitoare sticli prin faţa uşii trăsurii iar potcoavele armăsarului în goană tropotiră. Atîta văzu şi auzi Săra. Dar ce se întîmplă mai tîrziu ?

Unde e cavalerul ?

Oare nu tot pieptarul lui îl văzu strălucind iar pe culmea dealului ?

Pe urmă nici un semn în afara unui zgomot stins de copite care începu să se şi piardă şi a unui nechezat ce păru adus de o boare de la mari depărtări, atît era de uşor, atît era de îndoielnic !

Fata răpită se convinse că răpitorul ei nu se afla în preajmă.

Pe lîngă dînsa călărea Mikes Mihăly pe care-l cunoştea.

Pe capră şedea cineva în care-l bănuia pe Kelemen.

Dar ce putea să caute între ei cel de al treilea pe a cărui armură ea îşi vărsase lacrimile şi-şi lipise inima şi faţa înăbuşită ?

Săra găsea că situaţia în care se afla nu poate fi desluşită.

Noaptea însă devenea tot mai luminoasă, iar milioanele de stele şi razele de lună ce zugrăveau în faţa ochilor fetei ţinutul cu munţii lui şi siluetele stîncilor aruncară pe rînd lumina şi asupra celor întîmplate.

— Dar ei mă duc cu siguranţă la castelul Mikeseştilor gîndi Săra, de parcă ar fi crezut că abia de aici încolo trebuie să se trezească.

Se cutremură ; poate fiindcă aerul va fi fost rece ori vreun vînt tăios se va fi strecurat prin văgăuna unei văi ; poate fiindcă vreo pasăre adormită îşi va fi luat zborul la zgomotul trăsurii, ori din crăpătura unei stînci o vor fi privit nişte ochi arzători ce puteau fi de vasilisc ori de iazmă – ea se cutremură.

— Oare Kelemen să mă fi răpit ? Dar cum a ajuns la el străinul ?

Roiul enigmelor, al presupunerilor, al temerilor de imposibil, al viselor despre posibil vîjîia în jurul acestor întrebări.

— Voi vedea eu care este adevărul ! Dar n-am de ce să

văd atît de repede, atît de curînd !... Ah, cum înaintează trăsura !... încet, încet !

îşi apăsă mîna pe inimă şi nu ştiu dacă se adresa bătăii ei sălbatice ori trăsurii ce zbura ?

O făclie fîlfîi cu răşina curgînd pe pămînt, cu fumul gros, cu flacăra roşie.

— Dar ăsta e castelul Mikeseştilor !

— Şi al cui ar putea fi ? zise Mihăly săltînd-o din trăsură pe Săra ce plîngea.

Aici începea rolul intendentului.

— Acum voi da pinteni calului să ajung repede acasă, gîndi cruciatul nostru. Fiindcă văd că toate femeile plîng fie că se bucură, fie că se întristează. Fiecare din ele este o Judit, atîta doar că este mai tînără sau mai bătrînă. Exteriorul' se deosebeşte. Conţinutul e acelaşi. Şi cine ar putea să înţeleagă femeia ? Cine ar putea şti cînd i-a făcut pe voie ori cînd a lucrat împotriva voii sale ?... Iată că-ţi spun, bune prietene Mikes Mihăly, să rămîi neînsurat. Cucereşte inimi, dacă poţi, dar nu fi cuceritor în aşa fel ca să cazi tu însuţi în robie. Ai înţeles, bune prietene, Mikes Mihăly ? Ai grijă de tine. Dragostea nu-l orbeşte doar pe cocoşul de munte. Păcat că numai pasărea asta, relativ inteligentă, a fost vorbită de rău. Cine ar putea ghici din ce motive lăcrimează femeile ? Iar ele rezistă cîteodată tocmai pentru că plîng atunci cînd inima le rîde. Săra este pilda vie. Fii cu ochii-n patru, bune prietene Mikes Mihăly, şi nu cumva s-o răpeşti pe jupîneasa Judit, ca să plîngă şi ea amar. înţelegi oare ?

Monologînd astfel, cinstitul unchi care, cu înflăcărate cuvinte, îşi îndemnase nepoţii să răpească fata doamnei Tarnoczy, gonea spre casă.

Se vede că era hotărît ca, în ce-l priveşte, să nu urmeze frumosul sfat dat altora.

Ce-ar spune de asta sensibila Judit dacă ar afla ?...

în camera albastră Kelemen căzu în genunchi înaintea fetei.

— Săra mea adorată ! zise, atingînd sfios şi încîntat cu buzele, mai curînd cu răsuflarea, mîna ei de zînă. Săra mea adorată ! Mă poţi oare ierta pentru cutezanţa mea care e zălogul cel mai curat al dragostei mele fierbinţi ? Prejudecăţile mamei domniei tale ne-au desfăcut mîinile cînd ajunsesem aproape în faţa altarului. Nu putea să fie

asta voia Domnului, căci pentru ce păcate m-ar fi osîndit ? Şi nu putea să fie nici dorinţa domniei tale, căci multe amintiri dragi din trecut m-au însoţit şi mîngîiat în exilul meu ! Săra, dacă socoteşti că se poate ca mai devreme sau mai tîrziu mama domniei tale să ne fi dat încuviinţarea pentru căsătorie, osîndeşte-mă. Dar neavînd această speranţă în inima mea, nu judeca fără milă fapta pe care am săvîrşit-o. O, Săra mea, cine n-ar fi căutat să-şi recîştige, cu mijloacele cele mai primejdioase, odorul răpit, cînd a avut drept asupra lui şi a ajuns cerşetor fără el ? Prin aceste cuvinte aspre nu o învinuiesc pe mama domniei tale, vreau numai să mă dezvinovăţesc eu pentru păcatul meu nechibzuit. Am fost necruţător din dragoste, păcatul meu este devotamentul. Mă vei ierta oare ?

Săra se uita ţintă la cel ce o ruga de parcă multă vreme n-ar fi înţeles ceea ce auzise.

Faţa îi deveni mai albă ca alabastrul. Buzele i se mişcau ca şi cum cuvintele gîndului şi simţirii ar fi fost culese de pe ele de o vrajă, lăsînd numai semnele exterioare ale vorbirii, împreună cu o expresie atît de uimită şi de nedumerită încît celui care o privea îi îngheţa sîngele în vine şi-i sfîşia nervii. Buzele i se mişcau dar nu se auzea glasul încîntător al cărui sunet curat era* mai răsunător ca un clopot de sticlă – şi nici acea şoptire dulce şi ademenitoare care la ea era voluptoasă şi totuşi virginală, tainică şi îngereşte nevinovată. Şi, vai, trăsăturile feţei cîte nu i-ar fi putut spune lui Kelemen în locul buzelor mute ; ci lucruri mai înfricoşătoare ca o prevestire rea, mai amare ca deznădejdea, mai de necuprins ca nebunia ! Dar tînărul îndrăgostit nu citi alt-ceva în trăsăturile ei decît că acum iubita lui e supărată pe dînsul, fapt care, după cele întîmplate, îl socotea uşor de ghicit, ba chiar de prevăzut.

— Idolul meu ! Dragostea mea ! Viaţa mea ! Frumoasa mea Săra ! Zîna mea fermecată ! se ruga el folosind toate •expresiile măgulitoare şi calde. O, nu fi atît de crudă ! Am .greşit împotriva moravurilor şi a bunei cuviinţe... dar reproşurile le-aş fi aşteptat de la mama ta, nu de la tine, draga mea, dulcea mea mireasă.

Fata îşi retrase speriată mîna pe care Kelemen i-o mai ■ţinea între palmele sale.

— Acasă... vreau să merg acasă. Ce se va alege de mine ? Ah, Dumnezeule ! Vreau să merg acasă ! Duceţi-mă îndată acasă.

Printre aceste exclamaţii ea se retrase din faţa lui Kelemen pînă la fereastră.

— Ce s-a întîmplat cu dînsa ? Cum de s-a schimbat aşa ? De neînţeles ! oftă tînărul. Săra ! zise apropiindu-se de ea, este cu neputinţă ca tu să fi înţeles greşit fapta mea. Mama îi va scrie îndată mătuşei la Sibiu şi pe noi ne va lega altarul pentru totdeauna.

— Niciodată ! strigă Săra ridicînd braţul în faţa lui să-l oprească.

— Ah, cît am decăzut în ochii tăi ! stărui Kelemen.

— Trebuie să fiu acasă ! Repede ca vîntul, fără amînare... duceţi-mă, duceţi-mă ! Blestem pe acest prag peste care m-au tîrît ! Da, m-au tîrît şi totuşi ei se consideră cavaleri !

Kelemen se uita la Săra cu o uimire de nedescris.

— Luna a dispărut, continuă fata. Stelele, stelele !... Sînt mai palide acum. Părinte ceresc, mă vor apuca zorile aici ! Kelemen, pe tot ce e sfînt, du-mă acasă ! Oare să mă rog în genunchi pentru libertatea mea ?... O, numele meu, numele meu !

Lacrimile i se revărsau pe faţă.

în această clipă intră doamna Mikes.

— Tu nu poţi sta cu Săra sub un acoperiş, îi spuse fiului său, cîtă vreme doamna Tarnoczy nu vă va da binecuvîntarea pentru căsătorie. Porneşte îndată la unchiul Mihäly şi aşteaptă acolo pînă cînd te va chema tatăl tău.

Kelemen, tulburat peste măsură de purtarea fetei răpite, fu bucuros că poate pleca fără întîrziere.

Bătrînul Mikes Zsigmond şedea în jilţul său de piele roşie. îşi şterse fruntea fiind puţintel ooosit de gîndul că încă azi îl va putea vedea pe dragul său Moric pe care de atîta vreme nu l-a putut îmbrăţişa şi-l aştepta acum cu nerăbdare. Dar această neplăcută simţire, amestecată şi cu mustrări de conştiinţă, fu repede împăcată şi îndepărtată de noile impresii de care se lăsă furat din ce în ce mai mult după plecarea soţiei sale.

— Săra are în perspectivă o minunată avere, începu să socotească bătrînul. Partea de moşie din Sînzieni, chiar

între fraţi, face cît o treime din domeniul meu şi este o moştenire curat secuiască pe care, în lipsa unui fiu, o dobîndeşte fata. Nici doamna Tarnoczi n-a fost o fată săracă. Şi cît n-o mai fi strîns în timpul văduviei ? Haller Peter va fi nevoit să-i sloboadă şi averea răposatei sale surori. Am să diriguiesc eu însumi începerea şi mersul acestui proces. Dar, într-adevăr, mă bucur mai ales că planul ce-l făcusem cu prietenul meu Sebestyen a reuşit. Feciorul meu Kelemen i-a încurcat iţele acelei mame răutăcioase. Toate uneltirile ei le-a destrămat, cum face bondarul cu pînza păianjenului. Ehei, ce copil şiret e Kelemen, deşi l-am crezut retras şi blînd. Vezi, vezi, apa lină spală malul. Totuşi, nu-mi închipui că fapta asta îndrăzneaţă a încolţit în mintea lui. Fără îndoială a fost încurajat de Săra. Am s-o sărut pe amîndoi obrajii. Sînt invidios pe norocul fiului meu, hehe, ce mireasă drăguţă şi-a găsit. Mă face să-mi aduc aminte de soţia mea, şi ea era subţirică, dar copiii numeroşi nu prea sînt mijlocul cel mai potrivit de a îngriji o siluetă zveltă şi un obraz tînăr. Şi la Săra se vor cunoaşte botezurile repetate. Las'să se năcăjească bărbatul ei pentru asta. Bunicul va lua un nepot pe unul din genunchi, alt nepot pe celălalt, se va mira că odinioară se plictisea şi se va lega de viaţă prin noi fire. Aşa zău, bunicul va fi cel mai fericit. Dii, bălane, dii, surule ! Hopa, hopa, duceţi-i pe amîndoi coconii pînă la castelul reginei zînelor.

Şi bătrînul Mikes Zsigmond îşi sălta genunchii repejor, de parcă i-ar şi purta călare pe viitorii nepoţi.

— Dar ar fi vremea să merg la jupîneasa Judit, oftă el. Hei, puneţi-mi şaua pe cal.

Slujnica dădu fuga să ducă rîndaşului porunca.

Castelanul îşi îmbrăcă hainele calde, îmblănite – căci revărsatul zorilor aducea o boare răcoroasă –, şi era gata să plece cînd intră soţia lui.

— Unde vrei să mergi ?

— La nepoata Judit, porumbiţo !

— Ar fi mai bine să te urci în trăsură şi s-o duci şi pe Săra cu tine.

— Ce tot glumeşti, inimioară !

— Măcar de-aş avea pricină de glumă, zise jupîneasa Agnes cu chipul descurajat şi mîhnit... E foarte supărată.

— Cine ?

— Săra.

— Chiar dacă e supărată, o face doar din bună cuviinţă, zise bătrînul boier, luîndu-şi căciula în mînă.

— De ce să ne amăgim !? Săra nu-l iubeşte pe Kelemen.

Boier Zsigmond rămase surprins la început, iar după aceea rîse cu poftă.

— Nu mă sperii, porumbiţa mea. Eu ştiu ce să cred de treaba asta, de mult sînt copt la minte. Ea să nu-l iubească pe băiatul meu cel vrednic ? Chiar şi în jocurile ei din copilărie, pînă la urmă, ea era mireasa şi Kelemen mirele. Numai asupra cavalerului de onoare stăteau la îndoială. Fiul meu îl voia pe bădia Mihăly iar cocheta mireasă pe Ka- pronczai Gybrgy. Poate şi acum s-or fi certat pentru asta ! Hehe !

— Pentru Dumnezeu, ia în serios cele spuse de mine, se rugă cu lacrimi în ochi jupîneasa Agnes. Săra mi-a declarat hotărît că niciodată nu-i va acorda mîna lui Kelemen.

— Nazuri, adevărate nazuri ! Cheamă-l repede la mine pe Kelemen.

— L-am şi trimis la unchiu-său Mihăly pînă cînd i se va hotărî >carta.

— Las'că vede fi-meu Jănos de treaba asta. El este un om şiret, fin, politicos, i se dezvăluie cu uşurinţă şi cele mai ascunse taine. Trebuie să fi avut loc vreo ceartă între cuconaş şi jupîniţă. Degrabă au început să-şi însuşească obiceiurile vieţii casnice. Săra este încăpăţînată şi în supărarea ei se poate nenoroci pe sine. Trebuie să-i împăcăm cît mai curînd. Du-te, porumbiţa mea după Jănos... Dar iată că vine. Bine că eşti aici, fiule. Tocmai vorbeam de
tine. Spune drept, s-a împotrivit Sara cînd ai săltat-o pe cal ? Tu ne-ai spus altceva.

— Tată, în afară de prima clipă, ea n-a mai luptat, nu s-a opus, n-a vorbit. Şi e firesc, fiindcă amurgise bine şi asemănarea staturii şi chipului meu putea s-o încredinţeze uşor că sînt Kelemen.

— Iar acum soţia mea vrea totuşi s-o trimită acasă, se plînse boier Zsigmond.

— Pentru că repudiază această casă, zise iupîneasa Agnes.

— Ţe rog, fiule, cercetează pricina şi scopul acestei îm-

potriviri, îl îndrumă taică-său pe Jănos.

VII

Biata fată, cînd rămase iar singură, se lăsă pe un divan ostenită de tulburare.

Faţa ei palida fu salutată de razele aurorei ce clipeau la poalele cerului.

— O, Dumnezeule, noaptea s-a şi sfîrşit ! Mă trezesc din vis şi mai sînt încă în această casă înfiorătoare. Unde m-ai adus, o, ce-ai făcut cu mine...

Uşa se deschise, Jănos intră şi Săra strigă :

— Francisco !

— Cerule ! E aprodul lui Lorănt ! murmurară buzele celui ce sosise.

Săra alergă spre dînsul :

— Ajutor ! ajutor ! Să plecăm de aici. Eliberează-mă de locul acesta oribil. Aici se abuzează de prietenie, ospitalitatea e luată în rîs, încrederea batjocorită şi credinţa înşelată. O, Dumnezeule, ce ore cumplite am trăit ! Să fugim ! Să ne salvăm repede pînă nu va fi prea tîrziu.

Jănos stătea încremenit, dar îi fugise tot sîngele din obraji.

— Presimţirile mele, presimţirile mele ! oftă abia perceptibil.

Fata îi cuprinse braţul :

— Să mergem ! în casa asta se află trădarea, se află înşelăciunea, se află amăgirea. Sînt multe laolaltă. Şi fiecare din ele a furat haina şi cuvintele virtuţilor. Arată de parcă ar fi nevinovate. O, Francisco, de ce m-ai adus în casa asta blestemată ?

— Săra, domnia ta ponegreşti casa tatălui meu.

— A tatălui domniei tale ?... Binecuvîntat fie pragul acesta ! Binecuvîntată fiecare piatră din ziduri !

Iar lacrimile fetei curgeau îmbelşugate acum cînd, cu mîinile împreunate, cerea binecuvîntarea.

— Sînt condamnat ! zise Jănos, părăsind brusc încăperea.

Săra nu înţelesese nici exclamaţia, nici plecarea. Dar ce ar fi putut înţelege din tainele întregii nopţi ? Ce, din acele minunate ceasuri care păreau a fi cînd jocul magic al visului, cînd realitatea tainic înverşunată ?

Cu ochii ascuţiţi ai dragostei, ea recunoscuse îndată pe

Francisco atunci cînd mîna ei agitată desfăcuse viziera răpitorului. Vrăjită, nu mai avu putere să se împotrivească. Dar cîtă vreme Mikes Jănos îşi explica această scenă neaşteptată prin confuzia făcută de dînsa între el şi fratele său, cîtă vreme în fiecare tulburare a fetei citea dragoste pentru Kelemen, cîtă vreme sufletul lui era aruncat de valurile unor simţiri nedesluşite spre desfătare şi întristare, spre amintiri şi vise prevestitoare, Săra, copleşită de emoţiile care-î năpădiseră sufletul, cînd se trezi din inconştienţă, nu simţi decît dragostea şi îngrijorările din inima ei. Şi la ce să se fi gîndit şi pentru ce ? Cum ar fi putut înţelege tainicele şi nelămuritele întîmplări petrecute cu ea şi în jurul său ? Cum ar fi putut mintea ei să lege între ele faptele mai de vis decît visul ?

Abia cînd recunoscu pe ceilalţi însoţitori ai răpitorului, drumul de munte ţe care o duceau şi castelul lui Mikes, năvăli asupra ei o bănuială tot fără formă, tot fără legătură, dar întunecată ce o îndemna spontan să înceapă a-l urî pe Kelemen pe care pînă acum îl putuse suporta.

Apariţia lui Jănos însă făcu să se topească din nou de dragoste întreaga fiinţă a nefericitei fete şi pînă la urmă aduse pe buzele ei deschise pentru blestem acea binecuvîn- tare în care furul îşi auzi rostită osînda.

— Ei ? Ai înduplecat-o ? se interesă cu aprindere Mikes Zsigmond, ridicîndu-se din jilţ şi mergînd cu grabă în întîmpinarea fiului său, îndată ce acesta intrase în sufrageria cu coloane ca să ajungă în sala de arme unde-l aştepta bătrînul. Ce ai, fiule ? De ce eşti atît de palid de parcă te-ai- fi sculat din morţi ? Ei, ai izbutit cu Săra ? I-ai băgat minţile în capul ăla încăpăţînat ? Ştiam că tu vei drege degrabă măruntele gîlcevi ale celor doi îndrăgostiţi. Mintea ta e născocitoare şi din o mie de cuvinte alege întotdeauna pe cel mai blînd, mai convingător. Tu cunoşti meşteşugul înduplecării. Ci, parcă te-a pătruns frigul, buzele ţi-s vinete, din obraji ţi-a fugit sîngele. Săra a j)lîns niţeluş ? Ei, este totuşi o fecioară ruşinoasă, se cade sa lăcrimeze, să se împotrivească. Dar într-adevăr a cedat sau... fiule, de ce taci ? Privirea ta mă îngrijorează ! Vorbeşte, pentru numele lui Dumnezeu ! Vorbeşte, spune o dată ! Mi-am pierdut răbdarea cu totul. Ce vrei să tăinuieşti ? Casa noastră e ameninţată de vreo primejdie ? Duşmanii noştri sînt în stare să ne învinuiască

de răpirea fetei. La dracu, dă-i o dată drumul adevărului.

— Tată, du-o acasă pe Săra.

Boier Zsigmond auzise acest sfat şi de la soţia lui, dar atunci nu-l luase în seamă, cîtă vreme acuma rămăsese surprins şi încrederea fără grijă care-i stăpînise starea de spirit se destrămă pe loc.

— Cîtă înjosire ! Vom ajunge de batjocură !

— Tată, prin amînare aducem casei noastre ruşine şî învinuire. Trebuie să ne grăbim. Tată, fiind hotărît, ai mai', putea îndrepta greşeala lui Kelemen şi păcatul meu. Un duhi rău m-a adus încoace. Cît am lipsit, familia noastră a fost fericită. Iar acum ? Ah, tată, oare mă poţi ierta ? Lacrimile maică-mi îmi vor arde inima. Porunceşte îndată s-o duca, acasă pe Săra ! Cel mai bun lucru ar fi să meargă mama cu ^nsa-

— Nu, zise bătrînul, ar fi o laşitate să părăsim atît de repede nădejdea. S-au iubit atîţia ani încît cearta lor nu poate avea pricini mai adînci. Nazuri, nimic altceva decît nazuri de fată.

— Dar îl iubea oare Săra pe Kelemen ? Eşti încredinţat, tată ?

— Ca de viaţa mea. Oare s-ar £i putut îndoi de asta un om cu mintea întreagă ? Ţi-a spus cineva altfel ? Dar, fătu-meu, eşti palid. Prea ai pus la inimă cele întîmplate. Nu te teme. Nu-ţi pierde speranţa ! Nu toţi norii aduc furtună şi vijeliile dese fac iarba mai verde, copacii mai bine înrădăcinaţi, cerul mai limpede, secerişul mai bogat. Eu sînt un om încercat, am îmbătrînit printre gînduri. Săra va ceda îndată ce i se vor risipi fumurile nazurilor. Sînt socotit un bătrîn cu experienţă şi, pe şuviţele mele albe, susţin că Săra va fi fericită.

— Şi, într-adevăr, l-a iubit pe Kelemen ? întrebă Jănos;

— Fiule, de ce nu crezi în cuvîntul meu ? Mă socoteşti orb sau prost ?

— Ah, atunci totul se mai poate îndrepta, oftă Jănos cu un fel deosebit de durere şi resemnare.

— Măria ta, calul e înşeuat, anunţă un aprod.

— Ce vă învîrtiţi pe aici ? mormăi bătrînul boier. Acum toate se fac la timp. Altădată pot striga destul pînă şă-şi scoată ăştia nasul. Cară-te !... Pînă şi ţîncul ăsta bănuieşte ceva, zise, urmărind cu ochii pe aprodul ce

ieşea. Slugile mele îmi stau mereu în cale. Un veşnic du-te-vino ! Şi fiul meu Moric soseşte îndată ! Ce să facem ? Jănos, fătu-meu, du-te repede la Szekely Mărton. Azi-noapte el a dormit acolo. Reţine-l cel puţin pînă mîine. Dacă te-ai întîlni cu el Ee drum, du-l la vreun cunoscut, numai la unchiu-tău Mi- ăly să nu-l duci. Acolo ar afla totul. Mai tîrziu am să-i spun eu însumi cele întîmplate. Du-te, fiule !

— Ingăduie-mi, tată, să-mi iau şi rămas bun. îndată ce voi sfîrşi cu Moric, pornesc la Lupu voievod.

— Unde ? strigă cu mirare bătrînul.

— La voievod.

— Oare visez ? Doar ai renunţat la rangul de locotenent de gardă.

— Dacă voievodul nu-mi poate da locul înapoi, o voi lua din nou de la capăt.

— Pentru Dumnezeu ! Iar vrei să ne părăseşti ? Ce-o să zică biata maică-ta ? Fătu-meu, te-ai înstrăinat cu totul de casa noastră. Eu n-am să te învinuiesc. Am tăcut cînd atîţia ani la rînd nu ţi-ai găsit vreme să-ţi cercetezi părinţii. Dar ce poate gîndi maică-ta despre tine ? E semn rău dacă fiul nu simte dragoste de casa strămoşească ; dacă, lipin-
du-se de obiceiurile şi desfătările strălucitelor curţi, nu mai găseşte acasă bucurie ; dacă începe a se ruşina de purtarea simplă a tatălui şi mamei sale şi plin de trufie părăseşte smerenia, ca să nu-l împiedice în deşertăciunea lui... Dar ce tot vorbesc bazaconii ? Căci tu, fără îndoială, ai glumit.

Jănos era pătruns cu totul de durere, dar, întorcînd capul ca să-şi stingă lacrima ce-i izvora din ochi, o văzu pe Săra ce stătea lîngă una din coloanele sufrageriei, aproape de uşa odăiţei învecinate, zbătîndu-se între dorinţa de a merge înainte sau de a se retrage.

— Trebuie neapărat să plec, tată, rosti atunci Jănos cu glas mai înalt. Fiecare clipă care mă întîrzie este duşman jurat al fericirii mele. Pînă la Tîrgul Iaşilor nici nu mă pot opri.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, de ce ?

— Mă aşteaptă logodnica mea.

Un oftat uşor pluti asupra odăiţei, un sunet atît de dureros şi înăbuşit care putea să preschimbe nepăsarea în gingăşie, compătimirea în lacrimi, dragostea în nebunie.

Jănos stătea cu ochii plecaţi, iar boier Zsigmond nu auzi nimic din cauza bucuriei.

— Apoi dar este adevărată legătura ta cu fata voievodului ? Tu ai tăgăduit-o.

— La cererea Măriei.

— Ne-ai tăinuit şi gîndul de a te întoarce.

— Ieri mi s-a arătat cea dintîi nădejde că Lupu îi va da încuviinţarea.

— Ai binecuvîntarea mea ! Du-te, fiule, la maică-ta, să-ţi iei rămas bun.

Pe cînd tatăl îşi întindea mîna asupra fiului său o văzu pe Săra tremurîndă şi palidă.

— Ea aici ? De bună seamă şi-a schimbat părerile, de aceea e atît de tulburată, îi şopti lui Jănos.

Săra îşi sprijini braţul alb de coloană.

— Nora mea dragă ! zise acum boier Zsigmond întorcîndu-se spre fată pentru ca mîinile lui întinse cu care voise să-l blagoslovească pe fiul său să o cuprindă pe fiica doamnei Tarnoczy.

Săra fu cuprinsă de un tremur şi mai puternic.

Jănos se apropie să-i dea ajutor.

— Nu-i nevoie, n-am nimic, zise Săra izbutind, prin- tr-un mare efort să se stăpînească. Voiam să vorbesc despre soarta mea, ci dau întîietate cavalerului să-şi ia rămas bun. Mă retrag din faţa simţitoarei scene de familie şi abia după aceea voi cere audienţă.

Boier Zsigmond porni spre fată s-o conducă la braţul lui în camera ei ; cea pe care voia s-o însoţească plin de curtenie dispăru însă aproape alergînd din faţa ochilor săi.

— Este adînc mişcată, oftă Jănos. Ce plăcere să o priveşti ! Oare mă va urî ? Ce altceva aş merita ?! Domnul cu tine, Kelemen, fii mai fericit decît pot să fiu eu ! Să nu bănuieşti măcar ce jertfă am făcut de dragul tău... Viaţa e pleavă, i s-a scuturat miezul : s-o poarte vîntul cum îi va fi voia.

— Fii cu băgare de seamă cînd îi vei pomeni maică-ti de plecare, zise boier Zsigmond întorcîndu-se din uşa sufrageriei. Cît de speriată a fugit Săra dinaintea mea ! Afurisită făptură !... Să-i aminteşti mai întîi de dragostea Măriei şi numai după aceea să-i arăţi gîndul tău de plecare. Biată maică-ta va plînge. Dar Moric poate sosi din clipă-n

clipă. Fii cumpătat în cuvintele de rămas bun. Cînd te voi vedea iar ? înştiinţează-mă îndată din Tîrgul laşilor. Nu-Î aşa că vei veni la onomastica mea... cînd îmi serbez şi aniversarea ? Atunci, sper, vei găsi o frumoasă nevestică în castelul nostru. Să mergi în întîmpinarea lui Moric cu cel mai iute din cai. Făgăduieşte-mi că vom petrece împreună ziua ^numelui meu. Du-te, fiule, să-ţi iei rămas bun de la maică-ta. Dar ce ai ? Eşti bolnav ? Te simţi rău ? Vorbeşte ! Te vei întoarce, nu-i aşa ?

— Cînd, tată ?

— De onomastica mea, fătu-meu, Jănos. Nu mi-ai ascultat cuvintele ?

— Ah, da, mă voi întoarce.

— Cu soţie cu tot ?

— Cu cine ?

— Cu Maria, fiule.

— Ah da, poate cu dînsa.

îndată ce rămase singur, Mikes Zsigmond începu să se plimbe îndelung prin odaie. – Totuşi, nu-l înţeleg pe Jănos ! se frămînta el. între toţi copiii mei el e cel mai deosebit la fire. Şi de ce plecarea asta grăbită ? Cer iertare dra-
gostei, dar nu-mi place obiceiul ei de modă nouă de a păgubi iubirea filială. Maria este o domniţă frumoasă şi poate fi nerăbdătoare în aşteptarea ei, eu însă sînt părinte – şi de cînd nu mi-am văzut fiul ? E potrivită din partea Măriei această ardoare care pizmuieşte îmbrăţişarea părintească ? Fiul meu Jănos e prea simţitor. După o lungă absenţă eu nu mi-aş fi părăsit tatăl atît de curînd pentru frumoşii ochi ai Agnesei, cu toate că Agnes, bătrîna mea Agnes, a fost o fată încîntătoare, putea să-şi capete bărbaţi cîte degete la mîim şi încă mai aleşi decît mine. Aşa, zău ! Ehei, cum s-a schimbat lumea ! Chiar fiii cei buni, astăzi sînt într-altfel buni ca înainte vreme... Dar la ce-mi foloseşte să mă plîng ? N-am destule gînduri pe cap şi fără asta ? Voi aranja pe scurt cu Săra, apoi voi merge călare la doamna Năprădi ca s-o înştiinţez de rezultat.

Cînd boier Zsigmond păşi în vestibul ca, mergînd de-a lungul coridorului, să ajungă în odaia în care se afla Săra, în curte intră rîndaşul lui Mihăly în goana unui cal plin de spume.

— Ce veste ? strigă castelanul care, auzind tropot de

copite privi într-afară.

— Am adus o scrisoare, milostive doamne, de la stăpînul meu, ba încă una grabnică. Nu trebuie nici un răspuns.

Cît timp un aprod aduse scrisoarea, rîndaşul ieşi în galop pe poartă. Nu aşteptă măcar să i se dea un pahar de vin.

Iar scrisoarea la care nu trebuie nici un răspuns, suna astfel :

„Cinstite bădie !

Doamna Tarnoczy, balaurul cu şapte capete de la castelul din Sînzieni a sosit pe neaşteptate astăzi de dimineaţă şi era grozav de furioasă. Haller Peter, care se vede a fi un om mai de treabă decît mi-aş fi închipuit, încearcă îndestul s-o liniştească însă fără folos. Acum, mărita doamnă porneşte spre domnia-ta, deşi doamna Năprădi a spus puţine lucruri despre noi. Dacă Săra susţine că a plecat de bună voie din casa mamei sale, atunci Haller, după cum a spus, îşi va folosi toată înrîurirea pentru încheierea acestei căsătorii şi dacă nu se va putea înţelege cu doamna Tarnoczy se va adresa principelui care, prin cuvîntul puterii, poate face uşor rînduială. Doar fata fugită a împlinit
optsprezece ani. încurajeaz-o deci, bădie, să-şi mărturisească fără teamă dragostea pentru Kelemen. Ea poate face acest lucru cu uşurinţă, fiindă nu-mi închipui ca mămica ei să vrea a-i scoate ochii în faţa atîtor străini. De altfel, nimeni dintre slugi n-a fost martor la aventura de azi-noapte, Jar din pădure Săra putea fi uşor răpită în orice direcţie, pînă în Moldova. Ca urmare, dacă i-ar fi teamă să mărturisească, atunci ar fi mai bine să tăgăduiţi că se găseşte la castel, pînă cînd vom găsi calea de a o îmblînzi pe maică-sa.“

Asupra boierului Zsigmond scrisoarea avea un efect mai curînd liniştitor decît supărător.

— Slavă domnului, zise el către soţia sa ce tocmai intra, doamna Tarnoczy a sosit acasă şi vine îndată la tine. Primeşte-o bine.

— Aşadar, se învoieşte la căsătorie ?

— Deocamdată se mai împotriveşte, dar Săra va declara că a părăsit casa părintească din dragoste şi de bună voie, şi aşa masa de azi va putea fi urmată curînd de logodnă. Atunci o va putea duce înapoi pe Săra şi

toată urmarea va fi mult mai firească decît să mai poată vorbi cineva despre dînsa.

— Barem de s-ar întîmpla aşa ! zise cu tristeţe soţia lui. Dar Săra mi-a vorbit hotărît ! Şi ce motive ar avea să-şi ascundă dragostea ? Bietul Jănos !... Ştii oare că pleacă şi dînsul ?

— Se va întoarce la primăvară.

— Crezi asta ?

— De ce n-aş crede, porumbiţa mea ? Poate că-şi va aduce şi doamna.

— Vei vedea că Jănos n-o va lua pe Maria.

— Asta e totuşi prea mult ! Eşti cea dintîi mamă care crede că nici o fată nu se poate îndrăgosti de feciorii ei. Nu cumva sînt schilavi copiii noştri, ori au crescut în peştera păcatului şi a stricăciunii ? Ei, hai bătrînico, aibi minte ! N-am fost mai deosebit ca oricare din fiii mei şi tot nu m-ai respins. Nu te teme nici pentru dînşii. Cununile fecioarelor nu sînt atît de rare în Transilvania ca la amazoane. Ar da şi zece din ele pentru un testemel obişnuit de dantelă. Dar tu aştepţi oaspeţi. Să porunceşti o masă strălucită. Doamna Tarnoczy are pofta bună. Să o primim ca pe o veche cunoştinţă. Pune să i se pregătească mâncările preferate.

VIII

Ce a putut să-î spună Francisco micului aprod al lui Ldrănt în cetatea din Maramureş a lui Szecsi ? Doar atît cît prevedea rolul său şi asta nu putea să întreacă două-trei versuri proaste. Dar în timpul piesei şi după spectacol ?

Atunci el făcea curte spiritualei şi cochetei Szecsi Măria. Dar cu aprodul n-o fi vorbit ? Poate foarte puţin, poate cu cea mai mure nepăsare.

Săra căuta să-şi reamintească fiece expresie, gest şi cu- vînt al lui Francisco.

Ar fi vrut să-l poată urî pentru necredinţa lui pe Mikes Jănos, îndrăgostit de fiica voievodului. Dumnezeule bun ! Dar faţă de cine a fost necredincios ? Faţă de ea, nu. în Maramureş abia o băgase în seamă iar de la castelul din Sînzieni o răpise fără s-o recunoască.

Ah, ce chin insuportabil ! De ce nu-l poate urî ? Ce balsam ar fi acum pentru inima ei însîngerată dreptul de a-l dispreţui. Şi cît trebuie să se ruşineze ea de sîngele înfier-

bîntat, de aprinsa uitare de sine, de visele ce şi le făcuse despre fericire în timp ce-şi plecase capul pe pieptul de aramă al răpitorului său ? Şi pentru care pricina să se ruşineze mai tare ? Că Mikes Jănos nici nu-i bănuise dragostea, ori că i-a observat-o ?

Durerea o făcu sălbatică şi îl urî... pe Kelemen.

în odaie pătrunse boier Zsigmond.

— Am venit să scuz brutalitatea fiului meu Kelemen şi să cer pentru dînsul mîna Sărei. Dragă copilă, l-ai pedepsit îndeajuns şi a venit vremea să-l reprimeşti în vechea afecţiune.

— Domnul meu, eu nu l-am iubit niciodată pe fiul domniei tale.

— Dar semnele de pînă acum ? întrebă tatăl foarte tulburat.

— A fost o înfumurare din partea lui ca în ataşamentul meu prietenesc, care acum s-a stins, să vadă mai mult decît era în realitate.

— Familia mea !

Săra dădu din umeri.

— Cită trufie.

Fata răspunse printr-o mina ironică şi rece.

— Ai cumva vreo obiecţie împotriva caracterului Iui Kelemen ?

— începînd de ieri.

— Dar dacă am uita de asta, mai e ceva ?

— Cînd iubim pe cineva, îi trecem cu vederea şi defectele. Cînd sîntem indiferenţi faţă de cineva, nu dorim să-i cunoaştem nici calităţile.

— Chiar dacă nu-l iubeşti acum, îl vei iubi de aici înainte ?

— Niciodată.

— Cine poate da chezăşie pentru viitor ?

— Eu. Iubesc pe altcineva.

— E o glumă.

— O realitate, domnul meu !

— Dar pe cine ? în Sînzieni ?

— Se poate găsi pretutindeni o persoană nevrednică de iubirea noastră. Iar de la domnia ta nu doresc altceva decît să mă duci acasă.

— Vrei oare să ne înjoseşti ? zise boier Zsigmond cu o

insistenţă îndîrjită.

— Vreau să mă aflu la casa mamei mele. Vreau ca lumea să cunoască cum am plecat de acolo.

— Chiar şi aşa, numele domniei tale ar fi pătat, Săra ! Norocul domniei tale ar fi oricum distrus. Numai mîna fiului meu te poate feri de bănuială. Bunul nume nu ţi-l poate apăra decît tăinuirea.

— Sinceritatea îşi va găsi adepţi.

— Şi batjocoritori. Eu sînt un om bătrîn, dar nu-mi aduc aminte de nici o răpire în care fata să nu fi fost acuzată cel puţin de cochetărie.

— Domnia ta este un prea aspru judecător al fiilor săi. Fii mai milostiv faţă de dînşii. Eu îţi fac această rugăminte. Dar timpul trece. Du-mă acasă !

— Kelemen te-ar face fericită. /

— Atunci doresc din toată inima să fiu nefericită.

Prin faţa ochilor lui Mikes Zsigmond flutura ruşinea şi ridicolul ce aveau să se abată asupra familiei sale.

— Dragă nepoată, aî să gîndeşti altfel zise el cucerit de o idee. Săra, acum ai nevoie de linişte. Trebuie să te dezmeticeşti.

Zicînd acestea, îi întoarse spatele.

Fata auzi cum castelanul ce pleca încuie uşa.

Devenise prizonieră.

— Ar fi trebuit să-mi ascund în sîn pumnalul cu care i-am străpuns armura.

Cu aceste cuvinte se întinse pe divan.

Iar boier Zsigmond le scrise lui Mihăly şi lui Kelemen un răvaş în care, amintind primejdia ce-i ameninţa casa, îi poftea ca încă în noaptea asta să o ia pe fata doamnei Tarnoczy şi s-o ducă în Moldova. în acest timp el va pune totul la cale.

Trimisul lui era deja pe drum cînd el îi spuse soţiei sale care se îngrijea de prînz :

— Nu-i nevoie de zaiafet. Doamna Tarnoczy nu va mînca la noi. Iar tu nu vei şti unde se găseşte fiica ei. Vei tăcea, chiar dacă te-ar întreba în genunchi.

— Pentru Dumnezeu, ce s-a întîmplat ?

— Atîta îţi spun, porumbiţo, că dacă vei dezvălui taina, fiul tău şi familia ta se vor nimici.

Abia rosti boier Zsigmond aceste cuvinte că doamna Tarnoczy intră pe poarta castelului în trăsura solidă care

voise să facă fărîme caleaşca fragilă a Juditei.

IX

Cine ar putea aduce vreo vină femeilor că pînă şi rochia de doliu în care vor plînge lîngă sicriul soţului lor o încearcă mai întîi, apoi o înapoiază croitorului ca s-o ajusteze fiindcă nu le vine bine ?

Doamna Tarnoczy însă ar fi vrut să apară la înmormîntarea lui Sebestyen cu totul neîngrijită, ba poate chiar în pînză de sac, ca fiica întristată a Sionului. Şi pentru că asta nu era cu putinţă îşi rezervă dreptul să-şi încîlcească părul lung, iar în clipele de mai adinei păreri de rău să-şi sfîşie cîte o bucată din rochia cernită, fireşte, din locuri a căror
dezgolire nu putea scandaliza privirile celor de faţă. Sfîşie- rea veşmintelor era o scenă deosebit de impresionantă şi lumea o păstră multă vreme în amintire.

Dar doamna Tarnoczy, ca o femeie înţeleaptă, ştia să se poarte după cum îi cereau diferitele feluri de nenorociri pe care milostivul Dumnezeu i le trimitea ca s-o încerce.

Moartea soţului era o supărare pentru care se cuvenea uitarea de sine şi lacrimile, răpirea fetei, în schimb, cerea energie şi abilitate combativă.

Aşa înţelegea problema văduva noastră. Alese din modesta sa garderobă o rochie simplă şi mohorîtă, dar se îmbrăcă cu atîta grijă cîtă i se poate pretinde unei matroane ce iese în lume.

îndată ce fu gata, îi făgădui Jutkăi o chelfăneală – ceea ce nu însemna tocmai o pălmuire –, o măsură cu ochi ironici pe doamna Năprădi care era gata de plecare, îl făcu nătăfleţ pe vechil şi netot pe administrator şi, înşirîndu-şi prorocirile asupra neorînduielilor ce se vor putea întîmpla după amiază în casa ei, se aşeză în trăsură unde se văicări asupra posibilei stări de beţie a vizitiului pînă cînd, în sfîr- şit, putu să-şi tragă răsuflarea ca să expună chestiunea principală pentru care scormonise chestiunea beţiei şi anume, ca vizitul să mîie repede caii dar nu cumva să se rupă ştreangurile, să sară cuiul de la roată, să se crape butucul, să se împrăştie spiţele, să plesnească şina, să se rupă osia, să se răstoarne trăsura ; fiindcă dacă ştreangul se va rupe, osia se va desface, butucul va crăpa, spiţele se vor împrăştia, şina va plesni,

oiştea se va rupe, trăsura se va răsturna şi se va întîmpla vreo nenorocire, apoi vizitiul îşi va putea lua rămas bun de la simbria lui pe tot anul, pe lîngă că va putrezi în închisoare.

Dacă nu altor cauze, atunci probabil acestor observaţii creştineşti şi blajine li se poate atribui că văduva a ajuns la castelul lui Mikes repede şi cu mădularele nevătămate.

Slugile domnului Zsigmond alergară la trăsură ca să ajute milostivei doamne să coboare ; ci tot zelul lor fu zadarnic, fiindcă doamna Tarnoczy aşteptă pînă cînd valetul ei şi chelarul ce ţinea loc de aprod coborîră binişor de pe capră şi, sprijinindu-se pe ei, urcă scările pridvorului.

— Vine ! Vine ! murmura jupîneasa Agnes care, din momentul îndrumărilor primite de la soţul ei, era pradă unor- nelinişti ce creşteau cu fiece clipă.

— Aibi minte, Agnes, teama ta te dă de gol, adună-ţi curajul ! Sau ar fi mai bine să te retragi ! Du-te, draga mea, mergi degrabă în odaia ta ! îşi îndemnă soţia boier Zsigmond grăbind spre uşă de parcă numai acum băgase de seamă că i-a sosit un oaspete.

Abia înaintase pînă la mijlocul sălii mari cînd văduva, trîntind canatul uşii în urma ei, îşi făcu intrarea. încă din prag îşi înălţase braţul stîng, iar mina grăsulie şi-o strînsese ghem. Părea că în primul ei acces de mînie voia să răstoarne şi vreo cîteva scaune ; dar cînd ajunse la Zsigmond, care în van o tot saluta, îşi schimbă intenţia. întorcîndu-se spre el, îşi puse mîna în şold şi cu un glas ce răsuna sălbatic zise :

— Ieşi înainte, bătrîne Hemor şi dă seama de isprăvile tale ! Unde ai ascuns-o pe Dina, vlăstarul lui lacob şi al Liei, pe care Sechem, fiul tău, scîrbosul idolatru a ră- pit-o ? Dea lepra peste el şi zgîrcească-i-se mîinile şi picioarele ! Adu-o îndată pe Dina. Auzi tu, bătrîne Hemor, în clipa asta, Dina să fie aici.

— Dragă nepoată, eu sînt Mikes Zsigmond şi nu Hemor. Cît despre Dina, niciodată n-am auzit de ea. Apoi nici nu mă poţi nesocoti, zicîndu-mi tu. Pînă şi bufniţa e stăpînă în scorbura ei.

— Bine, atunci am să-ţi vorbesc ungureşte domniei tale, bătrîne lebuseu, ori cum îţi zice... bătrîne domn Mikes Zsigmond ! Ei, de ce oare aş prăpădi în faţa ticălosului neam al pereziţilor, în spelunca emorteilor, în

scîrnavul harem al hetiţilor, printre curvarii heviţilor şi în faţa celor ce se închină chipurilor cioplite ale canaaniţilor, cuvintele unei limbi sfinte pe care nu o înţeleg decît fiii cei drepţi şi fiicele cele drepte din Sion ? Aşadar ? Domnule lebuseu- Mikes, unde am pus-o pe Săra ? Unde o ascundem ? Ei ! Domnule Mikes, nu-i aşa că de multă vreme ne lasă gura apă după Sâra ? Te cred, porc de cîine ! Dar Sâra nu-i de nasul slujitorilor lui Baal. Nu pentru asta am crescut-o cu mana cuvîntului lui Dumnezeu, nu pentru asta am îmbrăcat-o în haina albă a bunelor moravuri, nu pentru asta i-am încins mijlocul cu brîul albastru de catifea, ţesut în casă, al
sfielii, nu pentru asta i-am pus pe umeri mantia curată a smereniei, nu pentru asta i-am vărsat pe păr mirurile scumpe -ale evlaviei şi nu pentru asta i-am prins în cosiţă diamantul ce străluceşte şi noaptea al adevăratei credinţe, ca fiii celor necuraţi, ale căror veşminte sînt arse cu scîrbă chiar la jertfele de ispăşire, să îndrăznească a-i atinge trupul cu mîinile lor buboase şi să-i sufle între buzele neprihănite răsuflarea ciumată a cărei duhoare nu o pot curăţi toate că- ţuile leviţilor. Aşa ! Mărite domn lebuseu, am născut-o pe Săra, am hrănit-o şi am învăţat-o în legea domnului nu ca să locuiască sub acelaşi acoperiş cu neamul necurat al perezi- ţilor.şi să mănînce pîine şi sare din acelaşi blid cu ei. Au- zitu-m-ai ? După fata mea de pomană întinde mîna domnişorul Sechem. N-am fată de aruncat la gunoi. Ai înţeles ? Să fie adusă îndată Săra ! Unde a ascuns-o desfrînatul de Sechem, blestematul de Sechem, scîrbosul de Sechem ? Hei ! Unde a ascuns-o ?

— Dragă nepoată ! Pe cinstea mea îţi spun că n-am auzit niciodată de numele de Sechem, zise boier Zsigmond cu glas blînd.

— Nu-ţi bate joc de mine, domnule lebuseu ! strigă vă-duva. Capul domniei tale se află în mîinile mele şi pot să dau cu el de pămînt după bunul meu plac. Ai priceput oare la ce mă refer, bătrîne lebuseu, bătrîne Mikes Zsigmond ? Fiul domniei tale, Kelemen, a răpit-o pe Săra.

— Las’ că-i fac eu o praftură praşcăului dacă a făcut aşa ceva.

— Mie nu-mi ajunge nici un fel de praftură, răspunse doamna Tarnoczy, aşezîndu-şi şi mai bine pumnul în şold.

— Atunci îi voi porunci s-o ia de nevastă.

— Nu-mi trebuie ticălosul ! Nu cumva o să-mi dau fata unui papistaş ?! Mai întîi să-şi vadă ceafa !

— Ei bine, n-are s-o ia fi-meu.

— Nu-i aşa ? Prin urmare, să fie tîrfa lui ? Foarte mulţumesc bătrîne Iebuseu !... Aşa sînt papistaşii !... Iată ce cutează să-mi propună !

— Eu am spus ca fiul meu Kelemen s-o ia pe Săra, se dezvinovăţea Zsigmond.

— Ce aud ? Pe cine să ia ? Uite ce îndrăzneşte să-mi propună ! Ce obrăznicie fără seamăn ! Aşa sînt papistaşii !... Ci scoateţi-mi la iveală fata ! Daţi-mi-o îndată pe Săra.

— Nu se află la mine nici un fir din părul ei. Abia am aflat din gura dragei mele nepoate ce s-a întîmplat.

— Săra trebuie să fie aici. Unde s-o fi dus în alta parte ?

— Dar, dragă nepoată, de ce-ţi închipui că tocmai Kelemen a dus-o şi, în general, că a fost dusă undeva ?

— Fariseu bătrîn ! Crezi cumva că este acasă ?

— Zău că nu cred ca jupîneasa nepoată să facă atîta tărăboi pentru nimica toată. Ci Săra putea să meargă la altul. Sînt mulţi cavaleri în Transilvania în afară de fiul meu.

— Ce ? Aşadar a fugit cu cineva ? Cîtă neruşinare t Plesnesc de ciudă.

— Puteau s-o fure tîlharii.

— Dar ce, Mikes Mihăly umblă cu tîlharii ?

— Ce pot să ştiu eu ? Mă judec cu dînsul. Nu l-am văzut de mult.

— Deci Mikes Mihăly e tîlhar ?

— Asta totuşi n-aş putea s-o cred.

— Auzi, Iebuseu ? L-au văzut cu ochii lor doi gornici deai mei... nu unul, Iebuseu, ci doi. înţelegi ?

— Aşa deci, fîrtatul Mihăly a furat-o pe Săra.

— Nu mă ţine de nebună ! îmi dai fata cu binele sau nu ?

— Nu e la mine.

— Mi-o dai ? Te întreb a doua oară.

— Dar de unde să ţi-o pot da ?

— Prin urmare n-oi dai ? întreb pentru a treia şi cea din urmă oară.

— Dragă nepoată ! Una din vechile noastre legi spune că de unde nu-i, nici fiscul nu poate lua.

— Ştiu eu şi alte legi, bătrîne lebuseu, zise izbucnind într-un rîs amar doamna Tarnoczy. O să constaţi şi domnia ta. Cunosc articolul 7 al legii din 1573 şi ponturile celor din 1625, 1630 şi 1631, împreună cu hotărîrea dietei de la Sighişoara. Ele vorbesc lămurit... Mulţumesc ţie, Părinte ceresc, că ai ales-o pe fata mea ca instrument al nimicirii acestei familii necredincioase ! Lăudat fie sfînt numele tău : căci tu m-ai înălţat prin această graţie şi cinstire !

Cît timp văduva se ruga cu mîinile împreunate, un fior rece trecu de-a lungul spinării lui Zsigmond şi genunchii începură să-i tremure. Conţinutul articolului de lege citat trebuie să fi fost cumplit ; dar mai cumplit era efectul ce-l avu asupra lui rugăciunea exaltată a îndîrjîteî femei. îi şi flutura pe buze declaraţia că e gata s-o dea pe Săra, cînd doamna Tarnoczy părăsi odaia fără de nici un rămas bun. Luptîndu-se cu sine, boier Zsigmond porni după dînsa, dar cînd ajunse în pridvor, valetul şi locţiitorul de aprod tocmai o ridicaseră în trăsură pe castelana din Sînzieni.

— Prea tîrziu ! oftă bătrînul. Blestemată zi am apucat. Fiecare ceas al ei ţine cît un veac. Dumnezeule sfinte, de-ar veni odată noaptea.

în timp ce caii porneau, doamna Tarnoczy zîmbea. Săra trebuie să fie în castelul lui Mikes ; altfel bătrînul fariseu n-ar fi răbdat atîtea grosolănii. îi am în mînă pe toţi, pe tată şi pe fii deopotrivă...

— Ce tot tîndăleşte vizitiul ? Să mîie iute, chiar de-ar fi să crape caii, le strigă ea slugilor. Trage-i cu biciul ! Mînă !...

Ce bine-mi pare că n-am venit de la Sibiu nici mai devreme, nici mai tîrziu. Pe Haller îl pot readuce cu uşurinţă... Tot nu mîi ?... O să mă răzbun pe cei care au vrut să întoarcă inima lui Sebestyen de la mine şi de la Dumnezeu. Din pricina lor s-a depărtat el de casă, din pilda lor a învăţat el deşertăciunea lumească, cu ei rîdea de mine în clinchet de pahare... şi, de mine rîdea !... Şi totuşi nu mîi mai repede caii ? Haide, haide !... Ei m-au deprins cu gelozia şi ceasuri întregi a trebuit să stau stoică printre femeile lor cochete care dansau, se sulimeneau, şuguiau şi cîntau cîntece deocheate acompaniate de harfă şi ţiteră. îmi amintesc, îmi amintesc totul !

în vreme ce milostiva femeie pune să fie biciuiţi caii în aşa măsură încît dacă ar fi existat o societate de protecţie a animalelor n-ar fi primit-o niciodată ca membră, în vreme ce, iată, riscă să-şi frîngă gîtul zorind să ajungă mai repede acasă, noi să arătăm şi marea elasticitate a caracterului ei, care uneori se contrazicea în mod vădit cu sine însuşi şi asta tocmai atunci cînd, de fapt, era mai consecvent ca niciodată.

Doamna Tarnoczy nu era numai zgîrcită, ci de-a dreptul avară.

După^ cum ştim, un negustor voia s-o tragă în judecată pentru cămătărie, şi mai ales pentru înlăturarea acestei învinuiri se dusese ea la Sibiu.

Avea a se teme totuşi că-şi va pierde banii ce-i împrumutase, căci anevoie ar fi putut face dovada împrumutului cu pricina.

în secolul cînd se desfăşoară romanul nostru însă, cei de religie reformată condamnau cămătăria cu toată asprimea vechiului testament şi, deoarece suprema mîndrie a doamnei Tarnoczy consta în a fi considerată milostivă, ea era gata să-şi înfrîneze şi avariţia pentru a îndepărta de la dînsa această bănuială. Ca urmare, trebui să se înţeleagă cu neguţătorul, care, la început, părea că poate fi domolit. Toleranţa lui însă aţîţă din nou zgîrcenia măritei doamne. Se tocmea pentru fiecare filler. Disputa asupra dinarilor dură zile întregi, timp în care capelanul wittemberghez îşi ţinu toate predicile sale vestite. în privinţa rochiei de mireasă şi a zestrei, Haller Peter îndeplinise toate pretenţiile doamnei Tarnoczy, ca uneia care era moştenitoarea cea mai apropiată» într-un cuvînt, venise vremea ca stăpîna castelului din Sînzieni să pornească spre casă. Era momentul în care doamna Tarnoczy nu mai dorea decît să-i scadă sasul încă zece dinari şi apoi să se urce în trăsură. Dar în timpul numeroaselor tratative şiretul precupeţ dibuise slăbiciunea măritei doamne şi-i spuse pe şleau că o va trage neapărat în judecată şi că nu se tocmeşte, chiar de-ar fi să-şi piardă casa cu etaj, prisaca, prăvălia, caftanul lung cu nasturi, ba şt cămaşa în cheltuielile de proces.

Acum venise rîndul doamnei Tarnoczy.

Blestemînd şi rugîndu-se, ea licita tot mai sus dinarii» iar cînd nici asta nu-i folosi, florinii.

Vicleanul marchitan însă ţinea morţiş la intenţia lui.
Voia proces chiar dacă n-ar putea scăpa de faliment nici colierul de granate, nici sucna de atlas greu, nici pernele neveste-şi.
El vorbea întruna de proces, şi nu numai în odaie, ci şi în faţa porţii şi chiar pe stradă.
în timpul acesta s-a întîmplat ca Haller să fie înştiinţat de vînătorilc din Secuime ale principelui şi, ca slujbaş
ţi moşier cu reşedinţa în apropiere, ţinu de datoria, lui să se alăture suitei de curteni. Totodată voia s-o viziteze şi pe logodnica ce i-a fost aleasă.
Puţine veşti ar fi descurajat-o mai mult pe doamna Tarnoczy.
Dar, după multe lupte, zgîrcenia a învins – deşi pentru scurtă vreme.
Haller porni la drum iar ea îşi continuă tocmeala cu marchitanul care nu înceta să ridice cota pretenţiilor.
O noapte nedormită însă o făcu să ia altă hotărîre.
Puse în cumpănă caracterul Sărei şi al lui Peter şi-l găsi foarte uşurel pe al Juditei.
îi fu limpede că dacă logodnicul va petrece chiar şi numai patruzeci şi opt de ore în castelul din Sînzieni, nunta nu se va mai face.
Iar Haller Peter, care părea atît de uşor de condus, era, într-o ediţie mai redusă, însuşi bogatul Darius, al cărui venit pe o singură săptămînă concura suma împrumutată marchitanului.
Toate acestea i le puse în inimă noaptea de insomnie.
Dimineaţa devreme, aşadar, la prima declaraţie a marchitanului, doamna Tarnoczy se dădu pe brazdă şi ajunseră la înţelegere cu atîta dărnicie din partea ei de parcă banii la care renunţase ar fi fost nişte parale chioare.
Şi astfel, ea sosi acasă aproape în acelaşi timp cu Haller Peter.
Iar acum putem pătrunde iar în castelul lui Mikes.
La gîndul că o curte boierească este sacră şi că seara – oricît de încet ar trece clipele – va sosi în sfîrşit, boier Zsigmond se linişti degrabă.
— Am scăpat de tartoriţă şi acum pot sta în tihnă, zise, aşezîndu-se la masa aşternută pentru prînzişor. Hm ! E unsprezece. Sîntem foarte întîrziaţi ! Sînt mai flămînd de-

cît dacă aş fi gonit din zori un bour sau m-ar fi gonit el pe mine.

— Oare n-ai sfîrşit rău treaba cu doamna Tarnoczy ?

— Toate sînt cum trebuie, porumbiţo.

— Şi ce se va întîmpla cu Săra ?

— Hm.

— Pentru Dumnezeu ! Doar nu plănuiţi ceva rău împotriva ei ?

— N-o să i se întîmple nimic. Cu toate că ar merita să n-o primesc de fiică. Dacă nu ne-am fi băgat într-o asemenea încurcătură, aş opri căsătoria. Mi-e teamă de Kelemen că nu va fi fericit cu ea. Este încăpăţînată, rea de gură şi poate chiar cochetă. Trebuie ţinută în frîu. Tu erai cu totul altfel, porumbiţa mea dragă ! Ei, ne-am mai ciorovăit şî noi cîteodată dar cearta era menită numai spre a ne desfăta cu bucuria împăcării. Totuşi nu cred că Săra să iubească pe altul şi din pricina asta să-i fie silă de fiul meu... nu cred deşi a spus-o ea însăşi.

— Dar eu sînt îngrijorată ! oftă jupîneasa Agnes.

— E în firea ta, porumbiţo ! Toarnă-mi din vinul de Diciosînmartin.

Boier Zsigmond goli pînă la fund pocalul micuţ pe care soţia lui i-l întinse pe o tavă de argint.

— Cît de puţin a lipsit să ajungem la sapă de lemn. Am atins-o cu mîna.

— Cum aşa ? întrebă înmărmurită jupîneasa Agnes.

— Mă refer la procesul de pierderea averii şi capului^ Dar furtuna s-a îndepărtat de noi.

— Doamne Dumnezeule ! hohoti femeia.

în clipa aceea, pe pavajul curţii ţăcăniră potcoavele unui, cal.

— Cine poate fi ?

— Poate că dragostea l-a readus pe Kelemen, îi răspunse boier Zsigmond consoartei sale.

— El nu-mi calcă voia, zise Agnes.

— Doar n-o fi Moric ? aruncă la nimereală castelanul..

— Măcar de-ar fi el !

— Nu l-aş dori acum, porumbiţo ! Ci poate să se fi întîlnît Jănos cu dînsul.

în vestibul zăngăni o sabie, răsunară pinteni şi intră un crainic îmbrăcat în haine de paradă.

Boier Zsigmond, care cunoştea obiceiurile de la curte,,

ar fi fost bucuros altădată de cinstea ce i se făcea, acum însă se înfioră de parcă urma să fie osîndit.

— Vine înălţimea sa principele, vesti crainicul.

— Serenissimul, gîngăvi castelanul.

— Doar cu suita cea mai restrînsă, şi intenţionează să-şi petreacă toată ziua la măria ta.

— Toată ziua ! oftă castelanul. Asta e prea mult... în-durare. Ma grăbesc să-l întîmpin pe preaînălţatul. O, e prea mult ! oftă din nou, nemaiştiind încotro s-o apuce.

X

Mikes Zsigmond îmbrăcă veşmînt de paradă de culoarea granatului turcesc. îşi strînse slujitorimea şi o urcă pe cai.

— Agnes, inimioara mea, fii cu ochii pe Săra. Numai, pentru Dumnezeu, să nu o bage ei în seamă. Iată cheia de la odaia ei. Să nu meargă nimeni la dînsa nici ca să-i ducă mîncare. Pînă la plecarea principelui, dacă se poate, să nu mergi nici tu. Mai vorbim noi despre asta îndată ce găsim un prilej. Curaj, porumbiţo. Se va sfîrşi pînă la urmă şi ziua de astăzi. Va veni întunericul şi noaptea aduce odihnă.

— Măcar de-ar aduce ! murmură încetişor femeia.

— De ce te îndoieşti de Dumnezeu ?

— Facă-se sfînta lui voie ! oftă Kornis Agnes.

— Dar spre binele nostru, adăugă boier Zsigmond cu silită voioşie şi, încălecînd pe calul său vînăt, se grăbi în întîmpinarea principelui.

Nu trebui să călărească prea departe ca să-l întîlnească pe Răkoczi Gyorgy care tocmai cobora de pe muchea şirului de dealuri ce închidea orizontul sînzienilor.

în afară de mareşal, şambelanul curţii, domnul Csulai, secretar şi cîţiva membri ai „nobilei societăţi”, suita lui era compusă numai din vreo doi nobili şi un mic număr de oameni înarmaţi.

Mikes Zsigmond, pe care apropierea momentului primirii mai mult îl tulbura decît îl liniştea, călărise – împotriva protocolului curţii – pînă în vecinătatea principelui şi ob- servîndu-şi greşeala, coborî din şa pentru a se înfăţişa înaltei persoane şi, cu supunere iobăgească, să-l invite în castelul său.

Răkoczi ascultă cu zîmbet voios discursul scurt şi nu

prea cursiv al bătrînului boier.

—• Vreau să petrec mai multă vreme la domnia ta şi-ţi voi fi oaspete la masă, îi răspunse cu atîta veselie încît pe chipul domnului Csulai coborîră umbrele.

De bucuria neobişnuitei favori, Mikes Zsigmond... oftă ; fiindcă se gîndea la amurg, la noapte şi că pînă atunci se pot întîmpla o grămadă de lucruri neprevăzute.

Principele îi făcu semn cu mîna că-i îngăduie să încalece şi strălucita suită porni mai departe.

— Nu mi-aş fi închipuit vreodată că voi dormi în casa acestui papistaş, îi şopti Csulai lui Dome, cu o mutră acră ca oţetul. Dar cîte nu se întîmplă pe lume !

— Dacă mi se îngăduie să-mi spun părerea, răspunse cu supunere diacul, Mikes Zsigmond şi noi sîntem cu toţii fiii aceleiaşi patrii.

— Dar nu oile aceluiaşi staul ! oftă cuvioşia sa.

Sosiră la castel.

Doamna Mikes îl primi pe principe pe ultima treaptă a scării pridvorului.

Matroana trecută de ani, însă cu înfăţişare sănătoasă şi impunătoare purta o rochie de mătase grea şi giuvaeruri scumpe de familie.

La curtea din Alba lulia, puţine erau doamnele care, cu toată naturaleţea şi felul simplu de a fi, să aibă înfăţişare şi ţinută atît de respectabile ; şi totuşi nu se poate tăgădui că în clipa aceasta dovedea într-adevăr mai multă preocupare decît i s-ar fi cuvenit ei care avusese un rol însemnat în conducerea caselor lui Băthori şi Bethlen Găbor.

Ochii ei păreau că ocolesc chipurile oaspeţilor. Conversaţia îi era întreruptă, poruncile ei lăsau a se bănui că e tulburată şi vădeau nesiguranţa, dar, mai presus de toate, trăsăturile ei nu străluceau de bucuria care, în asemenea prilej, la asemenea cinstire ar fi inundat cu razele ei privirea altei amfitrioane.

Pe Răkoczi nu-l supără această primire rezervată sau cel puţin temperată.

— îmi place mîndria, gîndi, care-şi apără drepturile fără să dăuneze datoriei şi protocolului. Ani de zile au fost căzuţi din favoarea mea, iar acum sentimentul demnităţii nu-i lasă a-şi îmbrăca surpriza plăcută în învelişul mieros al smereniei, iar recunoştinţa în acela al linguşirii. Destui curteni

mă înconjoară ca însăşi trufia să ajungă a-mi face o impresie bună. Şi-apoi, de unul din fiii lui am nevoie, iar Csulai merită să fie necăjit puţintel pentru că ieri a dat dovadă de o ilustră laşitate.

Răkoczi stătea de vorbă din ce în ce mai prietenos cu familia Mikes.

Jupînesei Agnes îi aminti cu laude rubedeniile care făceau parte dintre doamnele de onoare ale principesei, iar pe boier Zsigmond îl întrebă despre pădurile de margine şi despre locurile în care sălăşluiesc zimbrii.

— Te pomeneşti că-l invită la vînătoare ! socotea în sinea lui marele şambelan.

— Te pomeneşti că-i dăruieşte un ciubuc de chihlimbar, ba chiar dintre cele trimise de şvezi, coreligionarii noştri cu cele mai pure principii, gîndi Csulai.

Principele devenea cu fiece clipă mai cordial.

— îţi dăm încuviinţare să ne înfăţişezi pe fiii domniei tale despre care am auzit multe lucruri de laudă.

— îmi cade nespus de greu, răspunse boier Zsigmond, că acum copiii mei încă nu sînt acasă. Fiindcă nici prin vis nu ne-a trecut să avem nemărginitul noroc care i-a fost dat astăzi casei noastre sărace.

— Şi sînt plecaţi departe ? întrebă principele.

— Petrec pe aici prin vecini, înălţate doamne, la vreun prieten, cum obişnuiesc tinerii cînd n-au ce face.

— Pune să-i caute ca să-mi poată fi prezentaţi.

— Mă gîndesc să îndeplinesc binevoitoarea poruncă a înălţimii tale, răspunse castelanul cu înfăţişare îngrijorată şi cu glas tremurător.

— După cum aud, Jănos nu are de gînd să se întoarcă în Moldova ?

— Asta mi-ar fi cea mai fierbinte dorinţă.

— Şi care-i numele mezinului ? o întrebă Răkoczi pe jupîneasa Agnes.

— Kelemen, măritul meu principe !

— Aud că-şi petrece mai toată vremea acasă.

— L-am hărăzit să ne fie sprijin bătrîneţelor şi zilele acestea va lua în primire toată gospodăria noastră.

— Trebuie însurat cît mai curînd.

Faţa albă a jupînesei Agnes se făcu roşie ca macul, întocmai ca atunci cînd, fată fiind, i-au cerut mîna. Decît că

acum roşise pentru alte pricini şi simţiri !

— Jănos, i se adresă principele boierului Zsigmond, este un luptător vrednic. Am de gînd să-l iau printre aghiotanţii mei, ba poate că îi voi da sarcini şi mai de seamă.

Soţii Mikes îşi plecară genunchii, iar jupîneasa Agnes murmură chiar cîteva cuvinte de recunoştinţă, în vreme ce boier Zsigmond cugeta plin de teamă : „Blestem asupra noastră, Săra !“

— Iar o să pună piciorul la curte papistaşii, le şopti Csulai celor asupra cărora – din invidie sau din fanatism – bunăvoinţa principelui nu prea avea efect liniştitor.

Răkoczi observă neliniştea capelanului.

— Şi cu fiul domniei-tale care se numeşte Moric ce s-a întîmplat ? îl întrebă pe Mikes Zsigmond.

Mama privi îngrozită spre principe ; iar tatăl spuse, tărăgănînd cuvintele :

— S-a călugărit, înălţate doamne.

— Bine a făcut dacă a avut chemare. Şi în ce ordin a intrat ? întrebă Răkoczi ?

— în ordinul iezuiţilor ! gîngăvi Mikes Zsigmond.

Pe chipul lui Răkoczi se văzură semne de supărare ; îşi înfrînă însă izbucnirea primei indignări şi vorbi cu glasul mai mult mustrător decît acuzator :

— Domnia ta trebuie să-l faci pe Moric să înţeleagă că împotriva acestui ordin avem legi foarte aspre şi că acelora care intră în cinul iezuit li se confiscă şi posesiunile.

— Moric nu doreşte bunuri pămînteşti, răspunse tatăl abătut.

— Dar domnia ta n-ar fi trebuit să-i ascunzi nici faptul că prin poziţia lui este pe veci proscris din această casă.

— El însuşi a luat hotărîrea să se smulgă din braţele noastre, hohoti jupîneasa Agnes.

— Poate să nu fi ştiut că dacă vine vreodată în Transilvania, chiar deghizat, cel care l-ar adăposti sau l-ar ocroti, cel care i-ar lua cauza sub protecţie ar fi pedepsit de legile noastre ca trădător de ţară.

— Dumnezeu va fi mai milostiv cu el decît legile noastre. Şi cu cei care îşi iubesc aproapele fără deosebire,

vorbi mama cu înconjur.

Răkoczi spuse cu bunăvoinţă :

— Moric, după cum am fost înştiinţat, s-a distins printre aprozii de la curte prin purtarea sa blîndă, fiind icoana tineretului, şi chiar daca după legile noastre sînt nevoit să-l învinuiesc de fapta sa, sînt sigur că veşmîntul nu i-a schimbat caracterul.

Grea piatră mi-a căzut de pe inimă, gîndi boier Zsigmond cu faţa roşie ca racul din pricina ananghiei în care se aflase.

— Doamne al oştilor îngereşti ! Familia asta l-a vrăjit pe principe, îi şopti domnul Csulai marelui şambelan, persoana cea mai apropiată de dînsul. înălţimea sa a lăudat un călugăr, un Mikes Moric !

— Te pomeneşti că-l face preotul curţii, răspunse acela zgîndărindu-1.

Csulai oftă adînc.

Se anunţă masa.

Chiar dacă dimineaţa nu fusese cu totul prielnică familiei Mikes, nu încape îndoială că după amiaza începea în mod strălucit.

în timpul ospăţului, Răkoczi deveni din ce în ce mai prietenos şi mai deschis.

De cînd se ţine minte, puţine au fost femeile cu care s-a purtat atît de curtenitor ca şi cu jupîneasa Agnes.

Şi chiar boier Zsigmond, ameţit de favoruri, uită de Săra, de familia Tarnoczy şi de faptul că în casa lui sînt şi părţi vulnerabile.

într-adevăr, fericită zi am apucat ! gîndea el, privind în paharul golit pînă-n fund în cinstea oaspeţilor.

Iară curtenii fură cuprinşi de o adîncă îngrijorare.

— Te pomeneşti că-l ia sub protecţia lui pe Zsigmond, şuşoteau după prînz, alcătuind un mic grup din cei cu sentimente înrudite.

— Durere ! Nu ştim nimic despre trecutul lui. De ani de zile trăieşte în umbră. Cme ar fi luat aminte la el ? Cine şi-ar fi închipuit că va da iar norocul peste dînsul ?

— Dar nici nu-l putem acuza.

— N-avem date.

— Singurul lui cusur, anume, că e papistaş, îl cunoaşte bine principele.

— Iar va înceta puritatea curţii, oftă domnul Csulai.

— Se poate întîmpla ca şvezii să ne facă reproşuri.

— De ce ? Doar religia romano-catolică se număra printre cele recunoscute prin lege.

— Totuşi, palatul înălţimii sale n-ar trebui umplut cu indivizi suspecţi, care pot fi chiar spioni ai palatinului, mormăi capelanul curţii, care aici îndrăznea să-şi spună părerea cu mai multă libertate decît sub tufele de alun.

— O, şi la Bethlen Găbor, cel de pie memorie, au slujit destui papistaşi, remarcă mareşalul.

— Ei da, însă pe atunci ştiam să apărăm mai bine dincolo de fruntarii drepturile ordinelor evanghelice, chiar dacă în ţară eram mai toleranţi, vorbi capelanul curţii cu severitate critică.

în vreme ce această conversaţie şoptită avea loc între cîţiva inşi mai sus-puşi, Mikes Zsigmond luă măsuri să fie ospătate şi slugile.

în odaia din vecinătatea sălii festive, principele rămăsese de vorbă cu doamna Mikes şi consilierul său preferat, Seredi, aşa că domnii abia luară seama cînd, părăsindu-şi locul, acesta păşi în mijlocul lor.

— Cred că Poznai, comisul meu, îşi face cu credinţă datoria ? se adresă el mareşalului.

— Poznai, înălţate doamne, este cel mai bun slujitor.

— Şi astfel nu-l pot repune pe domnia sa Mikes Zsigmond în vechea slujbă ?

— Comisul, milostive principe, n-a făcut nici măcar o greşeală răspunse cu mirare mareşalul.

— Prin urmare, vom fi siliţi să-l numim pe Mikes Zsigmond mare-comis. Ei ! Nu-i prea rău. Căci dacă nu s-ar fi retras, de mult ar fi obţinut dregătoria pe care i-o hărăzesc acum. Nimeni, aşadar, nu poate socoti că numirea lui este o favoare neîndreptăţită, ori că s-ar fi făcut prin omisiunea altora.

Curtenii din preajmă primiră înalta graţie cu supunere şi prefăcută bucurie.

Capelanul curţii însă era strivit şi, dacă n-ar fi păcătuit la vînătoarea de ieri, acum, sprijinindu-se pe sfînta scriptură şi pe mîndria profetului Samuil, fără îndoială că ar fi protestat cu tot harul împotriva primejduirii credinţei reformate şi a întinderii împărăţiei lui anticrist ; dar aşa, numai uşoarele lui oftaturi dădeau aripi mîhnirii, indignării şi blestemelor din gîndurile sale.

La semnul principelui, un aprod se grăbi să-l cheme pe Mikes.

Acesta, aflînd între timp de înalta graţie, se apropie mişcat, intră în sala festivă, toate privirile se întorc spre dînsul, iar Răkoczi sfîrşeşte repede poruncile pe care le dădea mareşalului, ca să-l poată înştiinţa degrabă pe boier Zsigmond de binevoitoarea sa intenţie, cînd iată că în curte se aude un huiet mare.

Huetul este urmat de strigăte şi gîlceavă.

Cu chipul peste măsură de răvăşit, unul din membrii „nobilei societăţi” îl pofteşte afară pe Mikes.

Bătrînul boier devine galben ca ceara. îl cuprinde o teamă de nedescris. Nu poate nici să plece, nici să rămînă. Doar genunchii îi tremură.

— Ce este ? întrebă Răkoczi.

Nu-i răspunde nimeni, fiindcă toţi sînt surprinşi sau se abţin.

Jupîneasa Agnes iese în grabă din odaia învecinată.

Regulile protocolului sînt încîlcite ca un ghem desfăcut.

Pe unele chipuri străfulgeră bucuria răutăcioasă.

Csulai stă cu ochii la cer de parcă ar cere pedeapsa lui lehova asupra fiului lui Ithar ridicat împotriva marelui preot Aaron.

— Ce s-a întîmplat ? se interesează din nou principele.

în sala festivă apar doamna Tarn6czy şi vicejudele re-gesc.

XI

— înălţate doamne, stăpînitor puternic şi cu strălucite virtuţi ! începu doamna Tarnoczy printre adînci plecăciuni.

în vreme ce împăratul Solomon se duse în Ghibeon ca să aducă acolo jertfe i se arătă Domnul în vîs de noapte şi zise : „Cere ce să-ţi dau !“ Şi-i răspunse Solomon : O, doamne Dumnezeul meu, tu ai pus pe robul tău rege în locul lui David tatăl meu. Dar eu sînt om tînăr şi nu pot conduce poporul pe care ţi l-ai ales, popor mare care nu se poate număra, nici socoti din pricina mulţimii. Pentru aceea dă mimă înţelegătoare robului tău ca să stăpînească poporul tău şi să osebească binele de rău !... Şi i-a plăcut Domnului cuvîntul, că Solomon i-a cerut tocmai acest lucru. De aceea Dumnezeu i-a răspuns : „Fiindcă ai cerut numai, acc^t lucru şi n-ai cerut viaţă

lungă, nici bogăţie şi nici viaţa vrăjmaşilor tăi, ci ai cerut înţelepciune ca să faci dreptate, iată că-ţi împlinesc cuvîntul tău. Iată că-ţi voi da înţelepciune şi pricepere, ca să fii cum n-a mai fost altul înaintea ta şi cum nici nu se va mai ivi după tine. Dar şi ceea ce n-ai cerut îţi voi da : bogăţie şi mărire, iar dacă vei umbla în căile mele şi vei păzi legile şi poruncile mele îţi voi da şi viaţă lungă. – Principe al Transilvaniei ! continuă doamna Tarnoczy cu ton retoric, ilustru şi strălucit Răkoczi Gyorgy ! Toate lucrurile pe care fără îndoială domnul lui Israil i le-a dăruit lui Solomon, adică înţelepciunea, bogăţia şi mărirea, tu le stăpîneşti în deplină măsură. Iar eu, sărmană văduvă, cu inima plină de amărăciune, cu implorare şi blestem pe buze, nu-ţi pot dori altceva decît ca Dumnezeu care-ţi vede sufletul şi aude cuvintele mele să-ţi dăruiască şi ţie ceea ce regelui Solomon î-a dat punîndu-i condiţii, adică darul vieţii îndelungate, în aceeaşi măsură în care eu voi dobîndi în ţara cîrmuită de tine o nepărtinită dreptate şi o aspră satisfacţie pentru profunda jignire care mi s-a adus acum şi cu care alta asemenea faţa curată a soarelui anevoie poate vedea în curgerea unui veac printre popoarele de dreaptă credinţă.

Răkoczi asculta plin de mirare discursul văduvei.

— Ce s-a întîmplat ? Arată totul în faţa noastră, zise el cu fruntea încruntată. Supuşii noştri nu ne pot reproşa că am fi reprimat dreptatea sau că în judecăţile noastre am fi părtinit greşeala.

— Eu doar atît îi cer înălţimii tale cu adîncă supunere, să fie martorul ocular al procedurii legale pe care o voi aplica îndată asupra capului unei familii ce a răpit o fată – şi văduva arătă cu mîna spre Mikes Zsigmond.

De surpriză, oaspeţii aflaţi în sala festivă se transformară în grupuri statuare.

— Numai cei smintiţi se îndoiesc de providenţa divină ! oftă cu ochii înălţaţi la cer Csulai căruia, din pură evlavie creştină, înjosirea Mikeseştilor îi producea o bucurie de ne- descris.

Aruncînd capelanului o privire plină de recunoştinţă, doamna Tarnoczy i se adresă vicejudelui regesc cu o expresie aproape poruncitoare :

— Păşeşte domnia ta în faţa dumnealui boierului de bun neam Mikes Zsigmond şi dă citire actului de acuzare

pe care-l ţii în mînă.

Şi se întîmplă întocmai după voia văduvei.

Somaţia solemnă pentru eliberarea imediată a tinerei Tarnoczy Săra, răpită în mod infam, fu citită cu voce de stentor.

în document se sublinia cu deosebită grijă cum a vrut Mikes Zsigmond s-o inducă în eroare pe mama reclamantă şi s-o facă a crede că sărmana ei fiică a fost răpită de o bandă de tîlhari, cu toate că ea se află şi acum la castel, căci vinovăţii n-au reuşit încă s-o ducă în altă parte ori s-o înlăture pe vecie pentru a-şi ascunde crima, lucru de a cărui înfăptuire de altfel – date fiind antecedentele şi cunoscînd caracterul Mikeseştilor – văduva doamnă Tarnoczy se teme în fiece clipă.

— Este adevărată învinuirea de răpire ? îl întrebă pe boier Zsigmond principele care, aşa cum prevăzuse văduva, datorită temperamentului său activ, nu putea lăsa cazul să urmeze obişnuitele proceduri legale fără a se amesteca el însuşi. Boier Zsigmond însă, căzînd pe neaşteptate din înălţimea ameţitoarde a graţiei princiare în pulberea oprobiului şi umilinţei, nu-şi putea reveni încă pentru a rosti cuvinte de mărturisire ori de tăgăduire. Doar faţa lui roşie ca racul, răsuflarea grea şi starea de agitaţie trădau chinurile cărora le căzuse pradă.

Jupîneasa Agnes, femeia blîndă, supusă şi temătoare, luă, aşadar, asupră-şi apărarea familiei sale, în felul relativ liniştit şi precaut care, în momentele hotărîtoare, îi deosebea
tocmai pe cei cu temperament concesiv ce-şi exercită prea puţin influenţa în alte ocazii.

— Este de netăgăduit, zise, că Tarnoczy Sara se află în casa noastră. încă n-am avut cînd să aflăm dacă ea a venit numai fiind silită ori şi-a urmat şi atracţia firească. Răposatul ei tată, după cum, înălţate doamne, vă pot dovedi sub jurămînt cei ce ne cunosc, a hărăzit-o mezinului nostru, lui Kelemen, şi pentru că de ani de zile o iubeşte fierbinte iar pînă la interdicţia mamei sale ea se considera ca făcînd parte din familie, am avut temei să credem că nici acum nu şi-a schimbat sentimentele. A plecat de acasă în tovărăşia celor doi fii ai noştri şi a lui Mikes Mihăly şi oricare ar fi pricina venirii ei aici, nici noi n-am încuviinţat felul în care s-a petrecut. Eu l-am scos

îndată din castel pe Kelemen, trimiţîndu-l la unchiul său Mihăly, soţul meu a scris la Sibiu unde gîndeam că se află doamna Tar- ndczy, iar pe Săra voiam s-o duc înapoi la Sînzieni încă în această dimineaţă, să nu se bage de seamă că a fost plecată şi să-şi petreacă acasă zilele dinaintea nunţii, fiindcă după această nefericită încurcătură nu ne mai îndoiam de consimţămîntul mamei sale. în vremea aceasta, doamna Tarnoczy, sosind pe neaşteptate, a cerut-o pe Săra cu atîta larmă şi atît de făţiş, încît recunoscînd că fata se află aici am fi dăunat de o sută de ori mai mult bunului ei nume – care nu poate fi atins de nici o pată – decît familiei noastre. Trebuia salvată de la înjosirea în care o împinsese mînia sălbatică a propriei sale mame şi iată de ce am tăgăduit totul ; dar am avut intenţia hotărîtă ca îndată ce atenţia se va abate în altă parte să o ducem acasă încă în noaptea asta. Astfel ea putea să dea lipsei sale o explicaţie care să nu-i atingă cinstea şi să nu lase vreo bănuială. Milostive principe ! Eu sînt o femeie în vîrstă şi nu vreau ca la marginea mormîntuluî să ajung pe veci în conflict cu conştiinţa mea şi cu Dumnezeu ; ci aşa să fiu mîntuită în ceruri şi să las după mine un nume cinstit pe pămînt, cît este de adevărat că numai sosirea înălţimii tale a amînat punerea în aplicare a planului nostru.

Boier Zsigmond gemu auzind jurămîntul soţiei sale. El uitase în acele clipe de îngrijorare că nu-i comunicase Agne- sei gîndul de a o duce pe Săra în Moldova, gînd pe care
odată cu căderea întunericului, l-ar fi pus în aplicare prin fiii săi.

— O, gîndi cu inima zdrobită, soţia mea a jurat strîmb ! A făcut-o din dragoste, dar nu va mai avea nici o clipă de linişte. Cîte ne mai aşteaptă !

Apărarea destul de abilă a doamnei Mikes îi făcu lui Răkoczi o impresie favorabilă.

— Aduceţi fata înaintea noastră ! porunci fără asprime în glas şi pe chip.

Linişte şi aşteptare încordată.

— Acum principele va vedea totul în roz, îi şopti şambelanul curţii mareşalului.

— Fata o să scîncească niţel, apoi va mărturisi că îl iubeşte pe răpitor, înălţimea sa va porunci să se facă lo-

godna, familia va cădea în genunchi cu lacrimi de bucurie iar noi, pe lîngă aventurile de vînătoare, nici n-am putea duce soţiilor noastre vreo ştire mai interesantă ca asta, răspunse mareşalul.

— Doamna Tarnoczy, remarcă diacul Dome, nu vrea împăcare cu Mikeseştii. Trăsăturile ei reci şi răutăcioase sînt chezăşie că nu ţine seamă de cinstea fetei sale, iar pe răpitor îl urăşte.

— Cel puţin dregătoria de mare-comis se clatină, continuă să şopotească şambelanul curţii.

— Uşor s-ar putea scorni vestea că mireasa răpită şi socrul ei ar dori mai curînd să petreacă în continuare ceasuri pastorale în singurătatea de la ţară, decît să ducă viaţă de curte, zise mareşalul.

— încă nu sînt toate zarurile aruncate. Să avem încredere, să sperăm ! îşi îndemna credincioşii cuviosul domn Csulai.

Mikes Zsigmond ar fi vrut să aibă sub picioare o trapă, cum era obiceiul să se facă la clădirile foarte vechi, ca atin- gînd resortul tainic, să se afle deodată sub temeliile casei, printre ţăpuşele gropii negre ori într-unul din sarcofagele de bronz ale cavoului familial.

Jupînesei Agnes i se mişcau buzele... se ruga.

Kapronczai Gydrgy se frămînta regretînd că doamna Tarnoczy nu e bărbat, ca s-o poată provoca acum la duel.

Curiozitatea, rareori lipsită de drojdii, a inimilor ce se înflăcărează repede îl făcu pe Horvăth Ferenc să gîn-
dească : în sfîrşit, voi putea s-o văd pe divina Săra a cărei frumuseţe mi-a ajuns de mii de ori la ureche pe aripile faimei ! Va fi probabil mai palidă ca altă dată, însă nervii încordaţi, sfiiciunea şi pleoapele înlăcrimate vor împrumuta un farmec de nedescris întregii sale fiinţe.

Cît îl priveşte pe Haller Peter care o părăsise mînios pe doamna Tarnoczy cînd o văzuse gata sa facă scandal, grăbindu-se la conacul lui Kassai pentru a-l convinge pe principe să intervină de partea Sărei şi a lui Kelemen şi – sosind acolo la cîteva ceasuri după plecarea lui Răkoczi –, îndată ce află că acesta pornise la Mikes Zsigmond se urcă în trăsură pentru a i se alătura principelui, urmînd să reprezinte pe lîngă el interesele celor doi îndrăgostiţi ; repet, Haller Peter intrase încetişor în sala festivă tocmai cînd în spatele lui zăngăniră săbii şi o văzu pe Săra însoţită de doi membri ai „nobilei societăţi”' păşind

înaintea principelui.

Nu putea înţelege ce se petrece. îşi încrucişă braţele peste pieptul îngust, nările i se lărgiră, ochii mici îşi aruncau tăişul cercetător în toate laturile, iar partea cea mai nobilă a trupului său, inima lui de atîtea ori rău cunoscută şi de nimeni înţeleasă, bătea febril din cauza îngrijorării, a simţămintelor altruiste şi a temerii dezinteresate.

— Doamne ! Pronia ta să-i păzească pe acei al căror singur păcat este că iubesc prea mult !

Acest suspin se ridică din pieptul îngust şi răguşit al lui Haller Peter.

XII

Adusă în faţa lui Răkoczi, Săra fu întrebată de el cu glas sever dar plin de duh :

— Ne-am îndrăgostit, nu ? Vrem să scăpăm de autoritatea părintească ? Ne-a fost teamă că mămica nu ne va da consimţămîntul ! Hm ! Destul de rău. Datoria unei fete este supunerea. Nu există fericire într-o căsătorie ce nu poartă binecuvîntarea sinceră a părinţilor. Pe Kelemen îl puteai lua de bărbat şi pe altă cale, dacă nu acum, peste cîţiva ani.

— Eu nu l-am vrut pe Mikes Kelemen de soţ. Eu nu-i voi fi soţie niciodată.

— Prin urmare, e adevărat că ai fost adusă aici cu forţa, fiica mea ? întrebă Răkoczi cu o indignare neobişnuită.

— De bunăvoie n-aş fi venit.

— Nu-ţi scuza fapta ! Nu îndepărta de la tine partea ta de greşeală ! Pentru o tînără fata, sinceritatea este o însuşire mai presus chiar decît frumuseţea.

— Am spus adevărul, înălţate doamne !

— Te întreb din nou, bizuindu-mă pe sîngele tău cinstit şi pe educaţia ta... ai fost adusă aici cu sila ?

— Da, înălţate doamne !

— Şi de către cine ?

Săra tăcea.

— Răspunde, fată, cine te-a adus ?

— Kelemen... Mihăly.

— Şi Jănos, interveni doamna Tarnoczy.

— $i n-am altă dorinţă mai fierbinte, hohoti Săra, decît să pot pleca îndată din locul acesta.

— Prin urmare, ai fost răpită ! Şi asta s-a întîmplat cu

totul fără ştirea ta ? Ori ai bănuit ceva despre planul lor şi ai consimţit pe tăcute ?

— Nici un semn nu m-a făcut să le bănuiesc gîndul.

— Inima ta însă, măcar în taină, se bucura. Nu ţi-a părut rău că le-a reuşit cutezătoarea încercare. Nu-i aşa, jupîniţo ? Şi poate că în sinea ta ai binecuvîntat-o, în timp ce, de dragul bunei-cuviinţe, o înfierai prin cuvinte ?

— O blestemam şi cu inima, şi cu buzele, grăi Săra cu hotărîre.

— Domnilor, zise atunci Răkoczi, întorcîndu-se către cei din suită, după cum se vede, mama reclamantă are dreptate. în ţara mea s-a înfăptuit o neasemuită fărădelege, iar dreptatea răzbunătoare cere satisfacţie. După legile noastre răpirea unei femei este asemenea trădării de patrie şi se pedepseşte prin pierderea averii şi capului celui ce a săvîrşit-o şi a tovarăşilor săi. Directorul nostru fiscal va fi obligat să înceapă procesul şi încă în cursul proximei diete. Sabia este ridicată şi va să cadă asupra celui ce calcă morala şi legea, deopotrivă de necruţătoare în cetatea bogată ca şi în coliba ţărănească.

Cu un ţipăt, Săra se prăbuşi.

Neaşteptata ei schimbare fu atribuită emoţiilor produse de cele petrecute.

Nimeni nu considera că ar putea să fie izbucnirea unor simţăminte mai adinei.

— Iertare pentru fiii mei ! strigă boier Zsigmond căzînd în genunchi. Să-mi pierd oare toţi copiii deodată ? îndurare !

— Nu stă în puterea noastră să oprim mersul justiţiei» zise Răkoczi cu milă greu de ascuns. îi va judeca dieta. Trebuie să dăm pildă.

— Casa mea se va stinge de pe faţa pămîntului. De ce mai trăiesc ? Biată Agnes, draga mea Agnes, nu-ţi mai deschide ochi ! Ce ai putea să vezi de aici încolo pe lume ?... Sînge, sînge !... Al odraslelor tale.

Nenorocitul soţ îşi urmări doar cu ochii soţia leşinată, scoasă pe braţe de magnaţi, căci picioarele lui şovăitoare nu-l mai ajutau.

— Ce înseamnă pedeapsa lor pe lîngă soarta fiicei mele ?! Numele şi cununa ei virginală sînt pătate. Cine va apăra cinstea Sărei şi cine va crede în apărarea ei ?! oftă doamna Tarnoczy cu glas pătimaş, tăinuindu-şi sub mîhnire dorul de răzbunare.

— Nu te teme, doamna mea ! zise Răk6czi şi-şi privi curtenii şi suita. Domnilor ! continuă, care dintre domniile voastre va apăra virtutea jupîniţei Săra, legîndu-şi numele şi mina de neprihănirea ei ? Mama şi fiica sînt de faţă. Unde este peţitorul ?

Mai mulţi inşi se desprinseră şi, înaintea tuturor, Horvăth Ferenc.

Situaţia era romantică şi înduioşătoare, ea cerea deopotrivă inimă nobilă şi aplecare spre aventură.

— Şi noi, care avem soţii, apărăm cinstea jupîniţei cu cuvîntul şi cu arma.

— Voi fi mîndru dacă mă primeşte ca peţitor, zise însuşi Seredi, care se înrudea cu principele şi era văduv în floarea vîrstei.

— Mîna fiicei mele, zise mulţumind doamna Tarnoczy, voia s-o ceară domnul Haller Peter în ziua cînd a fost răpită. Dacă acum nu se îndoieşte de nevinovăţia ei, are întîi- etatea.

— Mai curînd m-aş îndoi de sfînta scriptură, de razele curate ale soarelui, de întunericul nopţii, de faptul că sînt treaz !... Oare pot spera ? zise Haller întorcîndu-se spre Săra.

Fiica doamnei Tarnoczy fu străbătută de un fior. Ce însemna pentru dînsa bucuria vieţii ? Unde ar fi putut s-o mai găsească ?... Iar refuzul ar fi însemnat recunoaşterea dezonoarei.

Buzele ei murmurară : da.

— Tribunalul va judeca, spuse atunci principele, iar dacă acuzaţii vor fi găsiţi vinovaţi şi-i va osîndi la moarte, moşia lor cuvenită trezoreriei mele să fie darul de nuntă al miresei.

— Blestem asupra mea, gemu Săra.

— Fata asta are un suflet nobil şi-i pare rău că. a devenit putredă de bogată, îi şopti şambelanul curţii diacului Dome.

— Fără îndoială, principele a intrat în anul morţii dacă s-a schimbat pînă într-atît. După risipa asta nu poate trăi prea multă vreme, reflectă diacul.

— Hehe ! Şireată făptură este jupîniţa Săra, observă încetişor Seredi.

— Cum aşa ? întrebă domnul Csulai.

— Cuvioşia ta nu bănuieşte ? Se mărită cu Haller şi

astfel problema principală rămîne fără răspuns. Căci amicul Haller are cel puţin şaizeci de ani şi de abia-şi trage sufletul.

Doamna Tarnoczy, printr-un discurs frumos şi bine gîndit, sărută mîinile şi picioarele mărinimosului principe şi tîrînd după sine pe fiica sa luată de braţ, ieşi, făcînd adînci plecăciuni.

Vicejudele regesc ieşi pe urmele ei.

— S-a dus pe apa sîmbetei dregătoria de mare-cornis, şoptea în dreapta şi-n stînga Csulai.

Răkoczi era impresionat.

— Am vrut să aduc bucurie în casa asta şi las jale în ea ! oftă la plecare.

Cînd ajunse în pridvor dădu poruncă să fie prinşi şi închişi Mikes Mihăly, Jănos şi Kelemen pînă cînd vor putea aduce chezaşi.

XIII

Bătrînul Zsigmond zăcea ca mort în jilţul lui.

Jupîneasa Agnes era îngenuncheată în faţa crucifixului din iatacul ei.

Timpul trecea şi orizontul era cuprins de înserare.

— I s-au tăiat toate crengile bătrînului trunchi !... Zbirii pun acum mîinile pe ei, îi bagă în fiare. Jănos se apără, e rănit, sîngele îi curge. Nu-l omorîţi pe Kelemen ! Iertare, înduraţi-vă !... îmi arde creierul !... Mikes Mihăly zace legat cobză... O cometă s-a abătut din cale, se ciocneşte de pămînt, coada ei dă foc lumii... Ah ! îmi arde creierul ! Apă ! striga boier Zsigmond luptîndu-se cu fantasme deslănţuite.

Gîndurile înfricoşătoare ale bătrînului fură întrerupte de soţia lui.

— Slavă ţie, părinte ceresc, ei sînt liberi !

— Fiii mei ? întrebă tatăl rătăcit.

Jupîneasa Agnes îi arătă răvaşul Juditei în care le scrie că, aflînd de sosirea la castel a doamnei Tarnoczy şi a vice- judelui regesc, tustrei Mikeseştii au pornit îndata spre Moldova. Călăuza lor cunoaşte bine potecile tăinuite aşa că pandurii nu i-ar mai putea ajunge chiar dacă ar merge pe urmele lor.

Zsigmond îşi îmbrăţişă soţia şi plînse de bucurie ca un copil.

— Aşadar, sînt salvaţi. Cît sîntem de fericiţi ! zise.

— Dar proscrişi pentru totdeauna. Fiii noştri sînt pribegi.

— Şi asta-i o fericire, îi răspunse mamei părintele.

în această clipă intră Moric, bărbatul pe care l-am văzut la chihaia lui Kassai şi la vînătoarea lui Răkoczi.

Bătrînii soţi alergară în întîmpinarea lui.

— Ah, avem totuşi un fiu. Vom avea o familie. Va fi cine să ne ducă numele mai departe. Dar... cerule ! Legămîntul celibatului ! suspină tatăl.

— Nu fiţi îngrijoraţi, dragii mei părinţi, bun e Domnul. Am întîrziat, nefiind înştiinţat mai devreme despre cele întîmplate. Dar nimic nu-i încă pierdut. Cel mult averea. Fraţii mei se vor întoarce. în clipa cînd se va rosti sentinţa, cu siguranţă vor putea reveni printre noi. O să rostuiesc

totul cu principele. în această clipă de nevoie mă grăbesc la dînsul. Şi-a dat cuvîntul. Fraţii mei sînt salvaţi. Sînt chezaş pentru fiecare fir din părul lor.

— Tu, cel proscris !... Bietul Moric, şi-a pierdut minţile.

— Principele nu se poate juca cu promisiunea făcută. Trebuie să-mi îndeplinească cererea.

— Şi-a pierdut minţile !... Cerul ne-a trimis şi această nenorocire ! De ce am învăţat să ne rugăm ! Agnes, să nu-ţi mai pleci genunchii în faţa altarului. Las’ să crească pe pietrele lui buruienile şi să şuiere şerpii în pulberea sfărîmătu- rilor sale.

— Puţin-credincioşilor, mai bine să vă înălţaţi mîinile spre Domnul care călăuzeşte în chip minunat căile noastre.

Privirea lui Moric şi mustrarea lui simplă avu atîta putere de vrajă, încît jupîneasa Agnes rosti rugăciunea : Facă-se, Doamne, sfîntă voia ta !

Iar boier Zsigmond repetă încetişor cuvintele îngăduinţei, ale împăcării.

Partea a treia

în vreme ce boier Mikes Zsigmond şi jupîneasa Agnes, în nespusa lor năpastă, îşi găseau mîngîierea în credinţă şi spuneau rugîndu-se : „Faca-se, părinte ceresc, sfînta voia ta !”, milostiva doamnă Tarnoczy repeta de sute şi sute de ori : „Iată că securea a fost înfiptă în rădăcina copacului... aliluia ! Cristos îşi adună grîul în hambarul său iar pleava o arde în foc nestins, aliluia... Pleava sînt papistaşii, copacul e familia Mikes, aliluia !“

Se însera.

Jupîneasa Judit trebuia s-o îngrijească pe Săra aflată în suferinţă, Jutka, fata în casă, fu recompensată de doamna Tarnoczy cu titlul de tîrfă pentru că a intrat în odaie ne-chemată. Toate păreau că, în locul îndeletnicirilor zgomo-toase, vor s-o lase £e castelană să se cufunde în meditaţii îndepărtate de cele pamînteşti.

Noaptea coborîse, dar văduva tot mai era cuprinsă de o ciudată încîntare.

— Vulpile au vizuini, păsările de noapte îşi au cuibul lor, spune sfînta scriptură : dar, aliluia, fiii lui Mikes Zsig-mond nu au unde să-şi plece capul. Cu toate că, urmă^ cucernica doamnă, în sălile împodobite ale castelului locuit de ei pînă astăzi erau mii de perne moi pentru Irodiada şi pentru desfrîu. Şi cum clincănea ţambalul, şi cum ţivlea taragotul, şi cum umbla cupa de jur împrejur ca benchetuitorii să-şi bată joc de bărbatul meu, zicîndu-i femeie dacă n-o putea goli pînă-n fund ! Mikeseştii au înstrăinat inima lui Sebestyen de mine şi de Dumnezeu. Braţul Domnului să se abată asupra lor ! Pînă tîrziu în noapte dănţuiau prietenii şi rudele acestei familii necredincioase. Femeia îşi punea mîinile pe umerii bărbatului, se uita cu îndrăzneală în ochii lui şi nici o picătură din sîngele sfielii nu-i urca în obraji cînd li se întîlneau privirile. Una din fetele Irodiadei se legăna cu mişcări ispititoare de-a lungul sălii mari. Pe sînul
zvîcnitor avea un văl străveziu, iar gîtul îi era dezvelit. Şi lungă vreme Sebestyen nu-şi întorcea privirile de la dînsa. Ei toţi, începînd cu boier Zsigmond, făceau ironii pe seama mea, rîdeau de mustrările mele... făceau orgii, vînau, cîn- tau cîntece de lume. Iar oamenii socoteau că duc o viaţă cucernică... Lăcaş al scandalului, îndată ce vei ajunge în proprietatea mea, voi pune să ţi se împrăştie pardoseala, să ţi se cojească tencuiala de pe pereţi, sa ţi se scoată pragurile uşilor, clanţele şi uşorii şi chiar dacă aş ajunge să cerşesc, nu va rămîne în clădire nimic din ceea ce a atins trupul lor cel păcătos... Se spune că sînt zgîrcită ; voi deveni risipitoare. Pot face sacrificii pentru preamărirea Domnului. Aliluia !... Ei m-au umilit. Dar ferice de Săra, rodul pîntecu- lui meu, că a fost aleasă de graţia eternă să fie unealta nimicirii neamului necredincios ! Duhul sfînt a coborît asupra ei de şi-a

întors inima de la Mikes Kelemen cel frumos la înfăţişare, dar înfumurat şi stricat. îl iubea pe fiul lui Belial şi totuşi a mărturisit împotriva lui. L-a respins pe cel tînăr ; s-a dus de bunăvoie în braţele celui bătrîn. Cine şi-ar fi închipuit ? Aliluia !

Doamna Tarnoczy plutea într-o însufleţire atît de mare de parcă în clipa asta ar fi intrat în legătură mai strînsă cu cerul şi ar fi fost tocmai pe punctul de a se transfigura.

Din pragul uşii, Jutka asculta îngrozită „aliluile“ şi multă vreme nu îndrăzni să aducă cina pe care văduva, ca să poată rămîne singură, o poruncise în odaie.

Iar acum, doamna Tarnoczy nici măcar n-o muştrului pe slujitoarea întîrziată.

O lăsă în voie să pună masa, iar ea îşi continuă meditaţiile.

Pofta de mîncare nu voia să-i concureze pioşenia. !i cedă, aşadar, tot terenul.

Principele făcuse abia o jumătate de oră de la castelul lui Mikes, cînd şambelanul curţii îi arătă că, după îndrumările diacului Dome, luase, ce-i drept, toate măsurile pentru vînătoarea de mîine, dar Lupu voievod s-a întors acasă pe neaşteptate de la fruntariile Moldovei, iar după această înştiinţare mai nouă, el – adică şambelanul curţii – a venit
să ia milostiva poruncă a înălţimii sale, dacă mai e nevoie să fie trimişi cei două sute de dărăbani secui ?

Obrazul lui Răkoczi se mohorî.

— Chemaţi-l pe Horvăth... nu... chemaţi-l pe Kapronczai ! zise cu glas mai aspru şi mai înalt ca de obicei.

Cei doi ofiţeri de gardă nu se aflau atît de departe încît să nu-şi poată auzi numele.

— Ţi se dă cheia pentru inima celei mai frumoase fete, amice Horvăth.

— Am şi scăpat-o din mînă. Dar ai să ridici tu din noroi cheia cetăţii Oradiei, îi răspunse acesta lui Kapronczai, zîmbind, deşi nu fără invidie.

Kapronczai se apropie voios de principele Transilvaniei, bănuind că-l aşteaptă o însărcinare şi plin de visul încîntător că dintre cei ce se numărau în „nobila societate” el are acum perspective de viitor, el este alesul sorţii, favoritul momentului.

— Lupu voievod, zise principele adresîndu-se, nu atît

ofiţerului de gardă, cît celor ce-l înconjurau, este legat printr-o veche convenţie să extrădeze pe fugari, cînd sînt acuzaţi de trădare de patrie. Pînă acum, trei din familia Mikes au trecut hotarele Transilvaniei. Fiecare dintre ei este învinuit de răpirea unei fete, pe fiecare îl aşteaptă un proces de hainie. Iar tu, Kapronczai fătu-meu, vei porni spre Tîrgul Iaşilor înainte de revărsatul zorilor ca să ceri voievodului predarea acestor fugari. Poruncile mele ţi se vor arăta în cursul nopţii.

— înălţate doamne ! zise tînărul cu genunchii plecaţi şi cu voce rugătoare, Mikeseştii îmi sînt rude, boier Zsigmond este binefăcătorul meu.

— Dar eşti membru al „nobilei societăţi”, răspunse cu asprime principele.

Kapronczai se retrase cu o plecăciune adîncă şi cu inima rănită.

— Ce ascunde oare această misiune ? se întreba diacul Dome.

— Dumnezeu să-mi ierte slăbiciunea, dar începe să-mi fie milă de Mikeseşti, deşi sînt papistaşi, şopti domnul Csulai.

— Crezi domnia ta că înălţimea sa ar fi bucuros să fie extrădaţi răpitorii ? întrebă încetişor diacul.

— Cum ? Doar principele este enoriaş al bisericii noastre, străjerul şi răzbunătorul moralei publice.

Zîmbind acru. Dome întrerupse dialogul.

Şambelanul curţii, apropiindu-se iar de principe, îndrăzni să întrebe din nou ce trebuie să se întîmple cu cei două sute de dărăbani şi voluntari secui.

— Vînătoarea se suspendă, mîine-zi ne vom întoarce în oraşul nostru de scaun.

Chipul înspăimîntat al şambelanului curţii aduse un zîmbet pe buzele subţiri şi aspre ale bătrînului Kassai.

— Poruncile date în legătură cu conăcitul au fost zadarnice he, he ! Suita, din mila Domnului, este numeroasă şi eu ştiu de ieri că e nevoie de mult vin, multă friptură şi multe paturi. Domnia ta, domnule şambelan al curţii, ai pe aproape o moşioară. Sper că acolo vom benchetui în noaptea asta. Ai din belşug cupe de aur să le dăruieşti ? He, he !

— Viaţa mea şi averea mea sînt ale principelui, îi ră-

spunse şambelanul lui Kassai, dar, continuă, satul amintit de domnia ta este atît de mic, încît n-ar putea primi în el nici o treime din această oaste. Pe cei mai mulţi trebuie să-i aşez în corturi. în afară de conacul meu în care abia poate încăpea înălţimea sa, doar la casa popii nu găseşti băşică în ferestre şi pămînt pe jos. în toată întîmplarea, aşadar, îmi pare rău numai de un singur lucru, că picioarele reumatice ale domniei tale, dragă prietene, pot ajunge uşor în suferinţă, întrucît – fiind unitarian – nu te poţi hotărî să-ţi petreci noaptea în locuinţa unui popă catolic.

— Nu-mi purta de grijă, dragă prietene, rînji Kassai, fiindcă înălţimea sa vrea să-mi ceară sfatul în treburi de stat şi-ţi va porunci domniei tale să-mi rînduieşti locuinţă într-una din camerele rezervate lui.

Diacul Dome reuşise să se strecoare cu atîta abilitate în preajma lui Kassai şi a şambelanului, încît putu să audă cîteva frînturi din cuvintele schimbate cu glas scăzut.

— Prin urmare, lui Kapronczai i s-a dat într-adevăr o însărcinare importantă. Cu toate că tînărul nu prea are îndemînare destulă pentru treburi mai subtile. încep să mă bucur că astăzi treburile de taină sînt pe mîna măriei sale domnului Kassai şi nu a mea. Dar să mai aşteptăm, cine ştie ce se mai întîmplă pînă deseară.

în sfîrşit, şambelanul îi aranja pe oaspeţi.

Sătucul, care nu-l văzuse pe latifundiar de trei generaţii, oferea confort mai puţin chiar decît corturile. Aşadar, oaspeţii se aşezară mai mult pe afară, iar domnul Csulai, care nu agrea aerul proaspăt al nopţii şi trîndăveala pe lîngă focurile pîrîitoare de brad, fu îndrumat spre casa parohială.

Trebui să-şi învingă o silă teribilă pentru a-i putea trece pragul. Pe paroh nu-l găsi acasă. Era aşteptat abia a doua zi de la Miercurea Ciuc unde se dusese să-şi viziteze fratele bolnav, gardian al mănăstirii minoriţilor.

Bătrînă menajeră care se îngrijea singură de gospodărie făcu tot ce, cu puţinele mijloace avute la îndemînă în strîm- torarea ei, se putea face pentru buna primire a oaspetelui.

Pregăti şi gogoşi, îi prepară şi vin fiert cu mirodenii şi, dorind el să se culce devreme, îi aşternu patul în dormitorul parohului, iar pe masă aduse lumînări de ceară

într-un sfeşnic cu două braţe.

Domnul Csulai se simţea într-adevăr obosit şi-i era somn. îndată însă ce rămase singur, odăiţa micuţă, curată şi plăcută părea că vrea să completeze împotriva ochilor şi nervilor sai şi împotriva dispoziţiei sale, ca să-i alunge departe orice odihna sau piroteală.

Capelanul adulmecă bănuitor. Avea impresia că în nări şi plăcută părea că vrea să comploteze împotriva ochilor şi menajera afumase prin odaie şi mirosul amestecat în aer era al tămîiei.

Iar pe perete, în jurul Mîntuitorului, se aflau şi alte cadre care erau departe de a-i reprezenta pe Melanchton sau Zwingli şi cu atît mai puţin pe Calvin. Domnul Csulai, ce-i drept, era destul de echitabil ca să nu pretindă a întîlni în casa unui paroh chipul reformatorilor ; zelul său religios era totuşi de natură mai exclusivistă şi mai impacient decît să-şi plimbe ochii bucuros pe sfinţii părinţi din primele secole ale creştinătăţii, pe mitre, tiare, nimburi ji cîrji pastorale. Deoarece însă cadrele de pe pereţi, după. cum descoperise la prima aruncătură de ochi, erau clericale şi simbolice, Csulai îşi ţinea privirea aplecată mai des chiar decît o fată
fecioară sau o purta prin casă în aşa fel ca să aibă cît mai rar prilejul de a se scandaliza.

— Ar fi fost mai bine să-mi aleg cortul ca loc de odihnă, decît casa nicolaiţilor, urîtă de îngerul din Efes. Ci, odată ce mă aflu aici, cel mai potrivit lucru este să mă culc fără întîrziere şi să dorm ; fiindcă, după cum spune proverbul, cine doarme nu păcătuieşte.

Această chibzuială a capelanului curţii a fost influenţată în mod deosebit şi de aşternutul proaspăt, moale şi alb. Scoase şi aşeză pe masă crucea de metal împodobită cu coroane de pamblici, atîrnată la capul patului, pe care, ca un oaspete obişnuit cu buna-cuviinţa, voia s-o pună la loc de dimineaţă, înainte de apariţia menajerei. Cu mîinile împreunate îşi spuse rugăciunea de seară, apoi se dezbrăcă. Dar în timp ce zăcea culcat pe spate şi cu dreapta se întindea după sfeşnicul ce-i făcea, de altfel, o impresie neplăcută, ca să stingă lumina, descoperi cu groază, în colţul dimpotrivă, chipul lui Ignaţiu de Loyola. De mînie, sîngele îi năvăli în obraji, iar somnul îi pieri din ochi. Sări în picioare să smulgă

portretul şi să-l rupă. Ci, în clipa acţiunii, pornirea lui violentă fu învinsă de ideea că el este un oaspete care s-a bucurat de bună primire.

— Dajka Gâbor, episcopul bisericii noastre, zise Csulai cu glas atît de puternic de parcă în odaie ar fi fost mai mulţi inşi cărora le ţinea o cuvîntare, Dajka Găbor, îmbrăcîndu-şi toga, ar merge acum de-a dreptul la principe şi ar spune : „Doamne ! iată, află că vestitul fondator al ordinului ai cărui membri sînt pe veci proscrişi din Transilvania sub pedeapsa cu moartea stă ascuns la abia o sută de stîn- ieni depărtare de tine care eşti păzitorul acestor legi, în odaia de dormit a unui paroh de ţară. Zadarnic se susţine că doar portretul lui e acolo. Fiindcă, prin portretul său gravat în metal, el trăieşte, înrîureşte şi îndeamnă la evlavie întocmai ca şi cum ar fi de faţă şi ar predica. Şi oare nu e scris în articolele din 1610 ca părtinitorii iezuiţilor să poată fi prigoniţi fără oprelişti de toate stările şi despuiaţi de toate bunurile ? Şi oare nu este părtinitor al ordinului acela care ţine la dînsul portretul lui Loyola ? Fără îndoială, înarmează deci legea împotriva lui, o, principe drept şi răzbunător !“ Aşa ar vorbi Dajka... dar eu ?... Şi eu simt la
fel, ci fie, voi închide ochii, să nu abuzez de dreptul de ospitalitate.

Csulai nu putu să închidă ochii. Somnul îi pierise de tot. îşi reaminti de vînătoarea de urşi din ziua precedentă şi de salvatorul travestit al principelui. Acum nu se mai îndoia că vînătorul ce-şi tăinuise numele era membru al ordinului proscris. închipuirea lui aţîţată multiplica imaginile ca o prismă. Vedea, în loc de unul, sute şi sute de preoţi travestiţi, rătăcind dintr-un sat într-altul şi stîrnind mulţimea împotriva principelui de religie reformată.

— Patria şi religia sînt ameninţate de pericol, se lamenta, măsurînd lungul odăii cu paşi mari. Se pregăteşte o conspiraţie pentru înlăturarea lui Răkoczi, iar cel care ţine firele planurilor secrete este Păzmăny Peter. Şi ce vor ? Sa ne mîie sub toiagul palatinului ori să vadă în tronul princiar vreun favorit al popilor şi să instaureze spiritul Băthoreştilor în locul celui al lui Bethlen Găbor ? Hm ! Trăim vremuri rele şi dacă asta durează, azi-mîine trebuie să-i chemăm pe şvezi în ajutor, altfel ne vor scoate din casele noastre, iar bisericile ni le vor

închide.

După cîteva minute Csulai simţi că, la urma urmei, fantasmagoriile lui înspăimîntătoare nu au nici un temei, dar era deja aţîţat şi trebuia să deschidă poarta, să lase cale liberă mîniei sale.

Dezbrăcat cum se afla, se aşeză, aşadar, la masă şi scrise unui coleg o scrisoare în care zugrăvi cu tonuri intense intrigile pornite împotriva adevăratei credinţe şi menţionă în mod deosebit că ţara mişună de emisari ce aparţin ordinului iezuit ; în aşa măsură, încît el a văzut unul cu ochii lui.

După încheierea scrisorii, lui Csulai tot nu-i era somn. Prin urmare, ca să treacă vremea, o copie.

Dar nici după aceea nu-i fu somn.

Scrise deci încă o copie după copie şi, în sfîrşit, avea gata cel puţin şase scrisori.

Ce să facă acum cu ele ?

Oare nu simte el, cu fiecare ceas ce trece, că probabil face mult zgomot pentru nimic ?

— E drept, am zugrăvit cu penel prea, aspru ; dar peri-colul există cu adevărat. Şi, de altminteri, spiritul vigilen-ţei ar trebui aţîţat cît mai des ca să vegheze asupra trebu-
rilor credinţei noastre. Altfel, vom deveni lîncezi în îndeplinirea datoriilor. Şi-apoi, n-am vorbit eu oare în ge-neral ? Am desemnat oare pe cineva spre prigonire ? Nu, de o mie de ori nu, deşi ar fi trebuit.

Csulai pecetlui scrisorile ca să le trimită în diferite părţi ale ţării unor preoţi ale căror evlavie şi energie erau cunoscute.

Nici Kapronczai nu dormea, dar din pricina unor altfel de gînduri.

în faţa lui pluteau visele de mărire, pe cînd în inima sa vibrau din cînd în cînd strunele compătimirii şi se gîndea cu un sentiment dureros la Mikeseşti care vor fi, probabil, victimele primei sale misiuni diplomatice.

Noaptea începuse a-şi ceda locul zorilor cînd îl chemă principele.

în pridvor, Kapronczai îl găsi pe diacul Dome înfăşurat într-o manta subţire şi stînd ghemuit pe o laviţă de lemn, îl primi cu o înclinare a capului care, ocupînd locul nesigur

dintre piroteală şi trezie, se vedea a fi aproape de conştienţă doar după zîmbetul abia mijit pe buze.

O strajă din „nobila societate” îl conduse pe Kapronczai într-o odăiţă micuţă şi slab luminată unde faţa îngustă şi plină de creţuri, acoperită pînă la ochi, a domnului Kassai abia se vedea dintre pilote şi perne.

Cancelarul nu prea era mulţumit de pat şi de somnul scurt, fiindcă mai întîi îi trase un perdaf străjii pentru sabia care – zicea – zăngăne de parcă ar vrea să alarmeze toată casa ; apoi trecu la Kapronczai şi, printre accese de tuse uscată şi persistentă, îi demonstră cît de rău este obiceiul de a încredinţa misiuni importante unor tineri uşuratici ; în sfîrşit se interesă de numele străjii ce ieşise pentru a-i cere mareşalului să-i facă o mustrare.

După ce cancelarul îşi istovi de tot reaua dispoziţie, trecu la preocupările sale.

— Iată, fătu-meu, scrisoarea de acreditare către măria sa voievodul Moldovei, hm, nu cumva să-ţi cadă din taşcă. Zilnic să grăbeşti predarea Mikeseştilor trădători de patrie. Rezidentul nostru din Tîrgul Iaşilor va fi supărat pe tine
fiindcă misiunea ta îl umileşte într-o anumită măsură. Nu am de ce să te îndemn, aşadar, la bună purtare căci îţi poţi închipui ce ochi de argus te urmăresc. Chiar gîndurile tale cele mai secrete, hm, să le aducă la Alba Iulia un olăcar. Fii şi tu iscoditor ca rîsul. Rezidentul nostru nu-i fără de greşeală, ba are chiar unele părţi slabe. Se vorbeşte că ar fi iubitor de arginţi, părtinitor şi delăsător. Domnul ştie dacă e adevărat. Gura lumii este rea dar nici vîntul nu bate din senin. Nici fumul nu iese de unde nu-i foc. De altfel, rezidentul nostru este un om prea onest. Scrie-mi despre el cît de des şi fii precaut cînd îmi trimiţi scrisoarea. Stai cu ochii pe oamenii cei mai de seamă de la curtea voievodului, ai grijă de anturaj şi apropie-te cu prietenie de transilvănenii aflaţi în soldă străină. Astfel poţi prinde urma multor secrete. Mi-ar plăcea dacă mintea nu ţi-ar fi tot atît de tînără ca vîrsta. Iar pe Mikeseşti să-i duci cu escortă şi în obezi la Bran. Iată banii de drum. Mare cheltuială face naţiunea cu tine, cată s-o meriţi. Ceasul care vine să te găsească pe drum.

Lui Kapronczai i se păru uşoară la mînă punga pe care

cancelarul i-o întinse de pe masa de toaletă.

Diacul Dome încă mai stătea ghemuit pe laviţă în timp ce diplomatul nostru se întoarse în pridvor ca să pornească la drum.

— Mai întîi la înălţimea sa principele, nobile domn ! se auzi pe jumătate şoptit de pe laviţă.

Kapronczai se îndreptă către uşa din mijloc păzită de două străji.

îşi ridicară armele spre a-l opri.

Diacul Dome spuse de pe laviţă :.

— Sună clopoţelul !

La această parolă se deschise uşa şi Kapronczai intra neîmpiedicat într-o sală mare de unde fu condus în odaia de lucru a principelui.

Răkoczi stătea la masă în costumul de vînătoare obişnuit şi citea din sfînta scriptura. Probabil că-şi termina devo- ţiunea de dimineaţă.

Fără să-şi ridice ochii de pe carte, el se adresă tînărului ce făcea o adîncă plecăciune.

— îi vei urmări pretutindeni pe Mikeseşti şi nu te arăţi pe nicăieri atîta vreme cît nu te-ai întîlnit cu dînşii. îl vei lua de-o parte pe Mikes Jănos şi, sub pecetea tainei, îi vei preda o scrisoare. Numai după aceea te prezinţi la curtea măriei sale voievodului. Acolo ai să grăbeşti predarea vino- vaţilor... des, dar nu prea energic. Cît priveşte unele cazuri neprevăzute, nu ai altă îndrumare decît atît : adună-ţi minţile. Viitorul tău atîrnă de reuşită.

Principele îi făcu semn să plece, spunîndu-i din urmă :
– Scrisoarea ţi-o va înmîna diacul.

Dome nu mai era pe laviţă. înfăşurat în mantaua lui •se plimba prin iarba înrourată a curţii şi-şi arunca ochii spre bolta ce albea şi spre luceafărul de ziuă de parcă ar fi fost îndrăgostit sau poet. Cînd îl văzu pe Kapronczai înan- rea sa îi ură cu supusă plecăciune buna dimineaţa şi înmî- nîndu-i scrisoarea îi spuse cu glas rugător :

— Domnia ta, tinere domn, m-ai obliga la o deosebită recunoştinţă dacă uneori m-ai onora cu cîteva rînduri con- fidenţiale. în rest, înţelege-te în toate privinţele cu milostivul meu protector, rezidentul din Tîrgul laşilor. Strădu- îeşte-te ca să-i consolidezi cît mai mult situaţia şi prestigiul, în problemele delicate urmează poveţele lui.

Eu acum nu-ţi pot spune decît să te fereşti a ajunge unealta intrigilor, lucru pe care-l poţi dobîndi cu siguranţă dacă în timpul şederii domniei-tale în Moldova nu vei coresponda cu nici un aristocrat din Transilvania.

Ce să fac acum ? în ce chip să mă orientez ? Cui să-i scriu, cui să nu-i scriu ? oftă Kapronczai de pe cal. După •cîte văd, drumul ce duce la căpitănia Oradiei şi la glorie este lung. Pînă atunci uşor îmi pot frînge gîtul. Astăzi au început grijile. Astăzi văd pentru întîia oară cerul mai puţin senin, chipurile tuturor oamenilor mai misterioase, iar pe mine mai părăsit... dar simt că e spre binele meu... Oare de cine să ascult ? După cine să-mi îndrept faptele ? „N-ai altă îndrumare decît asta : adună-ţi minţile" – mi-a spus principele. Pe asta o voi urma. Succesul este totul.

III

Doamna Tarnoczi s-a străduit prea mult cu măritişul fetei sale.

Erau destule lucruri prin lăzi.

Bijuterii de familie aproape tot atît de multe ca bijuterii cumpărate sau luate zălog.

Şi cu toate că pînă acum Săra purtase multe ţesături de casă şi puţine materiale de tîrg, maică-sa cea zgîrcită n-a trebuit decît să scoată cîteva chei greoaie şi să deschidă cîteva broaşte scîrţîitoare, ca purpura şi mătăsurile grele să. se reverse din abundenţă în dulapurile din camerele cu înfăţişare întunecată şi rece.

Erau din belşug şi veşminte de gală lucrate gata sau uşor de ajustat. Se afla printre ele cîte una care, stînd zăvorîtă vreme îndelungată, îşi pierduse culoarea ori plătise vamă moliilor din blănurile ei de hermină sau nevăstuică, iar această nenorocire o făcu pe văduvă să verse lacrimi şi mai simţitoare decît atunci cînd lăuda virtuţile soţului ei de scumpă aducere aminte. în schimb, altele erau atît de proaspete şi întregi, încît văzîndu-le milostiva doamnă era cuprinsă de o bucurie aproape tot atît de mare ca şi cînd ar fi putut privi în ochii înlăcrimaţi ai boierului Zsigmond sau ai jupînesei Agnes, îndepărtaţi de Dumnezeu.

în secolul al XVII-lea măritişul golea dulapurile de haine şi nu punga, ca acum. Dar, ca să se răzbune, doamna Tarnoczy ar fi fost gata să facă şi mai mult. Scrise la Alba Iulia ca din cele opt boite vestite, deschise

în timpul lui Bethlen Găbor la parterul palatului princiar, în care erau îngrămădite cele mai scumpe stofe ale răsăritului şi apusului, să se cumpere tot ce place ochiului, adică pînă la o anumită sumă, moderată.

După aceea, oricît n-o iubea pe jupîneasa Judit, oricît o rodea ciuda că, pentru cele întîmplate în lipsa ei, cîteva zile de aici încolo încă n-o poate ocărî şi blestema pe uşuratica ei cumnată şi numai îmboldind pe toţi şi risipind palme pe obrajii Jutkăi îşi poate manifesta nemulţumirea> totuşi dispunea de atîta stăpînire de sine ca prin cuvinte mieroase s-o convingă pe Judit să rămînă la Sînzieni pentru a conduce pregătirile de nuntă.

Datorită acestor împrejurări avem prilejul s-o găsim pe frumoasa văduvă lucrînd într-una din odăile castelului.

— Biata fată ! oftă Judit, lepădînd acul şi ciocănind cu degetarul în măsuţa din faţa ei, ştiu că nu-i bucuroasă dacă ne grăbim cu cusutul. Fiecare împunsătură este o za din lanţul ei de robie. Rochia albă de mireasă îi va ofili repede trupul, ca bruma căzută într-un ceas îngheţat din cerul nemilos pe o sărmană floare; Biata floare ! Ea nu poate să-l iubească pe Haller. Dar ar putea să-i fie chiar bunic... judecind după reumatismul şi blănurile lui. Chipul îi este îngrozitor de mincinos, căci creţurile lui cele multe vorbesc de ani mai mulţi decît are. Falsă lăudăroşenie ! Obrazul lui Mikes Mihăly are altă fire. Fiecare din trăsăturile lui este un jurămînt despre tinereţea veşnică şi un jurămînt fals ca acesta îl iertăm cu uşurinţă. Biata Săra ! Cum să-l iubească pe Haller ? Şi totuşi este ceva tainic în comportarea ei... Ciudate semne ! Cine le-ar putea înţelege ? Cine ar pricepe ce s-a întîmplat şi ce văd eu, fie că-şi trădează, fie că-şi stăpîneşte mîhnîrea ? Uneori trebuie să cred că într-adevăr l-a iubit pe Kelemen. Şi atunci este de neînţeles tot ce s-a petrecut la castelul Mikes. Căci prezenţa principelui a fost o întîmplare fericită pentru dînsa. Dacă printr-un singur cuvînt ar fi lăsat a se bănui că a fost răpită cu învoirea ei, cu toată opoziţia maică-şi, Răkoczi l-ar fi obligat pe Kelemen s-o ia. S-a temut de scandal. S-a temut că lumea va arunca bănuială pe ceasurile dintre plecarea ei şi nuntă dacă îşi va mărturisi dragostea. Nătîngă fată ! N-a putut suporta un zîmbet din care numai o jumătate ar fi fost ironie, iar cealaltă jumătate glumă, în schimb a ales suferinţa pentru tot restul vieţii. Dar pe mine de cîte ori nu m-au

bănuit cu domnul Mihăly ? Şi totuşi nu m-aş mărita cu Haller Peter. Dacă Săra se expunea unui singur blestem al maică-şi, s-ar fi ivit îndată domnul Csulai sau parohul satului cu binecuvîntarea preoţească. Dar aşa ?... Aşa, doamna Tarnoczy şi-a împodobit fata cum îşi împodobesc jertfele, înainte de a le ucide, păgînii din cărţile mele.

Epuizînd toate presupunerile privitoare la întîmplarea de neînţeles pentru dînsa, Judit oftă încă o dată, apoi se apucă de cusut.

Lucrul ardea sub degetele ei.

în odaie intră Săra.

Părul auriu, obrazul palid şi mîhnirea o făceau, toate laolaltă, încă şi mai fermecătoare. în ochii ei de un albastru închis, lumina febrilă avea un efect atît de atrăgător şi cutremurător, încît Judit, fără să vrea, scăpă din mîna pînza şi rămase cu ochii uitaţi pe trăsăturile pierite şi privirea arzătoare ale fetei.

— Nu eşti bolnavă, draga mea ?

— N-am absolut nimic, zise Săra cu un zîmbet silit care se istovi într-o uşoară fremătare a colţurilor gurii. Am venit să te ajut, tuşico.

Şi aşezîndu-se la masă începu să festoneze.

Sosi şi doamna Tarnoczy şi aduse o diademă încărcată cu flori de smaragde şi rubine.

— Te rog, încearcă această podoabă pentru cap, draga mea fată ! zise cu o bunăvoinţă neobişnuită la dînsa.

Săra se supuse fără cuvinte.

— Cît de bine îţi şade ! exclamă Judit mulţumită.

— Şi ce pietre scumpe ! interveni mama, face o sută de florini de aur chiar dacă socotim la jumătate preţul real al monturii. Eşti o mireasă bogată, fata mea ! Dacă aş cheltui pentru tine toată averea paternă şi maternă, ai fi totuşi cea mai bogată moşiereasă din secuime. Iată Ditrăul, castelul lui Mihăly, he, he, şi este al tău.

Mie mi-l fură, gîndi Judit. Mihăly voia să-mi ceară mîna.

— Pentru numele lui Dumnezeu, mamă, nu-mi aduce aminte de lucruri atît de îngrozitoare.

— Iată dreptul de folosinţă a Zăbalei pe care boier Zsigmond tocmai i-o predase lui Kelemen cu patru săp-tămîni mai înainte şi acum n-o mai poate lua înapoi. Vom face o împărţeală riguroasă. Nu voi ceda nici o palmă de pămînt şi nici un fir de păr din drepturile noastre. Să se lipească limba mea de gîtlejul meu cînd le voi da lor

înapoi primul filler iar din ochi sa-mi pice sînge în loc de lacrimi dacă în sărăcia lor mi-ar fi milă de bătrînul lebuseu şi fiii lui ! Eşti bogată, fiica mea. Diadema îţi şade foarte bine pe bucle. A fost adusă din Augsburg pentru doamna Csăky, dar ei i s-a părut scumpă. Am s-o cumpăr căci din averea lui Mikes Jănos o vom plăti într-o jumătate de an. Hihi! Doar şi aceea ţi se cuvine ţie. S-a sfîrşit cu tîlharii, hihi !

Săra îşi smulse diadema de pe cap şi o zvîrli pe masă. Judit o privi înspăimîntată.

Doamna Tarnoczy continuă cu netulburată linişte :

— Am fost strîngătoare, acum voi fi risipitoare. Vreau să ai o nuntă strălucită şi să arăţi ca o regină.

— înnebunesc, oftă Săra încetişor.

— Să te pizmuiască toţi care au îndrăznit să te vorbească de rău. Să crape de ciudă papistaşii. Să plîngă după mulţimea de pămînturi, păşuni, fînaţuri, păduri şi mori care au ajuns pe mîinile unor adevăraţi calvinişti, haha !

— Dumnezeule sfinte, ce chinuri ! murmură nefericita fată.

— Vreau, continuă mama, ca bătrînul lebuseu să zică : Tarnoczy Săra mi-a pus în mînă toiag de cerşetor iar Kornis Agnes să spună şi ea : lacrimile au orbit ochii mei din pricina Sărei Tarnoczy.

Nefericita fată abia mai auzi aceste cuvinte. Căzu leşinată în braţele Juditei.

Numai plecarea mamei puse capăt chinuitoarei scene.

Adunîndu-şi puterile, Săra continuă să festoneze dar îşi retrase scaunul cu vădită groază de lîngă masa pe care zăcea diadema. Această bijuterie o făcea să tremure de parcă nişte ochi de şerpi şi vasilişti s-ar fi transformat prin vrajă în pietre scumpe şi ar putea să prindă viaţă în orice clipă.

— Fata mea, tu suferi cumplit ! zise cu compătimire de soră Judit.

— încă nu mi-am revenit pe deplin cu nervii.

— Eşti zi de zi mai agitată, Săra. Tu nu poţi să-l suferi pe Haller Peter.

— El însuşi m-ar dispreţui dacă l-aş amăgi că-l iubesc, răspunse fata cu un zîmbet amar.

— Dar nu asta voiam să spun, ci că tu iubeşti fierbinte pe cineva.

— Ei, pe cine ? Oare mă cunoaşte altcineva decît... (/Viei Săra se opri.)

— Decît Kelemen... întregi Judit, aţintindu-şi ochii asupra fetei, dar văzînd că faţa ei rămîne calmă zise surîzînd : Dacă în afară de Kelemen nu cunoşti alt cavaler, atunci, pe Dumnezeul meu, tu eşti îndrăgostită de fantoma aceea... cum se numeşte oare ?... Ah ! da, Francisco.

Obrajii de crin ai Sărei se înroşiră ca sîngele.

— Doamne Dumnezeule ! Dar tu nu-i cunoşti nici măcar adevăratul nume. Poate că e un agă turc, un general neamţ, un harambaşă, membrul unui ordin cavaleresc care a făcut jurămînt de celibat ori un aventurier care are chiar două, neveste. Dar la voi, care trăiţi în lumea viselor, cu cît situaţia cuiva e mai îndoielnică, cu atît mai nobil îi e caracterul.

— Ah, este neîndurător, suspină fata cu lacrimi în ochi.

— Dar ieri ai vorbit cu însufleţire despre dînsul.

— Atunci mai eram fericită.

— Şi acum ?

— O, oare cine îmi va reda nătînga mea credinţă copilărească ?

— Mă cuprinde mirarea. Prin urmare, să-l fi văzut de atunci ? Să fi întîlnit oare pe insul fără nume căruia-i zici Francisco ?

— Eu ? eu ? ezită Săra.

— Da. Trebuie să fi vorbit cu dînsul. Altfel cum te-ai fi convins tocmai acum că e neîndurător ?

— Am greşit împotriva lui, Judit, cînd am spus că dragostea neîmpărtăşită este neîndurare. Ce-l lega pe el de mine ? De ce m-ar fi iubit ? Şi totuşi ! O, cerule... să mă răpească pentru altul !

— Am o presimţire îngrozitoare, Săra ! zise Judit pornită. Aşadar, cavalerul în armură cu viziera coborîtă care te-a scos pe braţe din grădină, aşadar, era Francisco...

— Era Mikes Jănos, murmură fata cu glas pierdut.

Judit îşi îmbrăţişă nepoata, îi udă cu lacrimi buclele aurii, acoperi cu sărutări pleoapele plînse, buzele tremurătoare.

— Acum înţeleg nefericirea ta. Cu cît e mai întunecată rochia ta de mireasă ca rochia de doliu a multor văduve !

— Mătuşă, nu-ţi amesteca lacrimile cu ale mele, zise

Săra desfăcîndu-se din braţele Juditei. Soarta mea nu mai poate fi schimbată. Eu trebuie să rabd, tu trebuie să mă încurajezi.

Fata se apucă din nou de lucru. Cosea, croia, rînduia cu o expresie sălbatică pe chip dar cu mîini iuţi, cum i se cade unei mirese care crede că, cu fiecare împunsătură face paşi mari pe calea fericirii, iar iurămîntul din faţa altarului este adevărata cheie a porţii raiului.

IV

Pribegii noştri călătoresc pe malul Şiretului.

De mult au părăsit lanţul munţilor, hotarul baştinei lor iubite de la care şi-au luat rămas bun poate pentru totdeauna.

Regiunea deveni mai aşezată, pădurile mai rare, aerul mai călduţ, dorul de ţară mai greu.

Mai aveau doar o zi pînă să ajungă la curtea lui Lupu voievod şi încă nu-şi auziseră unul altuia glasul.

însuşi bădia Mihăly, cel mult dacă fluiera cîte un cîntec trist.

Jănos era neaşteptat de visător şi cufundat în sine.

Inima lui Kelemen, prea plină de durere, era gata să se reverse în orice clipă dar privirea gravă a rudelor sale îl făcea să se reţină.

La vadul Şiretului îşi opriră caii.

Podul de pe malul celălalt se apropia încetişor.

Coborîră din şei... Şi, parcă treziţi din vis, cei trei fugari se priviră.

— Este cu neputinţă să nu mă iubească ! oftă Kelemen. De atîţia ani de zile, cîte semne de dragoste nu mi-a dat! Cînd am întîlnit-o ultima oară, cînd îmi făcea reproşuri şi-şi ridicase mîna să mă oprească, şi atunci avea la gît o mică sponcă pe care o purtase străbunică-mea.

— Uit-o ! mormăi Mihăly.

Intrară pe pod.

— Putea să fie supărată pe mine fiindcă am fost lipsit de tact. Dar de cîte ori nu avea surîsul pe buze cînd, după lipsă mai îndelungată mă întîlnea. O, trecutul... trecutul ! Şi de ce şi-ar fi risipit zîmbetele pentru mine dacă inima ei era nesimţitoare ? Jănos, tu ai vorbit cu ea şi după ce am fost alungat. Spune, ce crezi despre refuzul ei ?

— Uit-o ! repetă Mihăly.

— Şi fii demn, mîndru, răspunse Jănos grav.
— Dacă iubeşti altfel, n-ai iubit niciodată o femeie.
— Ah!
— Sau nu una ca Săra.
— Nu-ţi face iluzii! spuse Jănos cu aceeaşi privire melancolică şi visătoare.
Ajunseră pe celălalt mal.
— Am fugit prea repede. Lumea... şi Săra... ne vor crede fricoşi.
— Iar ! mormăi Mihăly.
— Şi nu se ştie dacă lucrurile n-or fi luat cumva o întorsătură favorabilă după aceea.
— Păi ! I-au dat drumul acasă păsării din colivie.
— Dar, bădie Mihăly, crezi oare că a plecat acasă tăgăduindu-şi toată simpatia şi că acasă nu şi-a regretat imediat fapta ?
— Cred că eşti nebun, nepoate.
— îţi spun pe cuvîntul meu că Săra nu te-a iubit niciodată spuse Jănos cu glas hotărît.
Kelemen îl privi cu uimire dar trăsăturile i se luminară ca soarele ce apare dintre nori.
— De unde ai putea să ştii tu ? Doar erai în Moldova. Am mii de dovezi despre dragostea ei.
— I-ai luat prietenia drept dragoste.
Kelemen făcu un semn de negare cu capul.
— înseamnă că şi-a schimbat pornirea şi acum îi place altul.
— De ce defăimezi ?
— Parcă femeile nu-şi schimbă niciodată focul inimii ? se amestecă în vorbă bădia Mihăly. Ruşinează-te de lipsa ta de experienţă. La curtea lui Băthori Găbor am fost colăcer la cununia a şaisprezece mirese şi nici una dintre ele nu s-a măritat cu prima ei dragoste. La cea de a şaptespre- zecea nuntă, în sfîrşit, am unit doi inşi ce se căsătoreau din iubirea cea dintîi. A şi fost o nuntă mare de la Bonţida la Henţida. Două săptămîni am* băut întruna aldămaşul acestui noroc rar şi n-am lăsat paharele din mînă decît la ştirea că tînăra nevestică a fugit cu un berbant din mijlocul nuntaşilor.
— O, bădie, Săra nu este o doamnă de la curte.

— Dar e femeie, nepoate, şî-i destul atîta ca să fie necredincoasă.
— Despre femei, unchiule, nu e cavalereşte să vorbeşti de rău, iar caracterul Sărei este deasupra oricărei bănuieli. Ea nu este o fiinţă comună.
— Foarte frumos ! Strîcă-l şi mai mult pe frăţiorul tău. Tocmai laude ca acestea ne lipsesc acum.
— Frate, Săra nici nu avea de cine să se îndrăgostească, îi aduse aminte Kelemen.
— Nu zău ? Să fie atît de rari cavalerii în Transilvania ?
— La Sînzieni, în tot cazul, sînt rari.
— Dar la doamna lui Bethlen Istvăn ? Dar în timpul numeroaselor călătorii n-a întîlnit oare sute de tineri mai ceva ca tine ?
Jănos îi aruncă lui Mihăly o privire tulburată.
Kelemen se lupta cu disperarea.
— Trebuie să-mi aflu soarta ! strigă.
— Soarta ta este renunţarea, îi răspunse Jănos.
Pe pămînt coborî noaptea şi pe fugari îi primi în sînul ei rece o colibă învelită cu paie.
A doua zi dimineaţă, Kelemen avea chipul răvăşit ca un condamnat la moarte.
Mihăly îşi întoarse cu ciudă ochii de la dînsul ; Jănos îl privi cu nesfîrşită milă.
— O, prieteni, ce spectacol ! Sărmanul tata venise la patul meu. Pe picioarele şovăitoare cătuşe, pe mîini cătuşe, pe şuviţele-i cărunte stropi de sînge închegat. De goază, răsuflarea mi se oprise şi gîtlejul mi se îneca. Pînă cînd, în sfîrşit, ca şi cum printr-un cuvînt magic mi-aş fi smuls mădularele ţintuite din vrajă, mi-am deschis brusc ochii. Eram treaz. M-am uitat prin camera întunecoasă. îţi vedeam culcuşul, îl vedeam şi pe-al lui Jănos şi totuşi auzeam fiarele zăngănind dinaintea patului meu.
— Şi ăsta a fost tot vis, remarcă Jănos.
— Jur că eram treaz.
— îndrăzneaţă vorbă ! zise bădia Mihăly.
— Dar o susţin pe onoarea mea.
Mihăly care, de altfel, avea aplecare spre teama superstiţioasă se înfricoşa.
— Mi-am uitat acasă toate talismanele ! oftă.
— O, cu siguranţă au găsit-o pe Săra la tatăl meu, iar

el s-a împotrivit cu arma cînd i-au cerut-o. A fost înfrînt, l-au tîrît în închisoare şi, pentru vina mea, va muri el.

— Iar ai găsit pricini să te chinuieşti ! îl mustră bădia Mihăly pe Kelemen, în timp ce Jănos înşeuă în grabă caii.

— Să pornim !

Se îndreptară spre Tîrgul Iaşilor.

— Oare Lupu voievod nu poartă nici un război ? se interesă Kelemen după o lungă tăcere.

— De ce întrebi ?

— Poate că primejdia m-ar vindeca.

— în curînd vom avea prilej să luptăm, răspunse Jănos.

— M-aş vindeca, oftă Kelemen, şi dacă aş şti că Săra nu mă iubeşte, şi dacă aş şti că n-am fost respins numai datorită unui capriciu de moment. Numai lămurindu-mă o să-mi lecuiesc rana. Numai certitudinea mă va vindeca.

— Nu te teme, zise Mihăly, ştirea nunţii ei o să ajungă degrabă şi aici.

Mergeau înainte.

Satele rămîneau în urmă unul după altul.

— Mă întorc în Transilvania, întrerupse Kelemen tăcerea.

— La naiba ! Te-ai scrîntit ? tună Mihăly.

— Ştii oare că-ţi pui capul în joc ? zise Jănos.

— Ce-are a face ?

— Prin urmare, pentru nişte gărgăuni te pregăteşti să-ţi pui capul sub secure ? Goneşti ca un smintit după o căruţă care nu te aşteaptă ? Fiindcă Săra n-are habar de tine. Rîde de lacrimile tale neajutorate, de suspinele tale neputincioase, de disperarea ta neghioabă.

— Dacă spun, mă întorc.

Şi cu asta Kelemen îşi întoarse calul.

Rudele lui i se puseră dinainte.

— Am altă propunere ! strigă Mihăly apucînd de dîrlogi calul nepotului său. Mă voi duce eu, băiete, şi voi rîndui omeneşte toată treaba.

în ochii lui Kelemen se iviră lacrimi.

— Dragă unchiule, draga mea rudă bună, nu ţi-am făcut şi pînă acum destule necazuri ? Ai ajuns pribeag din cauza mea, iar acum vrei să-ţi primejduieşti şi viaţa ?

— Mă voi travesti, mă voi ascunde.

— Pe tine te cunosc şi copiii.

— Dar mă iubesc şi nu mă vor pîrî.

— Gîndeşte-te la doamna Tarnoczy !

— Aia are pică mai alesjpe tine.

— în zadar vorbeşti, badie ! Nu te pot reţine cu forţa, dar te voi urma pas cu pas.

— Bine. Să meargă deci Jănos. Pe el nu-l cunoaşte lumea.

— Eu?

— Tu, nepoate.

Faţa lui Janos se îngălbeni ca ceara.

— Ai face-o, frate ? întrebă Kelemen. în ochii tăi mă încred. Judeci bine şi eşti cu băgare de seamă.

— O, cerule, ce încercare ! gîndi Jănos.

— Cercetează bine, zise Mihăly, cele întîmplate după plecarea noastră. Adu-mi ştiri şi , despre treburile ţării. De ce ţi-aş mai spune să te interesezi cît mai precis asupra situaţiei fratelui Zsigmond şi a cumnatei Agnes ? Doar tu îţi iubeşti părinţii.

— Lasă-i aici pe Armidor şi Zelmira căci vor strînge o mulţime de gură-cască pe lîngă tine, observă Kelemen.

Jănos coborî din şaua lui şi urcă pe calul unui slujitor.

— Rămîneţi cu bine. Cerul să se îndure de mine !

Se desprinse cu grabă dintre dînşii.

Porni în galop.

Soarele nu ajunsese încă la zenit cînd cei doi pribegi sosiră aproape de porţile Tîrgului Iaşilor.

— Hei, am încurcat-o din pricina plecării lui Jănos ! oftă bădia Mihăly. Nu mai avem sprijinitor la Lupu. Sîntem ca frunza ce o poartă ici şi colo vîntul întîmplării.

— Cum de nici nu ne-a trecut prin minte ?! se frămînta Kelemen.

— Dacă el era cu noi acum, am £i tras la curtea voievodului şi am fi avut un rol de frunte în preajma lui şi în societatea doamnelor. Dar aşa, putem rătăci pe uliţi ca nişte vagabonzi.

j— Adăpost tot o să găsim pentru banii noştri, îşi consolă unchiul Kelemen.

— Găsim, găsim, dar... ştii ce mi-a venit în gînd ?

— Oare ce, dragă unchiule ?

— Nu-i aşa, zise Mihăly, că doamna Tarnoczy l-a dus pe vicejude la taică-tău ca să aibă prilejul să ne tragă în judecată pentru răpire ?

— De asta nu trebuie să ne îndoim.

— Dacă lucrurile stau aşa, continuă Mihăly, se poate întîmpla uşor ca Răkoczi să ne ceară, iar Lupu să ne predea.

— La aşa ceva nici nu m-am gîndit, zise Kelemen.

— Şi mie doar acum mi-a străfulgerat prin gînd.

— Dar poate că Răkoczi nu va face una ca asta.

— Un geambaş crescător de boi ! De la unul ca el te poţi aştepta la orice.

— în ce mă priveşte, n-ar fi nimic chiar dacă m-ar frînge pe roată. Am uitat de mult să preţuiesc viaţa. Dar mărturisesc că mi-ar părea nespus de rău pentru frate-meu.

— Hei, de mare folos ne-ar fi acum Jănos.

— Ce folos, dacă nu mai e aici ! zise Kelemen.

— Durere, e adevărat. însă l-am putea ajunge din urmă.

— N-ai văzut, unchiule, cum galopa ? Au trecut cel puţin trei ceasuri de cînd ne-am despărţit.

— Poate chiar patru.

— Aşa că trebuie să ne bizuim doar pe noi înşine.

— Şi să întocmim un plan cuminte, zise Mihăly.

— Neapărat.

— Şi ca să punem bine la cale totul şi din timp, să poposim la rateşul ăsta.

Rateşul ales de pribegi ca loc de pregătire a planului era o clădire mare, iar curtea era plină de harabale, tarhaturi, oameni ameţiţi. Ci oricîtă mulţime se afla în ea, fiind mai mult de strînsură, se putea găsi odăi cu uşurinţă.

Mikeseştii traseră într-o odaie cu pămînt pe jos, cu ferestre de o palmă, întunecoasă dar mare.

Şi-au adus bagajele, au cerut vin, au pus să le pregătească masa, s-au întins pe laviţi şi, pentru că aerul din odaie era stătut, au deschis ferestrele dinspre curte.

— Să născocim dar ceva iscusit fiindcă mîine dimineaţă trebuie să intrăm în Tîrgul Iaşilor.

— Eu nu mă pot gîndi decît la Săra şi asta nu-i o treabă iscusită. Gîndeşte-te domnia-ta, unchiule !

— Avem cu noi pietre scumpe şi scule preţioase, dar bani puţini.

— Şi dacă nu ne înfăţişăm la vodă, ne prind ca pe nişte indivizi suspecţi la vînzarea celui dintîi inel sau a celei

dintîi paftale.

— Ai dreptate, nepoate, iar înfăţişarea la voievod ne este de folos şi pentru că Lupu îl cunoaşte pe taică-tău şi astfel, chiar fără Jănos, nu vom rămîne lipsiţi de orice protecţie.

— Dar o protecţie atît de mică nu este de ajuns să împiedice predarea noastră.

— Cum să fie de ajuns ! Doar voievodul are convenţie cu Răkoczi.

— însă poartă adesea război unul cu altul.

— Asta atîrnă ceva la cîntar, nepoate.

— Şi ce-ai zice dacă am intra la slujba voievodului ?

— Ai nimerit cuiul în cap, nepoate ! Dar ce slujbă să alegem ?

— Eu mă voi angaja în gardă ca ostaş. Tot mi s-a urît cu viaţa şi am auzit zvonuri că vin vremuri de război.

— Bravo ! Şi eu mă fac soldat de rînd.

— Dar unchiule, poate, totuşi...

— Ce vrei să spui ?

— Poate eşti prea bătrîn pentru a fi soldat.

— Ce vorbă proastă, zise Mihăly răsucindu-şi furios, mustaţa şi luînd o poziţie semeaţă. în ochii voştri e bătrîn cel care nu-i nechibzuit, cel căruia i-a venit cît de cît mintea la cap. Eu bătrîn ? Dacă o răpeam pe Săra pentru mine s-ar fi ales : mai trebuia oare să fugim în Moldova ? Nu vă pot dezvăţa de obiceiul prostesc de a-mi zice unchi... şi iată că îndată sînt bătrîn.

Kelemen începu să-l împace prin cuvinte măgulitoare pe boier Mihăly, cînd în curtea rateşului se iscă o hărmălaie mare amestecată cu înflorite sudalme ungureşti.

în timpul zarvei, cavalerul de care ţineau slujitorii ieşi din han trimiţînd drept crainici o risipă de afurisenii în ungureşte.

— Dar ăsta-i Kapronczai ! strigă de la fereastră boier Mihăly către Kelemen.

După ceremonia revederii îl duseră în odaia lor.

— De unde şi cum ai ajuns aici ? – îl întrebă.

— Am venit în goana calului cu treburi urgente.

— Nu cumva tata te-a trimis după noi ? întrebă pornit Kelemen. Tu ne eşti rudă bună. Şi ce fac părinţii mei ? Bietul tata ! Biata mamă !

Lacrimile lui Kelemen curgeau şiroi.

— Pe cît se poate în asemenea împrejurări, sînt bine, îl mîngîie Kapronczai.

— Ai fost la dînşii ?

— Am fost, dar, mărturisesc, nu în cele mai fericite momente. Eu venisem cu principele la castelui bădiei Zsigmond.

— Şi în ce dispoziţie se afla principele ? se înteresă Mihăly.

— Rareori l-am văzut mai vesel. înălţimii sale i-au plăcut din cale-afară bădia Zsigmond şi tuşica Agnes.

— Vezi, vezi ! chiui Mihăly, cine ar fi crezut ?

— în timpul mesei am golit un pahar în sănătatea gazdei noastre.

— De mult spun eu că Răkoczi e om de treabă ! exclamă Mihăly.

— Iar după masă îl făcu mare-comis pe bădia Zsigmond.

— Iar noi, fricoşii, am fugit tocmai la timp nepotrivit, se tîngui Mihăly.

— Tocmai la vreme, prieteni, căci fără veste intră doamna Tarnoczy cu vicejudele şi ceru capetele voastre.

— Doar nu i le-a şi dat pe loc ? întrebă Mihăly.

— Da’ de unde. Ţinea cu încăpăţînate la bădia Zsigmond.

— Marele Răkoczi ! strigă Mihăly.

— Şi ar fi vrut să unească neapărat mîna Sărei cu mîna iui Kelemen.

— Bunul Răkoczi ! suspină Mihâly cu totul înduioşat.

— Pentru asta a cerut să fie adusă Săra din camera albastră.

— Şi Săra ? întrebă Kelemen cu vocea gîtuită.

— Prietene, ea a spus că nu-i trebuieşti, nu i-ai trebuit niciodată şi că ai răpit-o în mod nedemn.

— Dumnezeule sfinte ! murmurară buzele lui Kelemen.

— Ei, şi atunci, fireşte, dregătoria de mare-comis s-a dus je apa sîmbetii, iar Răkoczi a poruncit ca directorul să va intenteze proces de hainie.

— Ştiam că ăsta va fi sfîrşitul ! protestă Mihăly.

— Dar încă nu s-a sfîrşit, observă Kapronczai.

— Nu ? rămase ţintuit boier Mihăly.

— Doamna Tarnoczy spunea că la ce i-ar folosi procesul ? Cine-i va reda fiică-şi bunul nume ?

— Ce mamă fără Dumnezeu ? Drept cine mă credea ? Un seducător ticălos ? Şi drept cine o crede pe fiica sa ?

— De tine n-a vorbit, dar căuta cinstea fetei sale.

— îngrozitor !

— Şi noi credeam aşa, iar cînd principele întrebă, privindu-şi curtenii şi suita: cine dintre domniile-voastre va apăra virtutea, numele şi mîna jupîniţei Tarnoczy Săra, legîndu-şi numele de neprihănirea ei ? tinerii cei mai frumoşi şi de rangul cel mai înalt din Transilvania s-au oferit s-o peţeasca.

— Şi Săra pe cine a ales ? se interesă Mihăly cu surprindere.

— Pe cine ? Pe nimeni.

— O, cerule ! oftă Kelemen cu faţa pătrunsă de bucurie.

— Pe nimeni din cei care se ofereau... continuă Kapronczai, ci pe un altul, un exemplar sfrijit al burlacilor tre- cuţi... pe Haller Peter.

— O, şi-a jertfit inima pentru jocul de păpuşi al bogăţiei şi vanităţii. Mai bine aş urî-o decît să-mi fie milă de ea ! Fiinţa ei era mai presus decît să fie înjosită prin pedeapsa milei.

Tulburarea adîncă a lui Kelemen îl atinse şi pe Kapronczai.

întrerupse pentru o clipă povestirea, apoi continuă confuz :

— Dragostea de avere şi de lux nu poate fi motivul alegerii Sărei. Haller este mai zgîrcit decît un zgripţor.

— Nu mă duce la disperare, Kapronczai ! oftă Kelemen.

— Banii lui Haller sînt ascunşi ca tezaurul lui Darius care zace grămadă în fundul Streiului, dar nu ştim de unde şi cum să-l scoatem.

— Doar nu se mărită cu el din dragoste ? zise boier Mihăly cu o expresie ironică.

— Chiar dacă nu din dragoste, din pricina dragostei, răspunse Kapronczai. •

Kelemen îi aruncă o privire sălbatică.

— Vă spun mai puţin părerea mea, cît a întregii suite a principelui, arătă Kapronczai.

— Şi care e părerea suitei ? întrebă aprins Kelemen.

— Că Haller e bătrîn şi, ceea ce e mai important, e

lipsit de vlagă.

— Ah, ce scînteie infernală mi s-a aprins în suflet... Prin urmare, lipsit de vlagă ?

— Prietene, Kelemen, poţi şi tu să-ţi închipui.

— Şi astfel nu poate fi clarificată problema de care se lamentează doamna Tarnoczy ? Haha !... Spune !

— Spune tu ! îi răpunse Kapronczai ridicînd din umeri.

— Ce să spun, frumoasă istorioară ! Este întocmai ca la curtea lui Băthori Găbor ! remarcă boier Mihăly cu un rîs silit.

Kelemen se repezi la Kapronczai.

— Jură că toate s-au întîmplat aşa cum ai povestit.

— De ce n-aş jura ? Aşa s-a întîmplat, lăsînd pe din-afară cîteva afurisenii, ţivlituri, răcnete şi leşinuri. Iar pe acelea, cine ar putea să le înşire ?

— Totuşi Jănos ăsta-i un om deştept, interveni boier Mihăly, el a făcut destule aluzii că Săra era în dragoste cu cineva. Tu însă n-ai vrut să pricepi.

— Dar unde e Jănos ? întrebă Kapronczai.

Kelemen îi tăie vorba, apucînd mîna stîngă a lui Kapronczai :

— Jură pe rugăciunea în care ai rostit pentru întîia oară numele sfînt al lui Dumnezeu, jură că ai povestit întocmai cele întîmplate. Dar totuşi nu jura pe asta căci mulţi oameni au dreptul să fie atei, iar providenţa poate fi şi ea o minciună, ca pudoarea şi fecioria... jură pe cinstea întregii tale familii... o, dar cîţi pun la inimă numele familiei lor ?... Nu, nu pe asta... Jură pe mormîntul mamei tale, doar te-am văzut lăcrimînd la sicriul ei. Ci lacrima poate fi şi slăbiciunea ochilor. Cine mă va apăra să n-ajung a urî oamenii ? Dragă prietene, jură pe ceea ce ţi-e mai scump. Cine ştie ce anume este. Să juri pe comoara fără nume, pe comoara necunoscută care e totul pentru tine şi faţă de care totul nu înseamnă nimic. Fie glorie, putere, virtute, păcat, vis, speranţă, decepţie, ştiu eu ce ! Dar jură că ai povestit o întîm- plare adevărată.

— Jur fără cea mai mică ezitare. Dar vino-ţi în fire şi tu şi spune-mi unde este Jănos. Vreau să-l întîlnesc negreşit.

— O, Mikes Jănos este foarte pătrunzător. Poate fiindcă n-a fost îndrăgostit. Şi cît trebuie să roşească atunci cînd i se reproşează că e frate cu mine ! Ruşine ! Ruşine ! Să mi se facă inima fărîme pentru păcatul că ea o urăşte pe Săra. Cît sînt de nemernic ! Să măture strada tot bărbatul

laş şi, cu htohote de rîs, să fie scuipat în faţă de toţi dacă, înşelat de femei, urăşte. Cine îndrăzneşte să risipească acest sim- ţămînt măreţ acolo unde sîntem datori să dispreţuim ? Unchiule Mihăly ! Prietene Kapronczai ! Sfîşiaţi de pe mine aceste haine care au aceeaşi croială cu veşmintele cavalereşti, frîngeţî-mî spada care pînă astăzi s-a aflat în mîini cinstite şi căleaţi în noroi coiful a cărui pană de uliu am moştenit-o de la strămoşi şi din timpuri eroice, ponegriţi-mă, respingeţi-mă din societatea voastră dacă vreodată voi iubi o femeie, dacă vreodată genunchiul meu se va pleca în faţa acelei amăgiri pe care cei slabi de minte o numesc virtute feminină.

Kelemen se prăbuşi epuizat pe laviţă şi-şi acoperi faţa cu mîinile.

Mihăly îl mustra pentru slăbiciunea lui şi-l mîngîia în mîhnire.

— Pot să-ţi spun acum ceea ce am omis, ca să te cruţ, zise Kapronczai, că principele dăruieşte moşiile voastre ce urmează a se confisca jupîniţei Tarnoczy Săra, ca dar de nuntă.

— Bine face ! răspunse Kelemen nesimţitor.

— Ba nu face bine, ticălosul ! sări boier Mihăly. Ce, Dibrăul cu noul conac, cu sipetele pline de scumpeturi, cu pietrele pline de puteri magice, cu sumedenia mea de grîne, cirezi de vite şi cai de soi, să dea strălucire blestematei familii a făţarnicei doamne Tarnoczy ? Mai bine mă întorc pe dată în Transilvania.

— Asta, prietene, nu ajută la nimic dacă nu te poţi scoate de sub acuzarea de rapt. Dar, pentru Dumnezeu, un- de-i Jănos ?

— Dacă Răkoczi a hărăzit moşiile mele unei femei, de ce nu le-a donat mai degrabă celei ce mi-e vecină, doamnei Năprădi ?

— Prietene, la asta nu-ţi pot răspunde. Dar tu de ce nu-mi răspunzi la întrebare, cînd ai putea s-o faci uşor ?

— Oare ce-ai întrebat ?

— Unde-i Jănos ?

— în vizuina lupului pesemne. Destul ne-a bătut Dumnezeu !

— A pornit spre Transilvania, zise Kelemen ridicîndu-şi obrazul din palme.

— Groaznică nenorocire L strigă Kapronczai cu privirea îngrijorată. Hei, puneţi şeile pe cai ! le strigă el de la

fereastră slugilor.

— Ce vrei ? zise Mihăly.

— Să-l ajung din urmă.

— Nu te mai osteni. El a şi ajuns probabil la marginile ţării. Toate necazurile sînt pe noi.

— Jănos era singurul vostru sprijin. Oare ce veţi face acum în Tîrgul Iaşilor ? Poate nu ştiţi de ce am venit aici ? Ei bine, dragi prieteni, m-a trimis principele să vă cer de la Lupu voievod şi să vă duc legaţi în Transilvania.

Mihăly îl privi înmărmurit pe Kapronczai. Chipul lui Kelemen strălucea de bucurie.

— Dar, vorbind în taină, principelui nu prea i-ar părea rău dacă voievodul i-ar refuza cererea şi tocmai de aceea, mare necaz că lipseşte Jănos.

— Ah ! Deci şi ultima pîlpîire a speranţei a fost amăgitoare ! oftă Kelemen înnegurîndu-se.

— Prieteni, eu voi încerca să-l ajung din urmă pe Jănos. Dacă nu-l voi găsi pînă la marginile Moldovei, mă întorc în Tîrgul Iaşilor şi grăbesc predarea voastră. Pînă atunci cuibăriţi-vă la curtea voievodului şi căutaţi-vă protectori puternici. Iar acum, rămîneţi cu bine !

Diplomatul novice îşi îmbrăţişa rudele şi se duse în odaia sa pentru a-şi scoate bagajele.

— Mai bine ne-ar fi duşman Kapronczai, mormăi Kelemen printre dinţi.

— Vrei neapărat să mori ?

— Da... numai ca să-l pot crede mincinos.

— Tot o mai iubeşti pe Săra, nefericitule !... Te-ai înroşit ? grăi Mihăly.

— A fost ultima reflectare a soarelui dispărut la orizont.

VI

Kapronczai nu l-a putut ajunge din urmă pe Mikes Jănos.

La hotar se opri cu îndoială, şovăind, întorcîndu-şi calul cînd înainte, cînd înapoi. Dacă ar intra în Ardeal, misiunea lui care, fiind de taină era şi importantă pesemne, s-ar încheia şi încă, probabil, fără dibăcie, greşindu-şi ţinta. Cea dintîi urmare a sosirii sale ar fi fost închiderea lui Jănos pe care el îl compătimea ca o rudă, iar principele, după cum bănuia, ar fi vrut să-l cruţe ; iar cea de a doua că, deoarece el n-a isprăvit nimic, va fi trimis altcineva în

Tîrgul Iaşilor. Kapronczai simţea că momentul e hotărîtor. Să cercetăm situaţia, gîndi el, înainte chiar de a face un pas spre răsărit sau apus, din punctul acesta, în care acum vom prînzi.

Scoase deci din taşcă o bucată de slănină, îşi puse slujitorul să aprindă focul iar el ciopli o frigare şi începu să frigă la flacără singurul fel de bucate pe care-l mai avea. Urmări cu grijă ca după fiecare îmbucătură să înghită cîte o duşcă mare, fiindcă vinul înveseleşte sufletul şi ascute mintea.

— Care este deci situaţia mea ? îşi puse întrebarea după ce se satură... Domnului Kassai, cancelarului, i-ar plăcea dacă prin rapoartele mele secrete l-aş îndepărta pe rezi-
dentul din Tîrgul Iaşilor. Acesta este spiritul formulărilor lui ipocrite şi cu două înţelesuri. în schimb, diacul Dome aşteaptă de la mine să ridic prestigiul rezidentului. Domnul Kassai mi-a recomandat să spionez curtea voievodului şi mai ales pe compatrioţii mei. Diacul Dome, prin tăcerea lui, îmi lasă, ce-i drept, teren liber dar îmi pune condiţia să nu corespondez cu nici un mare nobil transilvănean, adică să nu-i scriu lui Kassai, însă lui să-i scriu. Aşadar, pentru a-mi fi mie de folos, ar trebui să ştiu : oare Kassai este, sau diacul Dome, insul cel mai influent ? Dacă iau ca măsură supunerea lui Dome, atunci el e mai neînsemnat chiar decît aprozii. Dacă observ ce se petrece, atunci el este fericitul rival al lui Kassai. Care dintre dînşii va ajunge ho- tărît deasupra ? Tainele viitorului mi-o ascund. Deoarece însă, în această clipă, îi pot considera egali şi nu am aplecare spre rolul de iscoadă, ar părea că una din ţintele misiunii mele o pot considera încheiată. Rămîne cererea de predare a Mikeseştilor. Kassai o vrea cu tot dinadinsul. Principele însă porunceşte mai puţină asprime. Aici alegerea e clară şi deviza mea va fi îngăduinţa. E un rol uşor... Dar acum urmează greul. înălţimea sa principele Răkoczi mi-a dat îndrumarea : să nu mă arăt pe nicăieri cîtă vreme nu-i înmînez în taină o scrisoare lui Mikes Jănos. Astfel, înainte de a-l întîlni pe el, misiunea mea n-are de fapt nici un obiect. înapoi deci în Transilvania !... Hm ! Ar fi însă o lucrare ciudată ca mai întîi să-l fac prins şi după aceea să-

i predau scrisoarea secretă... Caută-l pe Jănos în Transilvania, ar putea să-mi spună tovarăşul meu de drum dacă aş avea unul. Bine, cumetre, dar cum să fac eu asta odată ce nici nu l-aş cunoaşte fiindcă nu l-am văzut de cînd eram copil de şcoală ? Să întreb de dînsul ? Asta ar fi tot una cu prinderea lui !... Ne aflăm într-un labirint şl zău, nu ne putem descurca... O singură ieşire ar fi. Dar, hm, asta mă poate ori nimici, ori... înălţa. Cine ar fi crezut că şi un ofiţer de gardă îşi are Rubiconul lui ca şi Cezar, cuceritorul lumii ? Aud de pe malul celălalt glasul fermecat al fluierului ce mă cheamă, dar mă înspăimînt de primejdie. Neghiobie, căci în cazurile neprevăzute, principele mă îndrumă să-mi adun minţile şi oare nu despre asta era vorba acum ?... Voi trece îndată Rubiconul.

Kapronczai desfăcu în grabă, pentru a nu avea timp să mai şovăie, scrisoarea adresată lui Mikes Jănos. Hîrtia tremura în mîinile lui în timp ce-şi arunca ochii peste conţinut.

Noi o comunicăm cititorilor noştri în întregime.

Nobile domn !

înălţimea sa, milostivul nostru principe a aflat cu mare surprindere că domnia ta, împreună cu nobilii domni Mikes Mihăly şi Kelemen sînteţi acuzaţi de o culpă ce duce la un proces de hainie. Nefericita plecare a domniilor voastre atrage după sine condamnarea în contumatiam [7] şi nici înălţimii sale nu-i mai stă în putinţă

---

7 Vezi mai jos explicaţia termenilor latini folosiţi (sub formă corectă sau alterată) în scrisoare : *în contumatiam* = în lipsă ; *exclusis omnibus remediis* = cu excluderea oricărui remediu ; *în causa?n attractus* = acuzat, împricinat ; *reportatio* = înapoiere ; *ruina repentina* = răsturnare neaşteptată ; *corruare* = năruire, cădere ; *quasi erigează* = aproape că mă încurajează ; *ius aggrationandi* = dreptul de graţiere ; *elucesca* = luci, ivi ; *aes triplex* = armură întreită ; *majestaticum* = drept al suveranului ; *ab una parte* = pe de o parte; *ab altera vero* = pe de altă chiar ; *capitalis poena* = pedeapsă cu moartea ; *animadversio* = mustrare, judecare ; *quoad personam amnestia* = amnestie în privinţa

să împiedice procedura legală. Dieta ce urmează să se convoace la Mediaş va pronunţa, exclusis omnibus remediis, sentinţa de pierderea capului şi posesiunilor împotriva celor în causam attractus şi nu se va permite nici un fel de reportatio. într-adevăr, este vrednică de adîncă milă ruina repentina, ba chiar corruarea înfloritoarei familii Mikes. Dar pe mine mă consolează şi quasi erigează mereu faptul că jus aggrationandi se află în mîinile suveranului care, prin îndurare, ştie să modereze rigorile legii cu tot atîta înţelepciune ca împăraţii David şi Solomon. Doar eu ştiu cîtă amărăciune aduce în inima largă a înălţimii sale tulburarea cu care el, ca executor al legii, trebuie să nimicească subsistentia şi viaţa domniilor voastre şi cu neprefăcută durere îl consideră pe măritul domn, bătrînul Mikes Zsigmond ca pe al doilea Iov, dus la deznădejde şi poate la tăgăduirea lui Dumnezeu de scena sfîşîe- toare cînd fiii săi vor fi purtaţi în fiare sub sabia dreptăţii şi nu va mai elucesca nici o speranţă spre eliberarea lor. Eu însă, cu prilejul acestei scene lugubre, mă tem mai mult pentru mărita doamnă a lui Mikes Zsigmond fiindcă inima
ei de mamă nu trebuie îmbrăcată în aes triplex, în indife-renţă şi răceală, ca să nu se frîngă la o nenorocire îngro-zitoare ca asta. Sărmana mărită doamnă plînge şi acum în hohote, lacrimile îi învăluie ochii şi în somn, iar paşii ei şovăielnici abia o pot purta pînă la scaunul de rugăciune. De multe ori m-am gîndit : oare trebuie neapărat ca o mamă vrednică să moară în disperare şi nu este nici o cale ca fiii ei care, cu faptele lor uşuratice, au dus-o la marginea mormîntului, s-o smulgă de acolo ? Şi eu am părinţi şi de aceea mi-am continuat gîndurile asupra sorţii domniilor voastre. îmi umbla prin minte că jus aggrationandi este, fără îndoială, cel mai frumos „majestaticum” şi că, în schimbul unor slujbe mari, se poate da, chiar pentru culpe însemnate, o recompensaţie care să-l stimuleze pe principele nostru la exercitarea dreptului de graţiere, cu deosebire cînd, dată fiind nobleţea inimii sale, are şi altcum o mare înclinaţie spre aceasta. îndată ce am perindat meritele care ar putea deschide calea graţierii, mi-am adus aminte de aplecarea prietenească a înălţimii sale ab una parte faţă de măria sa Lupu, voievodul Moldovei, ab altera vero faţă de măria

sa Radzivil, prinţul litvan. Eu însumi, cu toată poziţia mea neînsemnată, am avut de mai multe ori prilejul să aud din gura gloriosului nostru principe că prinţul Radzivil ar dori să ceară mîna domniţei Maria, fiica frumoasă şi de exemplară virtute a voievodului şi că solia va porni neîntîrziat la drum, îndată ce se vor arăta speranţe de succes. Principele a repetat de nenumărate ori că n-ar putea să-i refuze nimic celui care l-ar îndupleca pe Lupu voievod la această căsătorie* şi, cunoscînd favoarea de care te bucuri domnia ta la curtea moldoveană, amintea fără încetare numele domniei tale. Fireşte, înălţimea sa nu poate fi în relaţii confidenţiale cu un individuum căzut sub capitalis poena şi sub processus, fără să stîrnească animadversiunea şi indignarea cuvenită în întreaga ţară ; ci sînt încredinţat, ba îndrăznesc să spun – ştiu din izvor neîndoielnic – că solia litvană va porni cu adevărat spre Tîrgul Iaşilor, iar dacă domnia ta vei influenţa cu succes pe măria sa voievodul şi pe domniţa Maria să facă această căsătorie, în ziua logodnei, împreună cu Mikes Kelemen şi domnul Mihăly veţi avea parte de quoad personam amnestia. Asupra restituirii
posesiunilor, înălţimea sa nu poate da porunci fără să-şi calce cuvîntul princiar ; are însă destule posibilităţi sa va despăgubească pe alte căi şi domnia ta mai ales poţi obţine cu uşurinţă fie strălucita dregătorie de rezident în Moldova, fie, dacă te încîntă mai mult mînuirea spadei decît a penei, căpitănia pedestraşilor în oastea ce urmează să se trimită pe lîngă Matei Voievod. Mîhnirea mută, adîncă a boierului Zsigmond şi lacrimile jupînesei sale au dat înainte de toate îndemnul de a scrie acelui care se încredinţează nobilei graţii a domniei tale
bietului şi supusului Dome diac

Postscriptum. Cel ce va rupe pecetea – dacă e cavaler – îndată ce va citi scrisoarea o va arunca în foc şi cîine să fie dacă vreodată îi va dezvălui conţinutul.
R.

Cu tot aerul destul de tăios, lui Kapronczai i se îmbroboni fruntea de sudoare cînd recunoscu în postscriptum slova lui Răkoczi.

Cu cea mai deplină dar mecanică supunere, el aruncă scrisoarea în foc şi-i risipi pînă şi cenuşa.

— Mă duc la Silistra. Poate că paşa mă va angaja de

turc. N-aş îndrăzni să mai apar în faţa principelui pentru tot tezaurul din Sărospatak. îmi voi rade capul ca să-l păstrez pe umeri măcar de azi pe mîine. Mă voi face turc sadea.

Cu aceste gînduri disperate, Kapronczai încălecă şi rătăci printre munţi, în direcţii nehotărîte.

— Acum ar trebui să iasă lotrii din prăpăstii să mă jefuiască, să mă bată pînă la sînge. Aşa aş putea să dau vina pe ei pentru pierderea scrisorii. Dar cînd ar pica bine mişelia, chiar şi haidamacii se poartă cinstit. Nu mai există providenţă !

Laşitatea lui Kapronczai mai dură multă vreme. Era convins că socotindu-se – în urma ruperii peceţii – îndeplinitor al însărcinării tainice, şi-a asumat o răspundere peste puterile sale.

El, simplul ostaş de gardă, în ce fel să se bage sfetnic la cele mai importante treburi ale casei voievodale şi prin ce mijloace magice să poată cîştiga încrederea acesteia ?!

A fost trimis în Moldova ca un olăcar obişnuit şi pentru o treabă care probabil este neplăcută pentru Lupu voievod. Te poţi aştepta să nici nu-l primească şi să fie nevoit să prezinte numai scrisoarea prin care se cere predarea. Ci, chiar dacă ar fi primit în audienţă la voievod, cît de departe ar fi încă strînsa prietenie cu dînsul şi speranţa unui succes ce se poate întemeia doar pe ea !

Toate acestea Kapronczai le simţea şi le vedea şi mai tîrziu la fel ca în prima clipă. Datorită însă uşurătăţii firii tinereşti, între teama şi deznădejdea lui s-a strecurat cu încetul o presimţire încurajatoare, o speranţă hoinară, cum în nopţile întunecoase străluceşte uneori focul păstorilor sau zboară scînteind licuricii iar alte fenomene din aerul electrizat îşi desfăşoară jocul capricios.

Şi dacă totuşi mi-ar reuşi, gîndea cînd şi cînd Kapronczai, aş ajunge căpitanul oastei pedestre ori rezident ; dacă nu mi-ar reuşi, aş putea trece uşor la Silistra.

De această idee, care nu face multe parale ca pai de ajutor la înec, s-a agăţat Kapronczai cu toată puterea şi, ca să-şi recupereze întîrzierea, porni în buiestru spre Tîrgul Iaşilor.

— Mikeseştii, îşi continuă el reflecţiile, nici fără Jănos nu vor fi oaspeţi rău văzuţi la curtea moldoveană, căci Lupu este prieten din tinereţe cu măritul domn Zsigmond. Şi chiar dacă acest Kelemen lînceezeşte în stare de netrebnicie, Mihăly a trăit la curtea a trei principi şi, fără îndoială, este destul de iscusit ca să cîştige inima voievodului. Noi trebuie să ne înţelegem. El va sprijini căsătoria lui Radzivil, iar eu îi voi susţine prestigiul. El mă ajută pe mine să ajung căpitanul pedestraşilor, eu îi fac parte de amnistie. Ori poate s-ar codi ? N-are nici un motiv, şi chiar dacă ar avea, pot face anumite presiuni asupra lui, grăbindu-i predarea. îl pot stimula şi-l pot speria.

Kapronczai n-a fost nevoit nici să-l ameninţe, nici să-l îndemne pe domnul Mihăly.

îndată ce cavalerul nostru însetat de aventură află de rolul ce i se atribuise, îşi ieşi din fire de bucurie. El bănuise de mult că Jănos nu prea ţinea la fata voievodului şi, ca un
curtean experimentat, nu se îndoia că unul care şade în tron domnesc nu este dispus pentru nici un fel de prietenie să fericească un locotenent de gardă cu mîna fiicei sale. în această privinţă deci nu se putea vorbi serios de pierderi adevărate şi de sacrificii mari. Şi apoi, în ce culori şi cu ce vrajă străluceau în faţa lui boier Mihăly intrigile de la curte şi aventurile după care jinduia de multă vreme ! Era ca şi cum ar fi iar la curtea lui Băthori Găbor, cu toate drepturile tinereţii, cu toată setea de fapte mari. I se umflase inima ca pînzele corăbiei sub un vînt prielnic de bunăvoinţa cu care i-a primit voievodul pe el şi pe Kelemen, îndată după sosirea lor. Dacă, păşind în faţa ursitoarelor, l-ar fi întrebat ce-şi alege, castelul din Ditrău cu tot ce-i aparţine, aşa cum l-a avut înainte de răpire, ori pribegia, procesul de hainie, confiscarea, împreună cu aventura care ar începe la curtea voievodului, Mikes Mihăly ar fi rămas probabil în Tîrgul Iaşilor ca să-l ajute pe prinţul litvan Radzivil, pe care abia îl cunoştea chiar după nume, la cîştigarea miresii.

VII

Din nou trebuie să-mi conduc cititorii în Secuime, şi mai ales în singurătatea din munţi a chihaiei domnului Kassai Istvăn, măria sa cancelarul.

în cămin ardea vesel lemnul de brad împrăştiind o căl-

dură plăcută prin odaie, căci octombrie se apropia de sfîr-şit şi pe creasta munţilor văzuţi de la fereastra casei de vînătoare razele soarelui în scăpătat se reflectau de pe oglinda zăpezii.

în faţa căminului era aşternută o blană de urs bătrîn tivită cu postav roşu, cu gheare naturale, cu ochi artificiali dar, durere, cu o ureche sfîşiată de cartuşe.

Blana lui Moş Martin servea drept sprijinitoare pentru picioarele celui ce şedea în jilţ, iar jilţul însuşi, în loc să fie de lemn, era alcătuit în întregime din încrengăturile coarnelor şi ţurloaiele unui cerb cu faimă, într-un mod atît de ciudat, încît, în împărăţia largă a mobilierului, puţine asemenea s-ar fi putut găsi.

Cavalerul cu pană de cocor care salvase viaţa principe-lui şi pe care noi îl cunoaştem acum mai de aproape decît gazda sa, fiind lumina amurgită, lepădă cartea în citirea căreia fusese scufundat şi, aruncînd încă un butuc în că-min, urmări din jilţ, cu privirea gânditoare, flacăra zgîrcită iar aceasta drept răsplată, îşi jucă lumina plăcută pe faţa frumoasă a cavalerului şi făcu să fie şi mai străvezii, şi mai nepămîntene sau cel puţin mai spiritualizate trăsăturile fine dar obosite ce se veştejeau înainte de vreme.

în odaie era linişte, în pădure domnea liniştea, înăuntru mai mută, afară mai adînca şi înspăimîntătoare. Mama pădurii, cu cîinii ei ce urlă la lună, se retrăsese în peşteri neştiute, lupii nu urlau, corbii nu clătinau crengile uscate, vîn- tul nu învîrtejea frunzele veştejite, bourii nu făceau să pî- rîie desişurile, iar departe, ce-i drept, se zvonea sunetul cu care ciutele rupeau iarba uscată dar care nu putea ajunge totuşi pînă la casa de vînătoarc. Doar susurul îndepărtat al pîraielor şi văilor de munte l-ar fi putut auzi urechea învăţată să înţeleagă graiul molcom şi tainic al nopţii.

Căci era noapte în odaie : o noapte liniştită, luminată doar de focul din cămin.

Poporul mărunt din crăpăturile pereţilor şi podelelor era tot atît de liniştit ca motanul periculos ce zăcea pe blana de urs, lungit la picioarele cavalerului, cu capul îndoit pe bărbia ursului îndreptată spre foc.

Doar veselul greiere, plictisit de atîta linişte, ieşi din ascunzişul lui, făcu salturi spre jilţ şi-i ţîrîi cavalerului cu

tot zelul, poate despre sănătatea, mulţumirea, viaţa fără griji şi firea veselă a familiei de greieri. Comunicările lui trebuie să-i fi interesat profund pe membrii familiei sale, căci din borta micuţă glăsuia cînd unul, cînd altul, de parcă ar fi vrut să completeze conversaţia capului de familie cu meritosul cavaler care veghease de multe ori cu ei şi care avea şi el nevoie de un pic de distracţie pentru a putea scăpa de gînduri.

Zuruitul strident al greutăţilor ceasului din perete şi loviturile răsunătoare ale ciocanului au expediat-o în borta ei pe ciudata vietate, iar după cele nouă bătăi, cînd vestitorul vremii se scufundă în vechea lui apatie şi doaj tic- tacul lin al pendulului^ arăta că e treaz, fu nevoie, să mai treacă multe clipe pînă cînd mărunţii jeleri ai casei de vî-
nătoare îndrăzniră iar să se veselească, să petreacă şi să fle- carească.

Cavalerul aprinse opaiţul, strînse perdelele ferestrelor, aţîţă focul ce mocnea, îşi luă arma pe umăr şi, nu fără ne-linişte, ieşi afară unde singura femeie din casă, bătrîna bucătăreasă, privea cu şi mai multă îngrijorare la pădurea întunecată, la cărarea ascunsă, la cerul liniştit dar aproape lipsit de stele.

— Nici n-are să mai vină azi, se tîngui bătrîna. Şi la ce ar mai veni ? Terciul de hrişcă s-a răsfiert şi din pricina îndelungatei aşteptări, cina noastră nu mai are nici un gust.

Cavalerul tocmai o încuraja cînd, dinspre drumul de munte, se auzi tropot de cal.

Peste cîteva clipe sosi chihaia şi-şi strigă jitarul să-i plimbe multă vreme calul căci e obosit, iar dimineaţă să-i ardă cu fierul încins piciorul stîng din spate, sub despică-tura copitei căci încă de la Sînzieni începuse să calce cu caznă.

— Şi dumneata, iubită gazdă, te-ai abătut pe la Sîn-zieni ? întrebă oaspetele chihaiei în timp ce dădea mîna cu dînsul.

— Zău că da ! răspunse acesta... Dar i-am şi dat pin-teni calului. Vrednic animal ţintarul meu. în altul ar fi cră-pat fierea. Ci să intrăm de la răcoare lîngă cămin, acolo vom putea sta de vorbă, o luă chihaia înaintea întrebărilor oaspetelui său.

în odaie, chiar în lumina slabă a opaiţului, bătu la ochi

privirea gravă, îngrijorată a stăpînului casei.

— Pentru Dumnezeu ! S-a întîmplat vreo nenorocire la... măritul domn Mikes Zsigmond ? se interesă străinul tulburat.

— Ascultă-mă, domnia ta, domnule Mikes Moric, cu răbdare, căci şi oamenii simpli ca mine pot da uneori sfaturi bune şi cel slab îl poate ajuta şi el pe cel puternic căzut în necaz, aşa cum în poveste un copilaş a scos spinul din piciorul leului şchiop.

Chihaia se aşeză lîngă oaspetele său şi urmă fără să se întrerupă :

— Pe domnia ta te-a trimis la mine unicul meu binefăcător şi prieten, Szekely Mărton, iar eu, neîntrebînd cine eşti, m-am socotit norocos că adăpostul meu sărac poate să-l primească de oaspete pe domnul cavaler. Curiozitatea nu e slăbiciunea mea, nici cu minte ascuţită nu sînt blagoslovit, prin urmare, acum cînd ţi-am rostit numele, cred că te-am convins îndeajuns că viaţa îţi este în primejdie.

— Facă-se sfînta voie a celui atotputernic, zise străinul cu o rece resemnare.

— Pe domnia ta nu te pot îngrozi închisoarea şi moartea, dar îmi pare rău că ai uitat de durerea părinţilor domniei tale.

— Omule bun, ai dreptate ! încă la noapte voi părăsi această casă liniştită care mi-a fermecat sufletul, a cuprins în ea toate dorinţele mele şi le-a ţinut laolaltă cum ţine lănţugul boabele mătăniilor. încă înainte de ivirea zorilor voi fi pe drum şi mă jur pe lacrimile mamei mele că la atacuri voi răspunde nu ca un preot care-şi pune cea mai înaltă speranţă în martiriu, ci ca un cavaler care are arme bune, îndrăzneală şi dibăcie.

— Nu aşa, domnule ! Ascultă mai întîi cele întîmplate, zise chihaia. Domnul Jozsa Peter, administratorul măriei sale domnului Kassai, nici nu m-a poftit să şed, după cum obişnuia, nici socotelile nu mi le-a cerut, după cum obişnuia, ci în loc de astea mi-a strigat cît îl ţinea gura că s-a sfîrşit cu buna pace a ţării, fiindcă arhiepiscopul Păzmăny a trimis în Transilvania tot ordinul iezuiţilor ca să facă agitaţie, numai el singur a rămas în Ungaria. Popii ăştia, îmbrăcaţi în felurite veşminte, au copleşit toată ţara ca un stol de lăcuste. Unul se dă drept paulian, altul minorit, altul franciscan şi se pitesc prin mănăstiri precum

cucul în cuibul mierlei. Gardienii cască gura cu uimire la străini, dar nu îndrăznesc să spună nimic, ca nu cumva, pentru flecăreala lor, papa să-i zidească între patru pereţi. Preferă să jure că pater Anselm nu e altul decît fratele Gyorgy crescut de ei în mănăstire să le fie chelar. Dar asta încă n-ar fi nimic, urmă domnul Jozsa Peter, mai grav e că unii dintre iezuiţi s-au făcut doctori, bărbieri, felceri, vînd pulbere cenuşie din care se poate face aur, vindecă pe epileptici doar atingîn- du-i cu degetul şi peste tot îşi adună adepţi prin false miracole. Sînt şi din aceia care se dau drept căpitani de pedestraşi şi recrutează oameni cu solda îndoită, Dumnezeu ştie cu ce scopuri. Alţii se tocmesc cantori reformaţi drept-
credincioşi şi deodată încep sa cînte frumoşii psalmi maghiari în latineşte. Ba am auzit că mai mulţi din ei s-au îmbrăcat femeieşte dar încă nu putem bănui pentru cine.

— Ce vorbe absurde ! oftă cavalerul.

— Nici eu n-am dat mult pe ele, zise chihaia, şi tocmai de aceea m-am şi interesat că, de fapt, de la cine le-a auzit domnul Jozsa Peter ?

— Şi ce-a spus ?

— Apoi a zis că lui i-a povestit nevasta lui Szabo Măr- ton căreia îi spusese Siito Biri, care a aflat de la jupînul meşter, căruia îi relatase curatorul, care a aflat toată treaba cu de-amănuntul de la primarul din Tîrgu Secuiesc, iar acesta a preluat-o cuvînt cu cuvînt din gura protopopului şi anume, după scrisoarea capelanului curţii înălţimii sale principelui.

— Iar domnul Csulai a visat-o atunci cînd, de frica ursului, a adormit, adăugă cavalerul.

— Probabil, zise chihaia, dar poporul şopoteşte în taină pretutindeni, de parcă i-ar fi ajuns la urechi ştirea că vin tătarii. Abia sosit la Sînzieni, m-am abătut deci pe la paroh ca să aflu ceva sigur în treaba asta. El îşi pierduse curajul de tot, iar glasul şi faţa îi erau lîncede. E drept că nu fără motiv, căci mărita doamna Tarnoczy tocmai îi trimisese vorbă că în scurtă vreme îl va da afară din casa parohială fiindcă probabil ascunde la el un faimos iezuit, care vrea să răscoale ţara şi să-l ucidă mişeleşte pe principe şi că dîn- sul trebuie să ştie negreşit cine este cel cu pană de cocor care se învîrte în taină pe la Mikes Zsigmond ? Parohul s-a jurat că e nevinovat, ci scorpia

bătrînă, fiindu-i duşmancă turbată încă de demult, va face totul să-l răstoarne. într-un cuvînt, l-am găsit şi l-am lăsat pe popă foarte amărît. Iar cînd am ieşit din sat, am dat pinteni ţintatului şi hai la deal, şi hai la vale, am venit aici. Vrednic animal, fire-ar să fie, nu l-aş da nici pentru un bidiviu de o sută de fo- rinţi. Am să-i dau tain îndoit de ovăz. Mîine dimineaţă pornim devreme. Eu te voi călăuzi pe domnia ta pe drumuri necunoscute, pînă la marginea ţarii. Pun chezăşie viaţa mea că, în afară de fiare, păsări şi cîţiva iţani proşti, nu vom avea a ne întîlni cu nimeni.

— Doamne fereşte, zise cavalerul strîngînd mîna chihaiei, să te mai expun pe dumneata la alte primejdii decît cele cu care eşti înconjurat din pricina şederii mele aici. Nu puteam să bănuiesc că sînt bănuit, dar, întrucît acum sînt încunoştinţat de scopurile duşmanilor religiei mele, aş fi păgîn curat dacă aş vrea să supun pe oricine asprei pedepse ce li se aplică în ţara noastră celor ce părtinesc, tăinuiesc şi apără pe iezuiţi.

— Nobilul meu domn ! Ce mă privesc pe mine iezuiţii ? Eu însumi sînt reformat din tot sufletul. Nu m-am gîndit decît la cel prigonit şi la domnia ta, a cărui libertate şi viaţă sînt în joc.

— Nu, prietene, mai bine mă duc eu însumi la doamna Tarnoczy sau la Csulai decît să te las a mă însoţi măcar zece paşi dincolo de curtea dumitale.

— Acum văd că domnul cavaler nu se încrede în mine, zise chihaia cu amărăciune.

— Atunci nu m-aş încrede în blîndeţe şi cinste, răspunse Mikes Moric, dar continuă zîmbind : Ai uitat că am în mîinile mele un talisman cu ajutorul căruia aş putea să mă salvez după buna mea voie din temniţa închisă cu şapte lacăte şi drugi de fier, chiar dacă ar fi păzită de tot atîţia zmei. Dumneata ai rămîne acolo. Eu aş merge înainte fără supărare. Drept e asta ?

Chihaia privi uluit spre vorbitor.

— Oare nu-ţi aduci aminte dumneata de inel ?

— Zău aşa, e adevărat ! strigă chihaia cu faţa strălucitoare. Numai de şi-ar ţine principele cuvîntul.

— De asta-i principe.

— Ei, mi-a căzut o piatră de pe inimă.

— Dar, iubită gazdă, trebuie să-ţi cer un mare serviciu. Nu-i aşa că mi-l vei îndeplini ?

— Negreşit.

— După cîteva ore de odihnă eu voi porni la drum. Dumneata vei găsi mîine dimineaţă pe masa o scrisoare şi o lăcriţă cu amintiri pentru părinţii mei. între ele se va afla şi o şuviţă de pe acest cap care în pragul vîrstei bărbăţiei a încărunţit fără bucurii şi amintiri surîzătoare. Ce-a însemnat pentru mine viaţa şi ce pot aştepta de la dînsa ? Patria mea m-a respins de la sînul ei ! Dar să nu vorbim despre asta. Poate e vina mea. Eu însumi am stîrnit împotriva mea asprimea legii căreia îi cunosc bine fiece literă. Atîta am vrut să-ţi spun că încă mîine dimineaţă dumneata

să duci tatălui meu lăcriţă şi scrisoarea şi să i-o predai che- mîndu-l deoparte şi fără martori, împreună cu urările mele de sănătate... Iar acum, noapte bună ! Sînt foarte obosit, noapte bună !

îl îmbrăţişă pe chihaie şi se retrase în camera învecinată.

— Rămîi cu bine, casă liniştită ! Dincoace de uşa ta s-a aflat pacea, afară vuieşte vijelia asprei vieţi.

VIII

Năpasta care lovise familia Mikes, pe lîngă marea greutate cu care apăsa asupra amîndurora, i-a impresionat totuşi în mod deosebit pe măritul domn Mikes Zsigmond şi pe mărita doamnă Agnes.

îmbărbătarea lui Moric le era amîndurora sprijin şi nu-i lăsa pe cei ce se clătinau să cadă în prăpastia disperării. Dar oricît de mult şi-ar fi iubit părinţii, Moric nu găsea că e cuminte să povestească istoria pe care îşi întemeia salvarea fraţilor săi şi se mărginea tot timpul să-i încurajeze la modul general însă cu ton hotărît. Ştia că bucuria şi amărăciunea fără nădejde, fiind peste măsură de elocvente, îşi amestecă binecuvîntările şi blestemele cu vorbe scăpate fără socoteală. Un singur moment de nesupraveghere ar fi putut trăda lumii întregi că inelul se află în mîinile unuia pe care legea îl condamnă la moarte. Noi nu putem şti cît de mult ţinea Moric la viaţă, ci chiar dacă ar fi dispreţuit-o cu totul, nu voia să-şi expună părinţii la năpasta ce le-o putea aduce condamnarea unui fiu învinuit de trădare de patrie. Apoi, cunoscînd oamenii, îşi dădea seama că nimic nu putea atrage mai mult ochii mulţimii spre castelul Mikes ca faţa radioasă a celor doi bătrîni în mijlocul atîtor nenorociri. Moric, ce-i drept, nu

credea că Răkoczi ar fi bărbatul care sa nu-şi ţină cuvîntul ; avea însă o idee clară despre dialectica inimii care, la ciocnirea dintre îndatoriri, găseşte pe dată absolvire pentru conştiinţele îngrijorate. Şi cine l-ar putea asigura că unul dintre înalţii reprezentanţi ai religiei reformate nu va căuta, pentru a se scoate de sub făgăduiala
făcută unui duşman al religiei sale, un pretext acceptabil sau care să pară chiar lăudabil ? Moric ar fi socotit că-i păcat să-şi scoată cu totul părinţii din braţele mîhnirii, simţind că o eventuală deziluzie i-ar ucide fără îndoială prin amăgitorul ei contrast. îşi făcuse deci planul ca din ascunzişul lui să-i cerceteze uneori pentru a-i mîngîia şi a nu-i lăsa să-şi piardă nădejdea, şi numai cînd dieta va da sentinţa în cauza răpirii voia să-i trimită principelui inelul, împreună cu cererea de graţiere.

Intenţia lui a fost compiet modificată de împrejurări. Dar să ne întoarcem de la Moric spre cei doi bătrîni.

Boier Zsigmond considera speranţa oferită de fiul său drept o idee fixă datorată nervilor săi încordaţi din cauza singurătăţii şi a renunţărilor şi adăuga la supărarea pricinuită de soarta celor doi fii primejduiţi şi îngrijorarea pentru starea sănătăţii acestui fiu mai mare.

în schimb, jupîneasa Agnes, vedea în încurajările lui Moric nişte preziceri ale spiritului plin de simţire religioasă care pot avea o însemnătate mai înaltă decît cel mai rafinat argument al unei minţi ce raţionează despre puterea de convingere a faptelor.

în timp ce pe rana boierului Zsigmond era un preparat arzător care-i împiedica închiderea, consolarea lui Moric îi slujea jupînesei Agnes ca un balsam care, e drept că nu vindecă rana, dar cel puţin alină durerile.

Şi apoi, firea lui Mikes Zsigmond, dependentă mai mult de influenţele din afară, era mai puţin prielnică să poarte o mare nenorocire, decît caracterul de mai adîncă simţire, dar mai calm al tovarăşei sale de viaţă.

După dezastru, jupîneasa Agnes şi-a adunat curînd puterea sufletească şi, cu toate că mîhnirea îşi statornicise semnul pe trăsăturile ei, se plîngea rar şi doar în singurătate izbucnea în lacrimi. Se scula dis-de-dimineaţă, îşi purta cheile la cingătoare, toate le elibera ea însăşi, supraveghea cu grijă totul, iar cînd grămăticii directorului veniră să conscrie şi să sechestreze averea tinerilor puşi sub învinuire, ea a fost cea care, prin

abilitatea şi vigilenţa spiritului, a apărat tot ce se putea apăra după dreptate.

Boier Zsigmond dimpotrivă, se scufunda tot mai mult în inerţie. Şi măcar că era un călăreţ pasionat, nu putea să fie convins să părăsească jilţul pentru a urca în şa. Nu lua
aminte deloc la gospodăria lui şi ocolea chiar şi ferestrele casei orientate spre şurile şi nutreţurile sale. Iar cînd notarii juraţi ai directorului începură confiscările, pe chipul lui aspru apăru o bucurie tot mai sălbatică, pe măsură ce pierderile îi creşteau. Nu i-ar fi păsat dacă-i confiscau, îi prăpădeau, îi pustiau totul, dacă-i scoteau mindirul de paie din pat şi chiar dacă-i tăiau toţi bumbii de aur bătuţi în granate şi smaralde de pe dolmanul ce-l purta pe umeri : tot ajunsese el la sapă de lemn şi un filer mai mult sau mai puţin nu-l împingea mai înainte sau mai înapoi decît în clipa morţii prin foame.

Obrazul ceva mai palid al jupînesei Agnes păstrase şi după nenorocire urmele frumuseţii veştejite şi trăsăturile demnităţii feminine şi ale blîndeţii, de parcă între prezent şi trecut nu s-ar fi căscat într-o clipită o uriaşă prăpastie ; ci boier Zsigmond se încovoia văzînd cu ochii sub povara zilelor brutale şi părea că e gata să se prăbuşească.

Starea lui era şi mai deznădăjduită în dimineaţa cînd, după ştirea noastră, Moric trebuia să plece la drum.

Erau ceasurile nouă.

Soarele strălucea vesel chiar în faţa mesei cu cofeturi gustoase şi muşchi de căprioară lîngă care boier Zsigmond privea fără sete şi plăcere la cupa umplută cu alesul vin vechi de Diciosînmartin.

Jupîneasa Agnes îi aşeză dinainte bucatele şi-i împinse cupa mai aproape.

— Azi-mîine o să mîncăm tot ce avem, vorbi bătrînul fără să înghită măcar o îmbucătură. Tu porunceşti să se gătească de dimineaţa pînă seara pentru o grămadă de lume. Bine faci. Las’să trecem mai curînd peste toate. Şi nici Moric ăsta nu dă pe la noi. Bine face. La ce să ne amăgească cu speranţe deşarte !... S-a făcut iezuit în loc să rămînă cavaler. Bine a făcut. Cel puţin s-a şters din rîndul celor vii, nu contează, de parcă nici nu s-ar fi născut. Cu atît mai mare a fost partea cuvenită lui Jănos şi Kelemen, ca să se îngraşe din ea burduhoasa de

Tarnoczy şi slăbănogul de Haller Peter. Sîntem calici. Nu face nimic ! O să mergem să cerşim fileri şi mîncare de la Săra, tîrfuliţa care l-a părăsit cu perfidie pe Kelemen ca să-l poată jefui... o să mergem.

Boier Zsigmond ciocănea furios cu cuţitul muşchiul de căprioară şi chiar tăie o bucăţică dintr-însul.

— Eu cred, remarcă modest jupîneasa Agnes, că fiul nostru s-a înşelat în sentimentele Sărei, fără să fi fost amăgit de ea.

— Porumbiţo, tu ţii partea tuturor celor vinovaţi. De altminteri, e bine şi aşa. Kelemen şi-a meritat soarta. De ce s-a amestecat în tărîţe ? De ce a vrut să amestece sîngele curat al familiei noastre cu sînge mai nou, de origine mai obscură ? Acum purtăm pe umeri pedeapsa lui Dumnezeu. Măcar de ne-ar scoate cotropitorii străini şi din casa strămoşească ! Ce preţ au pereţii ăştia şubrezi şi acoperişul spart ? O să ne prăpădească averea.

Boier Zsigmond bău cu ciudă o înghiţitură din cupă.

— Cîte moşii Mikeseşti îţi rămîn în Secuime vor fi socotite încă destul de multe, zise jupîneasa Agnes împingînd talerul mai aproape de soţul ei.

— Bine, bine ! Ştii tu oare cum stau cu procesele şi datoriile ? îţi spun că dacă o singură dată îmi bate piatra semănăturile, nu-i putem trimite nici lui Jănos, nici lui Kelemen măcar de-un cojoc de lup. Şi ştiu că în vara viitoare va cădea pe grînele noastre grindină cel puţin de mărimea oului. Cunosc bine mersul vremii prin locurile noastre. Las'să ajungem cerşetori.

Cu cea mai proastă dispoziţie, boier Zsigmond tăie o bucată uriaşă din friptura de căprioară.

— Nu mă îndoiesc, zise jupîneasa Agnes, că tu cunoşti bine mersul vremii în regiunea asta şi că la toamnă va cădea multă piatră. Dar în comitatul Szolnok am şi eu moşii care ne ajung cu prisosinţă să ne ducem zilele bătrîneţii şi să ne ajutăm copiii pribegi.

— Agnes, o, tu întotdeauna ai pus mare preţ pe averea ta. Este o mare slăbiciune. Află că dacă la însurătoare căutam parale, nu m-aş fi împiedicat niciodată de tine. Toată averea ta au fost frumuseţea şi o inimă nobilă.

După declaraţia sa hotărîtă, boier Zsigmond sorbi două înghiţituri mari din cupă şi tocmai se pregătea de a treia, cînd un fecior îl anunţă pe chihaia domnului Kassai care

doreşte să vorbească numai cu măritul domn, într-o treaba foarte urgentă.

— Iată zise Zsigmond către soţia sa, omului ăstuia i-am făgăduit zece merţe de grîu curat, de bună seamă vine să mi le ceară, temîndu-se că peste cîteva săptămîni nu voi avea de unde să-i mai dau.

— I le-am trimis eu de mult, zise jupîneasa Agnes.

— Atunci dar, ce treabă o fi avînd cu mine ? mormăi bătrînul boier în timp ce mergea cu paşi greoi spre camera învecinată.

— Băiatul meu cel vrednic, dragul meu Moric ! auzi Agnes peste cîteva clipe.

— Pentru bunul Dumnezeu ! Măritul domn va da de gol totul, vorbi chihaia încetişor.

— Cerul să-l apere ! Binecuvîntarea mea şi norocul să-l însoţească în cale ! auzi iar din odaie jupîneasa Agnes.

— Măritul domn să-şi înfrîneze bucuria, se ruga încet, aproape şoptit chihaia.

— Ba n-o înfrînez ! Sînt gata să te îmbrăţişez şi pe dumneata ! se auzi din nou.

— Sînt nevrednic de mila nobilului domn, zise chihaia uimit de izbucnirea marii bucurii.

— Cum nevrednic ? Du-te îndată la grajduri şi alege-ţi doi cai, pe cei mai frumoşi din cîţi îi am, mai auzi cu uluire jupîneasa Agnes.

— Mă rog, mă rog !

Pe urmă se auzi un zgomot de parcă cineva ar fi fost scos afară din odaie fără voia lui.

— Am spus doi cai, cei mai frumoşi. Iată şi un ceas de aur. Cu asta, uşa camerei de alături se închise cu pocnet.

Jupîneasa Agnes nici n-avusese timp a ghici ce se întîm- plă, cînd soţul ei năvăli înăuntru.

— Sîntem bogaţi, draga mea ! Bogaţi ca împăratul Solomon. Capetele fiilor noştri sînt salvate. Kelemen se poate plimba prin odaia asta tot atît de liber ca şi mine. în cealaltă Jănos, tot atît de liber ca tine. Nu se va sfîrşi lumea aceasta niciodată, atît de trainice îi sînt temeliile, iar soarele care-şi trimite razele de aur prin ferestrele castelului nostru va lumina şi peste o mie de ani asupra fericirii familiei Mikes. Nepoţii noştri şi nepoţii lor vor umple ţara de gospodari buni cum e Kelemen ; de ostaşi viteji ca Jănos ;
de popi cucernici ca Moric. Domnul să-i blagoslovească !

Mai cu seamă pe lumina ochilor tăi, Âgnes, pe mîndria mea, pe vrednicul M6ric. Am să beau un pocal de vin şi în sănătatea fratelui Mihăly. Acum stăm bine. Şi mă întrebi de ce ? Ai dreptate, între tovarăşi de viaţă nu pot fi taine. Deschide lăcriţa.

Agnes făcu ceea ce-i spuse soţul.

în lăcriţă era un inel şi o şuviţă de păr.

— Şuviţa bietului meu Moric ! strigă mama amestecînd bucuria cu durerea. Zi de zi am văzut tot mai multe fire albe la tîmplele lui, iar aici găsesc încă şi mai numeroase decît mă aşteptam. Nu e fericit! Dar pentru Dumnezeu, el poate că a şi plecat, iar aceste amintiri ţin loc de rămas bun, sînt reprezentanţii muţi ai lacrimilor şi buzelor grăitoare. A putut să se despartă de mine fără să-l strîng la piept !

Mama strînse şuviţa lîngă inimă.

— Inelul să-l priveşti, porumbiţo, inelul, zise boier Zsigmond, continuînd cu tinerească poftă prînzul întrerupt. Nu banuieşti oare ? Pe piatra lui se află herbul principelui. Am să înlocuiesc acoperişul aripei stîngi a castelului căci vremea l-a stricat. Acolo va fi locuinţa lui Jănos. în zadar m-ai contrazice. Nu-l mai las să stea la Lupu. Mai bine s-o părăsească pe Maria. Sînt destule fete de neam în Transilvania. Kelemen se va muta în camera veche. Dar să aibă mai mult confort decît a avut pînă acum. împodobeşte-i camera cu covoare.

Jupîneasa Agnes ţinea uimită inelul în mînă.

— Sîntem fericiţi ! Fericită zi am apucat ! urmă boier Zsigmond golind paharul pînă-n fund.

— Dar ce s-a întîmplat ?

— Ce s-a întîmplat, porumbiţo ? Citeşte scrisoarea asta.

Mîinile lui Agnes tremurau în timp ce trecea cu ochii peste rînduri. Moric descria întîmplarea cu inelul, rugîndu-i la sfîrşit să păstreze totul în mare taină şi numai cînd dieta va da sentinţa în procesul de hainie care nu mai poate fi oprit, şi cînd se va ivi prilejul de exercitare a dreptului de graţiere, numai atunci să trimită înălţimii sale inelul. La încheierea scrisorii amintea că fraţii lui, ce-i drept, nu-şi vor putea reprimi averea, căci i-a fost făgăduită dinainte Sărei ca dar de nuntă ; dar din cît îi mai rămîne familiei

lor, pot duce o viaţă îndestulată. De altfel, bogăţia nu în-

seamnă fericire, iar Dumnezeu a pus condiţiile fericirii în inimă spre a fi închise în scrinul cel mai sigur.

Agnes, după ce sfîrşi de citit, strînse scrisoarea şi-şi împreună mîinile.

Buzele ei murmurară o rugăciune plină de evlavie.

Boier Zsigmond, tot lovind masa cu pumnul, zise :

— Cine cutează a spune că n-am avere destulă ? Mikes Zsigmond n-are nevoie de ajutorul nimănui. Are ce să pună în blid. Au sechestrat moşiile fiilor mei. Ce-mi pasă ? Cu asta încă nu m-au sărăcit. îţi aduci aminte, Agnes, cînd te-am luat de nevastă, n-am avut atîta cît îmi rămîne acum şi totuşi am trăit la curtea principelui, ba încă strălucit, cu fast şi fără datorii. Eu eram cel care dădeam împrumut, şi încă fără dobîndă, boiernaşilor ce ţineau de slujba mea, dacă îşi jucau banii la zaruri, fără chibzuinţă. Unii mi-i dădeau înapoi, alţii nu. Şi ce-mi păsa ? Apoi şi tu, îngeraşule, ai o moşie frumoasă în comitatul Szolnok. Conac bun, moară, iar în şura ta am clădit şi anul ăsta zece stoguri. Domnul Szentpăli, ceapcînul, ar fi vrut să te ia de nevastă pentru avuţia ta. Ţi-l mai reaminteşti, porumbiţe ?

Agnes nu-şi putu reţine zîmbetul pentru iuţeala cu care se schimbaseră vederile soţului său privitoare la avere, dar în inima ei se trezi îngrijorarea pentru soarta lui Moric şi în lacrimile ce-i inundaseră faţa la speranţa mîngîietoare a revederii celor doi fii se amestecară şi stropi amari storşi de o tulbure îngrijorare legată de plecarea lui Moric.

Boier Zsigmond nu se îngrijora, ci se desfăta numai. Se lăsa mîngîiat de razele senine şi calde ale noului său noroc.

IX

Pregătirile cerute de nunta Sărei ajunseră la sfîrşit şi odată cu asta începu arţagul doamnei Tarnoczy împotriva doamnei Năprădi.

Văduva privea cu ochi mari la faţa, veşmintele, mişcările cumnată-şi şi evlavia ei izbucnea în adînci suspine şi anume pentru slăbiciuni şi păcate observate la Judit. Uneori o
avertiza pe Sara, cu îngrijorarea unui suflet de mamă, despre reaua părere ce domneşte în toată ţara asupra rudei

lor ; altădată îi făcea cunoscut, chiar cu asprime, că femeile sînt judecate după prietenele lor şi n-ar fi o bună recomandare faţă de Haller Peter dacă s-ar spune despre ea că-i de pănura doamnei Năprădi.

Judit auzea şi observa, sau cel puţin bănuia toate acestea şi, cu toate că nu se despărţea bucuros de Săra, socoti că e vremea să se ducă acasă.

Prin urmare o găsim la Dibrău.

La început, ca orice femeie care lipseşte săptămîni la rînd de acasă, avu multe de orînduit ; ci chiar în timpul lucrului, mîinile şi gîndurile ei erau oprite de obloanele trase, curtea sumbră, lipsită de viaţă ale casei de peste drum, şi în acele clipe era cu neputinţă să nu jertfească amintirii stăpînului pribeag al acesteia unul sau două suspine.

La început, starea nefericită a Sărei putu să hrănească cu multe scene impresionante imaginaţia femeii sensibilă la suflet dar, pînă la urmă, şi acest izvor bogat începu să scadă : fiindcă, mai ales în serile lungi şi singuratice ale toamnei, sorbise mult dintr-însul.

într-un cuvînt, Judit se plictisea adesea.

Ceasurile treceau anevoie, clipele se moleşiseră, iar frumoasa văduvă, ca să nu rămînă fără petrecere, era nevoită să-şi aleagă ca subiect permanent al gîndurilor sale soarta lui Mikes Mihăly.

Vicleanul curtezan nu-i făcuse nici în glumă vreo aluzie cu privire la căsătorie şi dacă Judit voia să-şi ridice castele de nisip, nu putea să facă rost pentru temelia lor de o piatră mai solidă decît cuvîntul „de-ar fi”.

Se să tură, aşadar, de acest „de-ar fi” şi începu să născocească ce-ar face ea dacă înainte de a pribegi, Mikes Mihăly i-ar fi cerut mîna.

Mi-aş vinde averea mişcătoare, păstrînd doar cîteva inele, colane şi brăţări şi aş porni pe dată... unde ?... în Moldova.

Judit chiar porni, stînd pe divan, nu multă vreme după scăpătatul soarelui.

Dincolo de hotar ajunge pe meleaguri fără seamă de ciudate, unde zgripţorul avar se uită la ea cu ochi bănuitori de pe o stîncă, iar din strîmtori apar mereu lotri, lupi şi animale stranii. De spaimă, Judit nu poate nici să ţipe ; din
fericire, îi vine în ajutor cu cele mai bune descîntece un

mag cu barba lungă şi iat-o salvată. Atunci o căprioară blîndă apare s-o călăuzească şi mergînd pe urmele ei ajunge de-a dreptul în casa lui Mikes Mihăly. Dar găseşte odăile răscolite, numai o babă se văietă în gura gîrliciului şi Judit află de ia ea că pe cel căutat l-au luat tătarii. Durerea ei ar fi fost de nedescris dacă n-ar goni spre ea tocmai atunci o sută de cavaleri viteji, împlătoşaţi şi cu coifuri aurite. Ei îşi oferă braţul şi sîngele pentru eliberarea domnului Mihăly. Judit îi mulţumeşte în genunchi lui Dumnezeu şi, întărită prin rugăciune, porneşte la drumul cel lung. Ocolind cu grijă muntele magnetic care, dacă i-ar atrage, nu s-ar mai putea mişca, ajung în sfîrşît la ţărmul mării fierbinţi unde găsesc o corabie cu pînze ai cărei năieri s-au risipit după pradă. Ridică în grabă ancorele, vîntul le este prielnic, iar arcul orizontului se apleacă de jur împrejur pe un deşert de apă pustiu şi fără nici un semn. Corabia pluteşte fără piedici ; aburul cald al mării însă devine din ce în ce mai fierbinte, trece prin toate hainele şi începe să le încordeze teribil nervii. Şi cum omul e făcut din lut, chiar dacă e cavaler sau doamnă, salvatorii, în pofida jurămîntului făcut, devin îndrăzneţi iar Judit, cu toată dragostea ei, se aprinde. însă cum, cum nu, se împotriveşte ademenirilor şi asaltului. Două sute de ochi se încing de mînie, o sută de guri cer, ameninţă ; ci fiecare îşi teme prada de celălalt, iar marea lor tulburare şi gelozia se arată a fi un mijloc de apărare mai folositor chiar decît caracterul sacru al jurămîntului. în sfîrşit, cei o sută de cavaleri aruncă sorţii asupra virtuţii Juditei şi dacă nava n-ar fi alunecat tocmai atunci în marea de gheaţă... dar ea alunecă. Aici pe cavaleri îi aşteptau munci obositoare. Trebuiau să împiedice cu lăn-cile ziduri de^ gheaţă şi să spargă apa ce se închega întruna la ciocul corăbiei. Necazul ţinu cît ţinu dar Dumnezeu a rînduit ca fiecare mare să aibă un ţărm ; prin urmare, cînd nava cu pînze acostă frumos, Judit văzu din nou zarul primejdios în mîna unuia din cavaleri, iar inima ei tremura de zece ori mai tare decît frunza plopului, şi anume, de frică, lucru de care nu e îngăduit nici să se mire cineva. Atunci, cei o sută de luptători cerură drept răsplată pentru osteneala lor ca frumoasa văduvă să nu le mai alunge iluzia, ci să-şi aleagă soţ dintre dînşiî, altfel o vor juca la lote-
rie. Judit plînse şi se tocmi ca pînă la urmă să i se dea trei

zile după împlinirea cărora, dacă nu va avea vreo ştire despre Mihăly, nunta se va ţine, pe mare sau pe uscat, după împrejurări. Doamna hărăzită spre jertfă se hrăni, în loc de mîncare şi băutură, cu disperare şi rugăciuni. Sorocul se apropia. Mai erau doar cîteva ceasuri pînă la ţărm şi cîteva minute pînă în oraşul de scaun al hanului tătar unde, cea dintîi ţigancă ce-i citi în palmă îi spuse rînjind : Aici se află în robie Mikes Mihăly pe care tu, frumoasă femeie, îl iubeşti de moarte. Cavalerii făcură mutre acre fiindcă, dîn- du-i un răgaz de trei zile, ei se angajaseră – nu prin jură- mînt, ci prin şi mai mult, prin cuvînt de onoare – că dacă norocul nu va fi de partea lor, se vor supune Juditei fără condiţii pînă cînd va avea loc căsătoria ei cu Mikes şi întoarcerea în Transilvania. Femeia fidelă îl ceru îndată pe boier Mihăly de la hanul tătar care pretinse drept răscumpărare o sumă atît de mare încît trebui să-i predea toată averea ei. Rămase deci fără nimic, doar cu Mihăly. Dar abia acum urmează dandanaua. Hanul, eliberîndu-l pe Mihăly, o opreşte pe Judit ca să fie cea dintîi între numeroasele lui neveste. Biata femeie uitase să-şi ia otravă de la Dibrău, o greşeală de neiertat. Mai rămînea doar să afle : oare Mihăly va face totul pentru ea şi cît mai degrabă ?... Căci, iată, se aude zăngănit de arme. Mikes şi cavalerii asediaza cu înverşunare haremul, hanul îl apără şi încă cu o oaste care sporeşte în fiece clipă cu o mie de luptători. Cavalerii avură ce tăia; se şi împuţinau, dar tot rămîneau destui, în astfel de condiţii nu putea să învingă nici una din părţi. Pentru a face să înceteze atîta vărsare de sînge, boier Mihăly propune duelul ; hanul acceptă. Judit – şi care femeie ar putea face altfel ? – leşină la prima încrucişare de spade şi ar fi rămas multă vreme sau poate pentru totdeauna în nesimţire dacă nu i s-ar fi ţinut sub nări un şip cu miros pătrunzător. După aşa ceva fu nevoită deci să deschidă ochii şi, înspăimîntată, se vede pe sine în îmbrăcăminte de harem în braţele boierului Mihăly. Cei doi soţi şi cei o sută de cavaleri viteji dar nenorocoşi zboară ca vîntul peste mări şi ţări pînă la hotarul Transilvaniei. De aici se trimite solie la Răkoczi să-l întrebe dacă îi îngăduie sau nu lui Mihăly să intre nepedepsit în Dibrău ? înţeleptul principe, aflînd că

printre cavaleri se află şi Amadis de Lancelot, răspunde afirmativ. Soţii ajung cu bine la Dibrău.

— Dar de ce tocmai la Dibrău ? se întrebă Judit şezînd pe divan.

— Pentru că, răspunse tot ea, după o viaţă aventuroasă cum a fost viaţa noastră, trebuie să renunţăm la lume. Căminul, ce-i drept, este un subiect foarte comun, dar el poate deveni poetic dacă se află la sfîrşitul unui roman sau dacă reprezintă limanul după furtună.

în asemenea visări era pierdută frumoasa văduvă cînd feciorul veni să anunţe că un cavaler care ţine să nu-şi des- tăinuie numele ar dori să-i vorbească.

La început, Judit se îndoi de realitatea celor auzite, atît de mult părea să se potrivească vizita de seară a oaspetelui necunoscut cu visele ei. Numai după ce i se repetă întrebarea răspunse, cu oarecare ezitare, da.

La acest cuvînt, străinul intră în încăpere.

— Eu sînt un ostaş întors acasă din garda hospodarului Moldovei, zise, şi m-am întîlnit în Tîrgul Iaşilor cu nobilul domn Mikes Mihăly. Aduc de la el pentru milostiva doamnă, pe care Dumnezeu s-o blagoslovească cu mult noroc, urări de sănătate.

Judit roşi cu sfială însă ofiţerul de gardă, fie din pricina luminii slabe a luminărilor, fie din puţina băgare de seamă, nu prea observă tulburarea amfitrioanei.

— Domnul Mihăly, continuă oaspetele, cu tot nenorocul ce-l urmăreşte, este încă tot atît de vesel ca odinioară, iar pe chipul său nu coboară nori întunecaţi decît atunci cînd se gîndeşte la patria sa, din al cărui sfînt pămînt poate nu i se va face parte nici măcar de mormînt, şi cînd îşi aduce aminte că furtuna sorţii l-a alungat departe de cei pe care-i cinsteşte şi-i iubeşte mai mult.

în povestea romantică pe care frumoasa văduvă o terminase la sosirea străinului, boier Mihăly purta război mare pentru dragoste. O, cerule, cu cît este mai puţin un chip numai cîteodată înnorat decît o astfel de acţiune energică. Şi de unde s-ar putea şti în ce ordine îşi aduce aminte proscrisul, vesel şi acum, de cei pe care-i iubeşte şi-i cinsteşte ? Ce loc ocupă Judit printre numele lor ? E lungă oare lista pe care o începe sau o încheie ea ? în relatarea ostaşului de gardă toate acestea au rămas

întrebări fără răspuns. Dar
frumoasa văduvă, în pofida idealismului ei neobişnuit, pretindea prea puţin de la viaţă şi, pentru cîteva cuvinte măgulitoare, îi spuse străinului cam tot ce ştia despre Săra, despre casa doamnei Tarnoczy şi despre cele întîmplate, fără a omite din informaţiile ei nici ştirea că ziua nunţii a fost fixată pe douăzeci noiembrie.

— Voi fi de faţă la nuntă să golesc pînă-n fund paharul cu otravă, gîndea străinul ce-şi lua rămas bun de la văduvă.

Rareori castelul din Sînzieni a atras asupra sa atenţia trecătorilor şi a copiilor de pe uliţă cum o atrăgea acum.

în curte, seizi * fercheşi duc de frîu sirepi cu harşale **.

Pe lîngă cîinii curţii, o ceată mai de soi sărea, hămăia şi gonea corbii gravi ce zburau de pe un bulgăre pe altul cu un dispreţ vizibil.

Coşul de la cuhnie scotea fum bogat, iar văduva doamnă Tarnoczy suduia mai puţin decît s-ar putea crede după evlavia sa.

într-un cuvînt, sosise logodnicul.

Haller Peter se afla aici în persoană pentru cununie.

Zakariăs, care, din proastă dispoziţie, mai făcea uneori şi prostii, întinse în pridvorul castelului, spre aerisire, nenumăratele haine îmblănite şi de piele ale vrednicului său stă- pîn. în tovărăşia sacilor pentru picioare căptuşiţi şi pe dinăuntru şi pe dinafară, a scufiilor, căciulilor, calpacelor ce chezăşuiau căldura, atîrnau şi se legănau haine îmblănite cu jder, nevăstuică, vidră, castor şi alte piei, iar alături, în bună prietenie cu ele, se aeriseau onorabila şubă de lup şi nu îndeajuns de preţuitul cojoc păcurăresc. Seria o încheia, cu un efect extraordinar, o blană de urs de o mărime nemaivăzută, originară din străinătate, chemată să acopere părţile mai de jos ale trupului consilierului de stat, cînd şedea în trăsură, în aşa fel, încît vîntul răuvoitor, care prin hainele îmblănite şi-ar fi găsit eventual o cale de pătrundere să-i strecoare încă puţin reumatism pe lîngă cel vechi, să-şi vadă zădărnicite toate şiretlicurile.

♦ seiz = rîndaş, slujitor la cai.

♦♦ harşă = ţesătură împodobită care se punea pe cal, sub şa.

Zakariăs se plimba tîndălos şi rînjitor pe pridvorul îm-

blănit şi numai auzind îndelungatele cugetări ale doamnei Tarnoczy începu a bănui că la cincisprezece noiembrie este prea rece ca să te temi de pofta de mîncare a moliilor şi că orice blană poate fi pusă sub cheie fără nici o primejdie.

Zakariăs începu, aşadar, să care îndărăt îmbrăcămintea, dar cu atîta chibzuinţă încît succesul nu putu fi observat decît foarte tîrziu.

în acest timp, ochii şi sufletul logodnicului se desfătau cu frumuseţea logodnicei.

Atenţia lui era atît de nemăsurată, privirea atît de înduioşată, cuvintele atît de pline de gingăşie, încît Săra jinduia cu ardoare sudălmile maică-şi şi simţea că dragostea poate fi încă şi mai chinuitoare decît prigoana.

Peter era atît de prins de minunata, neînţeleasa, mîndra lui fericire la care nu îndrăznea nici să spere şi pe care o considera acum mai curînd un vis amăgitor decît o realitate, se scufundase atît de adînc în contemplarea frumuseţii fermecătoarei sale mirese, încît abia în timpul mesei băgă de seamă că blînda şi sincera femeie de caracter, adică Judit, faţă de care el avea atîta predilecţie, lipseşte. Se interesă deci de dînsa şi aflînd că este la Dibrău hotărî, cu toată mimica bizară a doamnei Tarnoczy, ca a doua zi să-i facă o vizită.

întîmplîndu-se aceasta, îi oferi jupînesei Judit bun prilej pentru a-i întoarce vizita în castelul din Sînzieni.

Doamna Tarnoczy o primi cu răceală, fiica ei cu bucurie curată. Judit era neobişnuit de veselă şi căută ocazia să rămînă singură cu Săra.

— închipuieşte-ţi, zise îndată ce putură vorbi fără martori, închipuieşte-ţi, zilele acestea a venit la mine un cavaler necunoscut şi mi-a adus ştiri despre Mikes Mihăly.

— Şi ce fel de ştiri ?

— Zău, sufleţelule, nimic deosebit. Miska e mai prozaic decît credeam, dar cel puţin şi-a adus aminte de mine. Din partea bărbaţilor ajunge chiar şi atîta atenţie. Astăzi doamnele nu mai pot spune că sînt răsfăţate de curtezanii lor. Domnii cu maniere cavalereşti sînt pe sfîrşite, puţini bărbaţi seamănă cu aceia despre care am citit atîtea poveşti frumoase cît a lipsit maică-ta. De altminteri, trimisul boierului Mihăly, necunoscutul, s-a interesat şi de tine. Trebuie
să fie de familie bună. Are purtări alese şi îndatoritoare.

Este zvelt şi frumos, aş putea spune fermecător, cu părul ondulat. Ochii lui negri, expresivi, sînt mai întunecaţi decît agatele. Iar privirea, chiar atunci cînd zîmbeşte, exprimă suferinţă.

— Dar la faţă e smead ? întrebă Săra.

— Poate chiar prea smead. Dar prin asta nu vreau să-i scad nimic din frumuseţe.

Săra abandonă conversaţia.

în inima ei se treziră presimţiri himerice.

— Să fie el ?... Doar m-a rănit, a rîs de mine şi totuşi... în acel moment intră doamna Tarnoczy.

— Ni s-au adus veşti îmbucurătoare, fata mea. Dieta îşi va ţine prima şedinţă în ziua nunţii tale. Cauza Mikeseş-tilor este atît de pregătită pentru dezbatere că poate fi abordată de la început. Directorul, indus în eroare de uneltirile papistaşe, a vrut să-l scoată de sub acuzare pe Jănos fiindcă, după cum spunea, nu este stabilită cu certitudine identitatea sa cu cel de al treilea cavaler care a participat la răpire. însă susţinătorii cauzei noastre nu s-au lăsat pînă cînd nu l-au convins pe rîndaşul lui Mihăly, care pînă acum rătăcea de colo, colo, să facă o mărturisire limpede. Prin aceasta problema s-a lămurit într-atît, încît împotriva condamnării în contumatiam nu va putea obiecta nici cea mai susceptibilă conştiinţă. Domnişorul Jănos nu mai are scăpare. Şi moşia lui, să nu te îndoieşti fata mea dragă, îţi va fi dar de nuntă.

— O, mamă, nu-mi mai aminti nesuferita asta de bogăţie.

— Cine defăimează darul tău de nuntă, jigneşte pe principe, iar dacă o faci tu, îţi pui sub bănuială virtutea care a fost plătită prin el.

Fata izbucni într-un plîns nervos.

în acea clipă intră Haller Peter.

Mama nu vru să continue de faţă cu el subiectul în discuţie care o iritase atît de mult pe fiică-sa, dar era atît de plină de ura împotriva familiei Mikes încît cele ce urmară fură lovituri de pumnal şi mai ascuţite, răniră şi mai mult inima nefericitei Săra.

— Ai aflat domnia ta, scumpe Haller, de măsura drastică a înălţimii sale împotriva Mikeseştilor pribegi ?

— Nu, dragă nepoată, n-am aflat.

— Se spune că a poruncit să fie ceruţi de la Lupu voievod şi să fie aduşi în Transilvania în lanţuri, pe jos.

— Chiar dacă s-a întîmplat aşa, ceea ce nu cred, Lupu va şti să-şi apere libertatea poziţiei sale.

— Cum înţelegi asta, dragă Haller ?

Peter se tulbură şi miile de creţuri fine de pe faţa lui se mişcară dar reţinerea lui firească fu învinsă de firea sa nobilă.

— înţeleg într-un singur fel, dragă nepoată, şi anume ca hospodarul nu-i va preda pe Mikeseşti.

— De ce, dacă mi-e îngăduit să întreb ?

— Fiindcă este un domnitor demn şi un om cinstit.

— Hm ! izbucni doamna Tarnoczy, însă stăpînindu-şi mînia, zise surîzînd strîmb : Zău dacă aş îndrăzni deocamdată să susţin că în piaţa din Cluj sau Alba lulia nu vor fi în nici un caz decapitaţi trei răpitori de femei.

— Să nu punem mereu înainte, dragă nepoată, eventualitatea cea mai rea. Dacă nu credem în mila lui Dumnezeu, de ce ne mai rugăm ?

Săra, albă ca varul, părăsi odaia cu paşi şovăitori, iar doamna Tarnoczy simţi că a atins hotarul dincolo de care nu e bine să polemizeze nici chiar cu optimistul Haller Peter. Pretextînd treburi gospodăreşti îşi găsi motiv de plecare.

Doar Judit rămase cu logodnicul Sărei.

Haller îşi împleti degetele subţiri, uscate şi noduroase şi, cum şedea pe divan cu mîinile împreunate, cu faţa blonda şi păroasă, cu ochii mărunţi, cu uimitor de numeroasele lui creţuri, semăna cu un fetiş cioplit de vreun popor nordic în anii copilăriei artei, ca să-i fie lar sau demon, care a stat secole întregi sub pămînt înainte de a fi scos la lumina pe seama arheologiei sau a curiozităţii publice.

Judit se obişnuise cu acest chip şi totuşi îl privea, nu cu antipatie, ci aproape cu compătimire.

— Viitoarea mea soacră face parte dintr-un soi ciudat de femei evlavioase, zise Haller după o scurtă pauză.

— Dintre femeile din pricina cărora trebuie să ne dezvăţăm de evlavie.

— Poate totuşi să fie ceva mai bună inima decît cuvintele.

— Păcat numai, răspunse Judit, că acţionează întotdeauna după cuvintele sale.

— Ce femeie de duh, gîndi Haller, şi mai e şi delicată.

Nu se atinge de inima doamnei Tarnoczy. Altul ar fi atacat-o pe soacra mea din acest unghi.

Se lăsă din nou tăcere în timpul căreia măruntele creţuri ale logodnicului fură puse în mişcare de parcă mîinile neîn- demînatice ale unei porniri tainice le-ar fi smucit în toate părţile. Pînă la urmă, obrazul mobil se strădui să îmbrace un anumit caracter care Juditei i se păru a fi expresia şireteniei şi o primi cu oarecare nedumerire.

— Hihi ! făcu Haller agitîndu-şi iute arătătorul dreptei între gură şi tîmplă, hihi ! Straşnic am dus-o pe doamna Tarnoczy, am păcălit-o, am tras-o pe sfoară teribil. Dacă ar şti, m-ar da afară îndată din castelul ei, hihi ! Dar n-o să afle. Vom tăcea. Vom fi muţi ca peştii. Nu-i aşa că nici domnia ta nu vei vorbi ?

— Eu am dus la cea mai mare desăvîrşire meşteşugul tăcerii, răspunse Judit. Domnul consilier se poate sprijini pe mine cu toată nădejdea cînd e vorba de păstrat o taină.

— Hihi ! Am s-o pedepsesc pe doamna Tarnoczy. Soacra mea apucătoare şi zgîrcită va fi supusă unei pedepse exemplare. Ea persevereazǎ în credinţa că-i va nimici pe Mike- seşti şi-i va face rost fiicei sale de un bogat dar de nuntă din averea a trei aristocraţi nefericiţi. Vrea s-o nenorocească pe Săra pentru totdeauna cu odoare străine şi aproape furate. Aşa este zgîrcenia căreia otrava egoismului i-a răpit lumina ochilor. Nu vede nimic, nu ţine seama de nimic. Cum •să ştie mama avară că fiica ei cu sufletul curat de înger ar purta mai degrabă zdrenţe de cerşetor decît purpura şi diamantele unei familii jefuite ? ! Panglica roşie de la diadema Sărei pe care ar fi luat-o din banii Mikeseştilor ar face să picure sîngele pe umerii ei albi. Ea ar şterge cu groază şi fără succes sîngele acesta. Ochii ei sufleteşti l-ar vedea mereu şi mereu pe zăpada pielii. Rubinele Mikeseştilor s-ar pre- schimba pe fruntea Sărei în cărbuni aprinşi, care ar pătrunde cu focul lor nestins pînă la os. Iar rochia de bal, uşoară ca fulgul, care i-a lipsit pe pribegi de pîine şi adăpost, ar apăsa-o în ţărînă ca plumbul şi i-ar murdări sufletul odată cu trupul. Ci,, toate acestea nu le vede, nu le simte mama zgîrcită şi cu inima plină de ură. O patimă sălbatică o
tîrăşte pe doamna Tarnoczy să-i nimicească pe Mikeseşti,

care au greşit împotriva ei mai mult din nesocotinţă. Şi asta merită o pedeapsă, iar eu, dragă nepoată, am găsit un mijloc foarte ingenios de a o trage pe sfoară, de a o pedepsi. Hei, hei ! Nu va scăpa de mine, o voi pedepsi, o voi păcăli. Am o idee foarte iscusită în acest scop şi, slavă Domnului, azi-mîine îi vine şi sorocul să se împlinească.

Femeia cu înclinaţii romantice îl asculta pe Haller Peter cu atenţia încordată, cu ochii pironiţi pe faţa încreţită pe care se întinsese roşeaţa nobilă a însufleţirii. Şi cum Judit era căzută mai mult decît alţii sub influenţa imaginaţiei, ar fi îndrăznit acum să jure că faţa lui Haller Peter este interesantă, ba, s-ar putea spune, chiar frumoasă.

— Am pus să se evalueze în taină averea nemişcătoare şi mişcătoare a celor trei Mikeseşti, continuă logodnicul clipind ghiduş din ochi. Suma de evaluare am strîns-o deja, cu excepţia a şase mii de taleri. Cum însă mi s-au terminat banii economisiţi de ani de zile, cei şase mii de taleri îi voi împrumuta cu bună camătă de la domnul Kassai. I-am şi scris ieri. în ziua cînd se va da sentinţa asupra Mikeseştilor, curierul meu va trece cu toată graba posibilă în Moldova ca să le ducă ştirea pierderii averii şi întreaga contravaloare a averii. Pentru asta l-am ales pe nepotul meu. El îmi va aduce chitanţă de la Mikeseşti, iar eu o voi strecura sub perna Sărei ca trezindu-se dimineaţă s-o găsească acolo. Nevinovata făptură va avea, fără îndoială, o plăcută surpriză. Dacă nepotul meu va fi iute, va sosi la Sibiu împreună cu chitanţa, la douăzeci şi patru de ceasuri după aflarea sentinţei. Dar, dragă nepoată, după cum am spus, să ţinem totul în mare taină. Doamna Tarnoczy va fi furioasă împotriva mea cînd va afla că fiica ei nu se va îmbogăţi măcar cu un filer din banii nesuferiţilor Mikeseşti. Ci las’ să se mînie: trebuie s-o pedepsesc şi încă dintr-un calcul psihologic.

Din ochii negri ai Juditei izbucniră lacrimi. Buzele i se deschiseră iar faţa ei luă expresia elocventă şi vie ce dăruieşte gîndurilor, a căror comunicare sufletul o încredinţează cuvintelor, puterea de vrajă a afecţiunii.

— Bărbat cu inimă nobilă ! murmură cu glas tremurător, dulce la sunet, dar cînd îşi întoarse privirea spre Haller se opri cu o teamă plină de tulburare cum se întîmplă cu acela care, în mijlocul unei mărturisiri pe care vrea s-o facă, se înspăimîntă de importanţa ei.

Şi nu e de mirare ! Căci Judit voia să spună :

— Suflet nobil, nu da atîţia taleri, fă mult mai puţin decît atît, adică mult mai mult. Leapădă-te de tine, fă-ţi o rană adîncă în inimă, renunţă la Săra !

Pînă să-i fi ajuns cuvintele pe buze, în minte îi stră-fulgerară o mie de gînduri prohibitive.

Reflectă că acela pe care Săra îl iubeşte fierbinte în taină este proscris, că nu poate afla de sentimentele fetei şi că poate el nici n-ar răspunde acestora.

Reflectă că toate chinurile Gheenei ar fi mai mici ca suferinţa la care ar fi expusă Săra în casa mamei sale dacă, nefacîndu-se cununia, doamna Tarnoczy n-ar cîştiga darul de nuntă şi nu şi-ar putea vărsa necazul pe Mikeseşti, ba zgîrcenia ei ar putea deveni ţinta batjocurei.

Se gîndi că pentru a se elibera de tutela maică-şi, Săra ar trebui să se mărite cît mai curînd cu oricine şi că soţul căruia i-ar oferi mîna, tot fără dragoste, ar primi-o cu ideea preconceputa că nunta şi numele lui sînt necesare pentru acoperirea ruşinii. Se gîndi că după aventura răpirii şi după cele întîmplate înaintea principelui lumea ar fi bănuitoare fie faţă de retragerea lui Haller, fie faţă de cea a Sărei, deopotrivă.

Iar într-o situaţie ca asta, de ce, prin intervenţia ei lip-sită de tact, o femeie străină să rănească sufletul de nobilă simţire al lui Haller care nu cerea Sărei decît să-l preţu- iască şi pe care l-ar umili informaţia nenecesară şi fără noimă, despre dragostea logodnicei sale ?

Supunîndu-se, aşadar, ideilor mai bune din această clipă, Judit renunţă la cererea care-i flutura pe buze şi în locul ei copleşi cu laude planul lui Haller.

— M-am mai gîndit, continuă logodnicul, ce să fac dacă, dintr-un capriciu, Kassai n-ar vrea să-mi împrumute cei şase mii de taleri.

— Cred, zise Judit, că atunci ar fi cel mai bine ca suma ce lipseşte să le fie trimisă Mikeseştilor în obligaţiuni.

— De ce i-aş face să aştepte, bieţii de ei, fie şi o lună, cînd soacră-mea are bani, hihi ! îl cunosc pe sasul cu care ea obişnuieşte să traficheze în taină. Nu e om rău, pot spune chiar că e de încredere. I-aş trimite bijuteriile bietei mele
bunici, fie iertată, ca să le zălogească doamnei Tarnoczy sub nume străin... Ciudată idee ! Hihi ! Deosebit de potrivit fel de pedeapsă, un adevărat gînd drăcesc ! încep

să mă înspăimînt de mine.

Haller rîdea din toată inima de şiretlicul pe care a fost în stare să-l născocească şi să-l pună la cale.

Iar Judit simţi pentru prima oară în viaţă un ataşament profund, fără aţîţarea nervoasă şi fără emoţiile inimii însetate de plăceri.

Bătrînul Haller, cu toată înfăţişarea lui neplăcută, i se păru o fiinţă superioară chiar şi frumoşilor cavaleri din romanele în versuri despre care îi plăcea să viseze atît de mult în orele de singurătate.

Ţinutul aspru în mijlocul căruia era aşezat castelul din Sînzieni era acoperit la douăzeci noiembrie cu un strat destul de gros de zăpadă proaspătă. în faţa curiei, copiii veseli ai colibelor din apropiere clădiră cetăţi şi după ce admirară caleştile de nuntă înşiruite în curte, se strînseră în cete şi începură să lupte vitejeşte împotriva apărătorilor acelor construcţii de omăt şi să le distrugă, trăind în mic timpuri eroice.

Şi mai plăcute treceau clipele şi orele printre oaspeţii îmbrăcaţi în haine scumpe, printre slugile distinşilor domni şi doamne.

Erau acolo mulţime de căleşti cu blazon, cai cu harşale şi însoţitori ce benchetuiau, şi era atît de greu să hotărăşti care dintre domnii cei mari e cel mai mare şi căreia dintre slugi i se cuvine mai multă cinstire după stăpînul său, încît s-au întîmplat şi dezbinări şi s-a ajuns şi la buşeală, care a picat ca o adevărată mirodenie pentru vinul acru împărţit de chelarul doamnei Tarnoczy.

în odăile castelului însă ţi se oferea mult mai puţină desfătare.

Femeile se îmbrăcau ceasuri întregi, dar camerele de oaspeţi ale văduvei, suferind de lipsa oglinzilor şi a meselor
de toaletă, cu toată recuzita adusă de acasă, împiedicau în mare măsură succesul deplin. Lucrul acesta le enerva la disperare pe doamne, din care pricină cameristele erau nevoite să-şi oblojească pleoapele cu tulpane ude pentru ca inflamarea acestora să nu le sară în ochi fercheşilor husari.

Pînă la urmă, absenţa îndelungată a plăcutelor doamne a pogorît monotonia asupra cavalerilor. E drept că aveau loc destule discuţii despre treburile ţării şi

despre vînătoare, însă îndeosebi generaţia mai tînără dorea o delectare mai spirituală, lucru care nu se poate realiza decît amestecînd în aliajul conversaţiei buzele roşii ca mărgeanul ale femeilor.

Sferturile de ceas treceau unul după altul şi printre bărbaţi apărea zîmbind şi glumind doar cîte o matroană bă- trînă pe care, copleşind-o cu complimente, o trimiteau înapoi ca să le grăbească pe cele tinere cu gătitul căci, iată, sună clopotele şi alaiul de nuntă trebuie să pornească. Săra, victima jertfită altarului, era de mult îmbrăcată.

Pe făptura ei zveltă purta o fustă şi un corsaj din mă- tase albă, pe cosiţele bogate aurii o diademă cu pietre scumpe strălucitoare, vrednică de o prinţesă, iar din aceasta cobora în falduri pînă la pămînt sovonul alb ce-i acoperea faţa palidă.

Sta singură încă, retrasă în odaia ei, cînd se auzi prima bătaie de clopot.

în clipa aceea căzu în genunchi, cu mîinile convulsiv împreunate şi se rugă cu glas pătrunzător.

— Doamne !

Fă să pot îndura povara vieţii.

Fă să nu-i urăsc pe cei ce sînt datoare să-i iubesc.

Fă să cred în virtute.

Fă să nu te tăgăduiesc pe tine !

Pentru o clipă lumea se întunecă sub ochii ei parcă ar fi fost eclipsă de soare, dar mai apoi ea se ridică din în- genunchiere şi, cu un calm înfricoşător, se duse în sala mare la maică-sa care era îmbrăcată în semidoliu şi, printre suspine ce porneau îmbelşugate din pieptul ei, tocmai rostea numele iubitului, neuitatului Sebestyen. Un grup numeros alcătuit din magnaţii Transilvaniei o asculta, cu deosebite stări de spirit, pe femeia cu frica lui Dumnezeu, dar cînd intră Săra, pe toate feţele apăru ca un trăsnet expresia de
uimire. Nu era nici o inimă care să nu fi simţit apropierea zeiţei încîntării, vraja înrobitoare a farmecului şi să nu aibă impresia plină de melancolie că pînă şi frumuseţea poate fi un dar nefericit al cerului.

Trăsurile fură trase la scară.

Judit – după dorinţa expresă a lui Haller – era para--

nimfa, Szeredi, mandatarul principelui şi ruda lui îndepărtată, cavalerul de onoare, iar cîţiva membri chipeşi ai «nobilei societăţi” formau cortegiul nupţial oficial.

înaintară în şir solemn de-a lungul sălilor spre trăsuri şi chiar dacă pe chipurile oaspeţilor nu se citea o înflăcărată bucurie şi voie bună, cînd mulţimea îmbulzită la poarta curţii văzu în pridvor pe cea care îngrijea bolnavii, pe idolul ţinutului, pe încîntătoarea Săra, izbucni în ovaţii atît de puternice, atît de entuziaste, încît doamna Tarnoczy ar fi vrut să globească pe unii dintre ei pentru purtare necuviincioasă. Curseră şi lacrimi, izbucniră şi hohote destule mai ales din partea slugilor care simţeau ce pierd odată cu Săra şi care, cunoscînd persoanele aristocratice, putură să-l arate cu degetul pe mirele fetei ca o floare.

Trăsurile porniră.

Lîngă doamna Tarnoczy şedea un bărbat serios, tăcut, aşa că văduva trebui să aţîţe conversaţia din cînd în cînd ca să nu se stingă.

în Sînzieni trecură pe lîngă o casă mică dar frumoasă la înfăţişare.

Din caleaşcă doamna Tarnoczy întinse degetul şi arătînd clădirea spuse :

— Pe asta o voi dărîma în curînd de nu va rămîne piatră pe piatră.

Domnului tăcut îi păru rău mai cu seamă pentru olanele noi ale acoperişului care – după cum credea – trebuie să fi costat ceva bani.

— Cu toate acestea, voi pune s-o dărîme, răspunse văduva, fiindcă am motive să bănuiesc că într-însa au ascuns un iezuit. Să zacă în pulbere adăpostul păcatului.

Intenţia ei hotărîtă dădu loc la oarecari observaţii care, în schimb, oferiră material pentru discuţii aşa că, printre explicaţii înflăcărate, mama sosi la locul unde se aruncau zarurile asupra sorţii fiicei sale sub forma jurămîntului şi a blagosloveniei.

Bietul păstor sătesc care trebuia să-i unească pe cei doi miri de rang înalt nu vorbise niciodată cu un prilej atît de ales, iar biserica modestă în care trebuia să predice nu primise nicicînd în sînul ei atîta aur şi purpură. Prin urmare aşa cum norodul din cele mai îndepărtate ţinuturi

se strîn- sese în privelişte şi ocupase din timp toate colţurile în afară de locurile reţinute, tot astfel popa începuse de foarte multă vreme preparativele, cîntărind şi învăţînd fiecare cuvînt şi pregătise o predică atît de curgătoare, atît de măsurată, încît era greu să fie refăcută şi schimbată. Reverendul îl văzu pentru prima oară pe logodnic numai cînd acesta sosi la biserică ; pe mireasă o cunoştea de mult şi-i era dragă.

Ca subiect al disertaţiei sale el îşi alesese versetul al 2-lea din partea a Vil-a a scrisorii apostolului Pavel către romani : „Căci femeia măritată e legată de bărbatul său, prin lege, atît cît el trăieşte ; iar dacă a murit bărbatul, dezlegată e de legea care o lega de bărbat."

Datorită împrejurărilor singulare, în acest text era ceva consternant. Parcă s-ar fi abătut un vînt de gheaţă asupra inimii Sărei, îi era frig, nervii porniră să-i vibreze, iar Judît care stătea lîngă dînsa văzu deznădejdea săpată ca în piatră pe obrajii de alabastru.

Iar preotul zugrăvea în culori vii destinul nefericit al femeii dacă este „legată de bărbatul său, prin lege" fără dragoste, dacă „legea care o leagă de bărbat" îi este nesuferită şi dacă trebuie să-şi găsească îngrozitoarea mîngîiere în gîndul vinovat că lanţurile robiei sale vor cădea totuşi cînd soţul ei va muri.

— Dar pe voi, continuă întorcîndu-se către logodnici, pe voi vă aşteaptă zile senine : fiindcă pe tine, bărbat matur, cu caracter cavaleresc, cu înfăţişare nobilă şi pe tine tînără, neprihănită şi frumoasă fecioară v-a adus în casa sfîntă dragostea, ca să vă călăuzească binecuvîntaţi pe drumurile vieţii, fără să vă lase în rătăcire şi fără să-şi înşele niciodată protejaţii. Fericiţi cei ce iubesc !

în acest moment Judit, luată prin surprindere, murmură :

— El e aici !

Atît de şoptit era sunetul acesta, atît de fără voie, atît de repede pronunţat încît nu abătu atenţia nimănui de la predică şi nu produse nici o sminteală.

Auzise oare Săra ori tot atunci o putere magnetică îi atrăsese ochii spre partea dinainte a bisericii, într-un punct neguros, umbrit ?

O ! Aceşti ochi priveau şî priveau acolo rigizi, neclintiţi, cu luminile mărite, pînă cînd genunchii s-au surpat

deodată şi trupul se nărui pe lespezile bisericii, cu faţa către preot.

Cei de faţă se uitau cu tulburare şi mirare la mireasa ce-şi revenise îndată şi unii la alţii.

Haller, fără bănuială în suflet, îngrijorat numai de sănătatea Sărei, cerea să se amîne cununia ; doamna Tarnoczy însă susţinea că fiica ei şi-a revenit de tot.

Săra îşi mai aţinti o dată ochii spre locul unde i se întîlniseră cu privirea abătută, întunecată a lui Mikes Jănos. Acolo nu mai era nimeni.

Cununia avu loc.

Săra spuse „da“ cu glas limpede şi răspicat.

în locul patului de nuntă, pe soţia lui Haller o primi între pernele sale patul de suferinţă.

Zăcea cu fierbinţeală mare, dar fie ştiinţa medicului, fie reacţia promptă a organismului delicat dar teafăr şi de o inepuizabilă elasticitate făcu foarte curînd ca boala să ia un curs favorabil şi neprimejdios.

Doar cîteva zile trebui să stea Săra la pat ca să poată pleca la drum fără de nici o îngrijorare din partea mai- căşi şi, ceea ce e şi mai liniştitor, cu aprobarea doctorului însuşi.

Pentru a-i oferi prilej de petrecere, Peter voia s-o conducă la diferitele sale moşii şi numai după aceea ar fi dus-o la casa lui, în Sibiu.

Sorocul plecării fu fixat în ultima zi a lunii noiembrie.

Seara şi dimineaţa, doamna Tarnoczy se ruga aparte pentru vindecarea fiicei sale.

Judit şi Haller Peter veghează nopţi întregi lîngă suferindă.

XI

Chihaia domnului Kassai îşi şterse din ochi cu latul policarelor drept şi stîng două lacrimi mari, apoi se aruncă în şa şi porni în goana calului spre castelui Mikes.

Las’ să facă spume animalul iubit, ce-i pasă lui !

Zăbala arunca scame albe pe omătul de pe drum şi, cu toate că vremea era rece, de pe părul calului ce gonea se ridicau aburi.

— La ce durere mare voi fi martor ! De ce l-am lăsat oare să plece şi de ce şi-a părăsit el talismanul ? Rele vremuri am apucat. Cred că nu-i departe ziua judecăţii de apoi.

Ajungînd la castel chihaia povesti bătrînilor soţi Mikes cele auzite de la Kassai care se afla pe domeniile sale, anume că darabanii au prins în ţinuturile de margine un iezuit care a mărturisit cu mîndrie că face parte din acel ordin, dar numele n-a vrut să şi-l spună, şi despre care s-ar bănui că este Mikes Moric căci s-a apărat cu o vitejie demnă de cel mai vestit luptător.

Boier Zsigmond şedea năuc, încremenit, ca acela pe ca- re-l aruncă la pămînt suflul trăsnetului căzut lîngă dînsul.

Jupîneasa Agnes, după spaima dintîi, alergă la lăcriţă şi se întoarse ţinînd inelul în mînă.

— Te rog, i se adresă chihaiei, spune-i intendentului meu să înhame numaidecît, fiindcă într-o oră trebuie să pornească la Alba lulia, şi să se îngrijească de tot ce trebuie ca să poată călători ziua şi noaptea. Cînd va trage trăsura la scară, să vină la mine ca să-i dăm porunci.

— Milostivă doamnă, îmi este oare îngăduit mie, un om de rînd, să-mi spun răspicat umila mea părere în treaba asta însemnată ?

— Vorbeşte cu îndrăzneală, jupîne chihaie ! Dumneata ai arătat întotdeauna bunăvoinţă faţă de casa noastră, iar noi nu vom uita niciodată cu cîtă tragere de inimă l-ai ajutat pe Moric.

— Măcar de l-aş fi putut apăra prin vărsarea sîngelui meu ! Dar nu se învoi să-i fiu călăuză, nu vru să mă expună prigonirii legilor noastre aspre, iar eu m-am supus dorinţei sale îndîrjite încrezîndu-mă în puterea inelului pe care, credeam, îl va duce cu sine. Acum aş vrea să-mi îndrept gre-
şeala... Bună mantă doamnă ! Nu-i aşa că pe intendent vrei să-l trimiţi la Alba lulia pentru a face să ajungă inelul în mîinile înălţimii sale principelui Răkoczi ?

— Da, răspunse doamna Mikes.

— Poate însă ajunge intendentul pînă la principe ? Va obţine oare o audienţă ?

— O, Doamne ! oftă cu îngrijorare şi teamă jupîneasa Agnes. Noi n-avem acum la curte nici o cunoştinţă influentă.

— Iar intendentul nu poate încredinţa inelul unor mîini străine ca să-l predea, accentuă chihaia.

— Să ne ferească cerul de aşa ceva !

— Pe mine principele mă cunoaşte de mult şi m-a pri-

mit adesea la dînsul. Măria sa Kassai, stăpînul meu, este cel mai înalt dregător al statului, iar dacă aş apărea eu la palat, fiecare cămăraş ar avea credinţa fermă că umblu din însărcinările stăpînului meu şi aş fi introdus la înălţimea sa înaintea multor comiţi supremi. Iar aici nimănui nu i-ar bate la ochi lipsa mea, căci nu prea se va ţine în curînd vreo vînătoare mare. îngăduie, mărită doamnă, ca în locul intendentului să îndeplinesc eu tot ce domnia voastră crede de trebuinţă pentru eliberarea domnului Moric.

Jupîneasa Agnes ascultă oferta cu o mare bucurie lăuntrică şi puse la dispoziţie trăsura soţului ei.

— în mai puţin de o oră voi fi gata de plecare.

— Mulţumesc, om bun, mulţumesc cu inimă recunoscătoare pentru zelul dumitale. Să ţi-l răsplătească Dumnezeu atotputernicul.

Chihaia se grăbi să vadă pregătirile de drum.

Boier Zsigmond urmărea cu privirile pierdute, ameţit şi năuc, pe jumătate înţelegînd, pe jumătate nu, măsurile luate de jupîneasa Agnes. Trăgea aerul cu putere printre buzele deschise, trăsăturile răvăşite ale obrajilor săi mai roşii ca de obicei făceau o impresie înspăimîntătoare, iar luminile uscate, nevoalate de lacrimi ale ochilor mari, bulbucaţi, cu tăişul lor sălbatic, cu mişcarea lor rătăcită întreruptă din cînd în cînd de un calm încremenit tălmăceau o durere care, în loc să se fi furişat în adîncul sufletului, prin atacul ei rapid putea să răscolească organismul şi să sfîrşească uşor în apoplexie. Din fericire, criza dură puţin şi în vreme ce chihaia părăsi încăperea, pe boier Zsigmond începură să-1
intereseze cele întîmplate, iar membrele sale, muşchii feţei şi ochii îşi recîştigară mobilitatea.

Jupîneasa Agnes, care acum pentru prima oară în viaţă nu observase criza prin care trecuse soţul, aducînd hîrtie şi unelte de scris, se pregătea să se aşeze la masă.

Cu gîtul întins şi cu privirea cercetătoare, boier Zsigmond se uita la soţia lui care tocmai îşi potrivea ochelarii.

— Ce vrei, Agnes ? întrebă.

— îi scriu principelui.

— Pentru ce anume ?

— Să nu-l omoare pe fiul nostru care i-a salvat viaţa.

— Dă-mi mie hîrtia, îi voi scrie eu. Tu nu ştii să fii destul de smerită, tu nu cunoşti toate formele măgulirii

pe care cei în suferinţă le-au învăţat de la nenorocire. Eu i-am văzut pe Basta, pe Mihai Voievod, am stat înaintea locurilor de pierzare ale lui Băthori Găbor : eu ştiu să rog.

Boier Zsigmond puse dinaintea sa hîrtia preluată şi întinse tot chibzuind pana în călimară, după care o ţinu un lung minut deasupra colii de scris, iar în acea clipă îi frînse vîrful pe masă.

— Să mi se usuce mîna, strigă, dacă va semna moartea celor doi fii ai mei. O, Jănos, copilul meu drag. Oare tatăl tău să te ducă la butuc ? O, Kelemen, oare maică-ta să-ţi lege ochii în faţa bardei ? Moric ne-a dat inelul pentru a vă elibera, iar noi să vă lipsim de frumoasa lumina a soarelui, de lucirea blîndă a stelelor nopţii, de glorie, de dragoste, de vatra liniştită a căminului şi de sunetul taragotului de război ? Noi să spunem tinerelor inimi : încetaţi să mai bateţi ! Noi să spunem braţelor puternice : încetaţi să mai acţionaţi ! Noi sa transformăm pe Jănos şi pe Kelemen într-un pumn de cenuşă ? O, cerule ! Unul are abia douăzeci şi şase, celălalt abia douăzeci şi opt de ani.

Hohotele puternice ale mamei urmau după fiecare cuvînt al tatălui.

Se lăsă o tăcere mută şi chinuitoare.

— Dar fiul nostru Moric va fi condamnat la moarte după legile ţării, murmură mama.

— Legea e clară, însă la noi n-a fost executat pînă acum nici un iezuit.

— Fiindcă nici unul n-a fost prins.

— Adevărat, adevărat. Dă-mi altă pană, draga mea.

Bătrînul boier începu să scrie, dar abia sfîrşi un rînd cînd izbucni :

— Lupu îi va preda pe fiii mei. Sînt pierduţi !

— Voievodul ne-a fost multă vreme oaspete, a legat prietenie cu casa noastră, îl iubeşte pe Jănos, îl va îndrăgi pe Kelemen, zise Agnes.

Boier Zsigmond începu să scrie, dar se întrerupse din nou.

— Lupu este aliatul lui Răkoczi, s-a obligat să-i ^predea pe fugarii puşi sub acuzare. Jănos şi Kelemen o să fie duşi în lanţuri la Alba lulia, zise tatăl.

Boier Zsigmond mai scrise ceva.

— Lupu i l-a predat lui Matei pe boier Gavrilă pe ca- re-l primise în casa lui şi cu care a mîncat luni de zile pîine şi

sare dintr-un taler. El pune prea puţin preţ pe caracterul sfînt al dreptului de ospitalitate, remarcă tatăl, continuînd să scrie.

— O, opreşte-te, opreşte-te, pentru Dumnezeu ! strigă atunci jupîneasa Agnes, înfiorîndu-se pînă în adîncul inimii de spaimă.

— Ce vrei ?

— Să-i salvăm pe cei doi fii ai noştri, imploră mama.

Respirînd cu greutate, boier Zsigmond aruncă pana din mînă ; dar, cuprins de o nouă îngrijorare, reîncepu în grabă să aştearnă slovele ; mîna îi tremura, ochii i se împăienjeniseră de lacrimi.

— Pentru Dumnezeu, tu continui scrisoarea ? murmură mama reţinînd braţul soţului său.

— Lasă-mă, Agnes, e mai bine totuşi să-l eliberăm pe Moric.

— Doamne sfinte ! Dar Lupu îi va preda pe Jănos şi Kelemen ca pe boier Gavrilă, oftă mama.

— Dar vezi, Agnes, condamnarea lui Moric şi uciderea lui fără milă poate fi folosită de Răkoczi ca demonstraţie împotriva ordinului ecleziastic căruia fiul nostru îi este membru, care în Ungaria a ocupat biserici de la cei de credinţă reformată şi uneori îşi exercită convertirile prin arestări şi prigoniri. Cel puţin aşa vorbesc domnii consilieri la curtea princiară şi de asta se plîng judeţele de sus în dieta de la Pozsony. Răkoczi nu va lăsa uşor din mînă prilejul re-
presaliilor. Pe bietul nostru Moric îl vor măcelări, nu pentru vina lui, ci din reci şi viclene raţiuni politice.

— Dumnezeule, ce să facem ? Grăbeşte-te, grăbeşte-te să închei scrisoarea.

Boier Zsigmond trecu peste această muncă îngrozitoare şi scrisoarea era gata pecetluită.

Tocmai atunci intră chihaia.

Boier Zsigmond îi aruncă scrisoarea cu frică. Jupîneasa Agnes scoase un ţipăt şi-şi ridică palmele la ochii scăldaţi în lacrimile revărsate.

— O, cum de n-am murit ieri ! hohoti, în vreme ce chihaia, cu tactul său plin de înţelepciune, plecă fără nici un cuvînt de rămas bun.

— Să sece mîna care a scris scrisoarea, se blestemă furios tatăl.

Un uruit de roţi pătrunse în odaie.

— S-a sfîrşit cu cei doi fii ai noştri de dragul celui de-al treilea ! strigă Zsigmond lovindu-şi fruntea cu pumnii. Gîndurile infame care s-au revoltat împotriva lui Jănos şi Kelemen ca să-i dea pe mîna călăului prin tertipul trădării au fost avortonii acestei minţi slabe. Pe Moric să îndrăznească Răkoczi a-l omorî ? Sîngele revărsat al lui Moric ar porni spre Transilvania oştile împăratului romanilor, ar prăbuşi pe capul lui Răkoczi ura întregii lumi catolice şi ar aduce la ordinea zilei represaliile cumplite împotriva celor de religie reformată din Ungaria. Da, da, fiecare fir de păr al lui Moric este apărat, chiar fără slovele netrebnice pe care le-a dus smintitul ăsta de chihaie. De i s-ar rupe cele patru roţi, de i-ar crăpa caii din ham înainte de a vedea tronul din Alba lulia, iar dacă totuşi pătrunde în palatul princiar, dărăbanii să-l dea afară din vestibul ca pe un cîine rîios, chelălăitor ! O, bătrîn nelegiuit şi smintit care am ridicat mîna să-mi nimicesc familia, unde, unde mi-am pus puţina minte cu care şi un animal fără raţiune poate deosebi că doi e mai mult decît unul ? Umbrele însîngerate ale celor doi fii ai mei să-mi sperie somnul dacă milostiva piroteală mi-ar închide cu blîn- deţe pleoapele şi blestem să fie, Agnes, prohodul cu care o să-mi aşeze în pămînt trupul meu cel păcătos.

Femeia nu auzise cuvintele lui sălbatice, căci încă de la începutul izbucnirilor bătrînului alergase în pridvor şi punînd un argat să încalece, îl goni după chihaie ca să-l întoarcă din drum.

Boier Zsigmond zăcea în jilţul său cu apatia disperării cînd consoarta lui îi spuse cu ton consolator că nu peste multă vreme chihaia va fi aici.

— Cine va fi aici ? întrebă moşneagul.

— Chihaia. L-am chemat înapoi.

Soţul se cutremură.

— Agnes, Agnes. Vrei, aşadar, să-l jertfeşti pe nevinovatul Abel ! Nu ţi se rupe inima cînd te gîndeşti că fiul nostru este sfînt, nepătat, aproape fără defecte ? Dacă l-ar arunca în groapa leilor, poate nici aceia n-ar îndrăzni să-şi înfigă ghiarele în trupul lui. Dar Răkoczi nu se va milostivi de el. Măcar din ură faţă de Păzmăny şi tot îl omoară. Ce să se teamă el de oştile împăratului romanilor cînd îl vor sprijini şvezii şi disidenţii leşi ? Ori poate că-l va înspăi- mînta ura întregii lumi catolice ? Să nu crezi ! Fapta lui va fi slăvită de coreligionarii săi care au aprins

focuri de bucurie pe străzile Londrei cînd de pe barda călăului a curs sîngele nevinovatei Maria Stuart, condamnată ilegal. Pe părerea acestora pune preţ Răkoczi.

— Pentru Dumnezeu 1 Pornesc îndată un rîndaş să-l aducă pe celălalt înapoi.

— Opreşte, Agnes ! făcu Zsigmond un gest cu mîna, că- zînd pradă unor speranţe noi, unor îngrijorări noi. Poate că mă îndoiesc prea mult de caracterul lui Lupu. El îmi rosteşte numele întotdeauna cu afecţiune, iar fiul nostru Jănos este stăpîn pe inima fiicei sale. în toate acestea se poate ascunde vreo nădejde. Dacă, totuşi, voievodul nu-i va preda ? îi voi trimite o scrisoare de implorare. Nu, în pofida iernii friguroase, voi merge eu însumi. Dacă îmi vede faţa, dacă-mi aude glasul, poate i se înmoaie inima. O, îi e greu unui tată să aleagă între capetele fiilor săi !

— Dumnezeule milostiv, murmură Agnes cu mîinile împreunate şi căzînd în genunchi, izvor al mîngîierii şi înţelepciunii ! Noi umblăm în întuneric, ochii noştri nu văd şi fără ajutorul tău vom rătăci calea. Dă-ne tu un semn, ca să ştim ce să facem !

E drept că nici un semn vizibil n-a luminat-o pe întristata mamă asupra drumului potrivit. Norii cerului pluteau liniştiţi la orizont, aşa ca altă dată, iar soarele îşi trase
vălul pe faţă apoi îl îndepărtă iar ; două vînturi contrarii, întîlnindu-se într-un vîrtej se gîlceviră şi cîtă vreme la baza pîlniei lor făceau să joace fulgi de nea şi găteje mărunte, în viitoarea de aer din înălţime se legăna cu încîntare uliul, uitînd pentru o clipă să-şi privească prada ; într-un cuvînt, toate se întîmplau aşa cum obişnuiau să se întîmple adesea în dimineţile de iarnă.

între timp, feciorul aduse o scrisoare.

Boier Zsigmond, în marea lui frămîntare sufletească, o aruncase nedesfăcută pe masă.

— O, Agnes, Agnes ! se auzi dinspre jilţul în care şedea Zsigmond, unde se află un al doilea Iov care să fi suferit cît noi ?... Pe care dintre copiii tăi îi vei da morţii ?

Femeia îşi îndreptă genunchii şi, pe cînd se apropia cu paşi şovăitori de soţul ei, dădu cu ochii de scrisoarea în adresa căreia recunoscu slova unei femei.

— Cine a trimis-o ? întrebă.
— Ştiu eu ? răspunse boier Zsigmond.
Agnes desfăcu scrisoarea şi iată ce citi:
„Vreau să vă înştiinţez, dragii mei nene şi tuşă, că, în timp ce tocmai erau înhămaţi caii şi voiam să pornim la Sibiu cu Haller Peter şi soţia lui, doamna Tarnoczy ne-a adus la cunoştinţă că nu va veni cu noi deoarece se grăbeşte la Alba lulia să depună mărturie împotriva lui Mikes M6ric care nu vrea să-şi declare numele. Fiind prezentă cumnata mea acolo ne putem teme de tot ce e mai rău. Cucernicia şi dorinţa ei de răzbunare împotriva familiei Mikes nu cunosc margini. Aceste lucruri vi le scriu, dragă nene şi dragă tuşă, ca, dacă vă stă în putinţă, să faceţi totul, dar totul pentru apărarea domnului Moric, dacă preotul prins ar fi dînsul cu adevărat. După vestea cea rea, vă pot transmite cu bucurie, ca o veste primită de la domnul Haller, reflecţia principelui făcută într-un cerc de încredere. Sper, zise înălţimea sa, că Lupu va avea atîta minte să nu mă pună în încurcătură prin extrădarea Mikeseştilor. V-aş mai putea sluji cu o veste plăcută dar cuvîntul dat nu mă lasă. Nădăj- duiţi întru Domnul etc.
văduva doamnă Năprădi”
Jupîneasa Agnes mai citi o dată scrisoarea cu voce tare. Atunci boier Zsigmond însuşi ieşi afară şi-l trimise pe cel de al doilea rîndaş după chihaie.
îi scrise un bileţel cu următorul conţinut :
_.,Continuă-ţi în grabă drumul şi orice vorbă ţi s-ar tri- mite de aici încolo, să n-o iei în seamă. Călătoreşte mai departe.”

XII

Puţini bărbaţi au fost blagosloviţi de natură mal mult decît Mikes Jănos, pe lîngă o înfăţişare frumoasă, cu însu- şirea de a separa dorinţele simţurilor de atracţia inimii.
Aventura, pentru el, în măsura în care se referea la crearea unor relaţii frivole şi la vreo ispravă de cucerire nu prezenta nici un interes.
Religia sufletului său era dragostea, cea fidelă, cea care se dăruieşte, cea care umple toate gîndurile.
Statura lui zveltă, dar în cea mai mare măsură atletică, ţinuta lui fermecătoare, mişcările lui uşoare, graţioase, firea lui amabilă, expresia spirituală şi nobilă a feţei sale îl

desemnau ca pe o pradă dorită de toate femeile cochete.

Şi totul era în zadar.

Mikes Jănos nu se pricepea la două lucruri la care se pricep chiar şi bărbaţii cinstiţi : să mintă sentimentele şi să se bucure, fără dragoste, de favorurile femeilor.

Cu firea lui adîncă, delicată, plină de abnegaţie, cu avîn- turi poetice dar fără nedomolite excese de imaginaţie, avea chemare doar pentru fericirea vieţii casnice.

Visele lui pluteau în jurul acestui ideal.

Pretindea prea puţin de la viaţă, sau poate prea mult, dragoste pentru dragoste.

O, şi cît era de iubit şi cîtă osîndă găsea el în înspăimîntătoarea convingere că iubeşte fără de măsură.

Dar oare nu el singur ridicase destinul împotrivă-şi ?

Voia să traducă în fapt o părere exprimată cu nesocotinţă despre răpirea femeilor şi, furînd pentru altul, după legea adevărului răzbunător s-a furat pe sine însuşi.

Pentru dragostea neîmpărtăşită a fratelui său el a renunţat la dreptul inviolabil al dragostei împărtăşite, iar mersul fatal al vieţii obişnuia să pedepsească această generozitate lipsită de conţinut mai scump decît infidelitatea.

în general, nestatornicia noastră îi răneşte mai puţin pe cei care-i iubim decît virtutea prost aplicată. Nu întotdeauna păcatul este sămînţa nefericirii, iar perechea păcatului este bunătatea lipsită de tact.

Ce n-o fi simţit Jănos cînd, cu ochii aţintiţi asupra lui. Săra se prăbuşise în biserică, Săra pe care, la urma urmelor, el o împinsese în braţele bătrînului Haller ?

Viaţa îşi pierduse culoarea şi orice obiect, orice dorinţă îşi pierduse valoarea.

La ce să se plîngă, pe cine să acuze ?

Marea noastră nefericire poate să fie izvorul unei noi energii dacă am căzut luptînd şi dacă din ţărînă putem să-l arătăm cu degetul pe duşmanul nostru ce se desfată cu trufia biruinţei.

Dar de unde să luăm speranţă dacă nu putem învinui pe nimeni pentru inima noastră răvăşită ?

Energia noastră se destramă cel mai uşor cînd pierderile nu ne sînt însoţite de dreptul răzbunării, de amintirea înşelăciunii.

Jănos îşi luă lumea în cap, lumea din care nu mai era

nimic al lui.

Ar fi trebuit să se întoarcă în Tîrgul Iaşilor la tovarăşii săi de pribegie.

Uneori se ducea spre el, alteori se îndepărta de el.

Se temea de întîlnirea cu dînşii, se temea de clipa în care Mihăly şi Kelemen i-ar fi alergat în braţe să-l asalteze cu dragostea şi întrebările lor.

Cît le va povesti, cît va trece sub tăcere ? Şi cîte chinuri va suferi pentru cele tăinuite şi cîte pentru cele spuse ?

Era sătul de curtea lui Lupu, unde-şi petrecuse vremea printre bucurii, de obligaţiile serviciului pe care, odinioară, aspiraţiile lui le găseau atît de uşoare, de surîsul numeroşilor prieteni care nu l-au înşelat niciodată şi era sătul mai ales de ochii arzători ai Măriei ale căror raze scînteietoare ar putea să se rătăcească şi asupra lui, a vechiului favorit. Şi cum să asculte multele plîngeri care, după pronunţarea sentinţei, vor reveni şi mai des ca pînă acum pe buzele un-
chiulul şi fratelui său ? Şi cum să rabde el vina de care o vor acuza pe Săra ?

Simţea că, în pofida oricărui resentiment, ar avea obligaţia să fie alături de rudele lui pribegite, fiindcă acestea, pe drept cuvînt, contează pe sprijinul lui şi pe influenţa ce şi-o cîştigase la curtea moldoveană. Dar în acelaşi timp simţea că are neapărată nevoie de anii trîndavi, visători ai însingurării, ai fugii de uniformitatea zilelor, de golătatea timpului şi de atmosfera neguroasă, plumburie, de toamnă a stării sufleteşti pe care n-o mai stimulează impresiile, de moarte, de viaţă. Era ahtiat după pustiul pe nisipul căruia nu se poate găsi urma tufişului decît rareori, de pe ale cărui sărace tufişuri nu mîna, ci vijelia rupe crengile, ale cărui izvoare răcoroase le cunosc numai sălbăticiunile, ale cărui nopţi înstelate nu sînt chemate să mîngîie mîhnirea tăinuită, să fie martorul plăcerii tăinuite.

János rătăcea adeseori, de dimineaţă pînă seara, în jurul castelului unde maică-sa, culcată pe pernele udate de lacrimi, iar taică-său şezînd în jilţul rece visau treji ori aţipiţi despre el şi celelalte vlăstare ale inimii lor. Cum ar fi vrut să cadă la picioarele celor ce sufereau, ca să-şi amestece lacrimile cu lacrimile lor ! Cum credea că ar putea să înfrunte şi el mai uşor viaţa pustie dacă ar putea cîştiga putere vărsîndu-şi durerea ! Dar de ce să-şi

expună părinţii la înspăimîntătoa- rea grijă, la posibilitatea ca slujitorii legii să-l prindă în faţa ochilor acestora ? Şi de ce un nou rămas bun, mai greu decît orice altceva ?

După cununia Sărei, Jănos părăsi ţinutul unde trăia idolul inimii sale, poate blestemînd-o, poate pedepsind-o prin faptul că n-o învinovăţea.

Nu avea ca scop să meargă pe urmele soţiei lui Haller, n-ar fi fost destul de josnic s-o întîlnească, ori destul de îndrăzneţ ca, măcar din depărtare să arunce o privire fugară spre caleaşca ce trecea şi spre chipul apărut întîmplător la fereastră, ori spre vălul ei fluturînd ; atît de mult simţea că faptele lui şi tot ce s-a întîmplat despart pe veci de dînsul, printr-o barieră de netrecut, fiinţa îndrăgită. Dar o putere magnetică, o fatalitate irevocabilă îl atrăgea spre Sibiu unde se afla locuinţa permanentă a lui Haller Peter. Ştia că noii căsătoriţi vor vizita mai întîi domeniile din Secuime şi alte moşii ale soţului şi din această călătorie vor reveni
numai după mai multe zile sau săptămîni. Cînd Jănos ajunse la Sibiu n-a putut rezista ivitei de a căuta casa în care se va aşeza fericirea lui pierduta.

Clădirea era posomorîtă, sumbră la înfăţişare, cu coridoarele sale largi, pereţi solizi, ferestre cu zăbrele, uşă mare de stejar şi acoperiş de olane invadat de muşchi. Pe frontonul ei cu blazon se citeau vechimea şi grandoarea. în numeroasele şi largile ei încăperi domneau bogăţia rece şi fastul încărcat, în locul confortului zîmbitor, al nimicurilor uşoare şi vesele şi al plăcutei atmosfere casnice. Jănos însă simţea o dorinţă irezistibilă să sărute pragul sacru peste care va trece Săra, să contemple cu evlavie de pelerin obiectele pe care le va atinge mîna mică a Sărei, ca să devină relicve şi sa-şi plîngă ultimele lacrimi la gîndul că mai înăuntru, mai înăuntru, unde el nu se va încumeta şi unde ar fi o nebunie să păşească, există un colţ în care ironia sorţii a aşezat patul nupţial.

Majordomul îngădui cu bucurie cavalerului necunoscut sa se odihnească în hol (ce odihnă !), apoi îl conduse de-a lungul unui întreg şir de odăi, arătîndu-i armele şi comorile familiei şi mobilierul de mătase şi purpură bătut cu aur care fusese al tatălui lui Haller Peter, iar acum i se cuvenea soţiei sale.

Jănos nu se interesă de familie şi nici nu aminti măcar

numele amfitrionului, iar cînd îl aminti majordomul, el dădu alta întorsătură conversaţiei, destul de monotonă de altfel.

Dar scurtul sfert de ceas în care, concentrîndu-şi întreaga putere sufletească, a reuşit să se stăpînească şi gîndul că se află la cine se află l-au epuizat, iar frînele cu care şi-a stăpînit emoţia i-au influenţat nervii ca mersul unei boli lungi şi grele. Simţea pămîntul deschizîndu-se sub picioarele lui, bolţile învîrtejindu-se deasupra capului său, obiectele purtîndu-se în preajmă-i într-o învălmăşeală pestriţă ; simţea că, dacă nu vrea să se prăbuşească leşinat ca o femeie slabă, e timpul să plece.

Cînd ajunse la sălaş, inima lui şovăitoare, aflată în cumpănă, se strădui să se ridice pînă la o hotărîre.

Voi goli pînă-n fund paharul cu otravă. Rămîi cu bine pentru totdeauna, Transilvanie. Mai întîi, spre Tîrgul Iaşilor, să nu rămînă îngrijorate pentru mine rudele care mă aşteaptă de mult, îar după aceea... o, după aceea... La drum, acuma, la drum !

Se aruncă pe cal.

XIII

în hotarul Dumbrăvenilor, la abia o aruncătură de praştie de la ultima casă a localităţii, hanul lui Girgucz Bogdan îi aştepta cu porţile mereu deschise pe călătorii ce se abăteau pe acolo. Aceştia, de obicei, îl cercetau în mare număr pe Bogdan pentru vinul său ieftin, pentru fînul niciodată muced, pentru 6 masă bună şi mai ales pentru împrejurarea că pe distanţă de trei mile pînă la Sibiu şi de două pînă-n Secuime nu se poate găsi nicăieri o circiumă atît de onorabilă care să poată oferi călătorilor nobili osteniţi o cameră separată. Confortul, ce-i drept, nu era nici aici exagerat, dar cel puţin soba nu scotea fum, geamul din ferestre nu era înlocuit prin hîrtie lipită cu pap, iar Girguczoaie avea, dacă Tocmai era nevoie, şi aşternuturi pentru călătorii mai aleşi.

La 2 decembrie însă, soarta capricioasă îi făcu semn lui Bogdan cu ochiul stîng. Se gătiseră bucate multe, se tăiase •şi un grăsun, cupele de plumb curate stăteau înşirate, tocmai se dăduse cep unui butoi de vin de Ungheni ; era ziua nunţii «de argint a crîşmăriţei şi ar fi servit gratuit o baclava bună ca să alunece vinul. Cu toate acestea, musafirii şireţi, ca şj cum ar fi complotat să

ruineze casa Girgucz, nu voiau sa sosească din nici o parte a lumii.

Bătrînul şi trupeşul armean al cărui nas mare şi strîmb, gît lung şi pas de raţă fuseseră aduse de la Erzerum încă de strămoşul său, ca moştenire naţională, iar faţa dolofană, pîntecul rotund şi jiletca în carouri (care, din roşie, bătea acum în culoarea paiului) ce-l acoperea în întregime şi le-a procurat din meseria lui, căci avea ce să pună în blid ; zic, vrednicul Girgucz, potrivindu-şi tichia rotundă pe căpăţîna cheală, ieşea din cînd în cînd afară în pridvor şi, punîndu-şi mîna streaşină la ochi, se uita îndelung la dreapta şi la stînga, să poată distinge pe şoseaua întortocheată caleştile cu paici şi cu sirepi dezlănţuiţi care ar aduce în zbor oaspeţi
nobili la masa lui întinsă ; ci de fiecare dată, pe faţa lui galbenă ca săftianul se aprindea o roşeaţă de aramă, ceea ce însemna lămurit că în toată zarea nu se arată nici măcar o căruţă sau gloabă fistichie.

Ce era de făcut ?

Pusese să se aştearnă masa pentru patru inşi dintre care unul băuse doar apă şi îndată ce-şi ştersese gura cu şervetul se şi sculă să-şi rînduiască unele treburi grabnice ; celălalt^ ce se retrăsese modest la capătul mesei lungi, mîncase, ce-i drept, cu lăcomie supa fierbinte însă după aceea îşi luă traista şi, înghiţind o jumătate de scovardă cu brînză, bău cu delicateţe trei duşti din propria sa ploscă, după care” ştergînd frumos cu degetul buza ploştii, îi înşurubă cu grijă capacul. Sfîrşindu-şi prînzul, se refugie în capătul cel mai apropiat de soba caldă a laviţei de lemn din cîrciumă şi doar de acolo privi la benchetuiala demnă de osîndă a celor doi oaspeţi nobili.

Acum, Girguczoaia, care se considera jignită de lumea întreagă, fu cuprinsă de ciudă ; ca manifestare a acesteia, aduse în talere lungi baclavalele, spunîndu-le celor doi domni să mănînce pe săturate, căci nu costă bani. La care şî Gir- gucz, mînat de aceleaşi porniri, puse cupe înaintea celor dor consumatori harnici, zicînd :

— Beţi, domnii mei. Fiindcă azi, la moş Girgucz, vinul se dă pe degeaba. Cîine să fie cui îi pare rău ! Bătrînul Girgucz, chiar dacă şi-ar închide azi cîrciumă, n-ar împru-muta de la nimeni, nici de la fiul Domnului, nici o jumă-tate de groşiţă. lartă-mă, Doamne, dacă am păcătuit cu

vorba asta ! Punct.

Cei doi tineri zîmbeau de generozitatea mînioasă a familiei armeneşti, tot gustînd şi golindu-şi cupele.

Erau membri ai „nobilei societăţi” şi în timp ce unul din ei plecase de la dieta din Mediaş într-o misiune, celălalt mergea din Secuime spre Mediaş. Se întîlniseră la Girgucz şi, cu toate că fiecare voia să plece mai departe înainte de asfinţitul soarelui, pînă acum nici nu putuseră sta de vorbă în lege.

— Şi cum a fost nunta divinei Săra ? Cum arăta în costum de mire bătrînul Haller care, la drept vorbind, mi-a răpit cea mai strălucită fată din Transilvania ? Doar ştii că şi eu mă prezentasem ca pretendent cînd ne-a invitat principele. Oare Peter se învîrtea în jurul frumoasei sale mirese cu picioarele într-un sac căptuşit cu blană ? îţi mărturisesc că pentru mine, nu generalul Baner, nici eroul Bern- hard de la Weimar sînt bărbaţii cei mai îndrăzneţi, ci Haller Peter al nostru. Bea, amice, pentru divina Săra. Hai să ciocnim !

— Prietene Horvăth, vorbi cel venit din Secuime către cel sosit de la Mediaş, bea singur. Mie mi-e milă de smintitul de Haller. Sînt rudă cu el şi numele lui a fost respectat pînă acum.

— Şi cine l-ar lipsi de respect de acum încolo ?

— Soţia lui.

— Nu lua treaba în serios. Nu-i nicidecum sigur că pe fruntea fiecărui soţ bătrîn tînăra lui nevastă pune coarne.

— Atîta vreau să-ţi spun, prietene Horvăth, că, în timp ce preotul spunea : „Pe tine, neprihănită fecioară, iubirea te-a adus în sfînta casa”, Tarnoczy Săra s-a prăbuşit fără simţire, ca lovită de trăsnet, pe lespezile bisericii.

—• Asta, amice, nu înseamnă decît că popa a fost un prost. Ciocneşte, să bem !

— Haller Peter voia să întrerupă slujba numaidecît. Şi asta ce înseamnă ?

— Că bolnavul are nevoie de medic şi nu de danţuri de nuntă.

— Doamna Tarnoczy însă grăbi cununia care s-a şi înfăptuit în cîteva minute. Ei, pentru care motiv s-a făcut asta ?

— Probabil pentru nimic alta, decît că Săra s-a trezit

din leşin. Amice, să ciocnim. Să bem pentru fidelitatea femeilor. Şi pentru moralitatea nepătată a fetelor !

— Atunci sînt două motive ca să nu bem pentru Tarnoczy Săra. Iată cupa, ciocneşte, prietene Horvăth.

— Aşa, eu nu ciocnesc.

— Iar eu îţi spun că domnia ta eşti un defăimător laş, mizerabil care necinsteşte corpul de gardă al lui Răkoczi Gyorgy, principele Transilvaniei. Cu acestea, prin urmare, eu îţi rup epoleţii şi nu regret decît că acest lucru n-a fost făcut de camaradul domniei tale din corpul de gardă.

Cel care pronunţase aceste cuvinte şi înfăptuise pe loc ameninţarea era un străin ce intrase în încăpere în timpul discuţiei celor doi tineri.

— Aşa, aşa ! se auzi din fund.

Horvăth îşi smulsese pe jumătate sabia din teacă, apoi o lăsă să alunece înapoi încetişor.

— La urma urmei, el are dreptate, oftă, şi trebuie să-mi fie ruşine că am răbdat să fie atinsă onoarea unei femei.

în vremea aceasta, individul despuiat de epoleţi se repezi furios la străin care, parîndu-i loviturile de spadă, începu să-l strîmtoreze în colţ şi cînd adversarul lui nu mai putu să mişte, îi zbură spada.

— Cavalerului i se cuvine duelul, zise, şi nu o ciopîrţeală ca asta. Vom lupta pe viaţă şi pe moarte.

— Şi cum te numeşti domnia ta ? spuse făcînd spume la gură de furie cel dezarmat. Eu sînt Kerekzsegi Găbor şi familia mea e cunoscută. Dar care e numele dumitale ?

— Nu te priveşte.

— Ba mă priveşte, domnule ! Dumneata poţi fi ţăran sadea, călpuitor, tăinuitor sau harambaşă. Trebuie să-ţi cunosc numele înainte de a ne lupta.

— Bine, fie, domnule ! Eu sînt Mikes Jănos, iar domnia ta eşti de două ori laş că m-ai silit să spun cu glas tare numele unuia ce-i căutat pentru a fi dat morţii.

— Acum nu mai lupt în duel, zise Kerekszegi cu expresia fioroasă a unei bucurii răutăcioase. Şi raptul unei femei este o culpă tot atît de abjectă ca oricare alt rapt şi nu vreau să-l lipsesc pe gîdele din Mediaş de ceea ce i se cuvine.

— Mă rog, sentinţa încă nu s-a pronunţat, se auzi din colţul încăperii, şi nimeni nu e vinovat „nisi legitime convinctus“.

— Dar omul a fugit din faţa legii, iar domnia ta trebuie să-l prinzi pe loc, după cum ţi-e datoria.

Jănos îl lovi cu latul spadei pe Kerekszegi care se în-furie iar pentru noua insultă. Uitîndu-şi mîndria şi frica ascunsă aţîţată de superioritatea lui Mikes Jănos, îşi apucă pe neaşteptate spada căzută pe jos şi împunse cu vîrful ei de parcă ar fi avut în mînă un pumnal, spre cel care-l ofensase. Jănos sări într-o parte cu iuţeala tigrului Şi cu latul
spadei aplică o lovitură atît de puternică pe pumnul lui Kerekszegi încît îi căzu amorţit.

— Dacă acest om laş nu va lupta, sînt gata, nobile ca-valer, să dau satisfacţie domniei tale în locul lui, zise Hor-văth făcînd un pas înainte.

— Şi tu te ridici împotriva mea ! Fie dar ! Primesc, due-lul cu străinul care se dă drept Mikes Jănos şi poate că gă-seşte mai potrivit să-şi acopere sîngele fără nobleţe şi ori-ginea proastă cu un nume ce poartă asupra lui o crimă mîrşavă.

— Stau chezaş că el este cu adevărat Mikes Jănos ; doar pe faţa lui sînt limpede întipărite trăsăturile de familie, zise vocea subţire ce se afla în colţ.

— Cu atît mai rău că domnia ta, diece Vosodi Dome, nu porunceşti să fie închis acest trădător de patrie fugar.

— Asta-i pentru altă dată ! Acum rezolvaţi problemele pe care le aveţi, zise logofătul lui Răkoczi.

— Să-mi fii dar domnia ta martor, tot cunoşti pedeapsa aspră ce se cuvine pentru dueluri. Las’ să te închidă şi pe domnia ta în închisoare, cum vor face cu mine dacă am să împuşc fiara asta.

— E drept, amice Kerekszegi, că toată Alba lulia va rîde în hohote dacă pe acest sărman şi supus diac Dome îl vor pune în fiare pentru vreo faptă cavalerească. Dar, la urma urmei, în viaţa fiecărui om se ivesc inconsecvenţe. De ce aş fi eu mai bun ca alţii ? Să ne apucăm deci de treabă.

— Cer îngăduinţă, nobili domni, zise atunci cel de al patrulea oaspete, care se mulţumise cu supa şi privise la cele întîmplate stînd retras cu modestie lîngă sobă. Vă cer îngăduinţa, nobilii mei domni, la noi calomnia o rezolvă Stadt- hannul. Eu sînt un paşnic cetăţean sas. La noi nu

se obişnuieşte a se face moarte de om. Ne plătim cinstit dările şi-i trimitem înălţimii sale principelui patru sute de ostaşi. Dintre ăştia mor cîţiva şi de moarte nefirească, dar altminteri sîntem oameni care trăim liniştit şi chiar dacă între noi ar fi nişte dihonii din pricina femeilor, Stadthahnul face rînduială. Plătim omeneşte gloabele şi cu asta am pus capăt la toate neplăcerile. Nobilul domn Kerekszegi şi tot aşa nobilul domn Mikes Janos, după cum gîndesc eu, ar fi nu doar mai bine, ci şi mai sigur să-şi caute a-şi remedia pe cale legală ofensele. De altfel, dacă nu vor să facă aşa, mie 278
sa-mi dea drumul să plec înaintea duelului de aici. Fiindcă, eu locuiesc la Sighişoara, iar acest han e aşezat departe de ţinutul meu. Prin urmare, la ascultarea martorilor ar trebui să călătoresc cel puţin patru staţii, cu multă cheltuială şi oboseală. Eu, ca cetăţean sărac, n-am posibilităţile cavalerilor. Fac preîntîmpinare ca nobilii domni să nu se omoare unul pe altul pînă cînd nu voi pleca.

— Nu te teme, jupîne. Duelul va avea loc pe cîmp, zise Mikes Jănos.

— Ei, atunci, cu ştirea lui Dumnezeu, să aibă loc, răspunse sasul.

— Dar unde găsim aici medic ? întrebă Horvăth.

— Dacă numai atîta vă lipseşte, vă pot înştiinţa cu supunere cuvîntă sasul, că eu sînt chirurgul din Sighişoara şî obişnuiesc să port la mine instrumentele necesare pentru operaţii şi amputaţii. Contra onorariului cuvenit şi pentru onoarea ştiinţei mele sînt gata să mă expun a fi citat ca martor chiar de la mare depărtare.

— Pregăteşte-te deci, îi spuse Horvăth.

Sasul îşi înhăţă bagajul.

— Sînt la dispoziţia domniilor voastre, nobilii mei domni.

Peste un ceas, hanul lui Girgucz Bogdan era însufleţit şi plin de larmă.

Slujnica, parcă ar fi fost multiplicată, se învîrtea, trîntea uşile, se afla în cale pînă şi acolo unde nu era nici o nevoie de dînsa.

Iar cetăţeanul sărac din Sighişoara împărţea cu. atîta energie porunci perechii ce-şi sărbătorea nunta de argint de credeai că el cumpărase locul cu casa şi stăpînul ei cu

tot pe bani peşin. Din pricina mersului neobişnuit de iute şi a tulburării, pe faţa rotundă a lui Bogdan sudoarea se rostogolea în stropi mari iar Bogdănoaiei prea rar îi erau goale palmele ca să le poată lovi una de alta şi să strige cu aprindere, după obiceiul neamului său :

— Isuse, Mărie, sfinte losife ! Ce se va alege de noi ? Sînt în stare a scorni că adăpostim tîlhari şi ucigaşi. O, vai ! Te pomeneşti că solgăbirăul o să ne ducă legaţi de parc-am fi tovarăşi cu nesupuşii.

întîmplarea care cauza atîta nelinişte avea în orice caz importanţă ; fiindcă Horvăth şi diacul Dome au adus în curtea hanului, în trăsura cu coviltir a sasului, un mort şi un rănit. Pe acesta din urmă l-au dus în cea mai bună odaie a lui Girgucz, încredinţîndu-l îngrijirilor chirurgului pînă la sosirea unui medic. Pe celălalt l-au întins în şura cu zăvor, în intenţia ca după căderea amurgului să-l transporte îndaiă mai departe.

Sasul considera că rana e periculoasă şi, cu toate că ridica în slăvi puterea miraculoasă a balsamului turnat asupra ei, nu părea să dea multe speranţe de vindecare, fiindcă, după simptome, glontele smulsese probabil aripa dreaptă a plămînului.

Nu era deci vreme de pierdut.

Martorii ţinură un sfat scurt şi hotărîră ca la căderea întunericului Horvăth să ducă mai departe cadavrul, iar diacul Dome să grăbească la Mediaş – unde, din cauza dietei, se adunaseră cei mai renumiţi medici ai ţării – şi să aducă de acolo unul mai experimentat.

XIV

Horvăth îşi ducea în linişte mortul pus în mica droşcă.

El se aşezase lîngă vizitiu, pe cînd mortul proptit de rezemătoarea din spate, stînd cocoşat, se clătina, lovind uneori cu capul peretele droştii.

Cît e de scurtă viaţa ! Ce osteneală deşartă să ne pese de ziua de mîine şi să ne mînăm dorinţele spre viitorul în-depărtat. Cît de ridicol poate fi cultul soarelui la cîrtiţe şi visul efemeridelor despre nemurire în timp ce, zburătă-cind deasupra pîrîului în care s-au născut, cu primul val se scufundă iar într-însul.

Această reflecţie revenea la Horvăth în variante supă-rătoare şi îi înnegura din ce în ce mai mult firea, veselă altădată, şi pînă la urmă o făcu întunecată ca noaptea.

Iar noaptea însăşi era posomorită, cu beznă grea. Luna nu se vedea. Bolta se ascunsese cu totul dinaintea ochilor. Nici o stea nu amăgea cu speranţă deschizînd zările, iar
omul aj £i putut crede că lumea e alcătuită numai din ceea ce calcă cu piciorul.

— Ce vor face bătrînul lui tată şi bătrîna sa mamă ? Cum să le povestesc cele întîmplate ? Cu ce să încep ? Cu ce sa sfîrşesc ? Oare îi consolează dacă le spun că sîntem muritori cu toţii ? Cu toate că, din întreaga noastră existenţă, ăsta-i singurul lucru care merită să fie amintit.

Horvăth reaşează la locul său dinainte trupul care, pierzîndu-şi echilibrul din cauza hopurilor şi a pietrelor de pe drum, se lăsase într-o parte şi bocănea cu capul şi cu mîna în peretele trăsurii.

— Să-l legăm, căci poate să cadă, fu de părere vizitiul.

Opriră caii şi începură operaţiunea cu ajutorul unui ştreang vechi.

— De-a mirare că mirosul lui nu-i îngrămădeşte aici pe lupi.

Caii smuciră trăsura şi erau gata s-o răstoarne în şanţ.

Pe dealul la poalele căruia se găsea Horvăth se zăriră lumini de făclii. îşi făcu apariţia o suită din zece-doisprezece oameni călări şi pedeştri. Fiecare al doilea ţinea în mînă o făclie şi totul se mişca atît de încet, încît în aerul potolit şi fără vînt, lumina şi fumul păreau că abia înaintează.

— Să fie un cortegiu de înmormîntare ? Oare pe drumeagul îngust se va întîlni un mort cu alt mort ? întrebă Horvăth cu vocea pe jumătate tare şi parcă vorbind cu sine.

— După cît pot desluşi, vine un rădvan cu şase cai, cu o roată frîntă, zise vizitiul. înainte, un alergător poartă un felinar, în urma lui o doamnă, iar după rădvan vine o haraba încărcată.

— Aşa, trebuie să împingem trăsura mai aproape de şanţ ca să poată trece, zise Horvăth.

— Dar caii noştri strănută şi-şi ascut urechile, observă vizitiul.

— Las’ că-i. ţin eu de zăbale ; tu să-i împingi de-a-ndăratelea.

Horvăth trecu înaintea atelajului şi începură să facă loc.

în timpul acesta, purtătorul lămpii şi femeia se apropiată de dînsul.

— Domnule cavaler, zise cu glas rugător dar tremurînd din pricina frigului, acolo unde găsim bărbaţi de rang nobil
se află şi ajutorul şi protecţia. Este un vechi obicei ca fie-cărei femei aflată la strîmtoare, cavalerul necunoscut să-i fie în aceeaşi măsură sprijinitor ca acela care-f poartă de multă vreme culorile şi e dator să o slujească prin jurămînt. Domnia ta poţi vedea rădvanul nostru cu roata frîntă şi trebuie să-ţi mai spun doar atît că prietena mea care se apropie cu făclierii, săptămîna trecută era încă bolnavă. Noi vrem să mînem în Dumbrăveni. Nu-i aşa că nu ne vei refuza trăsura domniei tale pentru un drum atît de scurt ?

Scoţîndu-şi calpacul, Horvăth zise :

— Sînt neconsolat, doamnă, că nu depinde de mine să-ţi îndeplinesc porunca. Prietenul meu îmi stînjeneşte cavalerismul.

Femeia aruncă o privire fugară spre trăsură şi nu văzu în direcţia rezămătoarei din spate decît conturul nelămurit al unui cap.

Se întoarse fără cuvînt spre Horvăth.

— I-am putea oferi prietenului domniei tale un cal de călărie.

— Nu i-ar lua folosul, doamna mea.

— De ce ?

— Fiindcă-i mort, doamna mea.

De pe buzele femeii îşi luă zborul un ţipăt.

în vremea aceasta sosi şi grosul suitei.

— Pentru Dumnezeu, cum de l-a ajuns o nenorocire ca asta şi încă pe drum ? întrebă femeia. Era cumva bolnav ?

— Cu o faţă atît de înfloritoare cum numai sănătatea însăşi ar putea fi zugrăvită dacă pictorul ar vrea s-o re-prezinte.

— E cu putinţă ? Şi cum de s-a stins atît de repede ?

— Pentru că, doamna mea, fără plămîni nu se poate trăi. Un exemplu trist al acestui adevăr îl oferă mortul meu căruia un glonte i-a zdrobit plămînul.

— Milostive Doamne ! strigară mai mulţi inşi.

— Ce s-a întîmplat ? Cum s-a întîmplat ? se interesau

alţii.

— întîmplarea este şi lungă şi scurtă. Doi tineri aveau păreri diferite despre leşinul unei mirese frumoase. A intervenit glontele şi a decis disputa în defavoarea tovarăşului meu.

— Săra mea dragă, tu tremuri, tremuri foarte tare ! se auzi din spatele grupului.

— Nu, nu. Doar la picioare mi-e frig niţel.

La auzul acestui glas, Horvăth îşi mînă caii în şanţ şi-i biciui mai departe, tot mai departe printre nămeţi.

— Despre ce mort s-a vorbit aici ? o întrebă Haller abia nrespirînd sub greutatea hainelor sale îmblănite.

— A fost un duel între nişte tineri.

— Braţul tău tremură ca frunza plopului, Săra dragă ! zise soţul îngrijorat, uitînd de toate celelalte.

— Abia simt frigul.

Peter nu voia să creadă.

— Hei, faceţi un leagăn în haraba. Aruncaţi din ea toate boarfele incomode. Trei inşi să rămînă lîngă bagajele descărcate. Dimineaţa devreme voi trimite după ele.

Suita pregăti repede un leagăn potrivit în haraba şi abia trecu un sfert de ceas că alde Haller ajunseră dinaintea hanului lui Girgucz.

— Mă rog cu supunere, aici puteţi găsi adăpost de noapte mai bun ca la Dumbrăveni, zise vizitiul.

— Atunci mînă înăuntru, porunci domnul Peter.

— Avem la noi pe cineva grav bolnav, îi spuse Girgucz Juditei rămasă din întîmplate mai în urmă, am un bolnav cu grea rană în cea mai frumoasă din odăile mele. Sîngele i-a curs pe podelele care chiar ieri au fost frecate de nevas- tă-mea. I se pune gheaţă pe cap cu toate că nu acolo îl doare. Doctorii de astăzi fac totul pe dos, îl leagă pe om la mînă cînd îl doare piciorul. Nu aşa erau vechii savanţi oare culegeau de pe muntele Ararat iarbă-de-piatră şi-i fier- beau zeama pe lună plină pînă se îngroşa, sau cei care aduceau de la cnaldei balsamul scump din care o singură picătură închidea rana de parcă ar fi închis-o cu cheia. Ei, dar poate se vindecă şi aşa. Nevastă-mea, ce suflet bun, s-a rugat pentru dînsul. Ni-i milă de el. De ce oare s-o fi aprins atît de uşor ca praful de puşcă ? Se certase cu ăla pe care l-a omorît, pentru o

femeie. Unul spunea că-i femeie vrednică, celălalt că-i uşuratică. Şi îndată s-au tocat cu săbiile. Apoi se apucară de pistoale. Aşa ne-a povestit un bărbier sas care se află în odaie.

— Şi care din ei a rămas în viaţă ?

— Acela care-a spus să muierea-i de treabă.

— Cît de milostivă este providenţa, oftă frumoasa văduvă.

— Măcar de-ar fi aşa şi înălţimea sa principele.

— Şi te pomeneşti că îl şi pedepsesc dacă rămîne în viaţă ?

— Aşa zicea sasul.

— Cum se numeşte rănitul ?

— Nimeni nu ştie.

— Şi are înfăţişare de nobil ?

— Plăteşte în aur, iar nevastă-mea spune că are albituri de soi.

Jupîneasa Judit, cu inima ei simţitoare şi imaginaţia romantică aţîţate încă de pe cînd se afla lîngă trăsura cu mortul, fu cuprinsă de o curiozitate extraordinară şi, de altfel, vocaţia femeii este să îngrijească bolnavii. Uită de oboseala drumului şi nu se gîndi decît la cel suferind, aşa că, alipindu-se de Girguczoaie, se strecură pe neobservate în odaia bolnavului.

Săra îşi lăsă capul fără somn pe pernă.

Peter, după truda neobişnuită a drumului, fu cuprins de un somn adînc. Nu-şi mai simţea nici durerile reumatice şi, în braţele dulcii odihne, de pe buzele lui răsuna uneori doar cuvîntul cel mai fermecător a cărui vrajă încă mai putea să-i electrizeze nervii îmbătrîniţi. Era numele Sărei.

Iar femeia cu care soţul se ocupa în somn îşi uda batista cu lacrimi. Din pieptul ei zvîcnitor se ridicau rugi. Niciodată viaţa nu i se păruse mai pustie. Şî cum ar fi vrut inima ei să se frîngă, şi cum ar fi dorit ochii ei să se închidă pe veci !

Auzise ea ceva din cele povestite de Horvăth ? Şi dacă da, care a fost cuvîntul ce i-a trezit atenţia ca să-i răsune, să-i vîjîie în suflet, să răscolească tot ce era. amar întrînsul, să adoarmă cea din urmă amintire a bucuriei şi să stingă ultimele scîntei ale fericirii prefăcute în cenuşă ? Dar cine ar putea şti ce a auzit sau ce n-a auzit ea ? Focul ardea în cămin împrăştiind o căldură plăcută, iar

mădularele Sărei erau scuturate de frig ca şi cînd ar fi fost afară. Trupul frumos ca o statuie, la vederea căruia s-ar fi desfătat îngerii, plăcerea ar fi devenit nebunie, iar dragostea ar fi
ajuns pentru întîia oară cu adevărat dragoste, căzuse pradă unor fiori de gheaţă, unei presimţiri fără nume şl unei scîrbe care^ avea nume. Soţul rosti iar numele ei, iar în visele lui rătăcea prin labirintul ameţitor al lunii de miere, pierzînd şi regăsind firul Ariadnei.

Familia Haller porni la drum dis-de-dimineaţă.

în camera jupînesei Judit, patul aşternut era încă ne- -atins.

Domnul Peter se mira şi era îngrijorat.

— Domnia sa jupîneasa, zise Zakariâs, n-a dormit toată noaptea, ci, împreună cu Girguczoaie, au îngrijit un bolnav care poate că va muri.

în clipa aceea Judit ieşi din camera învecinată şi povesti •cît crezu de cuviinţă din întîmplarea cu duelul.

Haller, cu aplecarea lui nobilă, vru să-l viziteze îndată pe rănit.

— Mă pricep şi eu, zise, la doftoricească, şi am şi leacuri bune. Apoi cine ştie dacă nu-i lipseşte ceva ? Nu-i pot fi care de folos ?

Făcu un pas înainte. Judit îl reţinu neliniştită.

— Pentru Dumnezeu, nu acum. Medicul ne-a scos afară şi pe noi. Bolnavului îi face rău orice cuvînt. Şi, de altfel, am băgat de seamă că l-a furat somnul.

Peter îi puse pe Girgucz şi Girguczoaie să promită că vor avea cea mai mare grijă şi porunci că dacă va fi nevoie de bani sau de altceva să scrie îndată la Sibiu.

Caii erau prinşi la rădvanul dres, iar magnatul cu soţia Iui şi suita zgomotoasă porniră la drum.

— Şi tu eşti tristă, Judit ! zise noua căsătorită.

— Cum să nu fiu !? Tot timpul mă gîndesc la bietul bolnav a cărui întîmplare ţi-a povestit-o soţul tău pe drum şi pe care l-am îngrijit la han.

— Sărmanul !

— L-am părăsit tocmai în momentul crizei.

— Ah ! Oare ce s-a întîmplat cu el ?

— Domnul să-l ocrotească ! oftă Judit cu ochii înlă-crimaţi.

— Eşti prea simţitoare.

— Pot face oare altceva ? Doar bolnavul era străinul meu prin care Mikeseştii mi-au trimis veşti.

Sara rămase înmărmurită.

— Şi, uimitor, el toată noaptea ţi-a rostit numele, zise Judit;

Sara nu leşină. Inima ei nu mai era rănită, ci zdrobită.

XV

Mînîndu-şi caii şi ziua şi noaptea, chihaia lui Kassaii ajunse cu bine la Alba lulia. E drept că înaintaşul, fiind mai tînăr şi mai focos, căzuse, dar tocmai la Cetatea de Baltă, unde chihaia putu să cumpere îndată altul, şi mat bun, din grajdurile domeniale. Şi cum se bucură el de moar- tea bietului dobitoc ! Fiindcă, desigur, cărpănoasa doamna Tarnoczy nu-şi pune caii în pericol şi este imposibil să sosească înaintea lui sau odată cu el. Şi ceasul la care reprezentantul plenipotenţiar al măritului domn Zsigmond duruiai prin centrul oraşului, pe lîngă curtea numărul III a palatului princiar, spre locuinţa cancelarului, era din cale-afarai de favorabil ; căci tocmai atunci orologiul din turnul catedralei bătu nouă, iar la zece era ora obişnuită de primire ai principelui.

Modestul staroste de vînători, căci de multă vreme ni- meni nu se mai gîndea la întreţinerea pădurii, iar chihaia. nu era decît organizatorul unuia din genurile plăcute ale: petrecerii nobililor, nu pierdu multă vreme cu îmbrăcatul[1] şi putu, fără greutate, sa ajungă primul în vestibulul săliii de primire. Dar cît de mare i-a fost contrarierea cînd află’ că principele este aşteptat să sosească abia în seara următoare !

Era vorba că Răkoczi nu voia să deschidă personal dietai de la Mediaş care nu prea avea pe ordinea de zi chestiuni de mare importanţă ; în ultimele clipe însă îşi schimbă brusc intenţia. Probabil că situaţia, permanent periclitată,, a lui Matei, voievodul muntean, l-a făcut să se hotărască. Interesele lui politice nu-i îngăduiau să accepte sacrificarea vechiului său aliat ; însă tot ajutorul pe care i l-ar da celui atacat de paşa din Silistra, dacă treaba iese prosti poate atrage şi asupra lui mînia sultanului. Nobilii transilvăneni
rareori erau de acord cu atitudinea lui Răkoczi, potrivnică strălucitei Porţi. în general, partida turcă era mai puter-

nică şi ea era considerată partida naţională. Nici suveranii simpatizanţi nu puteau porni război împotriva sultanului fără să ameninţe şi fără să atragă pe mulţi de partea lor. Răkoczi nădăjduia ca lucrurile să nu ajungă pînă acolo, dar, dacă totuşi ar fi să se întîmple cea mai rea dintre eventualităţi, atunci, din pricina problemei protestantismului şi a antipatiilor arhiepiscopului Păzmăny şi ale palatinului Eszterhăzi, n-ar fi putut ajunge la alianţă cu împăratul romanilor tot atît de uşor cum au ajuns de la Băthori Zsigmond încoace toţi cei ce au vrut să scuture jugul turcesc. Cu atît mai mult era necesar să se cunoască atmosfera publică din ţară. înainte de toate dorea, aşadar, să sondeze opinia stărilor, să cerceteze inimile şi rărunchii lor, să-şi procure date pentru a se informa, dar numai atîta vreme cît alţii nu pot vedea propriile sale cărţi. Să-şi trădeze scopurile, să bată toba asupra planului ce-l avea, să-şi dezvăluie secretele şi să aţîţe pe faţă înainte ca raporturile să fie stabilite, erau lucruri pe care nici pe departe nu le avea în intenţie. De altfel, cele mai multe consfătuiri le ţinea cu Kemeny Jănos, căruia de mult îi bănuia ambiţia, iar despre capacitatea lui nutrea o foarte bună părere.

Chihaia îşi petrecu timpul liber pîndind sosirea doamnei

Nu fu nevoit să aştepte prea mult.

Văduva ajunse la Alba lulia la orele douăsprezece precis. Se vedea că patima şi mai deşartă a urii îi împinsese zgîrcenia pe cel de al doilea plan. Şi ea a fost silită să călătorească nopţi întregi şi să-şi schimbe trăsura cu alta. Vizitiul ei dispăru îndată după sosire : biciul şi-l luă cu dînsul, simbria pe o jumătate de an i-o lăsă milostivei doamne.

Chihaia rămase uimit de energia duşmancei jurate a familiei Mikes, care se duse personal la fiecare ins influent, mişcă toate pietrele ca să-şi atingă scopul, ca să salveze, aţî- ţînd spiritele împotriva unui captiv, ţara şi credinţa puse în primejdie. Dintre fraţii Mikes ea îl cunoştea cel mai puţin pe Moric. Interesele lui nu se ciocniseră niciodată cu interesele ei. Moric nu-i răpise nici o fată, nu dorea să-i intre în familie, nu fusese de faţă la ospeţele care o scandalizaseră pe geloasa femeie şi, totuşi, doamna Tarnoczy nu nă-
dăjduia să aibă somnul liniştit decît după ce o vor

conduce în închisoare să-şi dezmierde privirile pe cătuşele lui grele şi să poată spune, ridicînd trei degete :

— Jur pe unicul şi viul Dumnezeu care este tatăl, fiul şi sfîntul duh, că acest bărbat urmărit pentru a fi dat mor- ţii este Mikes Moric, fiul cel mai mare al lui Mikes Zsigmond şi Kornis Agnes.

Principele însoţit de domnul Csulai sosi la termenul fixat.

Nu s-ar putea spune despre capelanul curţii că ar fi fost într-o dispoziţie din cale-afară de bună. Chiar şi în cercurile mai intelectuale se vînturau ştiri îngrozitoare despre intrarea masivă a iezuiţilor şi planurile lor distrugătoare şi se simţea în atmosfera întregii Transilvanii o oarecare îndîr- jîre împotriva nobililor catolici care pînă acum trăiseră în cea mai bună pace şi nu aveau nici un motiv să se plîngă de persecuţie.

Răkoczi găsea neprielnică această nouă stare de spirit, în stadiul de acum al politicii sale avea nevoie de buna înţelegere şi nu de învrăjbirea magnaţilor, de mişcări religioase, de strigătele exaltate ale norodului. Şi era peste măsură de furios că, în timp ce lumea întreagă vorbeşte despre un plan ce ameninţă tronul princiar şi biserica marii majorităţi din ţară, singur el, care stă în piscul puterii, care dispune de atîtea mijloace pentru descoperirea tainelor, nu este informat chiar de nimic şi orbecăie în întuneric. Una după alta trimitea scrisorile de mustrare către vicecomiţii comitatelor, către juzii regeşti din Secuime, către primarii saşilor ; îi certa pentru delăsarea lor şi le poruncea cu asprime ca îndată să cerceteze cazul. Şi cît fu de surprins cînd primi preaplecatele răspunsuri ale domnilor slujbaşi, atît de aidoma de parcă şi-ar fi copiat unul după altul rapoartele ! Fiecare spunea că auzise şi el de năvălirea iezuiţilor, dar nu poate afla unde sînt, iar cînd – conform poruncii aspre a înălţimii sale – făcură investigaţii severe, toate datele duseră la scrisoarea reverendisimului domn Csulai. Numai acest meritos şi zelos păstor sufletesc trebuie să ştie unde sînt şi ce planuri blestemate au iezuiţii. Cornițele de Turda, care din pricina reumatismului său nu putuse veni la dietă, anexa preaplecatului său raport şî scrisoarea preotului curţii tri-
misă de acesta decanului din senioratul respectiv.

Răkoczi, sosit tocmai atunci la Mediaş, îl porunci îndată la dînsul pe nefericitul capelan al curţii, îl probozi pentru tăcerea sa şi-l obliga ca imediat să descopere toată marea conspiraţie, dacă există una ca asta, ori sa-l numească pe netrebnicul zefle- misitor care, abuzînd de zelul său preoţesc, l-a dus de nas cu veştile lui născocite. Mîndria lui Csulai se opunea să insinueze că se lăsase păcălit şi credulitatea lui a fost luată peste picior. în schimb, fără o minciună neobrăzată şi uşor de inventat, n-ar fi putut descoperi absolut nici un fel de taină. Ce să facă deci ? Să spună adevărul că, adică, a văzut doi iezuiţi : pe cel ce atîrna pe peretele odăii de dormit din casa parohului cancelarului şi a cărui apartenenţă la ordin nu poate fi pusă la îndoială şi pe cel de la vînătoare, salvatorul vieţii principelui care, de altcum, poate fi şi alt soi de preot ori chiar cavaler ? Or, o sinceritate ca asta l-ar fi pus într-o situaţie ridicolă tocmai în faţa persoanei de la care aştepta înalta funcţie de episcop. Pe fruntea domnului Csulai izvora o sudoare îmbelşugată. Glasul lui răsunător, puternic fu lipsit de toate însuşirile oratoriceşti şi încă şi mai greu se putu desface de timiditate decît atunci cînd, legatus fiind, îşi ţinuse cea dintîi predică. Se referi la scrisoarea care nu spunea nimic precis şi pe care numai zvonurile transmise din gură în gură au amplificat-o şi i-au dat o formă înspăimîntătoare.

— Domnia ta însă nu vei fi aruncat printre oameni, fără nici un temei, acest material aţîţător şi instigator la lupte religioase, iar eu vreau să cunosc temeiul, zise principele.

Csulai se tot codea şi adăugînd realităţii unele culori mai vii, întări pe onoarea lui de preot că treaba nu e chiar atît de importantă dar că, în sfîrşit, ici şi colo prin Transilvania sînt ascunşi iezuiţi, iar dacă înălţimea sa se va îndura să aştepte cu răbdare cîteva zile, vor ieşi toate la lumină fără ca el să fie silit a se umili pînă la o nemaipomenită lipsă de tact şi la declaraţii contrarii caracterului său.

Răkoczi întrerupse cu vădită neplăcere chestionarea şi se vedea că părerea cu care şi-a trimis acasă capelanul nu-i este favorabila acestuia.

Bietul popă, pînă să ajungă la sălaşul său, îi evocă la rînd pe toţi predicatorii mari şi mici din vechiul testament care ajunseseră în dizgraţia suveranului lor şi din această cauză îşi pierduseră şi capul, ori pribegind în pustie

trăiseră cu mană şi lăcuste. îşi compara soarta cu fiecare dintre ei, iar imaginaţia lui înflăcărată rătăcea uneori chiar şi asupra martirilor fierţi în untdelemn de către zbirii imperatorului ; din respect pentru Răkoczi însă nu-şi plimbă prea multă vreme ochii pe exemplele din această categorie. Şi discursul pe care-l ţinuse la deschiderea dietei fusese mai lînced ca de obicei. Dar orice munte, fie el chiar mai înalt decît Araratul, are şi coborîş, iar supărarea lui Csulai se potoli, ba, în primul moment, chiar se transformă în chiote la ştirea că darabanii au reuşit să prindă un iezuit care a fost adus între arme la Alba lulia.

— Mă voi duce la Betel, zise plin de încîntare, să-i fac acolo altar puternicului Dumnezeu care m-a ascultat pe mine în ticăloşia mea şi m-a însoţit pe drumul pe care am umblat.

Curînd însă lui Csulai îi trecu pofta să meargă la Betelul imaginar : cercetînd mai de aproape memorabilul eveniment, ajunse la bănuiala că prinsul nu poate fi altcineva decît vrednicul vînător care i-a salvat principelui viaţa. Aşa fiind, toată rumoarea cu iezuiţii ar fi fost întoarsă la sursa ei iniţială. Csulai regreta că lucrurile au luat o asemenea cotitură ; ar fi vrut ca prinsul să fugă din închisoare sau ca principele, cuprins de o neobişnuită generozitate, să-i dea drumul înainte de a începe interogatoriul.

Acum capelanul nostru făcea deci pe popa plin de răbdare şi cu atît mai mult cu cît i se restabilea creditul şi influenţa în faţa lui Răkoczi. Dar, durere, principele se necăji din pricina rănirii a trei din darabanii săi şi a vitejiei cutezătoare cu care prizonierul s-a apărat împotriva legii. Aluziile lui Csulai care îndemnau la blîndeţe s-au stins fără urme.

Iar deznodămîntul complicaţiilor se apropia.

Csulai privea fără chef turnul mare din Alba lulia asupra căruia altă dată îşi arunca ochii cu atîta mîndrie, iar cînd ajunse în oraş, îşi roti capul în aşa fel încît să nu vada partea construită pe bastioane a palatului princiar unde, în cazemate, erau păziţi cei prinşi.

Cel dinţii oaspete al reverendisimului domn fu doamna Tarnoczy.

Era vreme, tîrzie, cînd omului îi place să petreacă în

mijlocul familiei ; dar văduva ţinea să-l onoreze cu vizita ei pe marele bărbat, pe stîlpul bisericii, încă înainte de a se adresa principelui pentru audienţă.

— Ar fi trebuit s-o conduc pe fiica mea la casa soţului ei, şi cît a plîns, cît a suspinat fiinţa dragă de bucurie că o însoţesc, căci, vorbind fără să mă laud, sînt cea mai fericită mamă, precum am fost şi cea mai fericită soţie, – şi tocmai ne aştepta trăsura pregătită cînd am aflat că un instigator, un canaanean incendiator de biserici, prins de darabani, îşi ascunde numele, sperînd prin aceasta să oprească sabia legii ce scapără deasupra capului său. Ce neobrăzare ! Iată, săracă văduvă, m-am gîndit în sinea mea, acum ţi s-a arătat bun prilej să-ţi faci cunoscută fidelitatea faţă de religia purificată şi, neascultînd de rugăminţile unicului meu copil, m-am grăbit la Alba Iulia să smulg masca slujitorului făţărniciei şi să-i arunc numele între ochi, spunîndu-i : tu eşti Mikes Moric, infieratul.

Csulai ghici degrabă şi fără bucurie că e vorba de una şi aceeaşi persoană pe care – date fiind legăturile ciudate dintre întîmplări – din întregul ordin iezuit ar dori cel mai puţin s-o vadă închisă.

— Dar, răspunse uluit, asupra Mikeseştilor s-au abătut şi pînă acum destule năpaste şi de ce vrea mărita doamnă să-i facă şi mai nenorociţi ?

— Fiindcă s-au născut din sînge stricat ca yeniamiţii şi ammoniţii şi domnul să-i lovească cu tăişul săbiei sale cum l-a lovit pe Sisera şi toate căruţele lui şi toate taberele lui, zise cu nesimţitoare energie doamna Tarnoczy.

— Religia noastră este religia iubirii. Cristos n-a propovăduit răzbunarea, ci iertarea.

— Să lăsăm, aşadar, ca bisericile să ne fie dărîmate, cL mitirele răscolite, preoţii legaţi pe galere ! Dar poate că reverendisimul domn glumeşte doar, vrea doar să pună la încercare o femeie cu slabă tărie sufletească, femeie, care nu se pricepe a mînui cuvintele şi al cărei singur merit stă în modestia ei cucernică şi în credinţa tare. Ce vreau eu este foarte simplu, foarte firesc. Legile noastre îi condamnă de hiclenie pe iezuiţii care intră în Transilvania. Legile au fost făcute să fie aplicate iar eu, prin declaraţia mea, vreau să ajut la aplicarea legii.

— Nu litera rigidă a legii, ci spiritul ei trebuie avut în vedere, mărită doamnă ! zise Csulai. Cînd au alungat zisul ordin din Transilvania şi au ridicat, din eşafod, o barieră în calea reîntoarcerii lui, stările ţării au urmărit de-a dreptul să nu fie tulburată armonia dintre confesiunile recunoscute. Au interzis instigările şi au apărat pacea. Ei nu puteau să ceară, fiindcă legea laică s-ar fi răzvrătit împotriva legilor lui Dumnezeu, ei nu puteau să poruncească celor care intraseră în anumite ordine călugăreşti să nu dorească a mai vedea leagănul în care îl adormeau, odaia în care, printr-o încercare îndrăzneaţă, a păşit şovăielnic din mîinile doicii la pieptul mamei ce-l chema, pămîntul patriei pe care din exil îl iubim de două ori mai mult. Ei nu puteau să vrea ca în anumite suflete să interzică recunoştinţa şi aducerile aminte, mila şi acea sfîntă mîhnire care te atrage spre obiectul ei cu o putere ameţitoare şi nu se poate linişti pînă cînd nu-şi atinge ţinta. Căruia dintre părinţii ţării i-ar fi trecut prin minte sa stingă viaţa unui iezuit pentru că s-a prosternat la mormîntul maică-şi într-un loc care, căzînd cu o palmă mai înăuntru de hotarul regelui, stă sub stăpînirea principelui Transilvaniei ? Mărita doamnă ar putea să-şi dea seama că de multe ori legile trebuie temperate în aplicarea lor. în problema de faţă accentul se pune pe ideea instigării, pe scopul ce l-au considerat strîns legat de intrarea în ţară, pe spirit şi nu pe culoarea şi croiala unui anumit veşmînt. Călugărul prins, după cîte am aflat, voia să-şi vadă părinţii, poate pentru ultima oară. Şi de cînd dragostea filială ar merita moartea ? Dacă domnia ta, mărită doamnă, dispui de date asupra instigărilor făcute de Mikes Moric în Transilvania împotriva religiei noastre reformate, te rog, te silesc să iei atitudine împotriva lui. Dar dacă n-ai date, atunci eu îţi spun domniei tale o dată cu Mîntuitorul : „Nu fi drept peste măsură."

Doamna Tarnoczy făcea cîte un pas înapoi, tot mai înapoi, se freca la ochi, la frunte, îşi netezea părul cu degetele de parcă ar fi vrut să se convingă că este în joate minţile sau că e trează. Şi, într-adevăr, cuvintele trădării sunau atît de ciudat în gura lui Csulai, erau în atît de mare

contradicţie cu predicile lui şi cu opiniile sale particulare, încît oricine ar fi putut întreba cu uimire : cînd s-a preschimbat din Saul în Paul ?... Faţa doamnei Tarnoczy păli, iar trăsăturile ei, de altminteri nu lipsite de interes, deveniră urîte, aproape respingătoare. Buzele i se mişcau fără cuvinte ; poate pentru că în sufletul ei clocotea un blestem nerostit de nimeni pînă atunci şi în limba omenească prea săracă lipseau cuvintele trebuincioase. Csulai căzuse sub vraja acestei fiinţe sălbatice şi-şi lăsă ochii în pămînt ca să se elibereze de înrîurirea ei demoniacă.

Doamna Tarnoczy se apropie de dînsul, dar cu fiecare pas expresia feţei i se schimba şi trecu de la furie la dispreţ.

— A auzit domnia ta, zise cu un ton rece şi sec, de numele lui Calvin ? N-a fost bufonul regelui Kanut sau Arthus. Nici nu este, ca Merlin, plăsmuirea imaginaţiei poeţilor netrebnici. Calvin a trăit cu adevărat. Existenţa lui este atestată. Dacă domnia ta nu crede, îi pot aduce certificate. Calvin a fost acela care l-a sărutat şi l-a numit frate pe Şervet, atacatorul religiei. Este o scorneală că l-ar fi ars pe rug. Cît de clevetitori sînt oamenii ! Dar, fără îndoială, domnia ta n-ai auzit nimic despre asta. Totul e un zvon nesigur ! De altfel, fii bun şi spune-i unei biete văduve care vine rareori la Alba lulia : unde şade capelanul principelui ? Sluga dumitale... sluga dumitale.

Doamna Tarnoczy făcu o plecăciune atît de adîncă şi se îndepărtă atît de repede încit Csulai, perplex, rămase fara 8rai- . – • – . . ,

— Ei, aşa ceva n-am mai păţit. Ce-o sa zică principele dacă află ? Rămas bun episcopat !

Persoanele subordonate pot intra adeseori acolo unde cei de rang înalt n-o pot face. ..... A

Chihaia era rudă cu soţia cămăraşului principelui şi atita i-a vorbit de o chestiune foarte importantă pentru care a fost trimis şi care nu poate fi înfăţişată decît prin viu grai> încît aproape în acelaşi timp neprielnic cînd doamna Tar- noczy pornise spre domnul Csulai, el fu lăsat sa intre în camerele particulare ale principelui.

Principele nu era în cea mai favorabila dispoziţie în ce-i priveşte pe Mikeseşti.

Kapronczai, după ce, prin uşurătatea lui plină de îndrăzneală se alesese singur agent al uneltirilor diplomatice legate de căsătoria prinţului litvan, fusese obligat să pună capăt regulei tăcerii pe care o respecta de cîteva zile şi să facă un preaplecat raport de felul cum stau lucrurile. Povesti că, încă înainte de sosirea sa în Moldova, Mikes Jănos se despărţise de tovarăşii săi, iar aceştia nu putură da o informaţie sigură asupra direcţiei în care pornise. Cu exagerări poetice, Kapronczai descrise ostenelile depuse pentru a-l găsi pe Jănos şi pentru a nu face împotriva rudelor sale – căci le iubea şi voia să le folosească pentru scopurile lui – vreun lucru care le-ar primejdui, aminti doar ca o presupunere vagă că urmăririle lui l-ar fi condus la bănuiala că Mikes Jănos, considerîndu-se mai puţin implicat în crima de rapt, ar fi plecat poate tocmai în Transilvania să se înfăţişeze în faţa legii, să-şi apere personal onoarea împotriva învinuirii de participare la răpirea unei femei şi, pe cît se poate, să aducă circumstanţe atenuante în apărarea fratelui său şi a unchiului său.

Kapronczai nu era convins că acesta ar fi fost motivul plecării lui Mikes Jănos, cunoscînd însă firea principelui său, nu se îndoia că dintre toate motivele acesta ar aţîţa cel mai puţin mînia lui Răkoczi împotriva lui Jănos. Pînă aici, lui Kapronczai îi fusese uşor să-şi scrie preaplecatul raport ; dandanaua începea însă în momentul cînd el, rupînd pecetea, a ajuns în posesia unui secret de stat şi s-a înalţat singur la un rang cu care un om inteligent, şi cu atît mai puţin principele, precaut şi bănuitor, nu l-ar fi investit pe tînărul fără experienţă. Ce să mărturisească şi ce să păstreze sub tăcere Kapronczai ? Era o întrebare grea pe care, în circumstanţe identice, vicleanul Kassai şi rezervatul diac Dome ar fi rezolvat-o prost. Ofiţerul de gardă, omul spadei, aventurierul cu sînge fierbinte procedă însă energic cu delicata problemă. „înălţimea ta mi-a spus astfel : Cît priveşte unele cazuri prevăzute, nu ai altă îndrumare decît atît : adună-ţi minţile. Viitorul tău atîrna de reuşită. Plecarea din Moldova a lui Mikes Jănos era ur. caz neprevăzut, iar eu, conform poruncii, mi-am adunat minţile. Am luat asupra mea sarcinile încredinţate

lui. înălţimea ia să-mi ia capul fără de nici o ceremonie dacă nu voi reuşi, iar dacă voi reuşi, să-mi lase înălţimea ta capul pe umeri spre folosul meu personal şi spre slujirea casei domnitoare Răkoczi. O singură supusă rugăminte am şi anume, să se îndure înălţimea sa şi cedînd generozităţii sale princiare să nu ia nici o măsură în această chestiune pînă cînd nu voi înfăţişa înălţimii sale, cu adîncă supunere, proximul meu raport”.

De la Alba lulia, scrisoarea îi fu trimisă lui Răkoczi la Mediaş.

Prima impresie lăsată de lectura ei era deosebit de nefavorabilă.

— Copilandrul ăsta netrebnic, zise el către diacul Dome, a vrut să-l prindă dintr-o dată pe Dumnezeu de picior. Cutează fiindcă n-are ce pierde. Pînă şi dolmanul de pe dînsul e al meu. Să-i tai capul. Frumoasă despăgubire ar fi pentru mine capul ăsta daca ar cădea Matei voievod din cauza lui, şi încă el vrea să-l potcovească pe Lupu ! Fanfaron flenduros ! Şi să nu iau nici o măsura pînă la scrisoarea lui cea mai apropiată ? Putem aştepta mult şi bine o scrisoare apropiată. O să încerce vreo nebunie şi dacă nu-i reuşeşte, fuge la paşa din Silistra. Păi nu aşa, fîrtate... Scrie-i îndată rezidentului să-l pună în lanţuri pe Kapronczai şi să-l trimită în Transilvania.

Diacul Dome scrise scrisoarea.

— Pe cine să trimit în locul lui Kapronczai ? îşi bătea. capul Răkoczi între timp.

Diacul aduse scrisoarea.

— Pune-o pe masă şi vino peste un sfert de ceas.

— Am înţeles, înălţimea ta.

Răkoczi îşi bătea iar capul. Trimişii prinţului litvan. probabil au şi sosit la Iaşi şi ori pe cine aş trimite la Lupu,. ar sosi „post festa”.

Dome intră exact la împlinirea celor cincisprezece minute..

— Rupe scrisoarea ! zise principele şi scrie-i rezidentului, doar atît : Ţine-l sub ochi pe Kapronczai şi dacă vrea sa. plece încotrova, arestează-l imediat; altminteri, să-i stai, într-ajutor cu tot ce-ţi cere acest tînăr care are o misiune excepţională.

Terminînd cu Kapronczai în felul acesta îndoielnic, principele îşi întoarse atenţia spre Mikes Jănos. Se

interesă la directorul fiscal dacă acesta nu s-a prezentat cumva la dînsul.
mm
Iar cînd primi răspunsul negativ, dădu poruncă să fie prins şi cu asta plecă îndată la Alba lulia.

O dispoziţie ca asta l-ar fi intimidat pe chihaia domnului Kassai dacă ar fi presupus-o măcar.

— Ce te aduce aici ? îl întrebă principele pe cel ce intra. Stăpînul tău ar trebui să fie aici, dar după cîte am auzit, iar suferă de podagră.

— Eu n-am adus scrisoare de la măritul meu domn, răspunse chihaia plecînd genunchii, ci am venit să pun la mult preamilostivele picioare ale măriei sale principelui o preasupusă instanţie. Dumnezeu să te ţină pe înălţimea ta întru mulţi ani pentru a-i ferici pe supuşii tăi fideli şi cerul să ajute ca în Transilvania să curgă mai multe lacrimi de recunoştinţă faţă de generosul nostru principe, decît de durere iscată din suferinţe !

— Amin ! adăugă principele. însă cererea ta s-ar fi cuvenit s-o prezinţi şambelanului nostru.

— Domnitorii sînt reprezentanţii lui Dumnezeu pe pa-mînt iar noi, pe calvineşte, obişnuim să ne adresăm cererile lui Dumnezeu însuşi, fără mijlocitori.

Răkoczi desfăcu zîmbind scrisoarea dar aruncîndu-şi ochii pe iscălitură spuse plictisit :

— Asta trebuie să ajungă la mine prin cancelaria mea. Poţi pleca !

— Să duc acolo şi inelul ? întrebă chihaia stînd tot cu genunchiul la pămînt.

— Ce fel de inel ?

— Cel anexat la preaplecata petiţiune.

Curios, principele îşi trecu în fugă ochii peste scrisoarea lui Mikes Zsigmond.

— Unde este inelul ?

Chihaia i-l dădu.

Răkoczi privi cu atenţie fiecare piatră, apăsă resortul diamantului din mijloc şi cercetă mica ascunzătoare cu otravă, apoi cîntări în palmă greutatea inelului de parcă ar fi fost un neguţător ce împrumută pe amanet. – Slavă domnului, l-am regăsit! zise cu glas pe jumătate tare. în schimbul ăstuia mi s-ar fi putut cere domeniul meu din Sărospatak cu visterie cu tot. Fiindcă n-am stipulat decît domeniile strict fiscale. Şi cît face tot inelul ? Cel mult

şaizeci de taleri. Hm ! Bine că s-a regăsit !

Răkoczi îşi puse inelul în deget.

Chihaia, spăimîntat de ciudata lui nepăsare, întrebă :

— Dar ce se întîmplă, înălţate doamne, cu Mikes Moric ?

— Mikeseştii sînt răi supuşi. Cu fiecare mişcare ce-o fac se lovesc de cîte o lege. Jănos, în loc să se apere în mod cinstit, se ascunde. Moric a făcut să curgă sînge.

— Al ursului, înălţate doamne.

— E adevărat. Şi pe acela l-a făcut să curgă. Dar în noaptea asta mai poate zăcea în închisoare. Mîine îl voi trimite la marginea ţării cu escortă înarmată.

Aceste cuvinte mohorîte şi reci i se părură chihaiei mai dulci la sunet chiar decît cîntările îngereşti. Slavă Domnului că viaţa i-e salvată şi libertatea redată ! gîndi în sinea lui şi plecă de la palatul princiar cu atîta recunoştinţă şi veselie de parcă ar fi primit ca danie regească o pădure de zece ori mai mare ca pădurea domnului Kassai.

— Am să aştept pînă mîine dimineaţă cînd îl vor scoate pe Moric din închisoare, iar după aceea nu mă opresc decît la castelul Mikes. Cu această intenţie ajunse la cortel.

XVI

A doua zi de dimineaţă cămăraşul anunţă că Mikes Moric nu vrea să iasă din temniţă.

— Temnicerul aşteaptă înalta poruncă a luminăţiei tale pentru scoaterea lui cu forţa ’ adăugă el.

— Mikes nu vrea să părăsească închisoarea noastră ? Ştii sigur ?

— Temnicerul se află în sala de aşteptare.

— Să vină.

Cămăraşul trimise la principe un bărbat cu înfăţişarea aspră însă nu respingătoare.

— în care din cazemate se află prinsul ?

— în cea cu numărul şase.

— Are pereţii umezi şi aerul închis ?

— O aerisesc zilnic, înălţate doamne !

— Şi arestatul s-a îmbolnăvit totuşi ?

— E sănătos tun, înălţate doamne.

— Dar ai văzut la el semne de furie şi n-ai raportat ?

— Măcar de-ar fi şi ceilalţi, înălţate doamne, tot atît de

blajini ca popa ăsta.

— Prin urmare, e serios, adîncit în sine ? Hm ! Are mintea bolnavă, nu-i aşa ?

— Faţă de situaţia lui, e destul de vesel, înălţate doamne. – Atunci de ce nu vrea să iasă din închisoare ?

— A spus că trebuie să se fi petrecut o neînţelegere şi speră ca înălţimea ta să-l primeşti în audienţă. Pînă^atuncj rămîne acolo. Noi i-am zis : încearcă să obţii audienţă după ce ieşi. El a zis : Nicidecum. Noi i-am zis : Ba zău, o să te scoatem de aici. El a zis : Tîrîţi-mă dar, şi cu asta apucă inelul unui lanţ din perete.

închisoarea se afla în apropierea palatului, aşa că peste cîteva minute Mikes Moric stătea în faţa principelui.

Cum intră, privirea îi fu atrasă de inel.

— Printre virtuţile înălţimii tale, zise cu adîncă supunere dar cu o ţinută îndrăzneaţă şi nobilă în acelaşi timp, este mai ales una pe care n-ar îndrăzni să ţi-o atace nici duşmanii juraţi : legalitatea severă. îndură-te şi îngăduie-mi să mă refer la ea... Aveam o comoară de mare preţ pe care, gîndindu-mă la situaţia mea periculoasă, i-am încredinţat-o altcuiva s-o păstreze. Mîna, de altfel binecuvîntată de mine, care a primit sacrul depozitum, ştia prea bine ce destinaţie îi dădusem şi totuşi, împotriva voinţei mele hotărîte, acestui bun al meu i s-a dat o destinaţie cu totul străină. A fost schimbat pentru un preţ de nimic. Acum îl văd pe degetul înălţimii tale. Inelul este al meu, capul meu este al înălţimii tale : să rămînă fiecare cu ce-i aparţine.

— Ce nevoie am eu de capul domniei tale ? Şi fără cap, ce folos le-ai lua domnia ta averilor mele ?

— Pot răspunde cu cea mai mare proptitudine la întrebarea înălţimii tale.

— Să aud.

— Principele Transilvaniei are nevoie de capul meu ca să aplice legile din 1588, 1607 şi 1610 care mă condamnă la moarte, iar eu am nevoie de inel pentru a salva capetele celor doi fraţi ai mei.

— Nu intenţionez să dăruiesc ordinului domniilor voastre un martir. Cît priveşte pe fraţii domniei tale...

Aici Răkoczi se opri, aducîndu-şi aminte de Mikes Jănos.

— Ei sînt în Moldova, întregi Mikes Moric, iar Lupu voievod ya refuza să-i extrădeze. Dar tatăl şi mama lui

Jănos trăiesc, iar atracţia dragostei de părinţi devine şi mai irezistibilă cînd i se adaugă şi dorul de patrie. Ei vor veni în Transilvania. Fiindcă există considerente mai presus chiar decît viaţa şi nu atunci riscăm mai mult cînd ne punem viaţa în joc.

— E adevărat, e adevărat ! Dar supuşii noştri trebuie să aibă puţină încredere şi în mila noastră princiară. Legile au exilat doar ordinul lui Mikes Moric, nu şi inima lui. Cu ceea ce este cavaleresc în domnia ta, eşti vasalul tronului meu, iar eu, la rîndul meu, sînt cavaler. Te îndoieşti ? ,

îi întinse lui Moric mîna pe care acesta o ridică la buze. Răkoczi sună.

Câmăraşul intră.

— Doi tineri din „nobila societate" vor avea plăcerea să-l slujească pe domnul cavaler cîtă vreme va rămîne în Transilvania. Cred că domnia ta, domnule cavaler, intenţionezi să petreci o zi întreagă la iubiţii domniei tale părinţi, iar după aceea te vei grăbi la locul ce-ţi este menit.

— Recunoştinţa mea, înălţate doamne, nu poate fi exprimată, dar inima nobilă a înălţimii tale nu are nevoie de cuvintele linguşitoare şi ipocrite care se pot învăţa pe de rost.

Rămas singur, Răkoczi începu să cîntărească cele întîmplate.

— în spiritul celor declarate de mine, pe Mikeseştii învinovăţiţi de rapt nu i-aş putea executa, însă nici nu voiam s-o fac. Dacă însă aş vedea de bine, dacă considerentele moralei publice ar cere-o, i-aş putea pedepsi – prin mijlocul graţierii – cu un an, doi de închisoare. Iar cu asta nu mi-aş călca făgăduiala făcută în mod public – cugeta Răkoczi.

Cămăraşul îl petrecu pe Moric cu plecăciuni atît de adînci, încît, în uriaşul vestibul al sălii de primire,^ mulţi ochi se întoarseră după cel ce pleca, dar mai cu seamă ochii doamnei Tarnoczy care făcea parte dintre puţinii cunoscători ai celui astfel onorat.

— Doamnă, i se adresă cămăraşul văduvei cu privirea încremenită, acum e rîndul domniei tale să intri.

Doamna Tarnoczy nici nu se clinti.

— Doamnă, ţi-a venit rîndul.

Doamna Tarnoczy îşi împreună mîinile pe piept.

— Să fiu eu oare unul dintre adormiţii din Efes ? întrebă, purtîndu-şi ochii asupra grupului, cu o uimire solemnă. Cum m-am trezit ? Pe veşmintele mele nu se vede mucegaiul vechimii. Anii s-au topit într-o singură clipă, roata desfăcută a timpului s-a învîrtit smintită şi huietul ei mare tot nu m-a trezit! Abia acum ! Dar bine, unde mă aflu ?

Atunci păşi înaintea lui Szentpăli.

— N-ai putea să-mi spui domnia ta : cine este principele Transilvaniei ? Eu l-am mai apucat pe Răkoczi Gyorgy I. Dar cum şi-au pierdut tronul Răkoczi Gyorgy II şi fratele lui mai mic, domnişorul Zsigmond ? Cum v-aţi făut rost domniile voastre de principe din casa Băthori ? Mă jur^pe Dumnezeul meu că mi s-a părut că ramura bărbătească a acestei familii s-a stins. Ciudat !

Doamna Tarndczi întîlni privirea şi zîmbetul îndoielnic al anturajului şi îndată le găsi ea însăşi explicaţia.

— Sînt nebună, nu ? Dar cît este de sărman cel care astăzi are minte, căci sufletul îi este pierdut !

Cei de faţă nu înţelegeau patimile ce învolburau sufletul văduvei, iar indignarea ei profundă izbucnită cu o putere tragică fu primită cu un rîs vesel pe care nici apropierea odăii unde se afla principele nu reuşi să-l potolească, ci îi domoli numai larma, nu şi ascuţişul ce rănea inima.

Doamna Tarnoczy părăsi mîndră vestibulul dar simţea că, în pofida energiei sale aspre, picioarele îi tremură. Cămăraşul ce ţinea rîndul pronunţă numele altuia, iar audienţele continuată netulburate.

încă în aceeaşi zi sosi din Mediaş diacul Dome aducînd cu sine scrisoarea lui Kapronczai pe care o primise în momentul plecării.

Era scurtă dar importantă pentru Răkoczi.

«Soseşte trimisul prinţului Radzivil, mitropolitul de Kiev. Lupu voievod se pregăteşte să-l primească cu mare cinste. Domniţa, fiind supărată din pricina lipsei lui Mikes Jănos pe care-şi pusese ochii, nu-l refuză. Treburile noastre merg strălucit. Pentru toate trebuie să-i mulţumesc lui Mikes Mihăly care îi furnizează principesei Maria cele mai felurite

ştiri despre viaţa aventuroasă a lui Mikes Jănos. în afară de. asta, el a ajuns un adevărat maestru de ceremonii al

voievodului. Introduce la palat bucătărie leşească şi mode noi, iar recepţiile le organizează după protocolul de la curtea fostului principe Băthori Găbor. Doamnele de la curte îl îndrăgesc pentru voia sa bună şi uituceala lui. Se îngrijeşte întruna de petreceri şi chiar şi acum tropăie în capul gol, cu bîta în mînă ; în urma lui un buchet din cele mai frumoase femei învîrt jocul naţional românesc... Rezidentul din Tîrgul laşilor al înălţimii sale ia în nume de rău că, deşi mă aflu adesea la curtea voievodului, nu pot duce nimic la bun sfîrşit împotriva Mikeseştilor. Mă consideră lăsător şi uşuratic, ba ieri a insinuat în faţa cuiva că aş fi mituit şi trădez interesele înălţimii sale. îmi pare rău că trebuie să induc în eroare în privinţa mea un nobil atît de onest; dar încă din primele zile am bănuit ca tînăra lui soţie ştie tot atît din secretul diplomatic cît ar putea să ştie o matroană vîrstnică a cărei virtute nu e neutralizată de frumuseţe. Rezidentul începe să urgenteze personal cererea de extrădare a Mikeseştilor, odată ce eu nu procedez cu destulă conştiinciozitate. Las' s-o facă. Excesul lui de zel nu mai e primejdios. Sîntem în pragul succesului... încă un pas şi el îmi va da prilejul, la Alba lulia, să cer în genunchi iertarea înălţimii tale pentru norocoasa mea cutezanţă”.

— Se vede că şi în crima de rapt se ascunde uneori niţel „jus regium” care în caz de defectus ne aduce folos nouă, principilor.

Spiritul avocăţesc al lui Răkoczi i se păru plin de duh diacului Dome şi, cu toată poziţia lui modestă, avu îndrăzneala să-l însoţească cu un zîmbet vesel.

— Dacă Mikeseştii n-ar fi fugit în Moldova, ^continua principele, o problemă politică de mare importanţă s-ar fi putut întoarce uşor împotriva mea.

— Ba chiar şi dacă, întregi diacul, Mikes Jănos n-ar fi fugit din Moldova în Transilvania.

— E adevărat, zise Răkoczi, şi încep să regret că am dat poruncă să fie prins:

— Cu asta, înălţate doamne, nu i se întîmplă nimic rău, odată ce, din întîmplare, l-am prins chiar eu.

— L-ai prins ?

— Da, înălţate doamne, dar încă nu ştie că e rob.

— Cum aşa ?

— Fiindcă nu e conştient. Rana lui, dobîndita în duel,

este primejdioasă.

— Şi proscrisul, după ce că şi capul lui este al legii, a mai avut îndrăzneala sa lupte în duel ? întrebă cuprins de indignare Răkoczi.

— Un ofiţer de gardă a jignit-o într-o cîrciumă de rînd pe Tarnoczy Săra, a cărei onoare a luat-o sub ocrotire înălţimea ta, debitînd în faţa altui ofiţer de gardă suspiciuni josnice la adresa ea. în clipa aceea îşi făcu apariţia Mikes Jănos şi-i spuse pe un ton calm însă poruncitor : „Domnia ta ai jignit pe Răkoczi Gydrgy, principele Transilvaniei şi onoarea corpului de gardă. Eu, prin urmare, îţi rup epoleţii şi nu regret decît că acest lucru nu l-a făcut camaradul domniei tale din corpul de gardă”.

— Foarte bine. întocmai aşa trebuia să vorbească un supus fidel şi un cavaler viteaz. Pe mizerabilul acela de ofiţer de gardă îl voi scoate îndată din rîndurile „nobilei societăţi”.

— A murit deja, înălţate doamne. Acoperindu-şi rana cu stînga, Mikes Janos continuă duelul şi-l împuşcă în cap.

— Ar fi putut să facă ceva mai bun, spuse Răkoczi nemulţumit.

— Tot aşa şi eu, înălţate doamne, care, aprinzîndu-ma din cauza defăimării steagului corpului de gardă, m-am oferit ca martor pentru Kerekszegi, căci fără secunzi, duelul n-ar fi avut loc.

— Ei, mare lucru trebuie să se fi întîmplat ca să iasă flăcări din focul tău ostăşesc. De altminteri, dacă mareşalul nostru pune în mişcare afacerea, cu eroismul tău, în loc de pinteni cavalereşti, îţi faci rost de o pereche de cătuşe.

— Mai grea decît cătuşele mi-ar fi conştiinţa că am răbdat în tăcere jignirile aduse principelui meu.

— Dar cum se întîmplă că Mikes Jănos luptă pentru onoarea Sărei Tarnoczy care i-a adus atîta jale în familie ? întrebă principele ca de sine însuşi.

— Şi ce e mai mult, lîngă patul său de suferinţă o vede mereu pe doamna lui Haller Peter, iar cînd îl apucă fier-binţelile îi rosteşte necontenit numele... Ar trebui să cred, înălţate doamne, că de fapt nici n-au răpit-o pe Săra.

— Acum şi mij mi se pare nelămurită problema, cu toate dovezile judecătoreşti.

— Probabil că dragostea comună a celor doi fraţi a dat

lucrurilor această întorsătură îngrozitoare.

— Orice s-ar fi întîmplat, sînt silit să las legea să-şi urmeze cursul ei. Mă voi folosi însă de dreptul de graţiere, deşi în privinţa moşiei sînt ferm legat prin cuvîntul meu princiar. însă pe Mikes Jănos prins de tine, îndată ce starea lui ji-o va permite, să-l duci ca prizonier, cu escorta necesară, la Mediaş, ca să fie îngrijit cu cea mai mare atenţie. Medicul alteţei sale principesei va prelua cît mai curînd tratamentul bolnavului. Sper că şi alteţa sa va porunci şambelanului său ca să trimită o doamnă de la curte să-i poarte de grijă rănitului.

XVII

îndată ce se retrase dinaintea privitorilor, mîndria doamnei Tarnoczy se preschimbă într-o îngrijorare chinuitoare.

Ceva anume îi şoptea că norocul şi-a întors faţa de la dînsa şi, cu toanele lui fluşturatice, zîmbeşte acum familiei Mikes. Planurile ţesute din amestecul ciudat al fanatismului religios, al ipocriziei şi al răzbunării neîmpăcate începuseră să se destrame fir cu fir în faţa ochilor ei. Peste tot descompunere, fărîmiţare, prăbuşire.

— Să fi trăit deci în zadar!... Să aud deci din nou bucuria clocotitoare a familiei nesuferite ? De ce spunea sufletul din mine : Nu te închina Dumnezeului lor şi nu face după faptele lor, ci sparge şi sfărîmă idolii lor ? De ce am avut credinţă ca să-i ruşinez, de ce i-am batjocorit dacă inima mea nu are ac să-i înţepe ?

O lacrimă îi năvăli între gene şi presimţirea ei, duhul ce o urmărea, noul ei duşman îi şoptea tot mai cu dinadinsul că, pas cu pas, nenorocirile o vor urmări cu chip de diavol rînjitor, cu răsuflarea însetată de răzbunare, cu picioarele uşoare şi cu hohotul grohăitor.

Clipa face să-i crească neliniştea, orele o fac tot mai uriaşă.

Zadarnic reia reflecţia mai cumpătată, că povestea lui Mikes Moric este cu totul deosebită de procesul de rapt şi că inima soţilor Mikes care au pierdut doi fii, un frate şi atîta avere, chiar de-ar fi de marmură, s-ar putea sfărîma sub o năpastă ca asta. între timp, presimţirea doamnei Tarnoczy îi tot şoptea : să nu crezi, să nu crezi ! Ei vor trăi, iar dacă speranţa vrea să-şi ia rămas bun şi deznădejdea bate la uşa lor, le vine în ajutor norocul

reîntors la dînşii.

Cumplite, cumplite prorociri !

Văduva noastră îşi uda batista cu lacrimi mai sincere decît cele vărsate la catafalcul soţului ei sau pe care le-ar vărsa la înmormîntarea fiicei sale.

Fiindcă adevărata ei familie erau ura şi răzbunarea. Şi să le lase pe ele să se chinuiască flămînde şi însetate, cînd pelicanul, dacă e nevoie, îşi hrăneşte puii cu sîngele din pieptul său ?

— Să nu-mi văd casa pînă cînd nu-i voi putea împodobi fruntea cu ghirlandele de flori ale bucuriei ! Să nu văd castelul semeţ şi trufaş al Mikeseştilor pînă cînd deasupra herbului porţii nu va fîlfîi steagul de doliu ! oftă doamna Tarnoczy cu o izbucnire sălbatică.

Ci iată, în sufletul ei tresări o voce străină din buzele, mute pînă acum, ale conştiinţei, ale celei căzute în letargie : Este scris în sfîntă carte : „De ce să-i zic nelegiuit celui căruia Domnul nu i-a zis nelegiuit ; şi de ce l-aş blestema pe cel ce nu e blestemat de Domnul”... Groaznic, groaznic !... Dar îi va blestema pe ei Domnul ; mîna lui va lovi asupra lor! Căci vina pentru viaţa mea de familie distrusă este a lor, îi apasă pe dînşii ! Dacă n-ar suferi nesfîrşite chinuri, de ce m-am rugat, de ce am suferit eu, dacă nu este îngăduit să urăşti decît fără putere ?

Doamna Tarnoczy făcu grabnice pregătiri de călătorie ca să pornească, nu spre casă, nu la castelul din Sînzieni, ci la Mediaş, ca în clipele ce vor decide asupra Mikeseştilor să soarbă picătură cu picătură nectarul răzbunării, ca pe o hrană proaspătă pentru rădăcinile inimii sale, iar acolo unde s-ar produce o spărtură, să aţîţe, să îndemne, să stîrnească mînia împotriva celor acuzaţi de rapt.

— Totul e în zadar, totul e în zadar, şopti din nou presimţirea ei înverşunată. Norocul s-a întors acum jpre dînşii ! Cine opreşte soarta care se învîrte ? Blestemul tău e
iară putere, ura ţi-e lîncedă împotriva spiţelor rotitoare ale evenimentelor. Acum se întoarce norocul, acum !

Doamna Tarnoczy ajunse la Mediaş şi cu ea odată şî presimţirea.

Tocmai ajunci, la cererea procurorului, staturile şi ordi-nele din dietă condamnau cu majoritate de voturi pe cei

trei Mikes fugiţi.

Senjinţa cu moartea şi pierderea posesiunilor a fost pronunţată.

Mulţimea se îmbulzea în grupuri compacte pe străzi. Pe toate buzele se afla doar vestea cea mai nouă, vestea cea mare, faptul însemnat al dezastrului celor trei magnaţi.

— Victorie, victorie ! strigă doamna Tarnoczy şi în piaţă porunci vizitiului să întoarcă trăsura.

— Unde ne oprim, mărită doamnă ?

— La Sibiu.

Vizitiul care nu cunoştea încă firea stăpînei sale zise speriat :

— Mă rog cu supunere, cailor le-am dat ovăz de dimineaţă, sînt osteniţi, le-ar fi prea mult chiar pînă la staţia cea mai apropiată.

— Ticălos nenorocit, răcni la el văduva, de cînd ai ajuns să fii stăpîn pe trăsura mea ? Ce te priveşte, chiar de vor crăpa caii ?! Mînă !

După un astfel de îndemn, vizitiul începu să pocnească din bici lovind în dreapta şi în stînga şi, parcă ar fi dus o trăsură de nuntă, gonea fără să se uite, dintr-un făgaş în altul, urcînd şi coborînd peste pietre. Cetăţenii paşnici ai Mediaşului fugeau de departe din calea lor.

Dispoziţia doamnei Tarnoczy se putea asemui cu acele rulouri de pergament scoase dintre ruine de pe care, dacă razi una din scrieri, descoperi alta dedesupt, cu semne, limbă şi conţinut diferite.

Rîse de presimţirea sa, se desfăta cu împlinirea răzbunării, gonea să-i ducă fiicei sale vestea de bucurie, iar după ce timp de un sfert de ceas îşi ţinu sentimentele la nivelul înalt al patimii, coborî în cloacele puturoase ale acestora.

Socoti iugărele pe care, odată cu pronunţarea sentinţei, fiică-sa le cîştigase ca dar de nuntă. Adună veniturile pro-
venite din drepturile regalelor, se gîndi la aşezările în care

se mai poate ocupa pămînt din *commune terrenum* [8] şi unde poate începe cu folos procese de hotărnicie. Unul din contracte poate fi atacat sub pretextul schimbului simulat, şi cum proprietarul este un domn comod şi moale, procesul, nedrept în fond, ar putea să se termine

printr-o *complana- tio.* [9] Se gîndi că în ţinutul Chioarului îi revenea Sărei o părticică mică dintr-un sat în care locuiau numai boiernaşi băutori şi distrugători de păduri. Acestora li s-ar putea da împrumuturi cu camătă şi cît nu va înghiţi

dobînda va trebui procurat prin *minor potentia* [10], ba poate că va reuşi să provoace un caz mai mare de samavolnicie cu preţul de nimic a două-trei capete sparte.

Punînd una lîngă alta toate acestea, doamna Tarnoczy găsi că, în zece ani, fiică-sa poate deveni mai bogată chiar decît avutul Haller Peter, dacă treburile ei ar fi conduse de o mînă energică.

Dar aici lucrurile se încurcau. După doamna Tarnoczy, Haller era un bărbat neajutorat, care economisise fiind nepriceput ; şi cu toate că pentru sine cheltuise puţin, răuvoitorii ar putea să-i smomească şi ochii din cap.

— Ăsta ar şti oare să cîştige şi să se extindă ? zise văduva cu înflăcărare, încît se auzi pînă la vizitiu. Cum să ştie ?

Atunci, dîndu-şi seama că gîndise cu voce tare, se uită în jurul ei.

Era o zi de iarnă senină şi rece. Ţinutul era acoperit cu un strat subţire dar scînteietor de zăpadă. Aerul era străveziu, iar fumul din coşurile unei mici aşezări din faţă se înălţa ca nişte stîlpi albaştri abia încovoiaţî.

Doamna Tarnoczy se înfăşură mai bine în blană şi-şi continuă firul de gînd întrerupt.

— Ce nevoie mai are Săra de neputinciosul de bărbatu-său ? Nu şi-a ajuns oare toate scopurile care le putea atinge prin mîna lui Peter ? Iată întrebarea care se ridică... La ce foloseşte podagra ? Haller Peter mai poate respira chiar zece ani ae aici înainte. Dacă ar muri degrabă, aş
putea pune eu la cale moşiile fiicei mele, iar dacă dintre bătrînii Mikeseşti, fie bărbatul, fie femeia ar supravieţui năpastei căzute pe casa lor, m-aş putea judeca cu ei pînă li se va curma răsuflarea. Pînă şi cavoul lor strămoşesc l-aş putea ocupa şi, scoţînd vechile oseminte, aş face din el un lăcaş cinstit pentru morţi. Şi nici condiţia de văduvă a Sărei n-ar fi de lepădat. în diata lui, Haller o lasă moştenitoare a întregii sale agoniseli, iar eu nu i-aş îngădui – nici după decurgerea anului de văduvie – să arendeze partea de moşie de pe ramura bărbătească fără o învoială favorabilă. Fata mea ar fi una din cele mai avute femei din Transilvania. Dar soţul ei o mai poate duce ani de zile. Deşi, dacă el ar închide ochii, pe Săra aş lua-o îndată la mine ca să locuiască din nou în casa mea modestă şi li-

niştită, departe de lumea fără credinţă, desfătată şi trufaşă.

După aceea, mintea neobosită a doamnei Tarnoczy trecu şi la cele mai rele posibilităţi şi urzi un plan de acţiune după care, chiar dacă viaţa lui Haller s-ar prelungi, darul de nuntă procurat de la familia Mikes să poată ajunge în mîna ei.

— La început îl voi lua în arendă, gîndi, pentru bani puţini, iar după aceea se va alege : va fi mai bine ca Săra să se mute de la soţul ei neputincios fără proces de divorţ, pentru a nu i se lua pensia de văduvă, ori de dragul diatei să rămînă lîngă ciolanele reumatice ca îngrijitoare ?

Astfel visa doamna Tarnoczy despre cei şapte ani graşi din Eghipet cînd, ieşind din mica aşezare, atenţia i-a fost captată de o trăsură ce înainta încet.

înaintea ei călăreau doi lăncieri, paza era constituită din alţi doi, pe cînd în flancurile vehiculului se vedeau tot atî- ţia carabinieri.

Doamna Tarnoczy îşi puse mîna streaşină la ochi şi se uită... se uită.

— Aştia duc arestaţi... Mînă mai încet!

Se apropie un lăncier.

— Pe cine păziţi voi ?

— Nu ştiu.

Doamna Tarnoczy se întoarse spre celălalt lăncier.

— Pe cine duceţi la închisoare ?

— Da’ sufletul lui taică-meu o fi ştiind ?

— Ei, ce secui necioplit e ăsta !... Mină încet !

Trăsura era doar la cîţiva paşi.

Doamna Tarnoczy se ridică în picioare şi se uită... se uită. Pe chipul ei se arătă roşeaţa care goni paloarea, se îmbină cu ea şi se pierdu în culoarea purpurie. Iar ochii ei deveniră ascuţiţi ca ai cilihoiului care simte prada, un foc sălbatic se aprinse în ei şi-i străfulgeră o bucurie răutăcioasă.

— Nu mă pot înşela ! O, credincioasă aducere aminte, cît îţi datorez pentru Această clipă !... Opreşte, vizitiu !

— Carabinieri ! Lotrul ăsta s-a dedat la jaf ori a şterpelit doar ceva ?

— S-o ia pricoliciul pe jupîneasă ! Da’ de ce-i defăimează pe robii principelui ? zise unul din carabinieri.

— Ia nu te mai răsti. Eu sînt femeie nobilă iar robul ăsta-i un instigator căruia mîine-poimîine călăul îi va tăia grumazul în piaţa din Mediaş şi apucînd de păr capul însîngerat, printre răpăitul tobei, va striga de trei ori spre norod : Aşa pier răpitorii de femei şi trădătorii de patrie. Tararam, tararam, tararam !... Dă cu biciul, vizitiule !... Mikes Jănos, măcar de-ai suferi înaintea ceasului morţii de boala copiilor şi de lepră ! Doamna Tarnoczy e cea care-ţi face urarea asta, fur de femei ce eşti ! Mînă repede, vizitu !

Arestatul bolnav nici nu bănuia cine se gîlceveşte cu dînsul. De slăbiciune şi uimire zăcea nemişcat şi doar ochii i se atîrnaseră întrebători pe apariţia înverşunată ce părea venită din fundul iadului pe pămînt ca să ţină lecţii asupra păcatelor din altă lume ce nu pot pătrunde în inima omenească.

Abia cînd prigonitoarea lui îşi rosti numele, se cutremură din tot trupul şi rana îl înjunghie, îl duru de parca s-ar fi deschis.

— O, cerule ! Asta-i mama Sărei ! Să las să cadă asupra mea blestemul ei ! oftă sufletul lui plin de amărăciune.

Vizitiul văduvei îşi îndemna caii osteniţi cu prea puţin folos.

Bietele dobitoace nu mai erau în stare de nimic.

Doamna Tarnoczy însă era liniştită acum, iar pe trăsăturile ei se aşternu o dulce visare.

De pe buze îi porni o melodie, lină la început, care încet încet se îmbrăcă în cuvinte :

Te-oi slăvi, Mărite Doamne, ne-ncetat pe-a vieţii cale !
Tuturor voi da de veste faptele măririi tale!
Sufletu-mi de bucurie îl voi face să tresalte
Şi-al tău nume, totdeauna, eu îl voi cînta Prea Nalte 1

Vizitiul se uită înapoi la stăpîna sa şi cu codiriştea atinse şăuaşul.

Căci înfrînţi au fost aceia re-mi purtară vrăjmăşie Şi din faţa ta, Stăpîne, ei pierit-au pe vecie.

Căci pe scaun tu şezut-ai, Dreptule Judecător, Şi făcutu-mi-ai dreptate, în pofida tuturor.

Vizitiul se uită iar înapoi şi-l lovi pe lăturaş.

Ai certat atîtea neamuri şi-ai făcut să piară-nvins
Omul fără de credinţă şi-al său nume Tu l-ai stins!
Cel vrăjmaş de-a sale arme ai făcut lipsit să fie ;
Ale lui cetăţi, Stăpîne, prăbuşit-ai pe vecie.

Vizitiul, privindu-şi acum năuc stăpîna, dădea cu zel cînd în şăuaş, cînd în lăturaş.

Şi-amintirea lui pierit-a în acelaşi timp cu ele !

Dumnezeu în veac rămîne şi-n înaltul plin de stele, împărat, Stăpîn a toate, cu puterea nesecată.

El şi-a pregătit de-acuma scaunul de judecată

Fiindcă Domnul judeca-va toată lumea cu dreptate : Domnul judecă mulţimea fără nici o strîmbătate!

— Mărită doamnă, n-ai vrea să mîi domnia ta caii ? Fiindcă eu nu-i mai pot mîna nici un pas mai departe.

— Mojic prost ! Opreşte la ferma aceea. Acolo le poţi da cailor o mînă de fîn şi patru cupe mari de ovăz.

Ferma nu era departe ; noi însă ajungem fără oprire Ia Sibiu.

XVIII

’ Din marele şi mohorîtul palat al lui Haller Peter pe noi nu ne interesează decît o neînsemnata parte de care va £i vorba în povestirea noastră.

O vom vizita, începînd cu odaia de lucru a consilierului de stat.

Pe pereţi atîrnau portrete străvechi şi arme. Mobilierul ţinea seama cu deosebire de confortul bărbătesc. Fotolii şi divane largi pe care se poate trîndăvi. în mijlocul bolţii, un lampadar veneţian de preţ atîrnat pe o coarda aurită luminează serile încăperea unde, în firida unei ferestre, se poate vedea un scaun îmbrăcat în purpură, împodobit cu mozaicuri şi o măsuţă de brodat. Sînt singurele lucruri ce reprezintă interesele lumii feminine. Şi Haller are o masă şi încă una importantă de vreme ce a dat numele încăperii. Pe ea zac cărţi de legi şi documente oficiale, ca odinioară, însă fără colb şi neîmpodobite de pînze de păianjen. Pe pieliţa bălană de mucegai a uriaşei călimări se află – asemenea unei copci de prins ţipari în lacul îngheţat – o măruntă deschizătură prin care, la nevoie, pana ia atingere cu cerneala.

Din camera de lucru, o uşă bine mascată în perete

duce în odaia de dormit o soţului, avînd duşumele aşternute cu ţesături turceşti, pereţi îmbrăcaţi în saftian cu pătrăţele pe cîmp albastru şi boltă cu fresce zugrăvite, încă din timpul domniei lui Zăpolya Zsigmond, de un pictor italian care executase frescele mai ieftine ale palatului princiar. Patul lat al lui Haller era lucrat din cedru iar partea dinspre perete îi era apărată cu perne împotriva frigului care nu se simţea. Pe jos se întindea obişnuita piele de urs de parcă scumpele covoare de pe duşumele ar putea lăsa să treacă puţintel aer rece jpre tălpile bărbatului cînd acesta se dezbrăca sau se îmbrăca.

în iatacul doamnei, acest sanctuar care n-ar trebui văzut niciodată de străini, chiar dacă ar face parte din sexul frumos, nu vom intra din respect pentru decenţă.

Sara poate trece de acolo de-a dreptul în camera ei de Toaletă ale cărei secrete i le-ar putea povesti lui Zakariăs camerista Jutka, preschimbată acum într-o fată drăguţă. Nu putem susţine însă cu toată credinţa că o şi face. în general, curiozitatea noastră se extinde rareori pînă la cameriste şi mai curînd din auzite decît din experienţă putem spune, cînd spunem, că ele şi văd, şi vorbesc, cînd au prilejul.

Dinaintea patului lui Haller ardea lampa.

Zakariăs punea cărbuni pentru încălzire, încet, ritmic, suflînd cenuşa de pe unii din ei ca să aţîţe părţile stinse.

Ceasul din perete bătu numai de şase ori şi nici cetăţenii Sibiului, obişnuiţi să se culce devreme, nu considerau încă seara ca pe o noapte tîrzie.

Domnul Peter voia să se culce fiindcă nu se simţea tocmai bine. Trebuia întoarsă vizita ce le-o făcuse doamna comitelui sas, iar el, cu îndrăzneală cavalerească, îşi conduse frumoasa mireasă în strada învecinată şi, cu toate că s-au întors cu trăsura, a inhalat aerul neguros; în pridvor, în vreme ce-i dădea braţul Sărei, tuşi aspru de trei ori, ceea ce era de rău augur.

Din această clipă deveni necesară apariţia lui Zakariăs.

Patul, slavă sfinţilor, era apt pentru folosinţă, iar lunga desfăşurare a dezbrăcării începu, acompaniată de monologul ce nu se mai auzise de multă vreme.

— Da’ zău, şi caii trebuie să-şi schimbe de multe ori stăpînii. De la economul nostru s-a dus la cuvioşia sa părintele, de la dînsul la Heinzinger, de la ăsta la Apor Găbor, de la domnul Găbor la sergentul dărăbanilor albaştri,

de la ăsta la dulăul din Oarba, de la el la scutierul domnului Mikes Mihăly, în sfîrşit, s-a oprit în mîinile tristului cavaler. Dar acuma are părul lung şi se vede că-l ţesală rar. Majordomul abia l-a cunoscut.

în timpul acesta, Zakariăs îi scoase lui Haller cizma stîngă.

— Nu smuci aşa ! Despre ce vorbeşti !

— La Rigd mă gîndeam. Sărmanul! Trebuie că mănîncă prost. Ce să aibă grijă de el domnul acela trist care îşi uitase privirile pe scaune, pe portrete, pe sfeşnice, pe blana de urs, pe zăvorul de la odaia măriei sale doamnei, încît majordomul se temuse că-i legat prin vrajă şi nu se va mişca decît după trei „Tatăl nostru". De bună seamă şi-a pierdut mireasa şi de aceea îi era cu amar comoara, strălucirea, bucuria miresei altuia. Ne trăim viaţa pe rînd. Acum e rîndul măriei tale. Mai înainte poate că a fost al

Zakariăs scoase cizma dreaptă.

— Despre cine vorbeşti ?

Cămăraşul îşi săltă stăpînul în pat şi zise :

— Şi eu aş vrea să ştiu ! Majordomul, în timp ce-l conducea prin casă, gîndea că ăsta ar putea fi Mikes Kelemen dacă n-ar fi mai oacheş, mai frumos şi mai înalt. Dar deoarece era mai oacheş, mai frumos şî mai înalt, nu putea fi nicidecum Mikes Kelemen. Avea o stare sufletească furtunoasă, nici numele nu şi l-a rostit şi degeaba i se spunea că măria ta e Haller Peter, nimeni altul decît Haller Peter care s-a însurat, nu auzea, de parcă i-ar fi vorbit de la o milă nemţească. Fiindcă cel care vrea să moară de supărare, nu obişnuieşte să asculte flecăreala goală.

Uşa de la iatacul Sărei era pe jumătate deschisă.

— El, el este ! izbucni de acolo un glas dureros, care ajunse pînă la patul lui Haller ; cel puţin asta laşa să se bănuiască tresărirea muşchilor feţei acestuia.

Luînd pe braţ grămada de haine, Zakariăs îi ură stăpînului noapte bună şi merse de-a-ndoaselea cu paşi măsu- raţi pînă în prag. îşi încheie slujba din acea zi printr-o plecăciune.

„Nici Jutka nu ştie numele cavalerului, dar măria sa doamna da", fu remarca pe care cămăraşul o duse cu sine, tot cumpănind dacă descoperirea lui o fi de vreun

folos.

Haller adormi tîrziu şi se sculă devreme.

Lumina slabă a revărsatului do zori abia se furişase în odaie cînd el deschise ochii.

îşi începu roboteala zilei printr-o tuse subţirică.

Deodată însă rămăsese descumpănit, văzînd că uşa de la iatacul soţiei sale este deschisă.

— A uitat sărăcuţa s-o închidă, iar acum îi tulbur odihna, deşi somnul de dimineaţă e cel mai dulce în fericita vîrstă a tinereţii.

Haller depuse eforturi extraordinare pentru a-şi reţine tuşea : nu reuşi însă a învinge cu totul duşmanul ce tulbura liniştea.

Fiecare acces de tuse făcea să-i palpite inima.

— Doamne ! Acum se trezeşte, biata de ea.

Nici un zgomot.

Haller asculta, îşi strîngea buzele, de încordare sîngele îi invada obrajii : zadarnic ! Duşmanul tulburător de linişte năvăli iar pe buzele sale.

Atunci, cu un calm disperat, îndepărtă de pe dînsul pilota, plâpumile şi ieşi din patul cald, silindu-se să ajungă în vîrful picioarelor, ceea ce nu era lucru de glumă, la uşa blestemată, ca s-o închidă. Dar tocmai ajunsese cînd trebui să tuşească din nou.

— Acum într-adevăr o trezesc ! oftă şi privi cu îngrijorare prin deschizătura uşii spre pat. Perdeaua era dată la o parte iar pernele patului aşternut aşteptau neatinse în lumina zorilor pe cea care nu se culcase încă. în Haller îngheţă sîngele.

— Cerule ! Ce s-o fi întîmplat ? murmură şi ajunse deodată în mijlocul iatacului.

îşi găsi soţia în jilţul de lîngă uşă, îmbrăcată, cu mîinile împreunate, cu capul aplecat. Pe trăsăturile mîhnite ale obrazului de albeaţa crinului era scrisă atîta suferinţă cîtă nici chiar ochii nepăsării n-ar putea citi pînă la capăt fără a face pauze, cîtă n-ar putea sculpta artistul în marmura unui monument funerar, iar geniul cu făclia coborîtă care priveşte o urnă n-ar putea s-o reprezinte decît în nuanţe stinse.

Oare e leşinată, trează sau doarme ?

Printre pleoapele ei Haller mai observă strecurîndu-se lacrimi. Respiraţia-i subţire, neliniştită arăta că acest

lucru nu-i împiedică activitatea, şi cum privirea soţului n-o schimbă pe cea a femeii, trebuie că dormea.

Haller închise uşa şi se retrase tot atît de încet precum venise.

Judit arătă la dejun că Săra suferă de durere de cap şi nu iese decît mai tîrziu.

— A răcit ieri ! zise Haller. De altminteri, în Jipsa ei, putem pălăvrăgi despre tainele noastre. Am primit infor- mâţii sigure că Mikeseştii vor £i condamnaţi. Prin urmare, de ce aş fi întîrziat ca din cauza formalităţilor să nu-mi aduc la îndeplinire intenţia ? Banii luaţi pe amanet de la doamna Tarnoczy au întregit capitalul necesar, eu mi-am trimis ruda, încă de săptămîna trecută, în Tîrgul laşilor, iar chitanţele asupra achitării preţului pentru moşiile Mikeseştilor vor fi mîine aici, hehe !

Rîsul fu întrerupt de tuse.

— Straşnic am păcălit-o pe doamna Tarnoczy, haha !

— Şi ce plăcută surpriză pentru Săra !

— M-am gîndit şi la altceva, continuă Haller. Dar asta nu mai e o taină. E un plan hotărît şi de mîine vom începe să-l punem în aplicare. Sibiul, dragă nepoată, este un loc plicticos. Nu are societate. Aici te înconjoară aceeaşi singurătate ca în satul cel mai pustiu. Şi clădirea aceasta e întunecată şi greoaie. Ne apasă sufletele cu greutatea ei informă. Azi noapte am avut tot timpul impresia că sînt culcat în firida unui mausoleu, ca o mumie tăbăcită în pergament, hehe !... Şi ce bucurie îi pot aduce eu Sărei ^aici ? Oare de asta am luat-o de soţie ? Ca s-o ucidă singurătatea nesimţitoare şi asasină ? La curtea lui Răkoczi nu există nimeni să-i poată concura frumuseţea, iar banii mei şi poziţia mea o încredinţează că nu poate fi întrecută de altcineva nici în splendoare, nici în onoruri. Trebuie s-o duc pe Săra la Alba lulia. Doar să deschid uşile palatului strămoşesc şi ea va fi promovată fără întîrziere regină a modei şi graţiei. Vom da baluri strălucite. Vom aduna în jurul nostru cavalerii Transilvaniei, ca să răsune muzica m saloanele noastre şi eu însumi voi dansa polca bătrînească, hehe ! Adică, în două săptămîni ne vom aşeza la Alba lulia şi, nu-i aşa, dragă nepoată, ai să iei asupra domniei tale grijile mutării ? Nu-i aşa că eşti gata s-o faci ?

— Eu nu plec din Sibiu, zise intrînd Săra care auzise ultimele cuvinte din conversaţie. Vreau să trăiesc în

această casă liniştită, departe de zgomotul ameţitor şi bucuriile dezlănţuite ale lumii, pînă cînd Dumnezeu mă va chema la dînsul. Iar tu nu vei fi atît de neîndurător încît să mă împingi în vîltoarea lumii ! Ce avem noi cu societatea, ce avem noi cu lupta deşertăciunii cu deşertăciunea ?

Pînă acum, soţia nu i se adresase lui Haller pe un ton atît de intim şi pînă în această clipă Săra n-a dat nici un semn de dorinţă sau repulsie. îşi lăsa soţul să facă după voia şi plăcerea lui şi, pe cît se putea, acoperea cu vălul indiferenţei rana a cărei durere era mereu trezită de taină şi de căinţă.

— Draga mea, răspunse Haller cu chipul strălucind de bucurie şi mulţumire, tu nu-ţi poţi îngropa tinereţea înfloritoare între aceşti pereţi izolaţi şi reci. De ce să vegeteze pe stînca golaşă floarea care poate fi podoaba grădinii şi mîndria grădinarului ?

— Tinereţea mea va fi scurtă, Peter ! zise Săra zîmbind melancolic. Va dispărea înainte ca tu să-i faci pe alţii să-i observe pretinsul farmec.

— Te duc la Alba lulia numai ca să-i asigur trăinicia. Eu sînt îngrozitor de egoist! Hehe ! Doresc să dansezi, să te bucuri şi să fii sărbătorită, fiindcă Haller Peter are orgoliul ca soţia lui să fie considerată cea mai frumoasă. Cea dintîi melodie care-ţi va punea piciorușul în mişcare va face ca ochii tăi să vadă lumea în alte culori.

— Convinge-o pe maică-mea să frecventeze balurile. Eu o voi urma, zise Săra cu ironie.

— Nu aşa, prefăcută mică ! O voi convinge pe mama ta sa reducă la jumătate blestemele scornite cînd fiica ei va fi declarată regina petrecerilor.

— Se spune că omul e cuprins de o tainică înfiorare cînd glumeşte asupra unui mormînt nebănuit, fără de nici un semn. Peter, să nu vorbim despre bucurii!

Pe chipul Sărei se răspîndi o expresie de nedescris, un amestec de întristare şi groază. Se ridică de la masă pentru a se retrage în odaia ei.

Zakariăs intră cu o lungă hîrtie în mînă.

— E trimisă de cornițele saşilor. Gornicul lui aşteaptă în pridvod, măria ta !

După forma hîrtiei părea să fie o circulară, iar Haller Peter trecu în camera de lucru să-şi noteze cele comunicate.

— Să nu-l părăseşti pe soţul meu, Judit, dacă s-ar întîmpla să mor ! E un om atît de bun şi are atîta nevoie jă fie îngrijit de o femeie ! Eu nu-l merit. Judit, nu-l părăsi pe soţul meu !

— N-ai decît nouăsprezece ani şi vorbeşti despre moarte ? De ce această ciudăţenie ?

— Viaţa noastră e în mîna lui Dumnezeu, Judit ! Presimt că voi muri tînără.

Haller se întoarse cu o grabă neobişnuită.

— Mikeseştii ăştia, Mikeseştii ăştia ! mormăi. Du-te cu scrisoarea, Zakariás !

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce s-a întîmplat ? se interesă Judit.

— Sînt cutezători ! Nu dau nimic pe viaţă ! Nu sînt buni creştini ! Mereu se joacă cu capul lor ! Bieţii Mikeseşti !

— Ce s-a întîmplat ? Ce s-a întîmplat ? îl grăbi Judit îngrijorată.

— Jănos a venit în Transilvania fără nici un motiv. Iar principele aflînd, a trimis circulări în toată ţara cu porunca să fie prins.

— Eliberează-l ! strigă Săra, căzînd în genunchi în faţa soţului ei şi îmbrăţişîndu-i genunchii.

Peter întinse mîna speriat ca să-şi ridice soţia.

Judit căzu în jilţ de parcă-i venise leşin.

— S-a sfîrşit cu noi ! murmurară buzele ei abia mişcîndu-se.

Peter nu auzea nimic, îşi vedea doar soţia pe jos şi încerca s-o ridice cu braţele sale fără putere.

— Nu, nu, îl implora Săra, pînă cînd nu-mi promiţi că-i vei salva viaţa.

— Chiar de-o fi să-mi dau sîngele, draga mea. Cine ţi-a spus ţie că Haller Peter n-are inimă ?

Săra duse la buze degetele uscate, noduroase ale soţului ei şi le scăldă în lacrimi.

Judit, îmbărbătîndu-se acum, spuse :

— Jănos zace în hanul lui Girgucz.

— El este cavalerul rănit ? întrebă Haller.

— El ! oftă Judit, îngrijorîndu-se din nou.

— Slavă Domnului. În felul acesta e uşor de eliberat ! zise bărbatul. Stai lîngă mine Săra ca să-ţi arăt planul meu.

Haller ar fi un semizeu dacă natura i-ar dărui un înveliş de care să se poată folosi, ba pare că nobleţea sufletului îi face uneori şi faţa mai frumoasă, gîndi Judit.

— îndată ce amurgeşte, zise Haller, pornesc spre Girgucz. Nepoata Judit vine cu mine. Pe Zakariăs îl lăsăm aicL Este un slujitor credincios şi sincer. Totuşi, nu trebuie sa sporim fără motiv numărul martorilor secretului. Putem ajun.ge aici cu bolnavul înainte de revărsatul zorilor şi ni-^^J nu va baga de seamă nimic. Tu, Săra, pregăteşte-i P^na . atunci o odaie lăturalnica. Şi cine ar îndrăzni să mă bănuiască pe mijie ? De altfel, dreptul meu nobiliar, poziţia mea aristocratică şi rangul de consilier de stat apără această caSv d.e or^ce percheziţie. După ce se va vindeca, îl vom duce fără nici o greutate dincolo de hotare.

Sara îşi împreună din nou mîinile şi cu nespusă teamă imploră :

— Pentru Dumnezeu, numai aici să nu-l aduceţi !

Haller îi aruncă o privire pătrunzătoare care într-o secundă îşi pierdu orice asprime.

— Draga mea Săra ! Ai dreptate. în timpul prezenţei lui ai fi veşnic neliniştită, iar speranţa şi îngrijorarea, mila şi teama ţi-ar răscoli pe rînd nervii slăbiţi. înainte de toate tu ai nevoie de linişte. Vom născoci alt plan.

Pe faţa Sărei se alungau roşeaţa cu paloarea.

Inima Juditei bătea cu putere, la început de frică, pe urmă de bucurie. Cuvintele lui Haller Peter fură puţintel reţinute de o tuse seacă.

— Cheh, cheh, îşi drese soţul vocea, cheh. La marginea ţarii am un vechi castel de vînătoare. Două din odăile lui şi sala mare mai pot fi folosite. îl vom duce acolo pe Jănos şi nepoata Judit va aduce din Braşov o bucătăreasă şi un medic. Aştia nu vor putea merge la casele lor pînă cînd captivul nostru nu se va întoarce în Moldova. Minunată idee, haha ! în lipsa noastră vei avea destule de făcut, dragă Săra, în legătură cu pregătirile de plecare la Alba lulia. Căci eu sînt egoist şi, pentru plictiseala din castelui de vînătoare, pretind ca recompensă, în numele meu şi al nepoatei Judit, ca încă în iarna asta să te pot duce la curtea principelui. Şi obligaţiile slujbei mele mă cheamă acolo. Nu mă tocmesc. Nu pot ceda nici cît un fir de păr din dorinţa mea.

Săra îi întinse mîna.

în casa din Sibiu se observă toată ziua o mişcare vie.

O dată cu căderea amurgului fu adus rădvanul.

Vizitiul vru să înhame caii.

Cojoacele de călătorie ale lui Haller fuseseră rinduite cînd sosi mărita doamnă Tarnoczy.

XIX

— Asta mai lipsea ! mormăi Haller.

— Cum o să fugim de ea ? oftă Judit.

— înştiinţează-o pe Săra, dragă nepoată, despre venirea ei. Pînă la urmă o să găsesc eu un pretext pentru a ne acoperi scopul călătoriei. Te rog să o chemi pe soţia mea.

Cu acestea, Haller se grăbi în coridor să o primească pe soacră-sa.

Doamna Tarnoczy înainta mîndră şi cu privirea arzătoare ca o corabie mare cu trei punţi care, după un drum primejdios pe mare, sc apropie de port încărcată cu comorile Indiei şi cu catargul încununat.

— Unde este fiica mea ? Unde este doamna lui Haller Peter ? îl întrebă pe amfitrionul care o saluta.

— Cărui fericit prilej îi datorăm sosirea neaşteptată a doamnei soacre ?

Doamna Tarnoczy aruncă spre Haller o privire plină de înţeles care îi răscoli acestuia tot sufletul.

— Dar unde e fiica mea ? zise intrînd în salon.

— Pofteşte, dragă soacră, ocupă loc... aici, aici te rog ! Mă duc eu însumi după dînsa.

Doamna Tarnoczy se aşeză în partea stîngă a divanului, fiindcă, după cum se scuza, în casa asta şi cu un astfel de prilej sărbătoresc, întîietatea îi revine fiicei sale.

Haller Peter, speriindu-se de cuvîntul „sărbătoresc”, porni spre camera învecinată pentru a ajunge pe o cale mai scurtă la soţia lui, căreia voia acum să-i dea sfatul ca, sub motivul bolii, să întîrzie, pînă cînd nu va vorbi el cu maică-sa.

Probabil că asupra Mikeseştilor a căzut o mare năpastă, gîndi Peter în timp ce trîntea uşile una după alta. îi voi şopti soţiei mele că am şi plătit preţul estimativ al moşiilor ce urmează a se confisca şi că, după ce se va culca doamna Tarnoczy, voi pleca îndată la drum. Şi orice

ar spune mama, n-are de ce să se teamă.

Cînd Haller intră în camera de toaletă a Sărei, cele două femei nu mai erau acolo.

Spre marea lui neplăcere, trebui deci să se întoarcă.

în fundul rîndului de camere deschise apăru silueta amfitrioanei şi a Juditei.

Doamna Tarnoczy statea pe divan dreapta ca lumina-rea.

Cele două femei veniră mai aproape şi dacă ar fi fost lumina mare, s-ar fi putut vedea tremurul trupului Sărei şi culoarea de ceară a obrazului ei.

— Maică-mea nu vine pe neaşteptate fără nici un motiv. Ştii că o aşteptam pe mai tîrziu.

— Nu uita providenţa ! şopti Judit.

— Tu să nu uiţi rugămintea mea de dimineaţă ! Bietul meu soţ ! Judit, eu am o presimţire rea. Doamne Dumnezeule !... Judit, mă lasă puterile !

Doamna Tarnoczy se ridică, făcu trei paşi solemni spre fiică-sa şi, făcînd o plecăciune fără cusur, reglementară, aproape adîncă, zise cu voce patetică :

— Te salut, soţie a consilierului de stat Haller Peter, fiica mea iubită, donatară regală a Ditrăului, Zagonului, Zăbalei şi a numeroase moşii.

La ultimul cuvînt, trupul Sărei fu străbătut de fiori.

— Nu e de mirare, copilul meu adorat, dacă eşti emoţionată de vestea marii bucurii. Căci de cînd sîntem, prin tine a fost cinstită, pentru întîia oară, o femeie, cu danie regală, apoi ai ajuns în posesia multor, multor averi şi, în sfîrşit, acesta nu e meritul soţului tău ori a rudelor tale, ci exclusiv al tău. Fiindcă, fiica mea, tu ai nimicit acea familie fără Dumnezeu, cum eroii de demult stîrpeau balaurii şi ca veşnică amintire purtau în herburi desenul faptei lor, ca s-o cunoască lumea întreagă şi să n-o uite pînă la sfîrşitul zilelor.

— N-ai şi altă veste mare de bucurie ? întrebă Săra.

— Fata mea, zise doamna Tarnoczy, înspăimîntată de glasul şi privirea ei nepăsătoare.

— Pentru Dumnezeu, taci, mătuşă ! se rugă Judit.

— Ce-ai spus, hăi ? Nu cu tine vorbejc... Ba zău că am, draga mea fiică, o ştire şi mai îmbucurătoare. Cînd veneam dinspre Mediaş, am întîlnit o căruţă înconjurată de oameni înarmaţi. în faţă mulţi lăncieri, în spate şi mai

mulţi, pe de lături dărăbani săcui cu carabinele ridicate.

— Ţine-ţi gura, doamnă soacră ! strigă Haller sosit în încăperea învecinată.

— îl duceau pe lotrul de Mikes Jânos. L-am blestemat. Şi ştiu că sub barda călăului se va gîndi numai la blestemul doamnei Tarnoczy, la blestemul mamei tale.

— Ah ! şi Săra îşi duse mîna la inimă.

— Nu-ţi mai îngădui să pîngăreşti această casă cu blasfemii, zise Haller.

— Este oaspetele tău şi maica mea ! zise Săra căzînd la pieptul soţului ei. Ii sărută mîinile, fruntea, buzele. Pe Haller îl luau fiori de gheaţă şi de frig ;... nu ştia, de ce... Judit, draga mea Judit, noapte bună ! şi Săra trimise^ cu mîna o sărutare spre femeia ce plîngea, apoi se îndepărtă repede ; dar întorcîndu-se din pragul salonului, se prosternă în faţa mamei sale : O, mamă, tu m-ai blestemat pe mine ! Eu nu te acuz pe tine nici aici, nici acolo.

Mîinile ei arătară pămîntul şi cerul.

— Noapte bună, mama !

Judit auzi un clinchet subţire în armariul deschis de lîngă uşă. La început o urmări din ochi pe grăbita Săra, apoi porni după ea s-o ajungă ; ci, pe cînd sosi în camera de lucru, Săra tocmai închidea zăvorul uşii mascate.

Haller rămase cu doamna Tarnoczy.

— Fiica mea s-a făcut comediantă, zise aceasta, şi dacă acest meşteşug nu l-a învăţat la curtea lui Bethlem Istvăn, atunci l-a învăţat de la Judit.

— Domnia ta eşti o femeie fără inimă... o nemernică ! strigă Haller, lepădînd orice blîndeţe.

— Ce spune maimuţoiul ăsta ? întrebă doamna Tarndczy întorcîndu-se spre o a treia persoană, care nu era nicăieri dar care, în imaginaţia văduvei, stătea lîngă sobă, anume ca s-o chestioneze ea. Zice oare că este un... pavian ? Da zău ?! Că frumoasa lui nevastă este îndrăgostită de mutra lui de maimuţă ? Că din această pricină, pentru toanele smintite ale neveste-şi, îi este îngăduit să-şi jignească şi soacra ? Da zău ! Şi că se fandoseşte cu mîinile şi picioarele lui reumatice ca un tînăr pandur beat ? Da zău ?

— Pofteşte, doamnă soacră, să conversezi şi pe mai departe cu necunoscutul domniei tale. Eu, în vremea

asta, poruncesc să înhame caii.

— Şi unde te pregăteşti, domnule ginere ? întrebă doamna Tarnoczy, întorcîndu-se din nou spre dînsul. într-o noapte
atît de rece ca asta şi cu o sănătatea ca a domniei tale te poţi duce uşor pe lumea cealaltă.

— Nu mă duc pe lumea cealaltă, doamnă soacră, numai pînă la Alba lulia, să-l ajut pe cît pot pe Mikes Jănos.

Doamna Tarnoczy se înroşi de mînîe şi spaimă.

— Şi eu voi porunci să înhame. Las’ să-l ajut în felul meu pe Mikes Jănos.

— Să pornim, aşadar, deodată. Cel puţin în timpul ăsta Săra va fi liniştită.

— Liniştită, mai ales din cauza plecării domniei tale ! strigă doamna Tarnoczy şi ieşi în goană să-şi cheme trăsura.

în aerul liber de afară însă îşi aduse degrabă aminte că Haller este un slujbaş puternic, că bunăvoinţa principelui faţă de Mikes Moric este de foarte rău augur şi că, în vestibulul princiar, ea nu s-a purtat nici pe departe de o manieră care să-i mai asigure măcar intrarea la curte.

— Păcat că l-am jignit pe pavi... nu, nu... pe Haller Peter. Şi de ce o fi spus fata mea că am blestemat-o pe dînsa, cînd eu pe Mikes Jănos... Doamne al oştilor cereşti ! Ce presimţire ! Opreşte, bănuială infernală !... Dar totuşi, dă-i drumul mai departe !... Haller Peter nu poate merge la Alba lulia. Mai bine i-Q arunc sub roţi pe Săra, ca să nu iasă pe poartă decît peste trupul ei, dacă poate. Trebuie să vorbesc mai întîi cu Zakariăs. Doar o informaţie, doar un semn !... Dar dacă pavianul e gelos, unde se poate opri cu fapta ?... Aha ! Haller nu poate ucide. îşi va alunga soţia şi atît. Las’ s-o alunge ! Eu aştept urmaşi de la cel de al doilea soţ al Sărei. La urma urmei, pentru moşiile Mikeseş- tilor îmi trebuie un nepot. A fost o greşeală din partea mea că nu i-am ales Sărei un tovarăş de viaţă dintre voinicii care-l însoţeau pe principe ! în clipele hotărîtoare, pasiunile mărginesc mintea omului. îl urăsc pe Haller !

XX

Iar Haller, pe care soacra lui începuse a-l urî, nu se mai

putea gîndi la călătorie. Fiindcă Judit reveni abătută, îngrijorată şi cu oarecare expresie de groază.

— Săra a încuiat uşa mascată. Nu mă lasă să intru. N-a mai făcut una ca asta. Am rugat-o, am implorat-o, n-a răspuns. Trebuie să se fi retras în iatac, altfel s-ar fi înduplecat de rugăminţile mele.

— Cu siguranţă că, impresionată profund de neîndurarea maică-şi, nu şi-a mai putut stăpîni plînsul, iar durerilor noastre mai mari le place izolarea. S-o lăsăm singură o jumătate de ceas şi după aceea ne va deschide.

Cuvintele lui Haller abia o liniştiră pentru un moment pe Judit.

— Dar de ce a închis uşa la cea de a treia cameră de la dînsa ?... Parcă i-ar fi fost groază să nu fie surprinsă ! Şi de ce a pornit în fugă cînd m-am apropiat ? De ce mi-a aruncat o privire atît de îngrozită şi îngrozitoare, încît mi-a îngheţat sîngele ?

— Nu ştiu cum s-a întîmplat, dar şi pe mine m-au trecut fiorii cînd mi-a cuprins gîtul, iar ochii ei au străfulgerat în ochii mei, zise Haller cu îngrijorare.

— Şi pe ce ton a spus „noapte bună !“, continuă Judit. Mi se părea ca şi cum ar coborî o noapte veşnică pe pămînt, în mijlocul căreia, din pricina întunericului de nepătruns, nici fratele nu poate cădea la pieptul zvîcnitor al fratelui să i se plîngă de ceea ce a pierdut şi nu mai poate regăsi niciodată. O, Doamne, Doamne ! Lacrimile Juditei curgeau şiroaie.

— Să mergem, să mergem la dînsa ! zise Haller dîndu-i braţul.

Cînd ajunseră însă la uşă, Judit îşi aruncă întîmplător ochii asupra armanului deschis şi în clipa aceea Haller se simţi smucit cu putere de braţ.

— Cînd Săra a ajuns aici, am auzit un clinchet subţirel de parcă ar fi plesnit o strună... nu... parcă ar fi ciocnit cineva două plăcuţe de sticlă... nu, parcă s-ar fi lovit două oţele... Haller 1

Judit rostise acest nume ţipînd.

— Haller ! repetă, smulgîndu-şi braţul de sub braţul acestuia. Haller ! Priveşte acest armariu !

Judit parcă vedea capul Gorgonei, stătea cu trupul îndoit spre^spate, cu mîinile întinse înainte, nemişcată, încremenită, fără semne de viaţă. Numai ochii măriţi erau aţintiţi cu o expresie ce te înmărmurea.

— Judit dragă ! Pentru Dumnezeu, ţi-e rău cumva ? întrebă Haller întorcîndu-se spre dînsa.

Judit făcu un semn cu mîna de-a lungul armanului, iar buzele i se mişcară fără glas.

— Numără ! izbucni cuvîntul căutat.

— Ce ? Pentru Dumnezeu ! căuta să afle Haller palid la faţa.

— Cuţitele de vînătoare.

Haller le numără, în vreme ce firele de păr i se ridicau tot mai mult iar sudoarea îi curgea pe faţă.

— Douăzeci şi trei !

— Ieri cîte erau ?

— Atîtea.

— Pumnalele !

— Unu, doi, trei, patru, cinci... şase... şapte.

De aici încolo Haller îşi lăsă mîna în jos fără să mai numere. Chipul i se făcu cenuşiu, braţul îi căzu, iar acum doar degetele numărau cu zmucituri ce semănau cu spasmele morţii.

— Ajutor, strigă atunci, hei, aho ! Ajutor !^ şi porni în goană de-a lungul şirului de odăi. Judit după dînsul, cu pieptul gîfîind şi cu privirea pustiită, ca de nebună.

Haller se aruncă din fugă asupra uşii mascate care se sparse sub greutatea trupului său.

Clătinîndu-se, cu paşi ameţiţi, cu pieptul înăbuşit din pricina izbiturii, el ajunse la uşa iatacului. Judit, apucînd clopoţelul de pe masă, îl agită, iar din fund începu larma şi mişcarea.

Uşa nu cedă sub umărul proptit în ea al stăpînului casei.

— Zakariăs, Zakariăs ! strigă el.

— Sînt aici, măria ta !

— Sparge uşa !

El se opinti.

— Nu se poate, măria ta.

— Săra, Săra ! hohoti cu glas înfricoşat nenorocitul de Haller. Un cuvînt măcar ! Nu mă face să înnebunesc !

Tăcere profundă.

— Spargeţi uşa cu bardele !

Slugile alergau de colo-colo, nebănuind nimeni pricina acestei scene.

La multă vreme după aceea – oamenîi-i spuneau sfert

de ceas acelui interval năprasnic care, în clipele lui încete, a adus mai multă suferinţa decît bucuria adusă de anii grăbiţi ai fericirii – o mînă mai brutală a smuls stiletul din inima Sărei.

în faţa trupului neînsufleţit, lipsit de sînge, zăcea căzut la pămînt, Haller. Mai în spate, slujitorimea forma un semicerc, hohotind şi rugîndu-se în genunchi. Pe Judit au scos-o de acolo leşinată.

— Iartă Doamne sufletul stăpînei noastre ! murmură majordomul.

— Iart-o, Doamne, iart-o, Doamne ! se auzi ruga corului.

O, ce linişte !

— Iart-o, Doamne !

— Blestem asupra ta, fiică degenerată ! Loc pîngărit să-ţi fie mormîntul ! Credinciosul să-l privească cu spaimă, iar fărădelegea să-şi născocească la capul tău cele mai cumplite păcate ! Blestem asupra ta, Tarnoczy Săra ! Fiindcă ai furat cinstea şi averea familiei tale ca să le arunci înaintea duşmanilor ei !

îndurătoarea văduvă rostise aceste cuvinte stînd în spatele celor ce se rugau, cu trăsăturile răscolite dar cu trupul drept şi mîndru.

— Daţi-o afară pe nebună !

— N-o atingeţi, e mama ei !

— Tigroaică, hienă mîncătoare de cadavre, dar mamă nu ! protestă o parte din slujitorime.

— Ţineţi-vă gura ! zise Zakariăs. Doar ştiţi cu toţii că această fiinţă care blestemă este respectabila, nobila, mărita doamnă Tarnoczy, mama stăpînei noastre repausată întru Domnul.

Blestemele şi larma îl făcură pe Haller să se ridice de pe jos. O căută din ochi pe soacra-sa, dar n-o văzu deloc. Oare apariţia înverşunată care, cu metaforele-i diabolice, i-a trecut prin conştiinţa pe jumătate pierdută, s-a ivit dintr-un amestec crîncen de realitate şi vis ? Cîteva slugi mai erau în odaie, celelalte ieşiseră. Nu, nu putea s-o blesteme maică-sa pe patul ei mortuar ! Mîna lui Dumnezeu n-a putut crea o inimă care să fie în stare de asta. Un duh rău m-a ispitit pe mine cu această nălucire ! O, Săra mea, Săra mea !

De ce-ţi supravieţuiesc ? Cine poate dezlega enigmele providenţei ?

Haller căzu în genunchi dinaintea soţiei sale moarte, îi sărută buzele reci şi ar fi vrut să se roage.

XXI

După informaţiile lui Zakariăs, doamna Tarnoczy recunoscu în cavalerul fără nume pe Mikes Jănos şi se lămuri pe dată de situaţia Sărei şi motivul purtării acesteia.

Cînd în pieptul ei mînia ajunse la cel mai înalt grad, se întîmplă faptul îngrozitor care, ce-i drept, îi răpi mamei fiica, dar pe zgîrcită o lipsi de averea cea mare. în ce măsură îi răzvrăti credinţa păcatul sinuciderii ? Nu e uşor de aflat, fiindcă în văduva noastră, credinţa şi făţărnicia se amestecaseră atît de mult încît nici ea n-ar fi putut arăta hotarul dintre jocul teatral şi realitate. Era sigur însă că gîndul că o fată din familia Tarnoczy ar fi capabilă de sinucidere din dragoste pentru un fiu al Mikeseştilor era de o sută de ori mai greu de suportat decît durerea produsă de rana mortală care-i atinsese zgîrcenia.

Atîtea impresii adunate au făcut să izbucnească blestemul mamei asupra trupului fără viaţă, a mormîntului şi numelui fiicei sale.

Dar nu există inimă în care să nu se fi păstrat nimic din sentimentele generale fără de care omenirea nu s-ar putea menţine, încît o dată cu dispariţia ordinii etice ea ar dispărea şi ca specie.

Dacă Haller ar fi atacat-o pe doamna Tarnoczy, aceasta ar fi continuat poate, din ambiţie, afuriseniile blasfemia- toare. Dar cînd slugile care erau deprinse cu ascultarea şi care vărsau lacrimi lîngă trupul stăpînei lor abia cunoscute s-au răsculat împotriva „inimii de tigroaică” şi s-au uitat cu dispreţ şi scîrbă la „femeia de rang“, o, atunci văduva n-a mai fost femeia cutezătoare şi mîndră de pînă atunci. Se strecură din odaia cu moarta şi merse furişat pe coridorul abia luminat, lipindu-se cu agilitate de perete dacă se deschi-
dea vreo uşă, iar cînd ajunse în odaia ei, şezu multă vreme cu obrajii înfundaţi în palme.

— Săra ! Săra ! murmurau buzele pe un ton cînd mînios, cînd jalnic.

La lumina tristă a opaiţului, singurul pe care-l lăsase să ardă, doamna Tarnoczy îşi netezi şuviţele răvăşite şi se duse afară. Mulţimea de lumînări aprinse îi indica odaia în care o duseseră pe Săra. Mama îşi aţinti îndelung privirea

asupra ferestrelor scînteietoare, pe cînd, în noaptea rece de iarnă, membrele ei – întrucît ieşise fără haine călduroase – îngheţau. Să meargă oare la catafalc ? Doar are dreptul sa vadă cadavrul căruia dînsa i-a dat viaţă şi moarte. Dînsa, mama şi pruncucigaşa, dînsa a botezat-o şi a blestemat-o, a alăptat-o şi a devorat-o pe copila ei... Ea, un Saturn femeie. O, Săra ! Oare fereastra s-a întunecat sau ochii doamnei Tarnoczy de abia văd pînă acolo ? Ci, din încăpere, se auziră acum hohote... Glasul unei femei ce plînge... Judit o boceşte în locul maică-şi, ea îşi sfîşie hainele, îşi usucă lacrimile cu părul despletit. Trebuie să plece, să plece de aici.

Văduva doamnă Tarnoczy se duse încet, fără zgomot la grajd, se uită ici şi colo pe uşi ca o stafie, cu faţa lipsită de sînge, cu respiraţia reţinută şi, în sfîrşit, găsi ieslea unde-i erau legaţi caii. Felinarul aprins o îndrumă spre locul de odihnă al vizitiului. Doamna Tarnoczy se uită bine ca nu cumva să trezească pe altul. îşi cără singură lucrurile la trăsură, ţinu ea însăşi hăţurile în mînă pînă cînd vizitiul deschise în tăcere jpoarta iar pe străzile Sibiului poate că n-a trecut vreodată o trăsură cu mai multă umilinţă şi cu mai puţină larmă decît a ei, mai departe, tot mai departe.

Semiluna tîrzie împrăştia raze zgîrcite pe drum şi în preajma lui. Vîntul se strecura surd, norii şi orizontul îşi schimbau înfăţişarea. Umbrele se destrămau, luminile se înfiripau şi se tîrau mai departe. Doamna Tarnoczy văzu şi cadavrul Sărei plutind printre crengile de salcie : noaptea are uneori toane atît de ciudate, încît ochii ce privesc fură minţile din creier. Asta o supăra pe mama moartei, asta şi faptul că ochii închişi îi făceau şi mai rău.

— Şi care au fost ultimele cuvinte ale Sărei ? se întrebă. „Eu nu te acuz pe tine nici aici, nici în ceruri !“ Copila mea, oare îţi vei putea ţine cuvîntul ? O ! O !

Vizitiul mîna încet. Nimeni şi nu prea.

nu-l grăbea. Caii mergeau

revărsatul zorilor la locul cu neînfrînată însufleţire :

Doamna Tarnoczy ajunse în unde în ziua precedentă cîntase

Te-oi slăvi, Mărite Doamne, ne-ncetat pe-a vieţii cale !

Tuturor voi da de veste faptele măririi tale !

Pe măsură ce se apropia de punctul unde se întîlnise

cu escorta armată şi cu prinsul Mikes Jânos, se îndrepta în trăsură, îşi purta ochii în jur cu mai multă cutezanţă, iar pe faţa ei năvăliră, pe lîngă întristare, simţiri dezlănţuite.

— Săra, Săra 1 De ce te-ai îndrăgostit tocmai de duşmanul de moarte al familiei noastre ? Unde l-ai văzut ? Cu ce meşteşug drăcesc ţi-a cucerit inima într-o clipă ? oftă mama, iar demonul însetat de răzbunare continuă : Dar n-a răspuns oare Mikes Jănos sentimentelor fiicei mele ? După informaţia lui Zakariăs, cavalerul fără nume privise cu adîncă durere fiecare obiect din casa sibiană şi, judecînd după înfăţişarea lui, acest cavaler nu putea să fie altul decît Mikes Jănos. Slavă Domnului ! Daca eu mi-am pierdut copilul, el îşi plînge dragostea. Şi a cărui durere este mai mare ? Dragostea e patima cea mai puternică. Să mi se usuce pe data lacrimile. Să ne veselim.

De pe buzele văduvei izbucni un rîs atît de infernal, încît ar fi provocat dureri de urechi chiar în nopţile de sabat.

— Şi-apoi, îşi continuă ea şirul gîndurilor, cu cît sînt Mikeseştii mai puţin nenorociţi, din pricina supărărilor mele, decît au fost ieri ? Am pierdut averile lor, dar oare li le va restitui Răkoczi ? Sigur că zgîrcenia principelui nu va lipsi visteria publică de rezultatele fireşti ale procesului de hainie şi, pentru că fiica mea a murit, se va schimba oare gravitatea pedepsei aplicată tinerilor Mikeseşti şi măsura disperării părinţilor ? Sufletele neputincioase ale lui Mikes Zsigmond şi Kornis Agnes nu ştiu nici să urască cu adevărat. Eu nădăjduiesc.

Doamna Tarnoczy cîntă iar din psaltire :

Ai certat atîtea neamuri şi-ai făcut să piară-nvins Omul fără de credinţă şi-al său nume Tu l-ai stins ! Cel vrăjmaş de-a sale arme ai făcut lipsit să fie ; Ale lui cetăţi, Stăpîne, prăbuşit-ai pe vecie.

De data aceasta însă, cîntarea nu-i reuşi cum ar fi trebuit. Lipsea dintr-însa bucuria avîntată ; vocea era falsă şi voalată, iar la sfîrşitul versetului, doamna Tarnoczy îşi şterse o lacrimă de pe gene.

O, cît îi era de ciudă pe slăbiciunea ei !

în Mediaş îşi recîştigă toată tăria sufletească.

Trase iar în mijlocul pieţii.

Cugetă : poate că se şi pregăteşte locul de osîndă ?

Dar nu văzu nimic asemănător. Oamenii se îmbulzeau, însă fără nici o curiozitate : fiecare pornise după treburile lui, de la nobilii din dietă pînă la cel mai umil tăietor de lemne.

— Nu e vorba să fie executat nimeni aici ? întrebă doamna Tarnoczy pe un pandur.

— Ba da, zilele acestea spînzură pe cineva, răspunse acesta.

Spînzurarea nu-i era pe plac văduvei, ştiind că pe nobili îi execută cu barda. Ci, în ura ei, şi imposibilul i se părea posibil.

— Poate chiar pe un mare nobil ? se interesă, aşadar, cu faţa strălucitoare.

— Un vizitiu care şi-a omorît stăpîna pe drum.

— Mînă repede la vreun han ! zise doamna Tarnoczy neplăcut surprinsă.

Din cauza dietei nu era uşor să găseşti un loc unde să tragi ; luară hanurile la rînd, întîi pe cele mari, apoi şi pe cele mai mici şi, într-un tîrziu, un cîrciumar le oferi camera lui, după părerea doamnei Tarnoczy, pe un preţ nemaiauzit. Totuşi se tocmi cu succes şi, pînă să-i care înăuntru bagajele, se duse să dea o raită prin oraş, ca să-i treacă vremea.

— Unde se află închisoarea ?

— Luaţi-o, doamnă, spre dreapta şi o veţi găsi pe prima stradă, în stînga.

Ferestrele mărunte acoperite cu gratii dese, pereţii umezi, mucegăiţi, bolţile de sub pămînt, din adîncul carora se auzea zăngănit de lanţuri, o liniştiră cu totul.

într-o astfel de peşteră aerul trebuie să fie foarte închis •şi toate semnele arată că Mikes Jănos va găsi foarte neplăcute puţinele zile ce le mai are pînă să fie executat.

Văduva se delectă îndelung cu lipsurile vizibile ale închisorii şi, ca supliment, mai adăugă în închipuire apa Băh- niţă şi pîinea neagră, nedospită cu care îşi tîrăsc viaţa robii •şi dacă nu-i dădea prin minte mai tîrziu că închisoarea autorităţilor săseşti cu greu ar fi putut servi pentru un nobil •de rang mai înalt, în faţa acestui azil al mizeriei şi păcatului şi-ar fi putut găsi mai multă mîngîiere decît în sfînta biserică.

— Omule bun, se interesă acum, dumneata eşti cetăţean ■din Mediaş ?

Cel întrebat nu înţelegea ungureşte.

— Omule bun, vorbeşti limba noastră ? se adresă ea altuia.

— Doamna poate vedea că-s secui.

Nici ăsta nu era insul de care avea nevoie doamna Tarndczy.

— Omule bun, eşti sas de origine ?

— Sînt sas ! răspunse cel întrebat.

— Poate că locuieşti chiar în Mediaş ?

— Sînt cetăţean şi săpunar din Mediaş.

— N-ai putea să-mi spui cîte închisori sînt în Mediaş ?

— Una singură, şi chiar şi aceea e prea mult pentru noi. Sîntem supuşi paşnici, plătim dările şi nu ne atingem de bunurile altora.

— Foarte bine faceţi. Dar nu este în oraş vreun prizonier care, din indulgenţă nu e ţinut în închisoare ?

— După cîte ştiu, nu este.

O bucurie înflăcărată izbucni pe chipul doamnei Tarnoczy şi ea se întoarse cu pasul uşor la han.

Acolo găsi mare tulburare.

Prin odaia ei se cărau bagaje în odaia învecinată pe care un bătrîn domn politicos i-o cedase provizoriu unei doamne ce urma să stea aici numai cîteva ore.

Feciori îngăitănaţi alergau cînd înăuntru, cînd afară, punînd la grea încercare răbdarea văduvei. Voia tocmai să protesteze împotriva felului necruţător în care i se tulbura liniştea cînd, deschizînd uşa, noua venită se opri în prag cu
privirea scrutătoare şi după o scurtă ezitare strigă cu chipul zîmbitor :

— Păi, asta-i doamna Tarnoczy !

Şi se grăbi s-o îmbrăţişeze.

Văduva făcu un pas înapoi dar îmbrăţişarea n-o putu respinge, cu toate că doamna ce o strîngea la piept era una din fetele Irodiadei care, în casa domnului Mikes Zsigmond, ciupeau harfa, cîntau cîntece de lume şi dansau cu mişcări aţîţătoare chiar cu fie-iertatul Tarnoczy Sebestyen.

— Ce mult e de cînd nu te-am văzut, Rebekka !

— Nu ne-am întîlnit de mulţi ani. Pe vremea aceea erai tînără şi tu, zise doamna Tarnoczy în credinţa că prin

aluzia făcută o va răni pe fiica Irodiadei.

— Aşa e, Rebekka ! Atunci l-ai gelozit puţin pe Sebestyen din pricina mea, deşi n-aveai de ce, fiindcă el îi ridica osanale doamnei lui Mikes Zsigmond, cu toate că ea era mai mare cu cel puţin şase ani decît noi amîndouă.

Faţa doamnei Tarnoczy deveni cenuşie, aproape vînătă.

— Dar ce întîmplare face să ne întîlnim ? întrebă musafira ca să dea alt curs conversaţiei.

— Eu călătoresc de la Sibiu spre casă, zise tărăgănat şi sec doamna Tarnoczy. Dar tu ?

— Sînt trimisă de principesă la Mediaş să îngrijesc un bolnav. Şi tocmai voiam să trimit după primar.

Cu aceasta îi şi dădu îndrumări cămăraşului.

— îţi poţi închipui, dragă Rebekka ! urmă ea după plecarea slujitorului, îţi poţi închipui că nu mă las amăgită nici de oglindă, altfel cu greu aş fi îndrăznit să mănînc pîine şi sare... de odaie nici nu vorbesc, cu un cavaler frumos şi tînăr, chiar dacă e bolnav.

Doamna Tarnoczy privi mohorîtă spre doamna de onoare, în suflet i se treziră unele simţiri ce nu erau bine conturate dar aveau totuşi o putere atît de deprimantă de parcă numele lor ar fi fost sfîşiere, ardere şi bănuială cu gheare de vultur.

— Mă tem că trebuie să petrec timp îndelungat în acest oraş, continuă doamna de onoare, pentru că – după cum mi-a spus medicul curţii – cavalerul meu a fost rănit adînc dar nu mortal.

Doamnei Tarnoczy îi veni în minte că robul din trăsură., escortat sub arme, era culcat pe spate, lucru care vădea o- stare de boală.

— Tinerele doamne de la curte, începu iar îngrijitoarea bolnavului, mi-ar scoate ochii cu propriile lor unghii dacă l-aş ţine pe frumosul luptător toată iarna în pat. Fiecare vrea sa se lase cucerită de el încă în cîşlegi. Dar, Rebekka ! Ţie ţi-e rău ?

— E fericită, intriganta ! izbucni doamna Tarnoczy... Mă doare capul, nu mă simt bine ! continua, revenindu-şi.

— Ah, acum îmi aduc aminte, tu ai avut ceva neplăceri din cauza fiicei tale.

— Da, cînd am născut-o. Mai purtăm asupra noastră

blestemul biblic ! Tu eşti norocoasă, n-ai născut niciodată.

Era atîta ironie şi amărăciune în cuvintele doamnei Tar- ndczy încît doamna de onoare nu ştia : să se simtă jignită, ori să fie impresionată ?

Tăcerea neplăcută fu întreruptă de sosirea primarului.

— Ca să pot îndeplini porunca alteţei sale principesei,, îndată ce am preluat scrisoarea de la curier, am cercetat personal în tot oraşul casele fiecărui cetăţean mai înstărit», sperînd că mai pot găsi o cameră curată, sănătoasă şi frumos mobilată ; osteneala mea însă a fost zadarnică.

— Şi domnia ta n-ai îndeplinit porunca alteţei sale ? întrebă cu vădită indignare doamna de onoare.

— Atît de îndrăzneţ n-am fost, magnifică doamnă, zise cu fineţe primarul. Mi-am mutat soţia la soacră-mea în Sighişoara, iar acum îţi pot pune la dispoziţie două camere din casa mea.

— în numele principesei, îţi mulţumesc, domnule primar, pentru bunăvoinţă. Dar cum se simte bolnavul nostru ?

— Slavă domnului, îi merge spre bine. I-am făgăduit ca mîine să trimit un olăcar la părinţii lui care să le ducă vestea rănirii şi vindecării sale... Şi cînd vom avea cinstea să vii domnia ta la noi ?

— Aş vrea să mai petrec un ceas cu vechea mea prietenă şi după aceea...

Doamna de onoare se întoarse spre doamna Tarnoczy.

— Pentru Dumnezeu, Rebekka, ce ai ?

Doamna Tarnoczy se învineţise pînă în vîrful degetelor, iar trăsăturile schimonosite ale chipului său aveau o expresie înfricoşătoare.

— Alerg după medic, zise primarul serviabil. Medicul nostru este un bărbat vrednic, cu experienţă.

— Nu-i nevoie, gîngăvi abia înţeles văduva, numai capul îmi ameţeşte. Aerul liber mă va ajuta. O, de ce îmi sînt caii obosiţi ? Ar trebui să ajung repede acasă.

— Dacă magnifica doamnă binevoieşte a-mi porunci, vă pun la dispoziţie cei mai iuţi cai de poştă. Numai să scrie în răvaş că prietena domniei sale călătoreşte în interesul principelui.

în privirea răvăşită a doamnei Tarnoczy străluci o rază

de bucurie.

Doamna de onoare subscrise răvaşul conceput de primar.

într-o jumătate de oră, cinci cai trufaşi erau înhămaţi la trăsura văduvei.

— E timpul să-ţi vizitezi bolnavul, zise doamna Tarnoczy. Povesteşte-i ultima noutate din Sibiu. Eşti curioasă şi tu, nu-i aşa, draga mea ? Nu mă mir. Eu, de altcum, o ştiu din sursă autentică. Ascultă !... Doamna lui Haller Peter s-a sinucis aseară din dragoste pentru un aventurier.

— Pentru Dumnezeu, dar ea, dacă nu mă înşel, este fiica ta !

— Propria mea fiică, zise doamna Tarnoczy. Cea mai mare nefericire a noastră este că naştem. Noi dăm viaţă păcatului. Povesteşte-i lui Mikes Jănos întîmplarea Sărei

— Biata femeie, durerea de mamă i-a luat minţile ! oftă doamna de onoare, urmărind cu ochii trăsura care se depărta.

Cînd doamna Tarnoczy lăsă oraşul în urmă, opri caii, scoase din buzunar o pungă brodată şi o ţinu sub ochii surugiului :

— O vezi ?

— O văd.

Atunci îşi turnă în palmă conţinutul ei şi în faţa surugiului sclipiră toate soiurile de bani, de la dinari şi pînă la galbeni.

— Comoara asta e a ta şî acasă maî primeşti pe atîta dacă goneşti ca vîntul. Se răstoarnă trăsura, zici ? Nu-i nimic, girul mi-l frîng eu ; tu călăreşti în şa. Crapă caii, zici ? Nu-i nimic. îi plătesc dublu stăpînului tău. Să pornim.

Goneau ca smintiţii dar providenţa era severă cu văduva. Nu s-a rupt nici roata, nici osia, nici oiştea.

Doamna Tarnoczy se simţea foarte ciudat. Obrajii i se aprinseseră ; ţinutul dispăru din preajma ei cu aer cu tot, apoi reveni în toată frumuseţea lui de iarnă, rece şi strălucitor. Munţii dansau, apoi o priveau iar cu seriozitate, de parcă s-ar fi ruşinat de bucuria lor şturlubatică. Soarele ce scăpata se uita cu durere la doamna Tarnoczy. „Ia-ţi rămas bun de la mine, ia-ţi rămas bun de la mine ! Viaţa mea este veşnică, dar seminţia omenească se schimbă mereu ; mă priveşte cu alte şi alte chipuri. Ia-ţi rămas bun

de la razele mele frumoase ! Dar poate că mîine totuşi ne vom vedea... se poate, eu dintre furtuni, tu cu disperare !“ Văduvei îi curgeau lacrimile. Se simţea rău. Trebuie că se întîmpla ceva cu dînsa, ceva care-i fura anii din trupul puternic, iar în sufletul puternic aducea moliciune. Şedea în trăsură prăbuşită, iar la staţii n-avea poftă nici de mîncare, nici de odihnă.

într-adevăr, a doua zi începuse a amurgi, jzăci corpul ceresc care ne luminează pămîntul se rotea fără greş pe crugul vremii, cînd trăsura doamnei Tarnoczy ajunse la răscruce. La dreapta o luai spre castelul Mikes, la stînga spre Sînzieni, încotro îţi era voia. Acum razele de adio priveau neîmblînzite în sufletul văduvei.

— Mînă la dreapta ! îi spuse doamna Tarnoczy vizitiului ce o întreba, şi începu să se scufunde în socoteli.

— De la Mediaş la Sibiu şi înapoi am făcut douăzeci şi patru de ceasuri. Dacă Mikeseştii au avut olăcar în Mediaş, sînt cel mult şaisprezece ore de cînd au aflat vestea condamnării la moarte, căci iuţimea cailor mei de poştă o^pot calcula ca un avans de opt ore. Iar dacă n-au avut olăcar, atunci nu sînt nici zece ceasuri de cînd au aflat de cele în- tîmplate. Durerea lor este proaspătă încă şi poate oferi un spectacol frumos. Ce efect o fi avut condamnarea asupra stării lor sufleteşti ? Zsigmond este un individ pletoric, iritabil. Pe el probabil l-a lovit damblaua din pricina averii trecute asupra fiicei mele şi a pedepsirii celor doi fii cu
•decapitarea. Zsigmond este pe catafalc acum. Dar Kornis Ag- nes ? O ! Şarpele ăsta are şapte vieţi. Poate plînge cu uşurinţă. Nu cred să i se fi frînt inima. Din fericire, eu sînt cea care îi pot da primele veşti despre prinderea lui Jânos, sau cel puţin despre rana lui primejdioasă din cauza căreia nu putea nici să se mişte, şi despre trăsura înconjurată de cete armate pe care mama lui o poate socoti ca un semn prevestitor al execuţiei. Căci trebuie nouăsprezece ceasuri pînă cînd poşta primarului ajunge cu ştiri mai bune la poarta castelului lor. Şi ce nu se poate întîmpla cu Agnes pe banca de tortură a celor nouăsprezece ceasuri ? Hahaha ! Nu eu sînt cea nefericită ! Credinţa mea s-a clătinat fără motiv. Doamna Tarnoczy se va mai bucura, se va veseli, va jubila... Să nu-mi spuneţi că acum o îngroapă pe fiica mea ! Nu amintiţi de o durere însingurată cînd răzbunarea

vrea să ia sceptrul în mînă. La o sărbătoare ca asta, lacrimile ar fi o crimă de lezmajestate. După aceea, numai după aceea !... O ! Totuşi, ce viaţă deşartă !!...

Surugiul o tulbură pe doamna Tarnoczy din mijlocul acestor gînduri :

— Să mîn sus la castel ?

— Opreşte-te la poalele dealului. Te voi chema eu. Doamna Tarnoczy coborî.

Urcă pe jos coasta dealului.

Deodată, un ocean de lumină îi apăru dinaintea ochilor. – Sala mare ! Acolo l-au aşezat pe Zsigmond, gîndi. Se precipită, în pofida cojocului greu şi a respiraţiei întretăiate.

Picioarele i se împiedicau în pietre, sudoarea îi curgea pe frunte. Nu face nimic ! Cine s-ar mai îngriji acum de sănătate, de viaţă !... Răzbunare ! Răzbunarea !

Ajunse la poartă.

Curtea plină de trăsuri. Sala mare scînteiază cu mult mai intens decît odaia în care era întinsă Sâra... Ea doarme acum în cavou ! Dar ce se întîmplă aici ?

Doamna Tarnoczy se trase lîngă poartă aşteptînd pe cel ce va ieşi întîi, ca să obţină cu anticipaţie unele informaţii.

Ieşi chihaia. Secera lunii abia lumina.

— Cum a murit măritul domn Mikes Zsigmond ?

— Aiurezi, domnia ta ? Domnul Zsigmond e sănătos tun.

— Şi doamna ?

— înfloreşte.

— De ce dar atîta mulţime, atîta lumină ?

— Fiindcă măria sa domnul Kassai le-a adus ieri graţierea din partea principelui.

— Nu-ţi bate joc de o biată femeie.

— Azi e bal. Vino domnia ta înăuntru şi vezi, daca doreşti !

— Spui min...ciuni !

în acea clipă se auzi din sala mare sunetul viorilor şi al taragotului. Cîntece vechi de douăzeci de ani. Din timpul fiicelor Irodiadei !

Chihaia auzi un ţipăt nearticulat însă cumplit.

Trupul neînsufleţit al doamnei Tarnoczy zăcea pe jos.

Sosiră ajutoare. Iar pe moartă o culcară în odaia în

care odinioară fusese instalată cu soţul ei.

XXII

Puţine lucruri mai avem de spus.

Ţinînd seama de faptul că Mikes Moric i-a salvat viaţa şi de slujbele credincioase pe care Mikes Mihăly şi Kelemen i le-au făcut în anumite cauze şi spera să-i mai facă, Ră- kdczi pregătise dinainte actul de graţiere şi trimise îndată originalul la Mediaş, aşa că numai din punct de vedere formal el n-a fost publicat în ziua sentinţei. Copia autentificată a documentului i-a dus-o un curier lui Kassai, cu îndrumarea ca însuşi cancelarul să i-o predea lui Mikes Zsigmond, încă înainte de a sosi ştirea sentinţei.

Kapronczai a ajuns domn mare.

Fata lui Lupu s-a măritat cu prinţul litvan, cu toate acestea voievodul moldovean a avut oarecare dihonie cu cel muntean.

în virtutea tratatului încheiat cu Matei voievod, Răkoczi socoti necesar să se amestece în pricina care nu mai prezenta primejdie. Avură loc şi nişte schimburi de focuri. La prima
ciocnire oastea transilvană n-a avut decît un singur mort* iar acesta părea că a căutat glonţul cu tot dinadinsul.

Prin acesta îl înţeleg pe Mikes Jănos.

Odihnească-se în pace.

Despre celelalte personaje ale romanului meu nu am date., cu toate că şi eu aş fi dorit să ştiu : s-a măritat oare frumoasa jupîneasă Judit cu domnul Mikes Mihăly ? Un prieten de-al meu, istoric erudit, susţine că cea de-a doua soţie a lui Haller Peter ar fi fost o doamnă Năprădi, cu care a trăit în cea mai fericită căsnicie. Mă tem însă de criticii mei. Să lăsăm problema învăluită în umbră.

Lector : PAUL DRUMARU

Tehnoredactor : ŞTEFAN LEPOIEV

Bun de tipar 14. VI. 1980.

Apărut 1980. Format 16/54 X *84. Coli ed. 19,67.*

Coli tipo 21.

Tiparul executat sub comanda nr. 1003 la întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918“, str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97 Bucureşti,
Republica Socialistă România

persoanei.

8 comune terrenum = teren aflat în proprietatea comună a unui sat de iobagi.

9 complanatio = învoială.

10minor potentia = cel mai mic grad de samavolnicie.